

4 Mus.th.

379

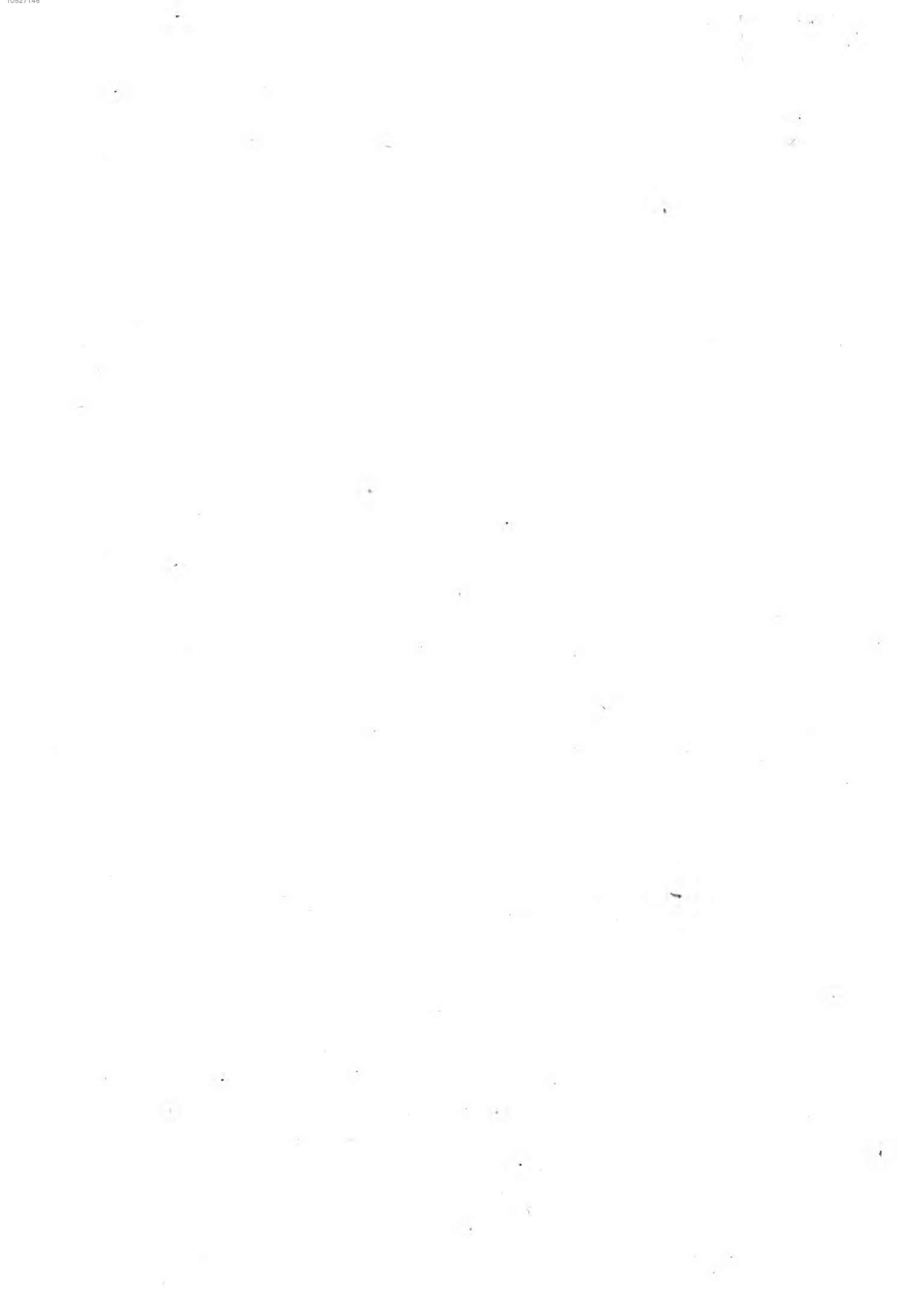

231

10 1/2
4° Mrs Theor.

379.

Dom.

IO: BAPTISTAE

DONI

PATRICHII FLORENTINI

DE PRAESTANTIA

Musica Veteris

LIBRI TRES

Totidem Dialogis comprehensi

In quibus vetus ac recens Musica, cum singulis earum
partibus, accurate inter se conferuntur.

*Adiecto ad finem Onomastico selectorum vocabulorum,
ad hanc facultatem cum elegantia, & proprietate
tractandam, pertinentium.*

AD EMINENTISS. CARDINALEM

MAZARINVM

FLORENTIÆ

Typis Amatoris Massæ Foroliuien. M. DC. XLVII.

Superiorum Permissu.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

EMINENTISS. AC REVERENDISS. PRINCIPI
IVLIO MAZARINO
S. R. ECCLESIAE DIACONO
CARDINALI.

COGITANTI mihi Cardinalis Amplissime quonam
potissimum obsequij genere contestari apud posteros
possem, quantum Eminentiae Tuae Devotionis eximia
vinculis me iam pridem deinxerit tot excellentium
istarum, ac plane Heroicarum virtutum admiratio;
nihil potius visum est, quam si elegantioris alicu-
ius argumenti scripto, te unicum elegantiarum omnium, ac Musarum
patronum, & vindicem conuenirem; hoc est nouum aliquem, quam-
quam tenuis ingenij mei foetum allegarem, qui ad sacram istam pur-
puram mea vice venerabundus accederet. Adibunt alij scilicet, quos
florens aetas, atque opportunitas sinet, & coram suspicient, ac vene-
rabuntur, Quem Dij (vt cum veteri Poeta loquar) omnibus orna-
tum voluere excellere rebus. Me, quamquam loco distitum, ani-
mo certe, si non oculis, intueri inuabit, Quem Gallia doctis Ciui-
bus, & toto stipauit Roma Senatu. Cuius animi candor eximius,
fides egregia, prudentia singularis, ingenium vegetum, atque ere-
ctum, omniumque maximarum rerum capacissimum promerere, vt
Inuictus ille Optimusq; Rex, ultimis pene vocibus successorem suum,
ac filium fidei illius, tutelaque commendaret. Quem, Terrarum
Dea, gentiumque Roma, ideo potissimum extulisse videtur in lucem,
vt Transalpinis gentibus, tamquam illustre aliquod, ac salutare sidus
affulgeat. Quo ad clauum sedente, non aduersas tempestates, non vl-
los resflantis fortunae impetus antiquissimum nobilissimumq; regnum re-
formidat: sed eius potissimum prouidis, salubribusque consilijs tutum,
tranquillumque degit: nouisque quotidie incrementis feliciter efflo-
rescit.

rescit. Enimvero multum tibi (Cardinalis Amplissime) idcirco Gallia debet: sed nec Italia fortasse minus: cui perquam gloriosum est, porroque erit, extitisse è gremio suo virum, qui, quamquam advena, & adhuc iuuenis, tot sapientissimis senibus, acerrimè, atque omni laude præstantis Nationis, in tutela Regni, Regisque pueri antehabitus fuerit. In perennem seculorum memoriam eloquentur annales, unicum repertum esse **CARDINALEM MAZARINVM**, qui exteras inter gentes ad summum pene potestatis fastigium euectus, magna potentia comitem Inuidiam (ò pulchram, inusitatamque victoriam!) compresserit, ac superauerit. Quid mirum enim? an ei quisquam inuideat, ut alienigena, qui omnes Gallia indigenas, non secus ac ciues, & populares suos, verissime diligit; seque unum ex ijs putat? Qui ius suum integrum, eaque tribui præcipue studet? Qui non immensas opes ad ostentationem, ac luxum; sed mediocres ad inopum subsidia, magnorumque operum effectus adamavit? Qui non inani fastu, cæterorumque contemptu sese ambitiose attollit; sed omnibus obuius, atque expositus, incredibili comitate pene ex æquo cum omnibus degit? Qui in omnium affluentiarum somni cibique parcissimus, inter assiduos labores, curasque districtus, in commune bonum vigilantissime semper excubat? aut siquid in tanta negotiorum mole, otij, atque auocamenti conceditur, nunquam Stationis suæ oblitus, vel in ipsis remissionibus reperit, quod publice sit profuturum? Omitto reliqua, felicioribus ingenijs opportunius celebranda; neque in unius Epistolæ angustias congerere conabor, Quæ nec numero comprehendere fas est. & Quæ nec ventura silebunt Lustra; nec ignota rapiet sub nube vetustas: ac potius quid in hoc munusculo tibi tali, tantoque Catholice Ecclesie Principi offerendo, sequutus sim paucis aperiam. Cum multos iam annos restituenda, illustrandaque veteri Musice; quoad per domesticas, aut grauiore occupationes licuit, non mediocrem operam impenderim; neque editis ea super re libris tantum profecerim, quantum vel illius incunditas, ac nouitas; vel certe utilitas postulare videbatur; minime tamen propterea animum despondi; aut omnem prorsus melioris successus spem in posterum abieci: quippe præter alias huius à notorij causas, præcipueque quorundam malevolentiam, atque inuidiam; nimiumque properanter, & ànegotiorum non antiqua illius melopœie specimina à nonnullis

Rome exhibita (quod ob leuem Practica usum prestare per me non potui) non satis ex sententia cecidisse cognoui vernaculo sermone conceptos à me fuisse eos commentarios, in nostratum artificum gratiam: qui, ut vere dicam, destituuntur ferme ijs litteratura subsidijs, quæ, cum ad eos probe intelligendos, tum ad hanc artem pro ipsius dignitate tractandam per necessaria sunt. Huc accedebat, quod doctiores etiam, verum in reconditioribus eiusmodi studijs parum exercitati minus fortasse, quam par est, hac in parte tribuunt antiquis; nostro que huic seculo paulo impensius fauent. Quod cum animaduertissem, prospiceremque quasi ex alto, susceptæ à me nauigationi Remoram sane importunam non mediocriter aduersaturam; quam longe istorum ratio à vero aberret, primo quoque tempore demonstrandum putavi. Multis igitur, atque ijs, ut arbitror, non infirmis rationibus, quanto interuallo veterum musicorum, vel industria, vel felicitas, recentiorum diligentiam antecesserit, tribus hisce libellis satis copiose, ut opinor, probavi: nec minus, ut reor, fideliter, seduloque collegi, atque digessi. quæ aduersus meam sententiam à nonnullis disputari solent: ut nemo me nimio vetustatis amore; aut studiorum meorum fiducia preuaricatum suspicari posset. Hanc igitur meam lucubrationem, cum rem Musicam tractantibus precipue destinarem; nec ingrati penitus Eminentie Tue futuram credidi: nec unam ob causam tuis potissimum felicissimis auspicijs publicandam existimaui. Primum, ut quemadmodum donaria templis appensa, etsi sepe vilia, & contempta, pretium ac decus ex ipsa sanctitate loci comparare solent; sic illa, quamuis suo prete pretio vilis atque aspernabilis, ex clarissima nominis tui luce fiat illustrior; multoque plus publici fauoris, ac dignationis adsciscat: & cui omnes, quacumque latissimi Galliarum fines patent, ob summam autoritatem, & gratiam (quam meritis in gentem istam amplissimis consequutus es) gratificari student, eiusdem intuitu, & probatior vulgo; & aduersus malignorum obre etationes tutior, ac munitior sit. Suadebat hoc etiam singularis illa tua, ac prope incredibilis humanitas: quam sapientissimus Philo virtutum reginam predicare non dubitauit; qua cunctorum animos, quomodo te aspexerint, aut loquentem audierint, sic deuinctos tenes: ut tamquam ex veteri Gallorum instituto se soros tibi libentissime deuoueant. Tum vero eximius ille in litteratos amor; atque omnium

bonarum artium, easque profitentium certissimum patrocinium: quos honoribus, premijs, atque omni officiorum genere fouere non cessas: ut quantum bellicis laudibus Regnum istud florentissimum ceteris hoc tempore antistat; tantum doctrinae gloria, doctorumque frequentia, tua potissimum opera, curaque praecellat. Eius rei sane non mediocre gustum hausi nuper; cum optimus, meique amicissimus Naudaeus tuus, litterarum gloria nemini secundus hospitium meum dedignatus non est. Nam, cum is librorum catalogum intra hoc biennium Lutetiae editorum mihi ostendisset, facile animaduerti (nec sine stupore quodam, & rerum nostrarum miseratione) unica ex urbe Galliae, tantum fere bonorum librorum prodire quantum vix Italia tota ex suo gremio proferre possit. Quid dicam de copiosissima illa bibliotheca, quam ex omni auctorum genere undique collectam, ac maximis sumptibus comparatam, apud Regiam istam Urbem, in commune omnium commodum, non ciuium tantum, sed exterorum quoque, magno quotidie numero istuc confluentium (quod Gallicae humanitatis, tuaeque est) breui publicaturus, ac dedicaturus diceris? In qua priscos illos Asiae, atque Aegypti reges; & maximos quosque Romani Imperij Principes, Augustos scilicet, Vespasianos, Traianos, Hadrianos, emulari ne dicam, an superare instituisti? Quid de compluribus illustriorum artium professoribus, Musicae praesertim, atque Picturae (quarum, ut ingenij solertia praecipue polles, acerrimus aestimator es) ex Italia accitis; magnoque stipendio auctoratis: ut ad ceteras laudes tuas, haec etiam accederet; per quam effecisti, ut Gallorum natio propagatis late imperij finibus non modo formidabilior, & gloriosior foris sed ascitis quoque externis lautitijs, simul domi cultior, ac beatior esset? Memor scilicet huiusmodi illustres, atque ingenuas artes, tunc praecipue apud Graecos, Romanosque viguisse, cum potentia, atque opibus, ceteroque cultu gentes illae maxime floruerunt. Quid quod hoc ipso tempore euocatis ab Urbe Roma, Florentiaque praestantissimis cantoribus, musicisque clarissimis, modulata Dramata, ignotum Gallicis proscenijs spectaculum, maximo planeque regali apparatu instruis, atque adornas? Qua in re, ut est Gallorum genus, testimonio C. Caesaris, hodiernaque experientiae, ad omnia imitanda mire solers, ac docile; antiquae eruditionis amans; nouorum inuentorum fecundum, minime equidem dubito quin hanc pulcherrimam disciplinam, quinquaginta circiter ante annos è

tene.

tenebris vetustatis à meis ciuibus erutam, nouis accessionibus, ac luculentis incrementis locupletatura sit: multaque quæ adhuc ei desunt (ut vel hæc scriptiuncula palam faciet) veterum Græcorum ac Romanorum exemplo felicissime usurpatura. Quod nisi te Gallici Regni fortuna, Dei Immortalis nutu, in hæc tempora reseruasset, quibus ad plenam illius summamque felicitatem omnia confluunt; nunquam fortasse contigisset. Et sane æquum, iustumque fuerat tunc maxime modulatis carminibus Gallica personare theatra, cum Gallicarum victoriarum nuntijs omnia late circumsonant. Itaque obuersantur iam oculis meis alacres frequentesque spectantium coetus: adstrepunt auribus lætæ fauentium voces; concordēs plausus; festæ acclamationes; fausta religiosaque omina in Christianissimum Regem; in pijsimam Reginam; in te (CARDINALIS AMPLISSIME) quæ absolutis magnificentissimis ludis, ut mos est, usurpabuntur. Reliquum est ut compressis per tam crebras, illustresq. victorias æmularum gentium animis; sedatisq. tot funestissimis Europæ bellis, exoptata firmaque Pax Christianam Remp. aliquando respiciat: ut Græcorum gente, quæ omnium harum elegantiarum parens, atq. inuentrix perhibetur; & nunc maxime sub Turcarum acinace gemit infelix, ab ultima propemodum internecione vindicatâ; Italiâque totâ propinqui, atque imminentis periculi liberatâ metu, non unius quantumuis maximæ Urbis; non unius quamlibet latissemi regni plausus; sed Christianæ Reipublice uniuersæ victricia Gallorum arma mereantur, ac referant. Faxit præpotens ille DEVS, ut non tam mea, quam piorum omnium vota, lætos, prosperosque sortiantur euentus; teque Gallia tue, quam tueri, quam augere, quam exornare non cessas, diutissime seruet incolumem.

Eminentiaæ Tuæ

Deuotiss. & Obsequentiss. Seruus

Io: Baptista Donius.

DE PRÆSTANTIA MUSICÆ VETERIS

Liber Primus.

PERSONÆ DIALOGI.

Charidorus, Philoponus, Polyæmus, Eumolpus.

VM mihi semper excellens atq; eximia visa est Græcorum veterum in omni disciplinarum genere subtilitas ac diligentia; tum admirabilis, ac propè diuina videri solet, si quando eorum monumenta perscrutor, ea solertia atque industria quam Musicæ facultati, ac singulis eius partibus, permultis sæculis adhibuerunt. Nam cum ambitu suo permagnam rerum copiam complectatur; multoq; etiam longius ac latius olim patuerit; adeo subtiliter accurateq; omnia eius vestigia persecuti sunt, vt ne minimum quidem reliquisse videantur eius amplificandæ apud posteros locum. Eoq; minus mirandum est tam multa de huius artis præstantia; peritia artificum; instrumentorum varietate; diuersitate cantuum, eorumq; pulchritudine; atq; in commouendis, permulcendisq; animis efficacia legi; quæ vix aliàs apud cordatos homines reperirent fidem. Contra vero cum non pauci sint, non modo inter Recentiores artifices, qui rebus suis, atq; huic nostro seculo impense fauent; verum etiam inter mediocriter doctos; qui hodiernam Musicen sic admirantur; vt nihil perfectius animo concipiant; nec vllò vnquam tempore sic floruisse existiment; non alienam ab instituto meo Disputationem; nec philomusis iniocundam futuram censui, qua conquiritis vndecumq; rationibus, ac testimonijs amplissimis, ostenderem, longe à vero istorum aberrare sententiam: multisq; partibus huic hodiernæ; cum nobilem illam antiquis Græcis elaboratam; tum eam quoque Romanis postea vsurpatam Musicam

præstitisse. Quod si, vt spes est, euicero, non modo recentiorum industriam æmulatione antiquæ laudis nonnihil fortasse accendam ad maiorum sectanda vestigia, atq. hanc Spartam pro virili excolendam; verumetiam obtrectationi quorundam obsistam, qui non nimis æquo animo accipiunt, in alienam, vt ipsi putant, messem, me manum immittere: & aliorum admirationi simul occurram; qui non satis causæ habuisse me dicunt, cur inter grauissimas occupationes, quibus Romæ ante hoc quinquennium distringebam, tantum laboris curæq. impenderem hisce studijs; quorum nec ipsi, vt par est, æstimant dignitatem; nec utilitatem satis assequuntur. Habituros certè non mediocrem gratiam laboribus meis æquos ac prudentes rerum æstimatores confido; cum ex vna parte reputauerint, non ita multos reperiri, qui hanc prouinciam aggredi velint ac possint; ex alia verò perspexerint, quantum rei publicæ intersit, tam nobilem ac præstantem facultatem, quæ superiorum temporum sordes adhuc resipit, & barbarorum iniurias persentiscit; antiquorum exemplo repurgari, expoliri, perfici; atq. in auitæ dignitatis & gloriæ possessionem aliquando restitui. Qua fiducia animatus decreui rursus eum sermonem retexere, quem hac super re non ita pridem Romæ habitum, amicus quidam meus intimus; ac penè alter ego (cuius & præcipue partes fuerunt) commemorauit. Charidorus huic nomen est: vir cum probis ortus parentibus; tum facilitate morum amicis probatus. Is acceptam à maioribus suis nobilitatem vitæ innocentia atq; honestate, & bonarum artium studijs non perfunctoriè tuetur. & quamuis ante actæ vitæ partem in Aula ac varijs itineribus contriuerit; vsq; adeo tamen Aulicas ac veteratorias artes (quibus tam multi hodie sese iactant, ac sibi placent) auersatur, vt omnia illi vel iniurato credam. quapropter & mihi quoq. credi par est, ea quæ deinceps expositurus sum omnia, ex ipsius fide adamussim referenti. Nam cum à primis vsq. annis ingenti desiderio teneretur huius facultatis illustrandæ; cum optimis quibusq. Musicæ disciplinæ professoribus libentissime versari solitum se esse dicebat; vt ad illius Theoreticam ac Philologicam partem (quam magno labore e Græcis atque ineditis autoribus præcipuè collegisset) aliquam etiam hodie-

diernæ praxeos (quæ partim symphoniurgiæ præceptis ac diagrammatum perſcriptionibus, partim vſu canendi cum voce, tum organis conſtat) cognitionem adiungeret . Ex ijs vero familiarius ſe verſatum cum Philopono quodam, vnius ex primarijs Romæ Baſilicis chorodidaſcalo, ſiue vt alij vocant, archiſymphoneta, nõ inter poſtremos : qui hodieq̃. ea in Vrbe , non ſine probitatis ac diligentia laude , muſurgiam profitetur ac docet . Is honeſto ſatis loco natus eſt apud oppidum quoddam ſuburbanum ; non tam incolarũ frequẽtia atq̃. opibus, quam ſitu ac vetuſtate viſendum : & quod in tanta Urbis vicinitate, antiquam frugalitatem magna ex parte retinuit . Ita q̃. ſiue afflatus genio municipij ſui; ſiue eximiam quamdam naturæ bonitatem fortitus (quam habitu quoq̃. ac temperamento corporis, atque ipſa oris ſpecie præſert) vir plane modeſtus eſt , ac frugalis : & qui inter congerrones ſuos à maledicentiæ ac liuoris labe ſepoſitus, numeratur in paucis . Idem ſuapte natura ingenioſus, tenaciſq̃. memoriæ; &, quod caput eſt, diſcendi cupidus , quantum ei per domeſticas ac publicas occupationes licet , libenter cum litteratis verſatur : vt eorum conſuetudine doctior, ac politior in dies euadat . Quamvis enim primos pubertatis annos in comparandis ijs diſciplinis, quibus tenera adhuc ætas imbui ſolet, non infeliciter collocauerit, multa tamen tunc etiam ſibi deeſſe agnoſcebat, quæ ad Muſicen cum laude ac dignitate tractandam ; recteq̃. obeundum archiſymphonetae munus (quo ſuas omnes cogitationes iam pridem direxerat) oppidò quam neceſſaria habentur . Sed ſupplebat facile in eo conſummatae cuiuſdam eruditionis defectum, docilitas ac diligentia non vulgaris : vt æquo animo pateretur, ſi cubi offenderet, à doctioribus admoneri; nec graue ei videretur, ætate iam matura, & decliui, Arithmeticæ ſtudijs (quam ad vim ac poteſtatem conſonantiarum pernoſcendam , apprime vtilem, ſeu neceſſariam potius ſentiebat) non nihil laboris impendere : atq̃. ex recentioribus rei muſicæ ſcriptoribus, de Charidori conſilio, præcipuos quoſq̃. maximeq̃. Zarlinum lectitare . Hunc aſſidue ac ſtudioſe aſſectabatur, muſicæ perdiſcendæ cauſa (cuius deſiderio impenſe flagrabat) adoleſcens ex agro Sallentino, honeſtis ortus parentibus; ſed qui antiquiorem ſuam originem à Græcia vſq̃. repete-

ret: siue ex eo tempore quo Constantinopolitani Principes inferiorem Italiæ partem, quæ ipsis parebat, multis suæ nationis hominibus repleuerunt; siue potius (quod verifimilius est) proauorum ætate; cum oppressa ab immanissimis Turcis Peloponneso, ex nobilissima regione complures profugi cum familijs suis in Italiã commigrauerint: quorum hodieq. non pauci Sallentinum tractũ, proximamq. Lucanorum ac Bruttiorum regionem vicatim incolunt; patriaq. lingua, & Græciensi ritu in sacris vtuntur. Nam quod ex prisca illa Magnaq. Græcia superfuisse hoc genus hominum vulgo putant, procul à vero abest. Constat enim iam tum Strabonis Geographi (qui Tiberio Imperante vixit) ætate, Neapoli ac Tarento exceptis, Græcã linguam, Latina in dies inualescente, vbiq. per Italiam intercidisse. Quidquid sit, Eumolpus indidem oriundus (hoc enim adolescenti nomen est) domo sane Italus; sed origine Græcus; seu vt Romæ dicunt Italogræcus. cum Brundusij non Latinis tantum litteris primam exercuisset ætatem; sed Græcis quoq; quod multi in ijs regionibus etiam nunc faciunt (quamuis in reliqua Italia iam ferme exoleuerint) non tã bene nummatus quam animatus; atq. acri in primis, ac vegeto ingenio præditus, ob eam quam dixi causam, Romam se contulit. vbi cum apud Capispergium musicam cum citharistica profitemem, aliquamdiu fuisset in contubernio; morositatem illius, ac maledicentiam auersatus, cum primum potuit, eo relicto, affectari cepit, Philoponum nostrum; eiusque consuetudine & comitate delectatus, aq. illi inuicem, ob modestiam probitatemque charus, nunquam ab eius latere discedebat: cum quotidie & canendi peritia, & symphoniurgiæ præceptis, atque exercitatione, sub illius disciplina, magisterioque proficeret. Qua ex occasione cum magistri sui interuentu, ipse quoque in Charidori notitiam se insinuaret; forte euénit' vt æstiuo quodam die, deflexo iam ad occasum Sole, illo comitante Philoponus Charidorum inuiseret; vt aliquid ab eo de erudita ac politiori musica; deque nonnullis quæ apud Zarlinum non fatis percepisse sibi videbatur, per otium audiret. Is tum forte Polyæni colloquio fruebatur, cum optimi ac doctissimi viri; tum veteris condiscipuli, atque amici: tanta vero talique modestia præditi, vt cum doctrinam suam, qua

varia

varia solidaq. instructus est, Græcarum litterarum præsertim, extenuare semper, vsque ad fastidium audientium solitus sit, magnum illum Socrateum hac diffimulandi specie, quam Ironiam Græci vocant, æmulari videatur. Cum igitur Eumolpo subsequente, ingressus ianuam Philoponus Charidorum in atrio domus (quæ sub Quirinali colle patulo quietoq. loco incolebat) cum Polyæno inambulantiem conspexisset; post mutuæ salutationis officia, ad comitem suum conuersus. Quam opportune hodie (*inquit*) Eumolpe huc venimus, vt eximios hos duos Musarum antistites, vno in loco; & quidem, vt apparet, otiosos ac feriatos reperiremus! Nam hoc quidem non nimis frequenter euenire credo: cum alter ab altero tantum recesserit domicilio, quatum amore ac similitudine studiorum inuicem coniuncti sunt. Neque enim volo vos celare, viri optimi atque amicissimi, eo nos huc hodie venisse consilio, vt de præstantia veteris illius musicæ, quam tantopere de prædicas, te Charidore tandem audiremus differentem. Meminisse enim potes quid iam pridem sis nobis pollicitus: atque id opinor libentius copiosiusque præstabis Polyæno præsentem.

Tum ille: Recte iudicasti Philopone (*inquit*) nam & summopere cupio non perfunctorie tecum hac super re confabulari: eoq. confidentius id faciam, quod huius disputationis socium atque adiutorem acerrimum habiturum me video Polyænum hunc nostrum: virum eum omnifaria litteratura excellentem; tum à studijs musicis minime abhorrentem: memoria vero (quam in me imbecillam quotidie magis sentio) præditum singulari. vt si quid me forte, quod fieri solet, alio properantem atque intentum effugerit, quod ad rem maxime pertineat; non dubitem, pro eximia illius in me beneuolentia, atque in litteras affectu, opportune admoniturum. *Deinde cum leniter subrisisset* Huc accedit (*inquit*) alià ratio: & cum paululum substitisset: Quid hoc tandem est *inquit Philoponus* & cur cætera non persequeris? Noui (*subdit ille*) quanta pertinacia atque obstinatione animorum, vos Musurgi professionem vestram aduersus antiquos tueri soleatis: quapropter si manibus forte agendum erit, non iniquam video certationem fore, duobus pariter vtriusque pugnantibus: vt enim tu tibi deuteragonistem tuum; tamquam
ex lege

ex lege Gallici certaminis, Eumolpum adduxisti; si c ego pariter Polyænum in medium producam: hominem, vt scis, antiquis additum; vestrasq. ineptias, non minus quam ego faciam, constanter auersantem. *Hic cum omnes arrisissent*, Noli (*inquit Philoponus*) de isto sollicitus esse Charidore: nam non modo sedate tranquilleque res agetur; verum etiam si vel prolatis aliquot veterū cantionum exemplis; vel argumentis firmisq. rationibus ostenderis, meliores peritioresq. artifices tunc fuisse; vltro me victum fatebor; falsisq. opinionibus deceptum; qui ad hanc diem cum plerisq. censuerim, rem Musicam, vt nunc est, excellenter vigere; nec vnquam priscos illos homines ad hanc canendi psallendique peritiam, atque artificium componendorum concentuum, aspirasse. De Praxi enim mihi tecum, opinor, controuersia est; non de Theoria: quam, vt maiori in pretio olim habitam esse facile concesserim, ita non ægre mihi persuaserim diligentius ac subtilius ab ijs fuisse tractatam. Perfice modo quod pollicitus es Charidore; nec dubita, quin plerique musicorum; quamuis pertinaciæ eos infimules, opinione tua celerius in veterum castra transfiliant: eorumque scita ac doctrinam libentissime amplectantur. Sed rem aggredieris perdifficilem: atque à multis, vt audio, parum feliciter tentatam. Itaque vide quæso quid agas: neve existimationem tuam apud homines, vt libere dicam, paullo tibi iniquiores, vltius traduci finas. *Tum Charidorus*, Persequar nihilominus (*inquit*) institutum meum; nec deterrebor eorum exemplo, qui, molli vt dicitur, brachio; ac desultoria potius quam firma stabilique pugna, in hoc campo decertarunt. Verum ne tamquam cæci in tenebris digladiemur; iustoque longius hæc disputatio protrahatur; quid in quæstionem veniat, diligenter primum inspiciendum est: deinde, sicut in scientijs docendis, quædam axiomata, tamquam certa, atque ab omnibus concessa, nec demonstrationis egentia supponuntur; vt totum maius esse sua parte: lineam e punctis constare: superficiem e lineis: sic in hac nostra disceptatione quædam mihi abs te concedi ius fasque est, quæ reeceptissima sunt inter eruditos; nullamque prorsus dubitationem admittunt. Nam si omnia probationibus ac testimonijs minutatim mihi transfigenda essent, longum nimis negotium foret:

foret; ac tædij molestiæque plenissimum. In hanc legem igitur ineamus certamen; vel ab inani nihilq; profuturo labore superfedeamus. *Æquum postulas (inquit Philoponus)* nam etsi que citra probationem tibi concedi vis, ea non ab omnibus fortasse eruditis perinde admittuntur, (vt variæ semper esse solent hominum sententiæ) non grauabor ramen ijs omnibus assentiri, que à maiori eorum parte, vel certe à doctioribus, firmiorique iudicio præditis, sine vlla cunctatione approbantur. Qua in re nullum alium astipulatorem aut sponforem, præter hunc vnum Polyenum requiro: qui cum inter maiorum gentium huius ætatis eruditos, eximie excellat; quid cæteris communiter videatur, tamquam locuples atq; assiduus testis, vnus maxime ex animi sui sententia eloqui non grauabitur. Quapropter censeo equidem vt huiuscemodi controuersia dijudicandæ potestatem, sine prouocatione ipsi tribuamus. *Cui cum cæteri statim annuissent; Polyenus vultu ad modestiam decentissime composito,* Quandoquidem (*inquit*) tantum mihi honoris exhibere vultis, vt tamquam arbiter ac præses huius præclari certaminis, pugnandi fines modumque præscribam, non subterfugiam tam honestam prouinciam: malle tamen eam alteri magis idoneo demandassetis: Polyænus enim sum, vt scitis, non Palemon. *Ad hæc Charidorus Desine (inquit)* more tuo Polyæne argutari, atque *εἰσπνεύσει*. Neminem enim ad hanc litem dirimendam aptiorem te deligere poteramus. nec sine Diuino quodam nutu factum opinor, vt hodierna die copiam nobis tui faceres. *Subijcit Polyænus,* Quando igitur ita vobis placet, accipio tamquam in Gymnico certamine Agonothetæ personam ac munus: cum eo tamen vt memineritis, quando hæc animorum contentio est, non corporum; vt athlete vestes deponunt, quò expeditius pugnent, ita vobis exuendas esse, si assequi veritatem propositi thematis sine impedimento vultis, opiniones quasdam anticipatas; & nimias in alterutram partem propensiones; quæ luminibus mentis non mediocriter obstruunt. *Quod cum ita futurum vterque spondisset, Charidorus* Vt igitur (*inquit*) ad susceptæ quæstionis finitionem veniam, Dico me hodie ostensurum facultatem Musicam, eiusq; singulas partes ac species, longe subtilius, aptius, ac peritius; a do
etiam

etiam elegantius, atque vberius, quam hodie fiat; ceteraque ad eum modum, ab antiquis Græcis primùm; dehinc à Romanis fuisse tractatam. Quibus verbis intelligi volo, me non tantum ea de parte, quæ ad nudam speculandi scientiam pertinet, loqui (in qua multo præstantiores autores desudasse contendo, quam præstantissimos quosque Neotericorum) verum etiam de illa quæ tota in opere arque effectione versatur: quam musicam Præcticam nonnulli; alij artificialem; quidam vero operatricem vocant: Græci autem prisca, vt apud Mich. Pselum videre licet, in quibusdam fragmentis, partim ἀπεργασισμῶ, partim ἰσαγγελτικῶ nuncupabant: ideoque veterum cantiones siue Melos ipsum, Modosque; siue Rhythmum ac Numeros: siue Lexin, aut Dictionem consideremus, maiorem obtinuisse suauitatem, elegantiam, varietatem, atq. energiam: pariq. ratione si organa contemplemur; eorumque species tres; primam eorum quæ fidibus tenduntur, in qua sunt Citharæ ac Lyræ; secundam quæ flatu animantur, vt tiliarum omne genus; tertiam quæ mutuis percussionibus resonant, vt cymbala & crotala; atq. horum omnium partim fabricam & constructionem; partim vsum ac tractationem attendamus; probaturum me confido, in primis illis qua fabricandis, qua exercendis, nequaquam veteres à recentioribus superatos: in reliquis verò duobus, longe etiam præstitisse. Hanc omnem πραγματείαν, vt perspicua magis ac distinctior sit, geminas in partes tribuam: vnã in qua generatim totam Musicam perpédemus; alteram in qua particulatim singulas eius species ac partes, ad rationum momenta exigemus. Quibus à me vt potero, absolutis; multisq; recentiorum erratis, præter communem opinionem perstrictis, reliquum erit (nisi aliter Agonothetæ nostro visum fuerit) vt si quid ex aduerso arguere Philopone voles, quoad libitum erit, id facias: ac postmodum à te obiectis, satisfaciam. Quæ vero citra vllam probationum necessitatem abs te mihi dari volo, hæc fere sunt. Primum longissimis illis incur- sionibus, ac populationibus Barbarorum, quæ Græciam atque Italiam omnesque Romani Imperij prouincias miserime deuastarunt, effectum esse, vt elegantiores ferme omnes disciplinæ ac facultates; atque in his Musica, paulatim exoleuerint; ac demum

fun-

funditus interierint. Secundum ex tot direptionibus, incendijs, cladibus, subuersionibus populorum, linguarum, morum, atque institutorum commutationibus, euenisse; vt maxima pars librorum veterum, in omni litterarum genere, interciderit, vt ne millesima quidem eorum portio nunc appareat; ijque fere omnes, aut detruncati lacerique, aut mendis oppleti ad hanc diem peruenerint: multumque hic etiam casum valuisse; vt compluribus oppido præstantibus deperditis, ignobiliore nonnulli meliore fato ex illo naufragio enatauerint. Tertio veteres, quantum ad præsens negotium attinet, illos propriè vocandos esse, qui toto illo tempore, quod ante dictas vastationes præcessit, in Græcia, atque Italia præcipuè floruerunt. qui enim medio tempore inter illos, proauosque nostros intercesserunt (quorum ætate liberalis omnis eruditio cum musica facultate paulatim reflorescere cepit) non satis recte antiqui; sed verius semiantiqui vocantur: quos tantum abest, vt hodiernis hominibus præferam; vt multo etiam rudiores omnibus prope in rebus fuisse non diffitear. Quapropter minime cum ijs negotium erit nobis. *Hic cum paulum subscruisset Charidorus sermonem Polyænus excepit his verbis, O utinam hæc non tam vera essent, quàm verissima sunt, ac certissima: nec tantum calamitatis, atque exitij, Barbarorum furor ac rabies, florentissimis terris intulisset. non tam multa cum irreparabili damno quereremur amissa; sine queis squalidior quodammodo terrarum orbis, atque humana societas infelicior videri potest. Mitto tot pulcherima ædificia, ingenti molimine, sumptu, atque artificio a potentissimis regibus, per tot annos exstructa; ab immanissimis postea gentibus, solo æquata, & funditus excisa. Mitto tot elegantissimas statuas, tot tabulas pictas ad ostentationem artis; ad naturæ miraculum, accuratissime elaboratas; atque infinita alia ornamenta templorum, ac publicarum, priuatarumque ædium, incensa, penitusque deleta. Sileo (quamquam id præcipue dolendum est) quot vetustissimas basilicas, aliaque innumerabilia monumenta sacrosanctæ, atque vnicæ nostræ religionis; quot pretiosissima cimelia, luctuosissimis illis incendijs, ac ruinis consumpta sint. Nihil loquor de tot populorum per multa secula rebus gestis: nihil de pulcherrimis veterum institutis, ac legibus obli-*

uione sepultis: nihil de auita nobilitate extincta: nihil de confusione sanguinum, ac stirpium antiquissimarum: nihil de abolitis Græca, Latinaque linguis; ne tragicum in morem importunis, ac nil proficientibus conquestionibus vos exagitem; aut, quod dici solet, Fluctus in Simpulo excitem. Id quod præcipue rem nostram tangit; institutoque sermoni accomodatum est, hoc maxime deploro, ac verissimum esse contestor; omnes fere scientias: omnes paulominus nobiliores disciplinas: omnes propemodum clariores artes, in illis funestissimis cladibus, ac ruinis defecisse. Monumenta vero nobilium ingeniorum Ægyptiacis, Chaldaicis, Syriacis, Punicis; maximeque Græcis, ac Latinis litteris consignata, inæstimabili humani generis damno, iampridem deperijsse. Nec mirum: cum incensis opulentissimis bibliothecis, qua publicis, qua priuatis; totiesque per tot secula repetitis urbium excidijs, non sine magno labore sumptuque, exemplaria librorum, si quæ supererant, nondum Typographiæ arte inuenta, describerentur: nec vix vllus reperiretur, qui tantis in calamitatibus de nil sibi profuturis litteris cogitaret. Quapropter in omni disciplinarum genere, vnica dumtaxat Christianorum Patrum Theologia excepta (in qua tamen priorum duorum seculorum scriptores plerique interciderunt) quotus quisque clarissimorum autorum tantas clades effugerit, diuinare non possumus: minimam certe partem nunc extare, testimonia eorum, qui ad hanc diem durarunt, palam euincunt. In Musica vero facultate quot olim excelluerint, quiue illorum sint superstites, tu melius Charidore nosti: cui tantum videlicet superfuit curæ, vt ad hæc diligentius inuestiganda, animum serio adijceres. De his (*Charidorus inquit*) alias accuratius si forte videbimus: nunc illud obiter affirmauerim, si vlla facultas, aut disciplina, insignem perpessa est calamitatem in admiranda illa, ac miserabili terrarum orbis catastrophe, Musicae litteraturæ id maxime accidisse. Nam cum ex præcipuis philosophorum sectis Pythagorei potissimum hanc disciplinam adamauerint: immo quasi illius parens, & conditor Pythagoras existimetur, nil mirum si præcipui quique illorum, eam diligenter excoluerint; ac suis luculentissimis scriptis expoliuerint; vt Archytas Tarentinus; vt Philolaus Crotoniata; vt Hip-

pasus

pafus Metapontinus; vt Ebulides; vt alij quamplurimi, quorum nomina vetuftas nobis inuidit. Nec Pythagorei modò huiufce- modi ftudijs ftrenue incubuerunt; verùm, vt grauiſſimus autor Plutarchus tradidit, qui florentiſſimo Traiani ſeculo vixit; Platoniorum maxima pars; Peripateticorum vero clariſſimi quique atque doctiſſimi. Horum nihil reliqui fecit iniuria temporis, ac vetuſtatis; ſi vnicum Ariſtotelis libellum, qui eſt *Problematum* vndeuiceſimus, excipias. Ex poſterioribus autem Philoſophis, vnus etiam Plutarchi de muſica liber etiamnum fertur: ſed adeo rerum cognitu digniſſimarum refertus, vt eo maius tot in ſimili genere amiſſorum excitet deſiderium. Ariſtoxiſi vero, Deus bone quanti, qualiſque viri! non dico nunc Philoſophi, aut Mathematici, aut vitarum ſcriptoris; ſed Muſici; immo Muſicorum omnium, quotquot vnquam fuerunt, ſine controuerſia principis; quid niſi tres Elementorum harmonicorum libelli; nec ij quidem ſatis integri; & pauca quædam fragmenta iam ſuperſunt? in quibus tamen is ordo, eaque methodus, ac proprietas, breuitas, & perſpicuitas ſermonis elucet; vt Ariſtotelis diſcipulum facile agnoſcas; & futurum ſcholæ illius ſucceſſorem; niſi Theophrastus ipſi prælatus fuiſſet; ea re credo, quòd vnica philoſophiæ addi- ctus, tantam diuerſitatem litterarum, vt ille alter, minime adama- uerit. Nam Ariſtoxiſis quidem, D. Hieronymo, alijsque teſtan- tibus, inter Græcorum doctiſſimos, & multitudine librorum cele- berrimos, connumeratur. Sic enim de vitis virorum illuſtrium ab eo conſcriptis Hieronymus in præfatione operis de ſcriptori- bus Eccleſiaſticis ad Fl. Dextrum. *Fecerunt (inquit) hoc idem apud Græcos Hermippus Peripateticus, Antigonus Caryſtius, Satyrus doctus vir; & longe omnium doctiſſimus Ariſtoxiſis Muſicus.* Sui- das vero quinquaginta tres ſupra quadringentos libros ab eo con- ſcriptos prodidit: quorum plerique ad rem muſicam (cuius omnes partes ſolertiſſime pertractauit, ac digeſſit) pertinuiſſe videntur. O iacturam (inquit *Polyænus*) deplorandam! O infelicem ſortem tuam Ariſtoxiſe! ſed tamen cum plerisque magnis autoribus ferme communem. *Quem aſpiciens Charidorus, Maximam (inquit) proculdubio cladem Ariſtoxiſeorum operum amiſſio Reipubli- cæ litterariæ attulit: ſed muſicæ præſertim.* Verum omiſſis que-

rimonijs, quod instat agamus. Nam me vocat ad se Ptolomæus, Pelusiotes ille opinor, astrologorum celeberrimus; & vniuersalis quoque Geographiæ libris illustris: cuius etiam tres Harmonicorum libelli feruntur: egregie quidem eruditi, & valde subtiles: atque ob id paulo obscuriores: quare & lectitantur à paucis; nec vsquequaque intelliguntur; quamquamnobiles in priorem illorum partem extant Porphyrij commentarij adhuc inediti. in quibus tamen philosophum potius, ac philologum præstat, quam subiectæ materiæ interpretem. Totidem etiam supersunt Aristidis cuiusdam Quintiliani de musica libri: & ipsi quoque nondum typis euulgati; sed præ cæteris omnibus ad sinceram, veteremque musicen cognoscendam, vtilissimi. Quippe omnes ac singulæ illius partes, eo ordine, ac breuitate illic explicantur, vt facile appareat tamquam ex Aristoxeni integris operibus in compendiosum hoc scriptum, potiora quæque fuisse redacta. Quapropter mirari satis non possum nondum quemquam editioni, versioniq; tam luculenti operis adiecisse curam. Comitari hunc possunt, tamquam inferioris classis scriptores, qui breuiores quasdam Isagogas reliquerunt: ex quibus tamen multa singularia, ac notatu digna condiscimus: quales sunt Alypius, Bacchius, Gaudentius, Cleonides, Pappus Alexandrinus; & cuius editio adornatur, Theon Smyrnæus; ac si qui alij extant huius notæ scriptores; vt Diophantus, Adrastus, Diocles, Geminus: qui à nonnullis, nescio quam fideliter memorantur: alijque partim mutili; partim incerti nominis. Huc etiam pertinet Nicomachi Geraseni musicæ enchiridium; luculenti sane, vetustique autoris; sed cuius maxima pars iam pridem iisdem casibus amissa est. Ab eo pleraque hausisse videtur Boethius noster; vir Consularis, ac maximus: nec sanctitate minus, quam omnigena doctrina, & claritudine generis memorandus: & plane alio seculo dignus: cuius quinque de musica libri vna cum alijs nonnullis eius operibus, sunt hodieque per celebres, elegantia, subtilitate, atque doctrina. Verum absoluerere eos non potuit vir disertissimus; ab impio Gothorum rege, Theodorico, post diutini carceris squalorem, iniustissime damnatus ad necem. Quantus quantus tamen est hic liber, multum cæteris Latinis scriptoribus, eandem materiam tractantibus antistat:

quam-

quamuis praxin, artificialemque partē, quæ sola ferme hodie colitur, non attingat. Nam reliqui quidem D. Augustinus, Martianus Capella, Cassiodorus; & qui inter semipriscos recensendus est, Beda, vix quidquam notabile, aut eruditum præferunt: doctioribus illis sine dubio, Varrone, Appuleio Albino; & si qui alij apud Romanos in eadem arena defudarunt, iam pridem extinctis. Sed vt ad philosophos reuertar (quorum nonnullorum eximia quædam fuit in rebus musicis eruditio, & curiositas; non circa theoricen tantum; sed etiam practicen; vt in Platonis, atq; Aristotelis scriptis videmus) quonam abierunt antiquissimi illius, magniq; nature indagatoris Democriti Abderite de harmonia; item de consonantijs, ac dissonantijs libri? Quo Cynicæ sectæ conditoris Atheniensis Antisthenis? Quo Peripateticorum principis Aristotelis Stagiritæ? Quo Theophrasti Ereffijs, eius discipuli? Quo Epicuri Atheniensis, à quo secta Epicurea? Quo Dicaarchi Messenij Græcanicæ antiquitatis scientissimi? Quo in omni genere litterarum consummatissimi Posidonij Stoici; nec non ex eadem schola Panætij iunioris? Quo Heraclidis Pontici, varietate scriptionum pariter memorandi? Quo viri vnicumque doctissimi Eratosthenis Cyrenæi? Quo Simonis Atheniensis? Thebani Simmię? aliorumque plurimorum scripta, e quibus nonnulli à posterioribus nominantur: reliquorum memoriam perpetuo silentio vetustas damnauit. Plus tamen detrimenti Musica facultas accepit eorum scriptorum interitu, qui eam ex professo ac particulatim cōscripserunt; quos propriè Harmonicos, Aristoxeno testate appellabant. Tales fuere Lasus Hermionensis poëta vetustissimus ac celeberrimus; & Dithyrambicæ poëseos, vel parens, vel illustrator; Pythagoras Zacynthius peritissimus citharistes; & ingeniosissimi cuiusdam organi reparator, quod ab Artemone describitur in Athenæi sapientium conuiuio. Tales Agenor Mitylenæus, Epigenes, atq; Erastocles ab Aristoxeno pariter laudati. Tales etiam Damon magni illius Socratis in musicis magister, Archestratus, Ægon; alijque apud Porphyrium memorati. Vbi sunt etiam Didymi Alexandrini, qui Nerone Imperante floruit; ab eoque ob summam huius artis peritiam, magno in pretio atque honore habitus est, subtilissimæ lu-
cubra-

cubrationes? Vbi Dionysij Halicarnassei iunioris nobiles commentarij, quibus, Hadriano rerum potente, partim Rhythmicam facultatem, partim musicam historiam, partim institutionem seu artem, complexus est? Vbi Aristoclis, Phyllidis Delij, Pratinæ Phliasij; tot aliorum, qui de omnibus musicæ partibus, deque ad eam spectantibus rebus; de harmonia; de rhythmo; de musicis instrumentis; deq. eorum professoribus; de saltatione; de choris diligentissime commentati sunt? quique apud Plutarchum, Athenæum, Porphyrium, ceterosque passim memorantur? Non recensebo curiosius eorum nomina; ne vel vobis tædium afferam; vel inani labore tempus consumam. *Que cum Charidorus non sine quodam doloris sensu dixisset, Philoponus ad eam conuersus* Multos tu (*inquit*) autores veteres, qui facultatem musicam scribendo illustrarunt, enumerasti. Atqui multo plures hodie reperientur in eodem stadio diligenter versati: nisi me amicus quidam meus frustra habet; qui quamplurimis huiusce argumenti libris Museum suum à se refertum fuisse nuper gloriabatur. Opto illi propitias Musas, & Apollinem fauentem (*subdit Charidorus*) nam certe parum æquum habuisse Mercurium lucri præsidem videtur, qui tantum pecuniæ insulsissimos in libros prodegerit. Bona verba quæso (*inquit Philoponus*) Ecquomodo tu eos vituperare ausis scriptores, quos fortasse videris nunquam; Quot denarijs (*inquit Charidorus*) familiaris istius tui bibliothecam musicam coemptam putas? Denarijs? denarijs? (*subicit Philoponus*) Et cur non potius quot aureorum centenis ei consteterit rogas? Annon tibi dixeram (*inquit Charidorus*) hominem istum quisquis est, curatoris egere; atque ad agnatos & gentiles esse deducendum? Cedo mihi decem aureos scutatos; & bibliothecam autorum musicorum plenam atque absolutam tibi dabo. Neque eos accipio qui cantiones aut vocales, aut organicas diagrammatis perscriptas continent; quos neque tu etiã opinor intellexisti; verum de ijs loquor, quos vos symphoniurgi vniuersim Theoricos, minus tamen apposite nuncupatis: qui vel circa melodiarum concentuumq. pangendorum rationem; vel veram genuinamq. Theoricam quoquo modo versantur. Qui fermè omnes (*vix enim sex septemq. excipio*) adeo infeliciter hunc stadium decurrerunt; vt mirum dictu sit

fit quam longe à laudis meta substiterint : nihil enim fingi potest ieiunius : nihil indoctius : nihil insulsius. Omitto eos qui trecentos circiter ante annos aliquo in numero fuerunt (quos excusare fortasse queat seculi illius quo vixerunt, infelicitas) vt Franco de Colonia , Fisisus de Caserta , Marchettus Paduanus , Profdocimus Beldimandus (egregia vero nomina & cum antiquis cōferenda !) Ioannes de Muris , Anselmus Parmensis ; alijq. huius farinae ; qui ne somniarunt quidem quid esset eloquentia, aut doctrina politior . Vbi tu (*inquit Polianus*) Abbates illos Odonem Bernonem , Guidonemq. relinquis ? quos sex ante hoc nostrum seculis vixisse conijcio : ac de Guidone quidem satis exploratum est . Quos tu musicæ scriptores Polyæne memoras (*respondit Charidorus*) atq. eius ætatis reliquos , qua in Monachorum Cœnobijs , si quod erat litterarum vestigium , latitabat ; non indignos qui per transennam saltem aspiciantur , existimo : nescio quæ enim existunt in ijs , quamquam tenues scintillæ superiorum temporum elegantia : aut quædam saltem vocabula , non semper inepte Græcis è fontibus deriuata : aut antiquitatis certe nonnulla vestigia . Immò Guidonis Arretini eiusmodi sunt scripta , quamuis barbarie illius seculi intuscata ; & nescio quam cacozeliam præferentia , vt cæteris sine dubio præniteant . Similis etiam genius fuit Notkeri cognomēto Balbuli monachi Sangallensis , ex Caroli Magni progenie ; viri vt ijs temporibus satis eruditi : & qui in Ecelesiasticis melesi componendis plurimum excelluit : cuius monumenta quædam octingentos iam propè annos in S. Galli Cœnobio seruantur apud Sedunos . Tales etiam fortasse essent , si extarent , Aurelianus Remensis , Notgerus Episcopus Leodicensis , Hugbaldus Eluonensis monachus Anglus ; alijq. consimiles , qui proxime Caroli Magni tempora , res musicas litteris consignarunt : quos , vel antiquitatis causa , lectitandos equidem censeam , si alicunde prodirent . Verum ij vel cœnobiorum direptionibus , quæ intra hos centum annos in Germania , Britannia , Gallia factæ sunt , intercidisse videntur ; vel in obscuris atque ignobilibus latebris cum blattis adhuc tineisq. luctari . Proxime autem superioribus (Deus bone) seculis quot praua ista cōpilandi res musicas prurigo transuersos egit ! dum verbosis commentatijs (in
quibus

quibus tamen nihil fere bonæ frugis apparet) insudantes, dies noctesque continuant ! Ita plerique illorum paginarum sane ingenti volumine turgentes, verbisq; sordidissimis ac male cohærentibus onusti ; rerum autem pondere prorsus defecti, atq; inanes reperiuntur. Ex quibus antiquiores certe vix sine nausea aspici queunt : ita eorum stylus rudis est, inconcinnus ac barbarus ; vt ne vestigium quidem vllum Dialecticæ aut Grammaticæ saltem literaturæ præferat . Recentiores vero, sunt ij quidem paulo magis sermone tolerabiles ; sed cæteris in partibus haud multo sane præstantiores . Primū enim nec quidquam fere apte definiunt ; nec commode partiuntur ; nec quid prius, quid posterius sit ; quid antecedens, quid consequens, perspicere possunt . In rebus antiquis autem, propter ignorationem chronologiæ atque historiæ, mire cæcutiunt ; vt nec à vetustissimis media, neq; ab his recentissima discernant ; nulloq; fere discrimine in ijs quæ memoratu digna circa veterum modulationes contigisse dicuntur, fabulosa cum veris, incredibilia cum probabilibus, per oscitantiam quamdam, defectumq; iudicij confundunt . Iam verò quot inutiliter paginas implent, tam multis fusissime tradendis, quæ tamquam superuacua prorsus, ac nullius plane vsus, non heri atq; hodie obsoleuerunt ! Quotusquisq; quæso eorum est, qui regulas illas concertuum innumerabiles, quas nemo vnquam memoriter comprehendere potest, vsque ad fastidium in sua scripta non congerat ? qui non passim legentium oculis ingerat, tamquam pulcherrima quædam ornamenta chartarum ; & quasi vermiculati operis speciem ; tot inanissima schemata temporum Rhythmicorum ? qui non illa toties recoquat, quasi brassicam quamdam, quid sit Modus, Tempus, Prolatio ? quotue sint eorum combinationes ac formæ ; in maiores minoresue ; in perfectas atque imperfectas, futili subtilitate distinctæ ? quæ si vtilitatem requiras, nulli plane vsui sunt : si proprietatem vocabulorum, nihil minus significant quam quod significare primo adspectu videntur . Mitto tot claves ; tot ligaturus ; tot proportionum species ; tot pausarum signa ; tot punctorum genera, Perficientia, Augmentia, Discernentia, Alterantia ; cum regulis, exceptionibus, atq; obseruationibus pene infinitis, circa Notarum quæ vocant valorem, atq; vsum ; vt ne à consummatissimis,

mus quidem hac in arte, satis probe teneantur. Mitto tot alia pene innumera, quibus suos inferciunt libros; legentium otio abutuntur; bonas horas male perdunt; ac suam demum produnt stupiditatem. Quod si vocabula ac loquendi formulas perpendere paulisper velimus, quod nam obsecro scriptorum genus tot verborum sordibus & quisquilijs adeo scatet, ut quorundam musicorum; & quidem non e vulgo ac triuio; sed maxime insignium atque illustrium? *Maneriem* vocat Franchinus, quem Modum debuerat. Agnosco vulgaris linguæ idiotismum. *Tritechordam* appellat, ut hexachordum. Egregiam vero analogiam! *Baritonantem* pro Basso; vulgatius enim hoc erat; illud etiam resonantius. Deinde cur hoc ei non liceat, si iuniores quoque, quibus elegantia paulo magis cordi est, *Altisonantem* pro Alto libenter usurpant? Sed quid opus erat *Diapenticas* species, aut *Diateffaronicas* aut *Diapasonicas* dicere? Nulla alia suppetebant adiectiua vocabula. Atqui tam multi luculentissimi autores sine his tam bellis nomenclaturis omnes Musicæ minutias planissime & ad vnguem explicarunt. Mittamus igitur Franchinum: quando minime is inter elegantes studuisse videtur. Sed quid Glareano facias, viro cæteroqui inter suæ ætatis disertissimos ac doctissimos non infimæ sortis? qui cum puros atque elegantes scriptores præ manibus quotidie haberet, quid eum persuasit quæso, ut sine vlla necessitate *Semiditatem* pro semissis ablatione, *imperficere* atq; *imperfici*, ubi de notis perfectis atque imperfectis loquitur, usurparet; nisi praua hæc scabies, & inquinatum loquendi genus, quo recentiores Musurgi fatali quadam vecordia vtuntur? cuius contagione videlicet sua ipsius scripta, satis alioqui proba & casta, bonus ille Heluetius infici non animaduertit. Ex his vero quos dixi neotericis autoribus, si eos præcipue inspicimus, qui vernacula vsi sunt lingua (quos, paucissimis demptis, summa præ cæteris inficitia laborasse videmus) quot ineptias, Deus immortalis! quot anilia somnia, quot portentosissimas sententias apud eos reperiemus? Audite si placet pauca quædam; e quibus, tamquam ex vngue leonem, reliqua æstimare possitis. Tria illa decantatissima musicæ Genera Diatonicum, Chromaticum, Enarmonium, sunt qui ita interpretentur, ut primum sit cum cantuum descriptiones sine vllis

remissionis signis, quæ vulgo b mollia vocant practici: secundum ubi eiusmodi signa frequenter interijciuntur: tertium ubi signa intensificationis, quas dieses appellant, passim adhibentur. Sed ridiculum est hoc magis, quod quidam satis recens autor Enarmonium dictum vult quasi sine harmonia; ratus videlicet *En* syllabam pro *In* obtinere ibi priuandi vim; vt cum dicimus Ineptus, Infulsus, & similia: aut quod alter in bene grandi volumine dicere non est veritus, Diatonicum ex eo vocatū, quod *Di* Græce Senarium numerum notet, *Tonicum* autem Resonantem. Quid hoc stultius fingi potest, quam facultatem aliquam litteris tradere, cuius ne prima quidem elementa percepta habeas? Quam bene cognitos autē habuerit musicæ scriptores, atq; ætates, vir ille egregius, vel ex hoc æstimetis licet, quod vehementer eos falli autumat, qui persimilem huic nostræ musicam tradidisse putant Mercurium, Macrobius, Lucianum, Diodorum, Boethium, S. Augustinum: quibus alicubi adiungit etiam, si Deo placet, Socratem, & Lactantium. *Cum adrisisset Polyanus, tam absurdam miscellam stomachatus.* Et hi sunt (*inquit*) autores qui à musicæ studiosis hodie lectitantur, atque in delicijs habentur? Sic sane (*respondit Charidorus.*) In Contrapuncti enim, vt vocant, præceptis mirum quot profundissimis, ac secretissimis mysterijs leuiusculæ huius, quam nos magnificimus, philologiæ egestatem, vberrime compensent! Quid quod vnus ex his qui supra vulgarem captum sapere vult; deque imperfectionibus hodiernæ musicæ commentatus est, Tritonum vulgariter dictū vocari à Græcis *Tetraphoniam*, aut *Tetrachordum manus* asseuerare ausus est? Quid quod alius, neque ipse proletarius omnino scriptor, existimauit Diatessaron consonantiam tanta fuisse in veneratione apud antiquos (hæc enim illius sunt verba) vt eam cum quatuor anni temporibus: necnon cum quatuor elementis comparauerint: omnemque musicam varietatem ab ea proficisci existimauerint: ac propterea tonum in quaternas dieses diuiserint? Quam sunt hæc, Deus Bone, friuola, & commentitia! *Cum Philoponus.* Intellego quem dicas (*inquit*) Eum videlicet, qui litem super *τῆς* Diatessaron statu coortam, sic optime componi posse existimat, si consonantiam esse theoretice loquentibus pronunciemus: dissonantiam vero ijs qui practice potius, &

arti.

artificum more loquuntur: quo discrimine posito Recentiores etiam cum Antiquis egregie conciliari. Tu vero quid de hoc de-
 mum interuallo censeas dic fodes: consonum ne reuera sit; atque
 ita porro haberi debeat; an potius dissonum; in quam sententiam
 recentiores fere propendent. Magnam profecto, atque insolubi-
 lem quaestionem (*subijcit Charidorus*) dignamque quæ tot scri-
 pturientium ingenia exerceat! An quisquam hodie Musicorum
 tam imperitus est, vt contra totius antiquitatis concordem sen-
 tentiam; contra omnem rationem; contra ipsum aurium iudi-
 cium, atque experientiam vsunque concentuum *τῶ* Diatessa-
 ron inter Dissonantias ascribat? præsertim cum superioribus annis
 Andreas Papius quidam Gandauensis, vir inter Belgas bene do-
 ctus, ac nuper Donius noster firmis sane rationibus contrarium
 ostenderint: immo nec Zarlinus ipse (quem vos Musici merito
 magnificitis) nec doctus ille Hispanus (de Salina loquor) nec
 quicumque vere eruditus dici potest; vllam hæsitationis speciem
 hic præbuerit: quin potius Corypheus ille vester non eam tantum
 in Consonantiarum album tetulerit; sed etiam in perfectarum
 classem. in quo tamen nimium illi tribuisse meo iudicio videtur.
 Nam si rationes numerorum, quæ symphoniarum intrinsecæ cau-
 sæ sunt earumque vim, naturamque attendimus, Diapason tan-
 tum, ac Diapente perfectæ dici atque haberi debent. Sin autem
 concentuum proprietatem atque vsum, qui in clausulis (quas
Syncatalogas Græce rectius dixeris) præcipue viget, respicimus;
 ditonum, quam diatessaron, perfectis adnumerari æquius est. Vé-
 rum tamen non sine magno vestræ professionis dedecore (faten-
 dum est enim) insulsa hæc opinio de dissonantia *τῆς* Diatessaron,
 hucusque inualuit; hodieque etiam mordicus à multis defenditur.
 Magna inquam labe (iterum dico) hinc ordini vestro Philopo-
 ne aspersa est; & quæ in contentione aduersus antiquos, multis
 punctis inferiores vos videri faciat. Si enim tanta in re, dicet ali-
 quis pro veteribus pugnans, aberratis a vero, quid in reliquis fiet?
 Si ne elementa quidem, ac fundamenta verè solidæque Musicæ
 tenetis; quid de totius disciplinæ mole, quam ijs superstruxistis,
 sperare possimus? *His Eumolpus admiratus, nec facile credens, tan-
 tam esse neotericorum inscitiam; continere se non potuit, quin inter-*

pellaco Charidori sermone subiiceret, Error hic fortasse loquentium est, non operantium musurgorum. Nam ut debuerint, si velint, cum priscis, ac scientiam profitentibus apte loqui, consonantiam vocare *ἢ* Diatessaron, in usu tamen ipsius ac tractatione quid aliud facere potuerunt, quam sicut reuera dissonat, ita etiam dissonanter tantum eam in concentus asciscere? Eodem relaberis mi adolescens (*inquit Charidorus*) quo symphoniurgus ille antea memoratus; nec satis memoria tenes, quæ de usu iã dixeram: nimirum hoc turpius esse apud eos erratum; quod dicta factis quam longissime distant. dissonantiam enim, quam verbo vocant, reapse consonantiam agnoscunt, eaque omnino consonanter vtuntur. Quid enim aliud est diastemate aliquo consonanter vti, quam illud in præcipuis, atque imparibus locis synodiarum, seu centuum (terenda enim hæc Græca vocabula sunt, ne identidem eadem Latina incurrant) siue coniunctim cum alijs, siue seorsim ponere? Nam licet in Bicinijs Diatessaron admitti non soleat; quod reuera duriuscula sit; seu potius exilior; atque ut eam Aristoxenus apud Plutarchum vocat, *ἀμυδρα*, vel *ἰξίτηλος* (hoc est obscura, vel euanida) coniunctim vero cum alijs consonantijs inter duas voces collocari nequeat; in triodijs tamen (hoc enim malo quam Tricinijs) & numerosioribus concentibus frequenter, ac suaviter ponitur. Nec tu mihi, quod solenne vobis est, illud obtrudas; Diatessaron consonantiam à Diapente *saluari* ac *tegi*: primum enim quam bene aliquid tegi dicatur, quod alteri insistit, haud satis video: deinde cum aliud sit Symphonia, aliud Eusymphonia (est enim symphonia duarum vocum apta, iucundaque auribus copulatio; eusymphonia vero duarum, pluriumue consonantiarum decens, ac suavis collocatio) recte musurgi faciunt, cum trinas voces sic disponunt, ut summa cum media, Diatessaron refonet, media cum infima, Diapente: qua ratione huic inferior, siue grauis locus obtingit; ideoque tegitur potius quam alteram tegat: illi vero superior, atque acutior: non recte porro hinc colligunt *ἢ* Diatessaron dissonare; quia inferiori loco posita, non plene auribus satisfacit. nam & sic quoque manifeste consonat; quamquam multo minus, quam vbi a Diapente sustinetur. Quod si nondum consonantiæ nomen *ἢ* Diatessaron mereri quis

cenſet, quod non ubique auribus perfecte reſpondet, cedo cur
 alia omnia, vereque diſſona interualla, vt tonus, aut ſemitonium,
 cum diapente ſeu quauis alia conſonantia, vtrouis loco coniun-
 ctim poſita, aures ita offendat vt nemo non ſtatim diſſonantiam
 agnoſcat? Deinde non id tantum in harum duarum conſonantia-
 rum copulatione contingit: verum & in aliarum quoque. Sume
 enim exempli cauſa hanc eandem Eumolpe diateſſaron; & vel
 ditono, vel trihemitonio adiunge; ſtatim ſenties iucundio-
 rem efficere ſymphoniam, ſi trihemitonio ſuperincumbat; ditono ve-
 ro ſubijciatur. quod præcipue notari à te volo: ne cum conger-
 ronibus tuis tibi perſuadeas miſerrimæ huic conſonantiæ opus ef-
 ſe ſemper fulmentis atque adminiculis. Cuius rei veram cauſam,
 atque ex intimis mathematicæ fontibus deriuatam ſi requiris,
 apud Zarlinum accurate expoſitam reperies in tertiæ partis Inſti-
 tutionum cap. 61. Verumtamen mirari ſatis non poſſum Sym-
 phoniurgorum quos, *Componiſtas* Papius vocat, tantam eſſe vel
 pertinaciam, vel ſuperſtitionem, vt religio ijs ſit in humanarum
 vocum triodijs Diateſſaron ſub Ditono collocare; cum facile poſ-
 ſint in Polyplectris; alijsq; instrumentis experiri, quam ſuaue
 eo modo diſpoſita concinentiam edat: neque etiam infrequen-
 ter occurrat in vulgaris pectidis chalcochordæ (quam *Citaram*
 vocant) & in chelonidis Hispanicæ (quam *Chitarram* Græca pe-
 ne pronuntiatione appellant) ſyncruſibus. Permouere eos etiam
 debuerat Salinæ conſeſſio atque autoritas; qui Diateſſaron ſic diſ-
 poſitam, ſumma cum aurium voluptate, non ſemel à ſe auditam
 cum Venetijs, tum Neapoli, in ſacris Græcorum concentibus
 fuiſſe teſtatur. Agnoſcitis igitur hanc non leuem aut modicam
 hodiernæ muſicæ imperfectionem: & quidem circa artificialem
 eius partem; ac Symphoniurgiam ipſam, ſeu Contrapunctum;
 quam præ cæteris recentiores amplexantur; ac ſolam fere muſi-
 cam putant. Ex quo coniectare licet, quid reliquis euenerit par-
 tibus; quæ ſcientiam potius ac theoriam, quam praxim vſumque
 reſpiciunt. Itaque quam male ab ijs cognita; ne dum tractata
 fuerit pulchrior ac potior Harmonicæ pars, quæ de Generibus
 ac Tonis ediſſerit, vix credibile eſt. Vidiftis opinor in ijs quæ
 breui & compendiaro ſcripto Donius noſter nuper complexus
 eſt,

est, quam prauas absurdasque opiniones; omninoque à vero aberrantes, circa Generum naturam, proprietatem atque vsum, Nicolaus quidam Vicentinus conceperit; ac nihilominus, tamquam præcipua sui parte veterem absolutamque musicam restituerit, speciosum illud, ne dicam arrogans, *Archimusicæ* cognomentum affectauerit; & gloriabundus cecinerit, *Musica prisca caput benebris modo sustulit altis*. Quid porro? An non etiam hodie vulgo naturam ac proprietatem Enarmonij generis in eo sitam putant vt minimis ac minutissimis interuallis harmonica series, perfectumque quod vocant systema, concidatur? ex quo illa tam falsa quam ridicula inualuit opinio, vt communia Polyplectra, Diatonica dumtaxat vocari velint: quæ vero taxillos nigros bifariam diuisos habent, Chromatica: quæ autem spissius diuisa frequentioribus constant interuallis, Enarmonia. Quem in errorem delapsi profecto non essent, si antiquas illas germanasque harmonias ex Aristoxeni, aliorumque scriptis, percepissent. Quod si Vicentinus ad tantam prouinciam restaurandæ veteris musicæ aliquanto instructior à disciplinarum præceptis, ac priscorum autorum lectione (quos hodieque superesse antea dicebam) accessisset; nec illotis, vt aiunt pedibus, in Musarum adyta se coniecisset, eam laudem quam honesto proposito merebatur amplissimam, non corrupisset improspere atque irritò euentu. *Et Polyænus*, Sæpe (inquit) admiratus sum tantam fuisse Vicentini confidentiam, vt quamuis sibi conscius esset tam modicæ, ac prope nullius eruditionis, notitiæque antiquitatis, tantam rem aggredi nihilominus non dubitaret. Itaque perinde mihi fecisse videtur, ac si quis proauorum ætate veterem Iurisprudentiam restituere, aut saltem illustrare voluisset; nondum lectis Pandectarum & Codicis Iustiniiani libris; sed Institutionum dumtaxat: ac reliqua hausturum se sperauisset e sordidis Accursij, ac Bartoli Baldique lacunis; purioribus illis riuis vel ignoratis vel despectis. *Cui Charidorus* Idem ego mirari nonnunquam soleo: cessat tamen omnis admiratio, vbi vetus, illa sententia in mentem venit *Ἀμετρία μὲν δρᾶσις. λογισμὸς δὲ ἀκρον εἶπερ* quam quotidie verissimam experior. Id Latine valet, vt tibi quoque Philopone mos geratur *Ignorantia homines audaces efficit, doctrina vero timidus & sanctabundos*. Sed vt de se-

mita in viam regrediar, cum Melopœiæ fundamentum quodammodo Harmonica sit; eaque maximeque in tribus musicæ Generibus versatur, atque id tam male positum constitutumque sit, ab eo qui plurimum hic sategit; vos iudicabitis scilicet, quid rectè atque ordine superædificari à Recentioribus potuerit. Sed omnia magis in aperto erunt, cum Donij nostri tractatus de Enarmonio Genere prodibit in lucem; ex quo multa præter vulgatas communesq; opiniones, à vetustis repetita temporibus, innotescunt. De Modis autem quos alij Tonos vocant, quid attinet dicere? quorum hodie nonnisi adumbratam quamdam speciem superesse, tam manifeste idem Donius probavit, vt nullum refragandi locū reliquerit. Quare concidat tandem necesse est, vt plane inutilis ac superuacanea, magna hodiernæ musicæ disciplinæ pars: tam illa scilicet quæ circa commentitios octo Tonos, quos in sacris vsurpant, quam quæ circa duodecim Glareani Modos, eiusque laudabiles quidem; sed hac in parte prorsus inutiles lucubrationes, versatur: in quibus doleo sane totos viginti annos ab eo consumptos. quos longe consultius, vt erat vir doctus, diligens, ac probus, alijs in studijs impendere potuisset. Concidant etiam necesse est tot illæ regulæ, præceptiones, ac versus, ad cognoscendos ac distinguendos hos seu Tonos, seu Modos vocare oporteat; eorumque differentias memoria tenendas, ab huius artis magistris excogitati. Consulescant porro tot ambages atq; altercationes, de agnoscendis proprijs singulorum Tonorum formulis, quas psalmorum Intonationes vocant; deque antiphonarum cum illis coniunctione; quæ tam multorum ingenia incassum torserunt: nec non indagations illæ laboriosæ discriminis inter octo Ecclesiasticos Tonos, ac duodecim Glareanicos Modos, à docto seduloque Belga Tornaci Neruiorum editæ: vna cum inanibus ijs differentijs ac vocabulis, Modorum Authenticorum, Plagalium, Perfectorum, Imperfectorum, Mistorum, Commistorum; cæterisque eiusmodi; quibus otiose putideq; confectandis ac digerendis scituli quidam homines, *Faciunt ne intelligendo vs nihil intelligant*: quandoquidem instauratis ac restitutis antiquis illis ac genuinis Tonis; nullam plane vim ac potestatem, recentiorum hos umbratiles ac fictitios obtinere iam liquet: nihilque ex ijs nisi sum-

nam confusionem & caliginem; ac meras canorasq; nugas hauriri posse. *Quæ cum Charidorus dixisset, eius sermonem Polyenus excipiens.* Fatendum est (*inquit*) in magna rei non levis ignoratione ad hanc diem musicos nostros esse versatos; qui, nisi id eos Donius docuisset, nondum animaduverterant admistionem illam extraneorum phthongorum (quos diesatos & bemollatos barbari vocant, vos politiores exharmonios, & metabolicos, ut opinor) non Generis esse; sed Toni: ac proinde quicumque intra hos centum annos in suis melodijs vsurpare eos ceperunt (quod præ ceteris Venusinus Princeps factitavit) non Chromatici generis sonitus atque interualla (si pauca quædam loca exceperis) multoq; minus Enarmonia; sed metabolicos potius cantus, ex peregrini cuiusdam atque extranei Toni chordis compositos; confule tamen, nulloque certo ordine, vsurpasse. Etsi (*inquit Charidorus*) hoc iam meridiana luce clarius est; vereor tamen ut id fateri velint: tanta in plerisque pertinacia est; & inanis quædam ambitio; dum Enarmoniarum etiam cantionum callentes; nedum Chromaticarum, vel ipsis inuitis Musis, videri cupiunt. quo in numero patris tui maiorem filium ascribendum equidem Philopone censeo: qui in his quas nuper edidit modulationibbs, plenissimis quidem illis omnium suauitatum atq; affectuum, minime dubitauit ascribere Enarmonias esse: quamuis nullum huius Generis sit in eis vestigium: verum apta quædam, ac satis expressa Phrygiarum Lydiarumque chordarum mistura. *Cui Philoponus,* Me quidem inuito ac dissentiente obsequi genio suo Cyriacus voluit. quod si me audisset, inania nomina reliquisset; ac rem potius persecutus esset. Videtis igitur (*subiectis Charidorus*) cum hodierna musica præcipua sui parte tam manca mutilaque sit, qua fronte; quoue iure, ad priscam illam perfectionis atque excellentiæ laudem aspirare possit. Nam, ut propius collato pede iam agamus, quæ nam est ista, per Deum Immortalem, recentiorum vanitas, cum videant (de solertioribus ac doctioribus loquor) tam multa huic deesse ad perfectionem & complementum totius disciplinæ sane quam necessaria; quæ sine dubio in veteri illa fuisse, tot testimonia scriptorum euincunt, velle nihilominus eam cum prisca conferre; immo multis parasangis (quo loquendi genere non nemo il-

mo illorum vtitur) anteferre? Quid enim? mille annorum spatio, vt M. Varro apud Pliniū autore est, omnes artes ac disciplinæ, atq; in his Musica, apud Græcos inuentæ, elaboratæ, absolutæque fuerunt, & tu nobis Glareane persuadebis centum annorum curriculo (totidem enim fere antecesserunt ætatem tuam primi illi figurati cantus, vt vocant, repertores, quiq; alij rem musicam instaurare ceperunt) ad summum huius facultatis apicem peruentum esse? præsertim cum indocti plane ac semibarbarij autores extiterint; atque eiusmodi fuerit seculum illud, quod à Christi Saluatoris ortu quartumdecimum numeratur, propter Italiæ bella & calamitates; vt (quod acerrimi vir ingenij Alexander Tassonius in sermone illius temporis animaduertit) non magnum sane incrementum amœniora hæc studia capere potuerint. Dicent fortasse, quod & nos fatemur, post Glareani ætatem, magnos fecisse progressus musicam facultatem: nam & multo elegantiores cantiones nunc componuntur; ac melismatis artificiosioribus condiuntur: longeque nitidiora ornatioaq; carmina decantantur; verborum expressio ac prolatio venustior atque aptior fit: instrumentaque peritius etiam pulsantur. quæ vel ex ipsis cantuum descriptionibus ac diagrammatis proculdubio apparent. Sed quid tum postea? An non totum hoc magis sententiam nostram confirmat? Nam si iam tum Glareani æuo, quo musica rudis adeo, atque incompta erat, non deerant tamen qui nihil vltra adijci posse censerent, quamuis à vero longissime aberrarent; ita profecto credere fas est, eos qui hodiernam musicam pari conatu extollunt; ac nihil ad eius perfectionem superaddi posse credunt, eodem in errore versari. Vt enim homines vere docti, ac sapientes, quo magis multa in dies percipiunt, eo plura adhuc superesse cognoscunt addiscenda; sic quanto diligentius hoc nostro politiori, quam rudiori illo Glareani seculo musica facultas à multis tractari cepit, tanto maiorem sibi campum rerum nouarum atque excellentium aperiri, tamquam e longinquo prospiciunt cordatiores atque intelligentes viri; quæ nobis sine controuersia defunt, antiquis vero (vt eorum commentarij quotidie magis ostendunt) affatim suppetebant. Quamquam vt nunc tempora sunt, nunquam maiorem extitisse penuriam puto (quod inter nos dixisse liceat)

eiusmodi hominum, qui rationalem musicam, hoc est nobiliorem illius partem, quæ circa theoriam, historiam, ac philologiam versatur, profiteantur, Quod eo magis mirandum mihi videtur, quo plures hodie reperiuntur, qui affinem illi, sed aridissimam meo iudicio, ac maxime auulsam à sensibus mathematicæ speciem, quã Arithmeticam Analyticam; alij Logarithmicen; plerique Arabico vocabulo Algebram dicunt, impensiore studio colant. Immo vel in hoc etiam demirari ac deplorare licet miserã hodiernæ musicæ conditionem; cuius nobilior ac certe dignior portio, adeo paucos inuenit amatores sui: cum longe ignobilior ac vulgatiores eius pars; quæ vel nudam continet copulandarum consonantiarum rationem; vel meram praxin vsunque canendi, à maximis quibusque ferme Christianæ Reipublicæ Principibus tanto in pretio nunc habeatur; vt nonnulli artificiosissimos concentus componant; alij voce, quidam organis peritissime canant. Sed vt redeam e diuerticulo in viam; si, quod supra dicebam, qui musicã disciplinam post Glareanum accuratius tractarunt, ac Zarlinus in primis, multa adhuc ad eius perfectionem deesse suspicati sunt, multoque ampliorem atq; absolutiorem eius speciem nobis animo fingere possumus (quod & alijs nonnullis euenire puto; & mihi sane vsu venit) vel talem extitisse fatendum est felicissimis ijs Græcorum ac Romanorum temporibus (quibus omnis elegantia vitæ, ac totius humanitatis cultus ad miraculum vsque effloruit; hoc est ante barbaricas illas clades) vel certe nunquam futuram. Primum enim quis adeo hebes est, qui non videat, quibus hodie difficultatibus, quibus impedimentis ingeniorũ retardetur cursus; magnarumq. ac liberalium artium profectus? Quantus hodie liuor inrer litteratos grassatur, multoque magis inter musicæ professores; eos præsertim qui Aulas frequentant? Quid quod sapientes quidam obseruarunt propter hodiernam viuendi consuetudinem apud cultiores Europæ gentes non ita pridem inolitam, quæ omnia compleuit timoribus anxijis, suspicionibus inani- bus, odijs occultis, offensionibus obuijs, simulationibus callidis; & quadam cum agendi tum loquendi hæsitantia, eloquentiam obmutuisse? Quid enim sacundia profit, vbi dicturus aliqua de re, circumspicere prius omnia quam diligentissime debeat; singulaq;

prope

prope verba diu pensitare, ac librare sæpius, futilibus his inaniū officiorum, titulorum, appellationumque momentis; nec ubi scilicet inopinanter impingat? Quid ergo vegetum ac floridum tot vinculis alligatæ humanæ mentes concipere possunt? Quid conceptum infelices linguæ, tot quasi ergastulis circumseptæ solutum, liberum, ac profluens effundere? Quæ ratio pariter in musicis valet: vt in his quæ labore atq. artificio consequi licet, antiquos fortasse æquare possimus; vbi vero vigore quodam atque impetu ingenij (qui non in Melopœia minus quam in vtraque facundiæ specie, oratoria ac poëtica plurimum pollet) enitendum quidpiã est, valde vereor ne non facile seruili hoc restrictoq. seculo pares ijs esse possimus. Vt enim terræ vel gelu constrictæ, vel suo pte pondere graues & constipatæ, maligne germinant; contra solutæ ac teneræ abundanter fructificant; sic animi mentesque hominum seruilibus eiusmodi affectibus; addo etiam multiplicibus curis, quæ implicitam quamdam ac sollicitam viuendi rationem comitari solent, oppressæ ac deuinctæ; nihil lætum aut generosum parturiunt. Antiquæ autē Græciæ eiusmodi status ac vita fuit, vt nihil accomodatius fingere nobis possimus ad castam quamdã; ac nihilominus elegantem, iucundam, & nobilem musicæ speciem exercendam. Nam cum ingenio, auribus, ac voce præter cæteras gentes pollerent; animoque soluto ac libero, plurimum versarentur in agris; & pastoritiam vitam colerent (quæ vt M. Varro asseuerat; & Sacre litteræ certo ostendunt, omnium antiquissima est) hæc potissima vel vnica fuit eorum oblectatio, cum feriati essent; totos dies choreis canticisque vacare: quæ partim eorum quos tunc Deos putabant, virorumq; fortium commemorationem laudesque continebant; partim castissimos amores ambientium nuptias iuuenum ac puellarum: quæ quamquam simplicia & rudia, suum quemdam leporem ac venustatem nihilominus habuerunt; vel quod propiora tunc essent tempora primis rerum principijs, quæ Deum ipsum autorem habent: vel quod ob eam analogiam quæ maiori huic Mundo cum homine intercedit (quem & ipsum paruum quemdam mundum sapientes existimant) nuda quædam; sed decens venustaque simplicitas, quæ in pueris mire placet, in mortalium qui tunc erant factis dictisque vigeat: quæ omnia

extremo hoc pene Mundi senio secus se habent. tametsi enim is quodammodo repuerascit; puerilem illum decorem atque ingenuitatem nihilo magis repræsentare potest: siue noua quædam excogitet; siue priscis institutis ac moribus resumendis pugnet aduersus obliuionis veterum. quod cum ipse temporum fluxus, tum multo magis barbarorū iniuria & confusio gentium inuexit Ceterum florentibus Græcorum rebus, cum vetus illa musica paulatim aucta quidem atque exculta, non autem prorsus immutata & corrupta, ad eum statum deuenisset, cui tunc additis ex theatriali luxu ac solutioris seculi lautitia, omnigenis ornamentis delicijsque nihil deesset; ad priorem elegantiam ac maiestatem; posteriorem quoque affluentiam ac suauitatem adiunxit. Quod hodiernæ contra euēnit: quæ ut copiosa sit, delicata, & suauis; primigeniam tamen illam gratiam ac lepōrem, in tanta tamque diuturna rerum omnium perturbatione, quæ barbaris sæuientibus extitit; & tam longo seculorum defluxu, retinere non potuit, *Quæ cum Charidorus dixisset, subiicit Polianus*. Si isthæc ratio valet, tam altis quippe firmisque fundamentis suffulta, non dubito equidem quin & ad alia longe diuersa, quæ nihil ad rem nostram faciunt; sed præcipue ad eam quoque musicam, quam gens Hebræorum vetustissimis temporibus coluit, trahi possit. Antequam enim in externos cultus ac mores degenerarent; hoc est ante Babylonicā captiuitatem (quæ septuaginta annorum spatio præter auitę linguę corruptelam, multa alia irreparabilia damna ipsis inuexit) hanc facultatem diligentissime ab ijs exercitam fuisse Sacrę litterę testantur: ea præsertim parte qua maximi illius ac sapientissimi regis, ac prophetę Davidis res admirabiliter gestę traduntur: ex quibus liquet non modo constitutos fuisse cantores per varia officia multitarium descriptos; qui voce atque organis personarent; Deique laudes modulatissime concinerent: sed ipsum etiã Regem ante Arcam Domini præsultantem in pompa; citharaque canentem fuisse conspectum. Erat enim, ut sacrę litterę loquuntur, *Egregius psaltes in Israel*: & suorum ipse carminum, ut Græcorum antiquissimi, modulator & cantor. Post redditam vero Cyri iussu Hebræorum populo libertatem ac patriam, minime dubitandum, quin sicut templum ipsum, quantumuis magno molimine

mine reſectum, auitum illud Salomonis æquare non potuit; ita etiam muſicæ illius antiquæ ratio à Dauide conſtituta, longa deſuetudine atque obliuione in Babylone quodammodo ſepulta, nunquam exacte reſuscitari poſtea potuerit. *Tom Charidorus* Sic prorsus exiſtimo (*inquit*) eodem iam pridem fato functam fuiſſe vetuſtam illam Hebræorum muſicam: de qua neſcio quid commentatum eſſe inaudiui Iacobum Gaſſarellium, virum apud Gallos reconditarum litterarum ſcientiſſimum. à quo ſicut nonnullam lucem allatum iri ſperamus tam obſcuræ, atque abſtruſæ ob ſummam vetuſtatem, Iudaicæ muſicæ; ita ſane vellem alterum Gallum huic diſciplinæ addiſtiſſimum, ac totius mathematicæ callentiſſimum, & Græcæ linguæ non ignarum, ad Græcanicæ muſicæ eam caliginem depellendam, quæ hætenus hæſit in Ptolomæi Harmonicorum libris (ob Diagrammata numerorum adeo mendose tranſcripta, vt præcipua eius operis pars parum hodie intelligatur) bona fide animum adijcere. *Cui Polyæmus* De Marino Merſennio te loqui apparet: cuius præter alia egregia opera, duo ſatis vberes prodierunt nuper de Muſica commentarij, Latinus alter, alter Gallicus; quos ab eo ſibi dono miſſos Donius mihi oſtendit. Sane (*inquit Charidorus*) Laus enim hæc proprie Merſennio debetur; qui & ijs præſidijs inſtructus eſt quæ recenſui; & otio ſatis abundat: nec rudis eſt huiuſmodi operum: Bacchium enim Gallica lingua loquentem iam pridem euulgauit. Quocirca non deſtitit eum ſæpius amicus ille noſter, pro mutua familiaritate adhortari ad hanc laureolam decerpendam. & quoniam noua verſione opus eſt (Gogauini enim illa & mendis ſcatet; nec vbiq; mentem autoris aſſequitur) operam ſuam eidem vltro obtulit in Vaticanæ Bibliothecæ exemplaribus conferendis. Quantum vero adhuc profecerit dicere non poſſum: illud affirmare poſſum, magnum hoc eſſe indicium nullo ferme hodie in pretio haberi præſtantiſſimam huius facultatis partem (vt Franciſcus Patricius etiam obſeruauit lib. 6. ſuæ Poëticæ) quod meliores eius autores, vel ignorati nondum lucem aſpexerint; vel contemptim habiti, rursus in priſtinas tenebras & pluteorum carceres reieſti ſint. Deinde quid ab eo ſeculo virtus atque induſtria ſperet, quo non paullo meliorem locum obinet loquacitas atq; au-

dacia

dacia quorundam ardelionum, quam sobria circumspectaque aliorum modestia; multoque maiorem reperit fidem vana futillisque illorum iactantia, quam istorum verecunda doctrina quâquam luculentis scriptis, apertis experimentis, grauiſſimis testimonijs comprobata. Meminiſtis nuper cum pannosus quidam ſenex in hanc Urbem veniſſet; qui nihil aliud ſciret, quam modice polyplectrum pulſare; obtruderetque tamquam nouum vtiliſſimumque inuentum, eam ſemitoniorum æqualitatem, quam vulgo Ariſtoxeneis, ſed iniuria tribuunt; & in organis cubitum, ſeu manubrium diuiſum habentibus reperiri, ſed falſo putant, iuxta quam inſtrumentum ille ſuum attemperabat, quantas turbas conciuerit. Nam cum is forte (Retexam enim vobis feſtiuam hanc fabellam, quam non omnibus notam eſſe arbitror) in notitiam ſe inſinuauit Chærii illius, quem noſtis, hominis audaciſſimi, ac perfrictæ frontis (qui fucatam quâdam eruditionis ſpeciẽ, præcipueq; poëſeos ac muſicæ ſtudium, in circulis atq; aulis Principũ venditabat; ac non nihil auri ab Oratore Gallo, cui operam nauarat ſua in Dramate illo non minus inepto quam prolixo, quod in Natalitijs Delphini exhibitum eſt, extorſerat) magnum pene dedecus Romanorum muſicorum choro nebulo importunus infixit. Cum enim ringentibus ac frementibus bonis, qui tantam nequitiam ſtomachabantur; atque optimis quibuſque cantoribus indignantibus, abreptis propemodũ ſagulis cogi ſe ad accinendum tam male temperatis organis; tantum tamen ille effecit qua precibus, qua promiſſis, qua leuiſſimis munuſculis, qua inanium verborum iactantia, vt complures muſurgorum dementarit, atque in ſententiam ſuam pertraxerit; nobilemque illum phyſauletem Psychogaurum, qui tunc Palatinæ muſicæ præerat, frequentibus & gratuitis comotationibus uſque adeo demulſerit, vt eum non puduerit contra fidem aurium ſuarum, præclarum hoc inuentum in cælum extollere apud optimum Principem; à quo etiam eo nomine non modici pretij aureum torquem egregio illi ſeni donatum fuiſſe diuulgabat: vt hoc nempe mendacio fidem apud imperitos faceret, quantum inuecta ab illo noua hæc temperatura placuiſſet. Et quo melius tantæ ſubtilitatis ſcena procederet; commodato ab Iudæis menſularijs ingentis ponderis torque, oneratum

tum verius quam honoratum senem ostentabat asseclis suis. Ridiculum quippe hoc dicetis: at non ridiculum, sed desendum potius, quod eo iam rem perduxerat ut idem ille Princeps (qui tum forte vnâ ex primarijs ac vetustissimis Urbis basilicis reficiebat, apsidem potissimum atque odeum) ad dissonam illam temperaturæ speciem, nobilem eius Ecclesiæ physaulum redigi præceperat: ac nisi Donius noster certissimis rationibus ei subostendisset, vanitatem operis, impensæ iacturam, dedecoris infamiam, quæ Romanis musicis parabatur, effectum res habuisset. cum eodem tempore infelix ille Musarum cultor, vix vnum aut alterum reperiret, cui perfectam suam temperaturam, vsuque nobilium illarum ac veterum Harmoniarum approbaret: totque præclaris in re musica inuentis, cogereetur nihilominus, ut olim Aspensidius ille citharædus, sibi soli canere & Musis. Nimis hæc vera sunt, *inquit Polyenus ad Eumolpum conuersus*: Buccardus enim (heu quondam meus) rem sic gestam, mihi nuper retulit; sed summam ac nauseans. *Subijcit Eumolpus*, Tritum est illud, & nunc maxime si vnquam in Aulis comprobatum. *Audaces Fortuna iuvat. Et Polyenus*, Quid tuus ille exmagister, quem cito dereliquisti, an non sapientissimum nostrum Pontificem, pene iam persuaserat ut reiectis suauissimis Prænestini profodijs, suæ inuicem modulationes in Palatino sacello concinerentur? Ecquantum lucri putas in locellos suos Mercurialis hic potius quam Apollinaris mysta, deriuasset, si, quod vrgebat, perfecisset? Quis factum est, *subdit Eumolpus*. ut consultissimus Princeps tam facile citharædunius suggestioni annueret; ac nihilominus res in irritum caderet? *Cui Polyenus* Adiuuabat illum, ne sis nescius, in primis non nulla eruditionis opinio; quam simul duritia frontis, ac volubilitate linguæ subnixus, apud eum sibi parauerat: deinde Compali in paucis tunc gratiosi fauor: hominis ut vere dicam, aliquanto magis eloquentis quam docti. Huius igitur fretus auxilio, cum Pontifici ostendisset perindignum esse politissimo hoc atq. Urbanissimo seculo, sacros concentus, suaues illos quidem, sed ob verborum inconditam texturam, inconcinnaq. ecphoneses, confusionemq; sensuum, subrusticos atq. inurbanos, in augustissimo Orbis terrarum loco exaudiri, facile ab eo extorsit, ut proijs,

canti-

cantica à se modificata concinerentur : in quibus etsi verba clarius paullo intelliguntur quam in Prænestinis, propter Homophoneon (quas *fugas* vocant) propinquitatem : barbaræque quædam prolationes nō tam frequenter audiuntur : aliquanto plus tamen suauitatis amittunt , quam venustatis ac decōris acquirant . Nam si Donium nostrum audimus, tota hæc modulandi ratio, quæ symphoniasticam ipse vocat, quæ Palilogijs ac Polylogijs passim exuberat, barbarâ prorsus, planeq; in condita censenda est; quæq; nullo modo repurgari possit, nisi ad viuum refecetur . Quod si Capispergius tuus, intellexisset; nec talem suscepisset prouinciã; nec se cantoribus deridendum præbuisset: qui vel palam ipsius melodias, concinere detrectabant; vel eas de industria sic corrumpebant, vt ingratae penitus, tum Principis, tum astantium auribus, acciderent . Quare breui res exoleuit; coactusq; est Capispergius modulationum suarum ingentibus fascibus, nulli iam vsui futuris, domum implere: minime id ægre ferentibus contubernalibus suis muribus atque tineis . Nonne satius erat *inquit Eumolpus*, salgamarijs aut aromatarijs, tot chartarū sarcinas diuendere, quã domesticis hostibus, tamquam Laribus lectisternium facere? Nouerat porro (*subdit Polyenus*) magna se flagrare apud syntechnitas suos inuidia: quos etiam non cessabat, tamquam rudes atque imperitos, vbique acerbissime insectari: quapropter talionem metuebat scilicet; verebaturque si schedæ suæ per manus irent, sicubi forte imegisset aduersus symphoniurgiæ leges; ne non inultum illi sinerent. quare sapienter consuluit existimationi suæ, cum egregios illos foetus in arctissimam custodiam dedit . Verumne nostram hanc videar ætatem animosius incessere; quid Burghesianis temporibus pene contigerit audite . Fabius Columna vir nobilis; rerumque naturalium diligentissimus, Neapoli nuper diem suum obiit: is immatura prauaque ambitione instinctus, librum quemdam ad theoreticam musicam spectantem *Sambuca Lyncea* titulo iuuenis adhuc effudit; quo nescio (parcant mihi eius quæso manes) an quidquam ineptius, atque *ἀμύσις* iam dudum prodierit . Et tamen non defuerunt in illa tunc Aula imperiti quidam existimatores, qui Paulo Pont. Maximo suaderent, vt hominem Neapoli accitum; atque vberi stipendio autoratum conduceret

ceret: eiq. curam fabricandi physauli, iuxta ipsius dogmata non leui sumptu, in Vaticana basilica demandaret; confecta que res fuisset, nisi Princeps præparcus, nec vsque adeo Musis addictus, impensam fieri recusasset. Eat nunc nescio quis hodiernæ musicæ insolens admirator; atque ex animi sui sententia statuatur, quid inter assentatorias hæc artes, aulicasque calumnias; cum tam *ἀμύσοι* sint qui sceptrum tenent *διοτρεφέες βασιλέϊς* misella hæc facultas proficere possit. *Priscis vero temporibus* (vt Satyrici verbis, antiqui ac recentioris seculi *σύγκρισιν* faciamus) cum adhuc nuda virtus placeret, vigeant artes in genere: summumque certamen inter homines erat, nequid profuturum seculis, diu lateret. Itaque hercule omnium herbarum succos Democritus expressit: & ne lapidum virgultorumq; vis lateret, atatem inter experimenta consumpsit. Eudoxus quidem in cacumine excelssissimi montis consenuit: vt astro- rum caliq; motus deprehenderet: & Chrysippus vt ad inuersiones sufficeret ter helleboro animū deterfit. Quid porro magnus ille parens, ac medicinæ autor Hippocrates? quantū laboris, quantum vigiliarum, quantum itinerum exhausisse illum putamus, antequam admiranda illa Aphorismorum & Coacarum prænotionum oracula colligeret, atq. euulgaret? Fingamus igitur neq. illa iam extare; hodieq. aliquem reperiri qui pari vigore mentis atq. ingenio præditus (neq. enim in ea sum hæresi vt hodierna ingenia antiquis posthabeam; sed mores potius degenerasse contendo) eandem prouinciam aggredi velit; credemusne compotem huius voti futurū? Tunc ego id credam scilicet, cum persanatis effœminatissimi atque effœti seculi morbis; compressaq. liuoris malignitate aurea illa ætas rursus resurget: proq. fucatissimis moribus, ingenua ac nuda virtus, vt ait. Satyricus, & studium veritatis iterum in pretio erit. quæ quam longe ab his institutis ac temporibus exulet, historiam testem appello: quæ nisi ad constitutum venerit, scitote illam prope modum obmutuisse. Non dico quantum his nuperis bellis priuatorum ac Principum opes in angustum redactæ sint: quantum his animorum diffidijs, omnium bonarum artium studia in Italia potissimum refrixerint: quod vosmetipsi videtis: ac mecum ingemiscitis. Non dico inter horribiles bombardarum strepitus obsurdescere quodammodo atque hebetari musicorum aures. quod ne

friuolum & commentitium vobis videatur, scitote vehementiores eiusmodi sonos, ex peritorum sententia multum reuera auribus officere; quarum sensus est delicatissimus: ac leuioribus etiam ex causis debilitari solet. Adijcite nunc, si symbolismis vti libet, Recentiore hanc musicam eo subortam seculo, quo ferale istud ac Tartareum inuentum prodijt: vt minime mirandum sit, vix iam quidquam heroici spiritus in ea superesse: cuius primordia afflauerit pernicialis hæc machina; quæ quidquid heroicæ virtutis reliquum erat, contriuit penitus atque exinixit. Maneat igitur hoc ratum fixumque, quod paulo ante vrgebam, longe disparem planeq. diuersam fuisse rationem primæuæ illius musicæ, quæ Heroicis seculis suborta est (cuius nuda quædam simplicitas non minorem admistam habuit elegantiam ac venustatem:) atque istius, quæ proauorum temporibus, cum alijs potioribus disciplinis rediuiua quodammodo in lucem emerfit: cuius non tam simplicitatem, quam rudem, inuenustam, ineptamq. speciem; & quasi quemdam corruptionis situm, nemo statim non videt: extant enim cantiones præceptaq. eius tēporis non pauca. Nec vos cōiecturæ meæ credere volo, nisi grauissimis nobilium scriptorū testimonijs innitatur. Olympus ille, quē Enarmonij generis autorē ferunt, quāuis Heroicis antiquissimisq. tēporib. vixerit, tam elegantes ad tibiā cantus edidit (quod apud Plutarchum Aristoxenus tradit) vt longo post tempore, cum ad summū fastigium hæc ars peruenisset, admirabiles potius quam imitabiles viderentur. Licet enim ob systematum breuitatem phthongorumq. paucitatem, melodiæ non adeo variæ multiplicisque conditunc potuerint; abunde tamen hanc penuriam compensabat, Rhythmicorum temporum varietas, aptaque tractatio; atque occultus ille genius; quo dempto, eiusmodi studia, vt poëtica quoq., penitus frigent. Quam veritatem astruunt etiam testimonijs suis, duo maximi nominis philosophi, Plato videlicet & Aristoteles: quorum apud alterum Alcibiades lepōrem magistri sui Socratis, melodiæ Olympi & Marfyæ assimilat: alter vero Olympi cātus nescio quid entheum ac *παρθενηνον* aperte habuisse testatur. Videtis igitur Græcanicam musica à primis vsq. temporibus ea in re vel plurimum excelluisse, quam vix hodie paucissimi, nec nisi post longissimas exercitationes, laboresq. assiduos consequun-

sequuntur. quod an primis illis symphoniaſtis, qui quidem aliquo in pretio ſint, Iodoco videlicet, & Ioanni Mutonio, atq̃. eiufmodi reliquis obtigerit, tu melius Philopone iudicabis: in eorum enim operibus te eſſe verſatum indicio eſt, quod Miſſarum Syntagma ab ijs elaboratum, & Leone Decimo Pont. Maximo egregijs typis excuſum, memini nuper vidiffe me domi tuæ ſuper menſam expoſitum. Nihil fane eiufmodi (*inquit Philoponus*) in ijs deprehenditur; ſed conſummata quædam ars in concinnandis digerendiſque conſonantijs: quæ auribus quidem mire placet: cæterum elocutio valde barbara, eſt atq̃. inconcinna. De affectibus autem mouendis, ne per ſomnium quidem tum cogitabant. Longe itaque diſpar (*ſubiicit Charidorus*) atq̃. e diametro pene oppoſitus illius muſicæ genius & character fuit, qui circa puerilem, vt ita dicam, ipſius ætatem viguit (de infantia enim, quæ admitta fabulis eſt, ſileo) in qua, & is de quo dixi Olympus, & Terpander, & Clonas, & Polymneſtus, & Sacadas, atq̃. Archilochus, alijq̃. flourerunt: quanto minus enim artificij, tanto plus habuit venuſtatis, atque elegantię: immo ego facile crediderim, quo pauciores melodiarum atq̃. organorum ſpecies; paucioribuſq̃. fidibus inſtructas pertractabant; eò illas excoluiſſe diligentius. Sed vt altius paulo inſtitutum repetam ſermonem, nullam mihi rem tanto habuiſſe in pretio videntur veteres illi Græci: nullam tam ſedulo expoliuiſſe; nullam v ſurpaſſe felicius ac frequentius, quam Muſicã hanc facultatem. Nam, vt omittam prima eius inuenta magno fuiſſe tributa conſenſu Apollini, Mercurio, Amphioni, cæteriſque, quos partim Deos, partim ſemideos atq̃. heroas exiſtimabant: Herculem adhuc iuuenem à Lino atq̃. Eumolpo muſica & fidibus edoctrum: Achillem Homericum à Chirone centauro: eundemque inter armorum ſtrepitus Lyra ſeſe oblectantem, quam ex Eëtionis ſpolijs ſolam ſibi ſelegerat: apud Phæacas Demodocum ſuper menſam canentem: Phœmum in procorum conuiuiis apud Ithacenſes; quis ignorat diuinum illum Platonem in ſuis de Republica libris, inter ea quæ maxime in ciuitatum adminiſtrationibus procuranda ſunt, rem muſicam poſuiſſe? quatenus videlicet & qualis admittenda ſit, aut repudianda: vt qui affirmatiſſime diceret non poſſe eius ſtatum ac formam immutari, ſine magna mo-

rum; & quod consequens est, Rerum publicarum perturbatione; Nimirum non Plato ipse modo; sed alij quoque illius ætatis sapientes; cum animaduernerent musica que tum vigeat, quantam haberet in animis hominum percellendis efficaciam ac vim; multum interesse iudicabant, cuiusmodi Harmoniarum, Modorum, Rhythmorum, ac Melodiarum genera autoritate publica reciperentur. Scitum etiam illud est, & à grauissimis autoribus Plutarcho, Athenæo, Iamblichio litteris proditum, magnum illum philosophiæ parentem Pythagorã, melodiarum quasdam species ac misturas solerter excogitasse; quibus certas corporis animique ægrotudines; tamquam saluberrimis quibusdam pharmacis, mirabili ratione sanaret, alleuaretque. quam consuetudinem imitatos postea eius discipulos (quod de Clinia quodam nominatim Aelianus & Athenæus ex Chamaleonte Pontico referunt) retinuisse diligenter; quamdiu ea secta in Italia viguit. An non & illud notabile est, nullam fuisse apud Græcos nationem tam rudem, asperam, atque agrestem (quales tamen vetustioribus seculis permultæ fuerunt) quin musicae studium cæteris propemodum omnibus anteferet. Arcades enim, quavis perfrigidam montanamque regionem incolerent; vitamque asperrimam ac pastoritiam degerent, omnium aliarum artium ac disciplinarum cultu neglecto, eam solam eruditionis speciem, quæ circa musicam versatur, amplexati sunt. itaque descriptis per singulos ætatum gradus varijs cantionum & chorearum generibus, perpetuo exercebantur. Cretenes venatu ac navigationibus vitam traducere assueti, si quando ad prælium exeundum erat, ad Lyrae præeuntis sonitum, modulato gradiebantur incessu. Lacedæmonij cum ex Lycurgi institutione viuendi genus maxime austerum durumque per tot secula adamauerint; ac nihil aliud ferme quam fortitudinem, tolerantiam, bellicamque laudem magnificerent; nec vllum diuitiarum aut mollioris luxus vsum haberent; non philosophiæ, non mathematicæ, non rhetoriæ studijs delectabantur: verum vni musicae addicti, eam quam maxime integram atque illibatam conseruari præcipue studebant; eiusque professionis principes maximo semper apud se in pretio habuerunt: id vnum potissimum studentes; vt minime, sicut apud alias gentes, luxuriæ subseruiret; sed militari gloriæ, fortitudini
atque

atque constantiæ. Quare armatas saltationes potissimum vsurparunt; vt etiam antedictæ nationes: & cum hoste manum conferari, modulatis Tyrræi carminibus; vel composito ad embateriū tibię rhythmū, & Castorium melos gressu, incitabantur ad pugnam. quo minus mirandum est Byzantios diem noctemque continuare in popinis & ganeis suetos, vt Ælianus prodidit, suauem ac delectabilem tibiaram sonum tantopere adamasse. Quid de Atheniensibus loquar; apud quos omnis liberalis eruditionis species, ac musicæ in primis, eximie floruit; vt postea apud Alexandrinos? Quid de Thebanis, penes quos tot egregij tibicines extiterunt? Quid de reliquis illustrioribus Græciæ ciuitatibus? Quid de Macedonia, Asię, Syriæ, Ægyptiq. regibus? Quid de ipso Magno Alexandro; quem cum aliquando suauius cecinisse resciuisset pater eius Philippus, *Non te pudeat, inquit, Fili tam belle canere?* Eundem vero post domitum Orientem; cum propter fortunę amplitudinem & eximium virtutis amorem, plurimum posset ac vellet, quot magnificentissima spectacula musica edidisse putatis? quam ingentibus præmijs nobile hoc studium, eiusque professores (qui tunc in omni musicæ specie excellentissimi fuerunt) promouisse? Illud enim, illud vel maxime seculum fuit, quo ad supremum culmen musica facultas ascendit; & præstantissimi quique viri in singulis eius partibus effloruerunt. Tunc Aristoxenus vixit, qui omnem hanc disciplinam suis doctissimis scriptis perpoliuit. Tunc Timotheus Thebanus tibicen (quem alij cum Timotheo Milesio citharædo imperite confundunt) suis concitatissimis cantibus eundem Regem ad capiendam arma inter epulas inflammauit. *Summam inquit Cicero eruditionem Græci suam censebant in neruorum vocumque cantibus. Igitur & Epaminondas princeps meo iudicio Græciæ, si tibus præclare cecinisse dicitur. Themistoclesque aliquot ante annos cum in epulis recusaret Lyram, est habitus indoctior.* Quod eo magis ad rem pertinet, quo notabilius est fortissimū illud Thebanorum ducem; illum in philosophorum exhedris & scholis enutritum; illum frugalitatis antiquæ, ac tolerantie vnicum exemplar, non fidibus tantum, vt ait Cicero, cecinisse præclare; sed, quod Athenęus tradidit; duobus etiam magistris vsu in tibijs, hoc est laborioso in opere, ediscendis; Olympio-

Piodoro videlicet, atq; Orthagora. Sed minus hoc mirum fortasse videri poterit in Thebarum ciuibus; quantumuis primoribus atq; illustribus quibus patrium erat hoc studium; & ab ipsis pene Urbis incunabilis insitum atq; ingenitum. Notabilius porro in Atheniensibus: qui cum Mineruã præcipue colerent (vnde etiam appellationem fortiti sunt) quæ, vt est in fabulis, tibiam ori admotam protinus abiecit; quod animaduertisset cum magna oris deformitate inflari, impenso studio nihilominus hoc instrumenti genus per diu exercuerunt. vsq. ad Alcibiadem videlicet: qui, quãquam ab initio à peritissimo, qui tunc eius artis ferebatur, Pronomo Thebano, diligenter institui voluerat; postea tamen, vel labore pertesus, vel suã illam Mineruã æmulatus, tibiãrũ studium abiecit; suoq. exemplo, cum totius elegantie arbiter tunc haberetur, aspernabile in posterum apud Atticam iuuentutem reddidit. Quid porro eius magister Socrates? ille omnium philosophorum parens! ille omnium virtutum exemplar! quanto musicæ studio flagrauit? qui cum iam senior esset, à Damone, sapientissimo viro (qui Periclem quoq. principem Atheniensium instituerat) eius disciplinam; à Cõno verò citharista discere fidibus nõ erubuit? Quid quod Dionysium etiam Syracusanorum tyrannum per studiosum fuisse musicorum, M. Tullius scriptum reliquit? Veniat etiam in hoc philomusorum album rex Ptolomeus: qui cum de fidium disciplina cum Stratonico per celebri citharædo; homine hilari atq; festiuo (vt facetissimi eius sales apud Athenæum testantur) pertinacius atq; ambitiosius contenderet, hoc ab eo responsum retulit, *Aliud est, inquit, o Rex sceptrum: aliud plectrum.* Nã alterius Ptolomei ultimi pene Alexandrinorum regis, prope me pudet; qui vsque adeo huic non satis decoro, vt verum fatear, tibiãrum cantui addictus fuit, vt Aulete cognomento à ceteris Ptolomeis distinguatur. Festiue, vt solet, Iuuenalis *nationem comædam* Græcos appellauit: quod scene ac Theatro assidue operam daret. Verum cum mecum reputo quanto ardore ac curiositate in omnem hanc disciplinam perpetuo incubuerit, non minus apposite *Nationem Musicã* appellari posse existimo. Nec mirum sane; cum omnis fere paulo cultior gens, musicas huiusmodi delicias plurimi semper fecerit. Exemplo esse possunt Persarum Reges; & Darius imprimis: cuius

inter-

interfecti ditissima gaza cum in Alexandri potestatem deuenisset; inter alios captiuos, vigintihouem supra trecentas mulieres musicam callentes repertæ sunt: vt ex epistola Parmenionis ad ipsum Alexandrum Athenæus refert. Atque vnicum hoc testimonium sufficiat (quamuis multo plura suppeterent) vt veterum Persarum eximium circa rem musicam studium innotescat. Lydorum autem gentem, quæ supra reliquos mortales in omnem luxum ac deliciarum genus propensa fuit; huiusmodi etiam lautitias sedulo asciuisse nisi creditis; testimonio Herodoti antiquissimi scriptoris euincam: apud quæ, vt A. Gellius adnotauit, Halyattes Lydiæ Rex cum bellum Milesijs inferret, in exercitu habuisse scribitur non modo fistulatores atque fidicines; sed etiam tibicinas concinentes. Peruulgatum est vetustissimam Phœnicum gentem reliquas omnes negotiandi nauigandiq. peritia superasse. nihilo tamen secius Musicæ oblectamenta ac studium (quantum conijcere licet) plurimi fecit. siquidem Strato quidam Sidonius, quamquam priuatæ conditionis, luxu ac magnificentia nemini cessit: adeo vt cantores permulti plurimæq. mulieres egregia forma, omnem musicam callentes inflandeq. tibiæ ac saltandi peritæ, assidue eum cœnantem oblectarent; vt Theopompus apud Ælium memoria prodidit. Quod si Italiam nostram respicimus, Tuscorum vetustissima natio, nobilissima Romanorum veritati huic astruent fidem. Illos quidem Eratosthenes apud Athenæum scriptum reliquit, ad tibiæ numeros pugilatu exerceri solitos. Apud Romanos vero quis est qui nesciat nullo prope in actu tibiæ non fuisse adhibitas: eiusmodi sunt sacrificia, nuptiæ, funera, conuiuia, pompæ, lusus. Quapropter insigne tibicinum collegium Romæ etiam fuit; vt colligere licet ex Valerio Maximo; qui lepidam de ijs historiam refert: immo etiam fidicinum; vt ex veteri quadam Inscriptione cognoscitur; in qua mentio fit *Collegij tibicinum & fidicinum Romanorum, qui Sacris publicis præsto sunt*. Nam quanto studio Romani proceres primo, deinde Cæsares musicam profecuti fuerint, vix credibile est. Plena sunt veterum scripta, quotquot extant, luculentis huius rei testimonijs: referta etiam sunt exemplis, argumentis, similitudinibus, sententijs ex intima musicæ disciplina petitis: vt videre licet apud Ciceronem, Quintilianum,

Sene-

Senecam, aliosque. Iure igitur vir inter recentiores egregie doctus & grauis, Pontus Tiardeus Matisconensium in Gallia Antistes affirmasse mihi visus est, nullam philosophiæ partem tam multiformes in species digestam; tam sublimibus contemplationibus adaptatam; tam familiariter ab ijs exercitam fuisse, quam musicam. Sed neque hoc silentio transmittam, quod grauissimus in primis autor Cato censorius in Originibus apud M. Tullium protulit, Morem apud maiores hunc epularum fuisse, vt deinceps qui accubarent, canerent ad tibiam clarorum virorum laudes atque virtutes. *Ex quo perspicuum est, subdit Cicero, & cantus tum fuisse rescriptos vocum sonis, & carmina.* nam etsi assa voce qui canunt, Diagrammatis non egent; non perinde idem præstare possunt, qui vocalem cantum tibijs sociant. Quæ Romanorum veterum consuetudo plane refert illam Græcorum, in conuiujs, Scolia quæ vocabantur carmina, ad fides deinceps canentium. M. Varro etiam de vita Populi Romani scriptum reliquit. *consueuisse in conuiujs pueros modeste canere carmina antiqua; in quibus laudes erant maiorum; & assa voce, & cum tibrine.* Videtis igitur quanta sit vetustas musicæ artis apud priscos Romanos: & quantum etiam vel rudi impolitoque eo seculo, quo nullius pene eruditionis gustum hauserant, frequentaretur. Ex quo conijcere quis possit, quantos consequutis temporibus, in tanta rerum omnium affluentia, factura progressus fuisset, etiamsi Græcanica institutio, quæ post Græciam, Asiamque deuietam accessit, minime superuenisset. Sed de hoc quidem in secundo sermone propria magis quædam seposuimus. nunc illud potissimum æstimandum vobis propono, quanto meliori conditione fuerint antiquiores apud Græcos musici, qui omnes ferme poëtæ illustres extiterunt; quam qui postea secuti sunt, ad hodiernum vsque diem. Cum vero poëtæ simul ac musicos fuisse dico; minime existimare vos oportet, in altera dumtaxat facultate eximie præstitisse; in altera mediocriter tantum. Plerique illorum vtramque sic coluerunt, vt simul extiterint & præstantissimi musici, & poëtæ absolutissimi. Talis fuit Archilochus iambici carminis princeps; & musicæ a deo peritus, vt complura ad eam spectantia inuenisse dicatur. Tales Polymnestus, Simonides, Pindarus, Alcman,

Stesi.

Stesichorus, Mimnermus; cæteri; vetustiores Melici ac Lyrici poëtae. Talis etiam Sappho poëtria celeberrima: nec tantum Sapphici carminis; sed etiam Mixolydiæ harmoniæ inuentrix. Magnum sine dubio subsidium mutuo sibi præstant, poësis, ac musica facultas: adeo arctis quippe vinculis inter se connexæ; & ab eodem fonte, ac spiritu oriundæ. Cum enim ambæ ea animi parte quam phantasiam vocant, maxime dominantur, effici hinc videmus, vt qui imaginandi vi præter cæteros valent, pariter in musicis, ac poeticis studijs insigniter excellant: si modo vtramq. facultatem excolant; cæterisq. ad id necessarijs non destituantur. Nunc vero magna Musicorum pars (adeo scilicet à veteri sorte hæc disciplina degenerauit) non modo reliquæ omnis eruditionis expers fere cognoscitur; sed vix vllis Grammaticæ, nedum poëticæ rudimentis imbui solet. Itaq. Psychogaurus hic noster, quo nemo post Herculem Pasquinum, organa physaulica peritius tractasse creditur, cum carmen aliquod modulatur domi, si quod verbum abstrusius reperit, continuo illi ad vxorem recurrendum est; vt eius vim ac significatum perdiscat. Et eiusmodi hominem, cuius omnis scientia sita sit in primoribus digitis, non deerunt fortasse qui prædicent nostri seculi musicorum principem. *O seculum insipiens & inficetum!* Musicam veteres existimabant (quod videre licet apud Platonem primo de legibus libro) totam illum disciplinarum ambitum, & quasi circulum comprehendere, Quare & studium musicum, & artem musicam pro poëtica facultate usurpatam videmus apud Terentium: & qui enucleatius totum hoc negotium tractauerunt, Musicam quæ propria sit (neque enim Mundanam, aut Humanam, quam vocant, considero, cælorum distantias atq. elementorum ordinem proportionemq. speculari: quæ metaphoricè tantum, & per quamdam similitudinem talis dicitur,) sed quam proprie loquendo musicam vocant, multis succinctam partibus atque instrumentis esse voluerunt: quibus eam posteriores iniuriâ ne dicam an incuriâ? spoliarunt: ac metrica facultate in primis; quæ carminum naturam, causas, compositionem; & numerorum vim in humano sermone considerat; itemq. saltatoriâ, siue hypocriticâ: quæ præcipue quidem saltationis partes, figuras, motiones ad numerum concinnare ordina-

tim docet, & cum harmonia cantuq. sociare: tum etiam totius corporis gestus; vti apti concinnique, & quodammodo modulati sint, non in gratiam histrionum tantum; sed oratorum quoq. demonstrat. quibus rebus quemnam obsecro mihi ostendetis recentium musicorum, vel mediocriter instructum? Nimium longinqua forsasse perscrutari me, ac requirere dicetis. Sed quotusquisq. musicam profitentium hodie est, qui quæ canendi componendiq. cōcentus artem propius tangunt, solide atq. ἀξιωματικῶς teneat? qui Musicæ initia, progressus, species, gradus, mutationes; quæq. à singulis autoribus, quibusq. temporibus reperta sint, non ignoret: cuiusmodi ea sunt, quæ ad historiam, & chronologiam musicam, spectant. Quis numerorum rationes, vnde consonantiæ, ac dissonantiæ existunt? quis Canonis vsum? quis septem illas harmoniæ partes ab Aristoxeno discretas? quis vocis augendæ, conseruandæq. præcepta (quod phonaſci olim erat officium) tradidit? quis instrumentorum commensus, ac proportiones, præter ea quæ nudi artifices vsurpant, penitus cognouit? quis præexercitamenta cantuum, qua via, quoue ordine non tralatitio more, sed accuratius peragenda sint, apte perscripsit? quibus, vt alijs etiam multis, quæ deinceps indicabimus, si hodiernam musicam defici, liquido cognoscitis; nolite per Deum immortalem sic eam suspicere atq. admirari, vt nihil absolutius extitisse vnquam putetis. Vultis porro non leui coniectura ex supradictis ducta vtamur, ad priscam eius speciem, quantum longa temporis intercapedo finit, eruendâ? Musicam, ac Poësim eâdem prope ratione sorores quodammodo esse (vt pote ab eodem fonte manantes) quâ Pictura, ac Statuaria affines sunt, disſitebitur nemo: quòd si nulla picturarû veterum vestigia iam extarent, (& certe paucissima extant) atq. ex ijs quæ supersunt antiquorum pulcherrimis statuis signisq. colligere quis veller, qualis olim pingendi Ars extiterit, non damnetis opinor hunc inductionis modum. neq. enim verisimile solum; sed fortasse indubitatum haberetis, quibus temporibus statuaria sic excelluit, vt ex eius reliquijs videmus, picturam quoque pariter excelluisse. Si eâdem igitur ratione cum videatis quâ egregia fuerit Græcorum, addo etiam Latinorum poësis (extant enim vtriusq. linguæ illustria poemata) persuadere vobis enitar,

musi-

musicam quoq̄. facultatem pari gradu fuisse, non iniqua comparatione vsus videbor. At enim dicet quispiam communem habet pictura, & statuaria rationem; quæ graphis vocatur (vulgo *il disegno*) qua ex re fit, vt altera sine altera eminere ferme non possit. Atqui hoc ipsum est in quo mirifice analogiæ paritas elucet. eodem enim pacto Rhythmicam tam poesis quam musica participat: ab eaq̄. propemodum animatur, vt à graphide statuaria, atq̄. pictura. Vt enim graphis imago quædam est vnica superficie contenta, sine profunditate corporea q̄. mole: sic poesis melos quoddam est nudum, & sine concentus compage. An igitur summos fuisse artifices Phidiam, & Praxitelem; aut Hegesandrum Rhodium, & Salpionem Atheniensem (quoniam aliquæ extant operum ab ijs effectorum reliquiæ) itemque Euphranorem, Parrhasium, Aglaophontem, Apellem (quod horum tabulæ quales fuerint, ex illorum aliorū statuis coniectura assequi licet) fatebimini Homerum, Euripidem, Sophoclem, Pindarum præstantissimos poetas fuisse concedetis, (quoniam id carmina ipsorum declarant) Phrynichum vero, Timotheum, atq̄. Philoxenum, cæterosq̄. illorum temporum Musicos: quòd eorum mele iam pridem abolita sunt, non perinde in suo artificio præcelluisse putabitis? Absit vt tam modice de vestro iudicio sentiam. Quòd si alio propositum meū vigeam argumento, ex comparatione scriptorum recentium, cum antiquis petito; an hic quoq̄. *παρὰλογίζεσθαι* videbor; atq̄. nugari? Aio quibus temporibus facultatis alicuius præcepta, ac theorematata apte, diserte, copioseq̄. tradita sunt, eam facultatem, seu disciplinam in ipsomet opere, ac praxi præstantem consummatamque fuisse. Ecce enim Architecturam quo tempore nō defuerunt scriptores, qui commentarijs suis eleganter copioseq̄. explicarent, vt Augusti seculo fecit Vitruuius; proxime superiori Serlius, Palladius, Scamotius, alijque; opera quoq̄. illius atq̄. effectum non disparem fuisse; ex ipsismet ædificijs satis apparet. Intermedijs autem temporibus; hoc est post magnam illam mundi catastrophē vsq̄. ad xv. seculum (quibus si qui extant architectonici libri inconditi plane sunt atq̄. impoliti) opera quæ videmus Deus bone, quam sunt absurde, & ruditer ædificata! Hoc igitur posito, quod verissimum est; si veterum commentarij de rebus musicis qui super-

perferunt, posterioribus antecellunt, ordine, perspicuitate, breuitate, elegantia, doctrina; inficiari certe non possumus opera quoque ipsa; hoc est cantus, ac modulationes, recentioribus quas quotidie audimus, præstitisse. Quam disparitatem mecum interdum reputanti permirum sane videri solet, quæ factum sit, ut cum aliæ liberaliores disciplinæ, quas eodem gradu cum musica ponere possumus, ut ea quam memoravi architectonica; ut ars medica; ut militaris, tot omni genere laudis præstantes auctores sortitæ sint; vnica hæc infelix facultas, tam paucos nacta sit qui illam pro dignitate excolerent. Nam si quis mihi exceperit Iacobum Fabrum, Franciscum Salinam, Iosephum Zarlinum, Vincentium Galileium, Michaelem Prætorium, Marinum Mersennium, Herculem Butrigarium; aliosque perpaucos; quem vos mihi ostendetis qui triuialia quædam ac plebeia, & centies ab alijs dicta non ediderit? Annon & hoc maximum indicium est quam frequentissimè in usu fuerit vtraque musica species, tam contemplatrix, quam effectrix, quod in multas valdeque inter se discrepantes sectas diuisa fuerit; quæ à suis autoribus nuncupatæ, per longas scholarum successiones perdurasse videntur? Nam præter duas illas celebriores, & quasi e diametro inter se pugnantes Pythagoricam, atque Aristoxeneam, nonnullas Porphyrius recenset, quas non temere alibi memoratas reperiemus: ut Archestrateam, ab Archestrato (qui Ptolomæo præiuisse videtur in sensus iudicio cum ratione iungendo:) ut Agoniam, Philisceam, Hermippeam. Quibus addere licet Antigenideos, & Dorionios, ab Antigenida, & Dorione denominatos; ac valde inuicem contrarios; ut ex Plutarcho satis constat. Nam sicut sectarum diuersitas apud philosophos, quæ in tot varias discordesque sententias abierunt, indicio est, quanta contentione, subtilitate, copia, ac studio partium philosophia olim agitata fuerit (quod etiam in Iurisprudencia veteri Sabinianorum, & Proculianorum sectæ ostendunt; & in medicina, præter alias magis speciales, Dogmaticorum, Empiricorum, & inter vtramque media Methodicorum.) sic etiam necesse est priscam Musicam tam longo tempore, tantisque opinionum dissidijs per quæ diligenter exercitam fuisse. Nihil enim est, quod ingenia sic exacuat, ac scientias, & disciplinas ad summam subtilitatem, ac perfectionem perducatur;

ducat; quam assidue feruentesque congressiones, non eadem sententium; concertationesq; tam lingua quam stylo vigentes. Reliquum est vt perscrutemur totidemne, tantisq; stimulis atque incitamentis Recentiorum acuatur industria ad hanc facultatem ampliandam excollandamque, vt priscorum hominum acuebatur. Primum antiquiores apud Græcos musici & ortu ac dignitate illustres; & grauitate morum conspicuit; & liberaliter instituti fuisse leguntur. Deinde Diuinos honores vetus Græcia ijs decreuit qui præcipuo aliquo inuento non mediocriter humano generi profuissent. Quæ quamuis damnabilis fuerit atque impia consuetudo; multum tamen sine dubio valuit, excitandis illorum animis ad easdem artes, atque inuenta gnauiter amplificanda. Scitum enim est, Artes honore nutriri; easque tunc maxime florere, cum Principum ac populi fauor largiter ijs aspirat. Multum etiam præmia ac liberalitas procerum erga tenuiores prodest: atque haud scio an multo magis. Quarto vero loco miram quamdam ad excitanda studia vim habet æmulatio inter eos qui ad eandem gloriam nituntur. Quibus in rebus quam longe à veterum consuetudine desciuerimus, quæso mecum diligenter attendite. Primum si persone inter se contenduntur, dici vix potest, quanto interuallo prisca illi musici dignitate atque existimatione his nouitijs antecesserint. Dicam audacter quod res est, etiam te audiente Philopone: nec verebor vt ægre feras si quid à me liberius expromitur: noui enim moderationem animi tui; ac veritatis studium. Deinde cum vir honestus sis atque integerrimæ famæ, minime tibi molestum esse debet, si ex ijs qui eodem artificio victitant, nō paucos tui dissimiles reperiri affirmauerim. Quid enim? An si Tassus noster aliquem ex ijs Regibus aut Ducibus qui ad sacrum bellum Hierosolymanam profecti sunt, coniugis suæ custodiam, vni cuiquam ex vestro, vel cantorum cœtu, demandasse scripisset, vt apud Homerū Agamemnon ad Troiam proficiscens fecit; non eum omnes deriderent, exhibilarent? Dicit aliquis, tu meram nobis fabulam, non quod factum, re vera est, in testimonium aduocas. Et ego quoque fabulam esse non historiam puto. verumtamen princeps ille poëtarum, vt pote morum ætatis suæ non ignarus, minime fabulatus esset opinor, Clytemnæstrā

uxorem ab Agamemnone longinquam expeditionem suscipiente, citharædo commendatam fuisse; qui eam & suis cantibus oblectaret; & salubrib. monitis regeret; nisi optima tunc existimatione fuissent artis musicæ professores. Nunc autem quam bene audiant (quamquam multi excipiendi sunt optime morati, ac tui Philopone similes) nihil dico amplius: res ipsa satis per se clamat: Nequid dissimulat ordinis vestri princeps Zarlinus; et si quis alius ingenuæ veritatis studium profitetur. Gallileium enim tamquam paulo sibi infensorem eiurabunt fortasse: nec auscultabunt Guidonem, quamquam recentioris Musurgicæ archageten; ut nimis antiquum & cascum. Verumtamen operæpretium est audire quid iste de ætatis suæ cantoribus iudicauerit: *Temporibus nostris* (inquit) *inter omnes homines maxime fatui sunt cantores.* Sed missum faciamus tam rudis seculi iudicium; ne quis argutulus in huius politioris homines illud maligne detorqueat. Cæterum non est quod quisquam causetur parum referre quali nam ortus sit genere is, qui Musicam artem exercet: aut quibus moribus præditus. nam primùm, etsi multos videmus obscuro loco natos in musica ac poetica mirifice excellere; quòd animum fortiti fuerint nobilem ac liberalem; ideoque sublimes ac splendidas quoque cogitationes parturiant; haud paruum tamen afferre cumulum posse videtur ad animi præstantiam atque indolem, claritudo generis, atque natalium; ac nobilis liberalisque educatio. Quam esse causam audiui qui dicerent, cur in Venusini Principis, ac Thomæ Peccij patricij Senensis canticis, nescio quid non vulgaris ac plebeij saporis; sed elegans ac magnificum audiatur. De præmijs autem atque honoribus veterum musicorum multa passim ab autoribus narrantur, quæ, ut hodie mores sunt, vix credibilia videntur. nam ne quid loquar de theatralium ludorum impensis (quæ tamen magnam habent cum rebus musicis affinitatem; atque apud Plinium aliosque scriptores cognosci possunt) Amcæbæus professione citharædus, cum Athenis prope theatrum habitaret, nunquam in scenam canendi causa prodijt, quin Atticum talentum peræque in singulos dies acciperet. Quod si Atheniensium ciuitas, cuius non immensæ fuerunt diuitiæ, tam liberali stipendio cantores auroavit; quid fecisse tandem existimatis Macedonum Reges tanto opu-

lento

lentiores; atque Alexandrum in primis: posteaque illos qui vel Alexandria, vel Antiochia regnarunt, in omnium affluentia rerum huic præcipue delicato doctoque luxui deditissimos? Sed ut ad Romanos nostros transeam, Roscius ille Ciceronis familiaris; à quo etiam defensus est; mercedem diurnam de publico mille denarios, sine gregalibus suis accipiebat; ut scribit Macrobius in Saturnalibus. qui quamquam proprie comædus erat, non musicus; quoniam tamen comædiarum etiam quædam partes canebantur; non abs re fuit eius quoque meminisse. M. Antonius Triūuir Anaxenorem quemdã ob insignem citharodię peritiam, quatuor ciuitatum tributis locupletauit. Vespasianus princeps, quamquam alioqui fordidus atque auarus, ut Suetonius in eius vita narrat, ludis quibusdam in theatro Marcelli exhibitis Apollinari tragædo quadringentos, Terpno, Diodoroque citharædis ducenta, nonnullis centena; quibus minimum quadragena festertia, super plurimas coronas aureas dedit. Hodie ve o inter cantores ac citharistas recensere quidem nonnullos possumus ex artificio suo aliquantum locupletatos: ex symphoniurgis autem, verisq. musicis, ut arbitror neminem. Quod porro quarto loco supra innuebam, quantam vim æmulandi studium ad consummandam expoliendamq. musicæ artem attulerit, res sic se habet. Nulla fere fiebant apud Græcos sacra certamina (siue ea vniuersæ Græcię essent, siue singularum nationum, aut ciuitatum) nulla festa: nulli ludi: nulli canentium, ac saltantium chori: nulla apparatusa spectacula; immo ne apud Romanos quidem; quamuis frequentissime ederentur; quin scenici omnes, musicisq. artifices, seu voce, seu organis canerent, siue saltarent (quod ad musicam quoque pertinet) quin propositis amplissimis præmijs, partim honorificis tantum, partim etiam non modice lucrosis, inter se concertarent. Quò pertinent non vnius generis coronæ, palmæ, currus, immunitates, vestimenta magni pretij, numerata pecunia, ex ære, argento, auroq. vasa; aliaque quæ recensere non vacat: ut nemo tam ignauus esset, quin ad alacriter munus suum obeundum egregie animaretur. Iam vero eiusmodi coetus, atq. panegyres tanta splendidiorum hominum vndiq. confluentium frequentia atq. apparatu; tanta hilaritate, ac lætitia celebrabantur: agonismata ve-

ro, siue certationes ea legum æquitate; ea iudicantium religione: ea dignitatis opinione peragebantur; vt omnem prope fidem excedat. Plura in hanc sententiam adderem; ac specialibus exemplis conquisitis, eam illustrarem, confirmaremque, nisi Agonistica Petri Fabri viri vndecumq. doctissimi, ac solidi iudicij extarent; ex quo cætera peti possunt. Hoc solum addo in Pythijs præcipue certaminibus (quæ non minori ferme, quam Olympia dignitate erant) acroamata musica vsq. ab antiquissimis temporibus omnifariam fuisse adhibita; non humanarum modo vocum, ad citharã tibiamq. canentium; verum etiam tiliarum per se; nec vnus fortasse generis: earum vero præsertim, quæ inde Pythiarum nomen sortitæ sunt; corruptoq. etiam num vocabulo *πιδιούλι* vocantur à Græcis: vulgo apud nos *flauti*, à flatando. qua in panegyri cum reges quoq. nonnullos depugnasse legamus, vt ætate Pindari Hieronem Syracusanum; qui curru pariter, atq. equo singulari vicit; quanto fuisse tunc in pretio credemus auleticam apud Græcos artem; quæ nunc quidem prorsus euiluit & in qua Midas quidam Agrigentinus cum victor extitisset, à nobilissimo poëta Pindaro, pulcherrimæ odæ meruit Epiniciũ; quam hodieq. non sine admiratione legimus: non minus quam idem ille Syracusarum Rex, & Catanæ conditor Hiero. Dignum profecto pretium quo quiuis animo erecto excelsoq. præditus certator, perpetuis laboribus, ac meditationibus, ad promerendam musicarum commissionum palinam, egregie accenderetur. Verum tamen, cum non præmiorum tantum proposita spes; sed etiam penarum, ac dedecoris metus à tergo vrgens, properantibus ad laudem, incitamento esse soleat; si verum æstimare volumus, non minus posteriori hæc parte, quam illa priori, hodierna ætas debilis, atq. infirma est, promouendæ musicæ gloriæ. Non defuerunt quippe antiquitus qui partim seueris admonitionibus, vt philosophi; partim ridiculis, ac mordacibus dictis, vt Comici poëtae, nimiam musicorum licentiã (quæ vnus curiosa nouitatis, cæterorum secura; nonnunquam petulantius euagatur) compesceret; atq. in ordinem redigeret. testimonio sunt elegãtes Pherecratis, & Aristophanis versus apud Plutarchum: quibus musica ars inducitur queribunda, ac detestans nouas corruptelas, ac distorsiones, quibus in dies magis, magisq.

magisque affligebatur à præcipuis illis Melopœiæ magistris Melanippide, Cinesia, Phrynide, Timotheo, Philoxeno. Nunc vero eo redacta res est, ut nec quisquam reperiatur, qui effeminitum quemdam ac leuiusculum, qui iam passim inualuit, canendi modum, seuera lege cohibeat; nec affectata illa proluxaque, ac sæpe hiulca melismata, ad certam normam redigenda existimet: aut dies solennes, ædesq. sacras suam celebritatem ac frequentiam habituras putet, nisi mollioribus ac sæpe parum decoris cantibus, magnaq. vocum atq. instrumentorū cōfusione certatim omnia personent. Quam musicorum licentiam cum reprimere ac rescare iuxta Sac. Trid. Concilij sententiā Marcellus Secundus sapientissimus Pontifex statuisset, nescio quomodo vnus musicū astutia imponi sibi passus est; tantique facinoris gloriam de manibus eripi. Nunc, si vobis videtur, rationū nostrarum summam; antequam dies elabatur colligamus. *Cum omnes nūti significassent perorandi iam tempus esse; tum Charidorus recollecto paulisper spiritu, & quasi de integro ordiens inquit,* Ex dictis satis constare arbitror, quamplurima egregiaque huius facultatis commentaria ab antiquis philosophis, harmonicis, grammaticis conscripta funditus periisse: pauca illa quæ supersunt, recentiorum scriptis non vno genere laudis præstare: ex eorum præstantia Melopœiæ quoque ac totius praxis excellentiam, certa persuasione colligi posse: nec minus e poëticis quæ supersunt operibus. Præcipuam harmonicæ partem quæ circa tria genera melodiarum, ac Modos seu Tonos versatur, non satis hodie perceptam fuisse. Credibile non esse hanc disciplinam quæ mille ferme annis apud Græcos adoleuit; atq. ad summum peruenit; centum vel ducentorum annorum spatio, quibus reuiuiscere cepit, ad eundem perfectionis gradum ascendisse: præsertim cum paucissimi hodie elegantem doctamque musicam in pretio habeant: actam multa sint quæ liberalium artium progressus, atque ingeniorum cursum retardent: quæ omnia priscis seculis proniora fuerunt: quod allatis aliquot exemplis comprobauimus: indicata etiam disparitate adolescentis olim, ac nuper repuerascentis musicæ. Demonstratum etiam est multo honestiorem olim habitam fuisse Musicam facultatem;

tatem; ac maioris in Republica ponderis. Crebriorem quoque eius usum, ac nihilominus legibus astrictiorem, ordinatioremque fuisse apud singulos Græciæ populos; immo apud antiquiores Romanos ac Tuscos; cæterasque politiores atque humaniores gentes. Antiquos musicos plerosque eximios extitisse poetas: recentiores cum poëticæ, tum alia um disciplinarum fere ignaros: eorumque non paucas fuisse sectas, multum inuicem discrepantes: satis certo indicio in hac facultate diligentissime ac subtilissime eosdem consueuisse versari. Multum quoque ad eius perfectionem, contulisse claritudinem generis ac splendorem illorum, qui tunc illam exercebant: quod exemplis etiam firmavimus. Potissimum vero præmia: quæ longe tunc vberiora huius professoribus tribuebantur: nec non Commissiones festorum, ludorumque in quibus certatim inter maximos plausus exercebantur: nec minus Comitorum poëtarum libertatem, qui in musicæ corruptores acriter inuehebantur. Nunc vero vix aliquem reperiri, qui castigandæ musurgorum licentiæ curam vllam intendat. Quæ cum ita sint, quid ex ijs efficiatur, non obscure videtis. nobilissimam videlicet hanc facultatem, non modo non ad summum hodie venisse perfectionis fastigium; vt eius professores arroganti quadam philautia subinde iactant; alijque etiam extra hunc numerum, blanda eius suauitate pellecti, nimis facile sibi persuadent: verum à veteri illa quæ Græcis Romanisque temporibus floruit, longo interuallo superari. Quibus dictis cum omnes pariter confurressent, *Philoponus* Videris (*inquit*) mihi Charidore veterum oratorum vsus artificio, exemisse dicendo diem; ne quid aduersus sententiam tuam pro Neotericis respondere possem. Verum non sic abibit. sumam mihi aliud tempus, quo, vt potero, & antiquos impugnem; & nostros, quos tu egregie contemnis, defendam. *Et Polyænus* Æquum (*inquit*) postulare videtur *Philoponus*. quare cum & Charidorus siluerit; & causæ grauitas ea sit vt vnica actione disceptari nequeat; comperendinemus eam, si vobis placet. *Cum idem omnibus placuisset*, Non modo (*subdit Charidorus*) longiori sermone diem consulto non extraxi, vt tu *Philopone*, credo iocandi causa, dicebas; verum de industria multa refecui; ne vos tædio, me labore conficerem: Perendie autem

lis perbelle dijudicabitur, postquam & tu defensione tua perfun-
ctus fueris ; & ego reliqua abfoluero . Superfunt enim ea mihi
dicenda, quæ ad singulas Musicae partes proprie spectant : potior
videlicet ac ponderosior Actionis meae pars; quam vt voletis pri-
us vel posterius exsequar . Satius erit (*subijcit Polyænus*) vt Phi-
loponum prius audiamus . etenim cum gratior huiusmodi alter-
natio futura est : tum reminisci facilius poterimus , quibus, quoue
ordine à te propositis rationibus ex aduerso ipse repugnet , si non
tam multa simul coaceruentur . His ad hunc modum transactis,
Philoponus cum Eumolpo post officiose impertitas redditasque
salutationes , reuersus est domum . Polyænus vero confectis ali-
quot cum Charidoro spatijs; frustra que ab eo inuitatus ad cœnam,
paulo post & ipse discessit .

Libri Primi Finis.

DE PRÆSTANTIA MUSICÆ VETERIS

Liber Secundus.

ADVENERAT absoluendo certamini de veteris musicæ præstantia condictus dies : cum remittente iam æstu Polyænus Philopono atque Eumolpo comitatus , redijt ad Charidorum, nescio quid secum in hortulo tunc tacite meditantem: qui cum amicos intrantes lætus atq̃. alacer excepisset; atq̃. officiose , vt solebat , amplexus esset ; vna cum ijs allatis subfellijs in atriolo consedit. Mox cum paululum requieuisissent, *Polyænus*, En (*inquit*) campus, en stadium in quo institutum nudiustertius de pulcherrima hypothesei certamen, fauentibus superis, cõsummandum est. Quod bene vertat igitur cum philomusis omnibus ; tum reipublicæ litterariæ vniuersæ ; agite fortissimi antagonistæ munus vestrum strenue adimplere : & tu prior Philopone, si quid habes aduersus ea rationum tela, quibus nuper Charidorus pro antiquis in neotericos acriter, copioseq̃. pugnauit; tuis armis instructus congregere. *Tam Philoponus* Duo, *inquit*, mihi video esse proposita, & vt defectus ac vitia antiquæ musicæ detegā, & hodiernæ præstantiam demonstrē : quorum alterum haud procliue factu est ; nullis iam superstitionibus, vt vos eruditi affirmatis, cantionibus veterum, quæ librari atque exigi possint ; ab eo præsertim ; qui non ita multum, vt nostis, in politioribus eiusmodi scriptis versatus sit ; alterum vero pene superuacaneum videtur: elegantiam hodiernorum cantuum, summūq̃. artificium ostendere.

dere. Quod si in tam manifesta eorum claritate & pulchritudine facere conabor, mero meridie, quod dicitur, lucernam accendere videbor. Exequar nihilominus partes meas, ut potero; ne miseram hanc meam nutriculam, quæ me alit; quæ me sustentat; quæ mihi nonnihil famæ conciliat, indicta causa me præsentem condemnari videam. Inficiari nemo potest opinor, ubi præcipua alicuius facultatis pars manca mutilaq. est, quin tota ea facultas imperfecta ac minus elaborata censeri debeat. Quam tu vero Symphoniurgiam Charidore vocas, nos Contrapunctum, præcipuam ac potiore fere Musicæ facultatis partem esse, omnes credo consentient; nisi supino prorsus, aut nullo iudicio sint. Quid enim quæso aliud homines cogitant, cum musicæ mentionem fieri audiunt, quam duarum pluriumve vocum suauem copulationem? quam siue concentum, siue consonantiam, siue symphoniam, siue harmoniam vocemus, haud multum sane interest. Atqui longe imperfectissimam fuisse apud antiquos concertuum componendorum rationem, quis eat inficias? cum nullum ditoni, ac trihemitonij consoni, quod recentiores semiditonum vocant; & quod exinde sequitur, nec vtriusque senariæ, maioris videlicet ac minoris, usum aut notitiam habuerint: in quibus tamen tota pene musicæ varietas, atque elegantia sita est. Hoc ita esse ut dixi, palam euincunt autores veteres, quotquot extant omnes; atque in his etiam Aristoxenus vester: qui vno consensu, ut audio, ubi consonantias recensent, omnium minimam Diatessaron agnoscunt. Excludunt igitur duas illas quas dixi ternarias, siue ditonum ac trihemitonium; quæ minora sunt quam diatessaron interualla: atque ab omnibus recentioribus inter consonantias sine controuersia recipiuntur. Deinde cum veteres vsi sint, ut à peritissimis theoreticis audiui, ea diatonici specie quam ditoniæam vocant: cuius tetrachorda duobus maioribus tonis ac limmate constant (ubi nec ternariæ senariæq. consonantes locum habere possunt) quid inde sequatur nemo non videt; antiquos videlicet ijs omnino caruisse. Quæ si vobis fortasse interioris altiorisque doctrinæ videbuntur, quæ ut ab homine imperito, qualem ego me agnosco, proficisci potuerint; pleraq. accepisse me sciatis à viro, cum in vtraque musicæ parte eximie docto; tum eius probitatis ac famæ, ut

nulla

nulla suspicio esse possit, nugas ab eo mihi esse diuenditas. De Petro Heredia me loqui intelligitis: qui primus Donij nostri suafu, specimen edidit veterum ac genuinorum Tonorum mixturæ. Sed ut ad præscorum hominum concentus redeamus; si quidem ambabus ternarijs ac senarijs caruerunt, necesse est eos plane simplices atque vniformes fuisse; ac propterea omnis prope suauitatis ac lepôris expertes. Quam simplicitatem non modo Zarlinus noster in veterum canticis astruit; vbi, si quando duo cantores inducebantur, non simul eos concinuisse; sed alternatim docet: verum etiam Gallileius vester; vbi veteres diserte contendit consonanter canere non consueuisse: hoc est ad morem nostrum variatis subinde symphoniarum speciebus. Licet enim succinente exempli gratia tibia, cantor aliquis, canticum suum quodpiam acutius incineret, eodem tamen perpetuo tenore atq. interuallo, vtrumque melos, tam vocale, quam organicum, ad finem vsque decurabat: immo vnum atq. idem erat (neq. enim acumine tantum, aut grauitate variantur mele, vt scitis) quamquam ex duabus vocibus conflatum: quippe quæ inuicem perpetuo distarent aut Diapason, aut Diapente, aut alio quouis simili consono interuallo. Quapropter mirum alicui videri non debet, nullam vt dicunt, à præscis autoribus fieri mentionem concentuum polymelorum, siue vt vulgo dicunt, multarum Partium: qualia fere sunt recentiorum artificum omnia: cum perinde ignoti ijs fuerint, vt ea quæ apud Antipodas geruntur. Illud etiam magnopere arguit antiquorum concentuum egestatem; ac rudem quamdam simplicitatem; quod maiori apud eos in pretio fuerit Chromaticum genus; itemq. Enarmonium, quam Diatonicum: quod contra apud nos fit: cum tamen chromaticum consonantiarum sit valde ege- num: multoque magis Enarmonium. Itaque in hoc vix bicinia confici possunt: in illo vero non sane admodum multiplices con- centiones hucusque exauditæ sunt: quantumuis quis quadricini- um illud chromaticum Cypriani Rorij *Calamis sonum ferentes*, aut alterum Herculis Butrigarij *Il cantar nouo*, obtrudat. Vnde conijcere licet parum studuisse veteres multiplicibus huiusmodi ac polymelis concentibus, quorum suauitatem nemo non admira- ratur; cum ea potissimum Genera adamauerint, quæ vix illis ap-

tari queunt. Tertio si verum est, quod Gallileius scriptum reliquit, priscos illos musicos trium Generum misturas minime adhibuisse; sed perpetuò vsos ijs fuisse puris atq. impermistis, necesse est eorum melodias multo insuauiores, atq. ad commouendos affectus minus efficaces, quam permultas fuisse recentiorum: in quibus chromatici saltem admistionem Generis vsurpatã videmus: quales exempli causa sunt, quas Venusinus Princeps, & Thomas Peccius condiderunt. Quarto cū veteres illi musici; siue ignoratione, siue nimia quadã seueritate, à condimentis vel ornamentis cantuū (quę nos *passaggios* vos eruditi *melismata*, ac *melismos* vocatis opinor) abstinerint potuerunt quidem eius ætatis cantica vim, & pathos, ac sonoritatem habere; nequaquam vero eam elegantiam, atq. leporem, quem in hodiernis passim audimus; quę cum mirifico aurium lenocinio astãtes demulcent; ac pene extra se rapiunt: modo apte, ac scienter fiant; nec suauitate vocum destituantur. Quinto minime vsquam legimus vsitatas apud antiquos fuisse artificiosissimas illas, atq. ingeniosissimas concentuum componendorum leges, quas nos vulgo *Fugas*, *Imitationes*, *Canones*, *Contrapuncta duplicia* vocitamus; vos elegantius, vt nuper Charidore dicebas, *Homophoneses*, *Homocophoneses*, *Homosymphonias circulares*, & *multiformes concentus*: in quibus nemo sane negauerit non eximiam tantum artem, atq. industriam; verum etiam summam iucunditatem, ac leporem reperiri. Sexto hodiernę musicę præstantia vel ex ea Instrumentorum copia, varietate, atq. excellentia, quam passim videmus, colligi recte meo iudicio potest; atq. adeo ex ipsa multiplicitate fidium, quę nonnullis aptantur. Quibus in rebus quis adeo sit amens, vt nobiscum veteres conferre audeat? quos certe ferunt, paucissimis neruis suam Lynam, ac Citharam instructas habuisse: quę tamen præcipua tunc fuisse musicorum organa, te atq. alios Charidore narrantes audiui: atque egomet obiter adnotauit in marmoribus, ac nummis antiquis obuiam, ac manifestam eiusmodi simplicitatem. Iam vero nonne vides quo varietatis, ac perfectionis processerint (vt reliqua missa faciam) Physaulica organa, & tam multę polyplectorum species, quę quotidie ab ingeniosis artificibus procuduntur? An vlla instrumēta veterum aspirare possunt ad Physaulo. hodiernos;

qui

qui tota pene Europa, atq. omnibus prope in templis conspiciuntur? quorum multi sic excellunt, pulchritudine, suauitate, amplitudine, magnificentia ornamentorum, varietate copiaq. systematum, ac fistularum numero, vt miraculo propior res videri possit; & giganteum quodammodo opus; si cum veterum tibijs, ac fistulis comparentur. Septimo si huius facultatis perfectio pensanda etiam est, vt consentaneum videtur, ex amplitudine communis systematis, quam *Gammam* vulgo, vel *Scalam* vocant; necnon ex compendio, ac facilitate discendi hanc disciplinam; multo hic etiam antiquos supergressi sumus. Cum enim, vt audio, illorum Systema XV. voces, quæ Disdiapason spatium conficiunt, non excesserit; nostrum (quo hodie vtimur, à Guidone Arretino solerti consilio adauctum) vicenis constat vocibus; hoc est integro senariæ maioris interuallo amplius. Quid quod idem Guido sex illis syllabis *Ut, Re, Mi, Fa, Sol, La* repertis, & ad vsum præcinendi adaptatis, effecit, vt quod olim nonnisi longissimo tempore eueniebat, vt pueri ecphonefin, seu *Innotationem* interuallorum perdiscerent; paucis nunc mensibus; ac modico labore consequantur? Postremo negare non possumus multo faciliorem, commodioremq. rationem notandi perscribendiq. cuiuscumq. generis cantiones excogitatam esse à recentioribus, quam quæ tunc vigeat; cum ipsismet litteris, siue Græcis, siue Latinis, super singulas syllabas positis, proprias systematis chordas vocesq. designabant, quibus vnaquæq. dictio incinenda esset. Primum enim vel notis temporum, Rhythmorumq. carebant; quibus scilicet easdem syllabas magis minusq. producerent; vel si aliquot eiusmodi signa à chordarum notis discreta, adhibebant, minus apte, atque expedite id facere poterant; quam huius ætatis artifices; qui linearum quinque, & quatuor interstitiorum auxilio, iisdem notulis pro ratione harmonicorum interuallorum, plus minusue sublatis, vel depressis, omnem Melicam Rhythmicamque varietatem nullo negotio exprimunt, exhibentque. Atq. hæc fere sunt quæ circa veteris illius, ac tantopere decantatæ musicæ defectus, atq. imperfectiones, vt ab homine non satis ad id parato, breuiter ac simpliciter colligi potuerunt. Reliqua doctiores, atq. in hoc litterarum genere consummati, studiosius, ac solertius indagabunt;

& qua

& qua voce, quã scriptis persequentur: Neque enim deierare ausim, non multo plura conquiri potuisse, quæ tamquam machinæ quædam ac firmissima tela, in arcem ipsam ac munitiones antiquariorum (quorum tu Charidore antesignanus es) dirigerentur. Quod autem hodiernæ præstantiam musicæ spectat; res ipsa per se clamat, quem ad gradum perfectionis nobilis hæc disciplina processerit. Nam, vt omittam gregales huius artis scriptores, quos tu paulo acerbius visus es insectari; & paucos illos, quos laudare frequenter solis, vt Salinam, Zarlinum, Galileium; & de conditoribus cantionum, tum sacrarum, tum profanarum loquar, quisquam ne credet in priori quidem specie concessuros antiquis fuisse vel Hadrianum Villartium, vel Aloisium Prænestinum, vel Christophorum Morales, reliquosque eiusdem classis Melopœios? in posteriori autem specie profanorum cantuum, Lucam Marentium, Pomponium Nennium, Thomam Peccium; aut ipsum sane Venusinum Principem? aut quemcumque voles ex his qui pari gloria vtrobique excelluerunt; vt Cyprianum Rorium, vt Felicem Anerium, vt Nanninos duos, vt Philippum de Monte, vt Orlandum Lassum, vt alios innumeros? Quod si stylum quem vocant Recitatum, ac Monodicum potius vocandum censes, ad examen reuocemus, quid quæso in Iulio Caccinio, in Iacobo Perio, in Claudio de Monteuiridi (quos à politissima illa Florentiæ schola prodijisse constat) tibi displicet? Si artificiosas magnaq. solertia atq. ingenio elaboratas concensiones requiris, obsecro Genium tuum Charidore, vt ingenue dicas, an quemquam veterum ad Suriani, vel Theophili nostri consummatissimam artem aspirasse putes. Sin autem ad canendi peritiam ac suauitatem gradum faciamus, quem tu veterum illorum, istis qui nunc Romæ vel maxime florent (ne de prioribus loquar) æquaueris? Loreto, Malagigio, Niccolinio, Mario? Et si forte mulieres etiam in hanc contentionem vocas, quænam inuidia erit, vel Hadrianam, vel ipsius filiam Leonoram cum prisca illa Sappho conferre? vel si præter bene canendi laudem, insignem musicæ peritiam ad rem quoq. pertinere putas, Franciscam paulo ante à me laudati Caccinij filiam? Atenim in pulsandorum organorum disciplina antiquis cedimus: immo hac in parte

vel maxime triumphamus. Quis enim vnquam peritius physaulum tractauit, quam Ferrariensis Frescobaldus noster? quis psalterium siue Harpam, quam Horatius Neapolitanus? quis pandurium tetrachordum, quam Michael Angelus Rossius? Aut, ne illa quæ spiritu animantur instrumentorum genera silentio transmissa succenseas, quem tu priscorum hominum suauius inflasse ceraulum siue corniculum putas, quam Missillium nostrum? aut qui nunc in Aula Cæsaris eximie florere dicitur, Samsonium quemdam? Et ne Italis dumtaxat homo Italus impensius fauere videar, quis antiquorum tam scite concinneque testudinem pulsauit, quàm Gualterius senior apud Gallos; aut chelonidem Gallicam, seu *Mandoram*, vt Fauarolius quidam? aut panduram hexachordam, vt is quem nuper vidimus atq. admirati sumus, Maugarius domo Aquitanus? Iam vero, nisi aurium nostrarum sensum porsus negligimus: nisi populi iudicium omnino repudiamus: nisi tot procerum ac splendorum hominum suffragium penitus aspernamur; fatendum nobis vltro est, tam vocales quam organicos cōcentus huiusce ætatis, summam obtinere suauitatis ac præstantiæ laudem. Quid enim dulcius aut iucundius auribus accidere potest quam *Matrisalis* aliquis seu Scoliasma, vt Charidoro placet; aut rhematium, seu *Moretium* quinis senisque vocibus modulatum, apteque dispositum? Quid delectabilius quam vno eodemque tempore dispariles sonitus harmonica vi rationeq. sic inuicem temperatos atque connexos audire, vt nec plenitudo grauiorum acutis; nec acutiorum penetrabilitas grauib; neq. amborum sonoritas medijs officiat? cum & illorum tinnitus, & horum bombus; & æquabilis mediarum vocum tenor, admirabili artificio permisceantur, vt nihil discrepans, nihil dissonum, nihil inconcinnum resultet. Partim enim antiphoniarum, quam Diapason obtinet, lenitas, blande permulcet; partim paraphoniarum, quam Diapente possidet plenitudo, incredibili dulcedine perfundit auditum: partim symphoniarum varieras diuersitate quasi gustuum, excitat, vellicat, ac titillat, non tam aures, quam internos audientium sensus. An vltum quæso ferculum ex varijs sapidisq. edulij; à peritissimo coco paratum, tantum a toti alicuius palato, sapit; quantum eruditis ac delicatis auribus, eiusmodi con-

di concentus arridet? An vlla pictura diuersissimis variegata coloribus, actuosissimis animata figuris, sic tenet oculos atque attentionem intuentium, vt eiusmodi acroama diuina quadam arte compositum philomusorum aures atq. animum, tenet, allicit, demoratur? Nam dum celerrimis ac lepidissimis excursibus, summam quasi regionem Incentores vltro citroque pererrant; Occentores sedatori motu mediam decentissime circumuagantur; Succentores vero multo adhuc sedatius ac lentius, inferioris partis quasi stationem firmissimè tuentur. quandoque tamen permutatis vicibus (adeo nostri scilicet similitudinem ac fastidium vitant) & Netodis tardiores motiones, saltusque concedunt: & Hypatodis contra celeriores, perque propinquos gradus progressiones. semper tamen atque vbique suauitati, elegantiae, varietati, artificioque studetur. hinc frequentes argutissimorum ac prædulcium melismatum vsurpationes; & Compismorum in clausulis iucundissimus vsus. Hinc varia rhythmorum formæ, crebraq. mutationes. hinc distributis partim canendi, partim silendi vicibus, nunc selectissimæ alicuius vocis, omnibusq. elegantijs conditæ accentiuiculae: nunc duarum aptissime contemperatæ modulationes: nunc plurium plenius ac resonantius conspirantes concentus; atque in plurimas schematum & colorum species solertissime distincti. Ecquis vero hic non admiretur tam crebra illa peneq. coniuncta pericoparum ac melismatum imitamenta; quæ venationis cuiusdam simulacrum non oculis; sed (quod iucundius, quia rarius) auribus bellissime exhibent? Quid enim aliud quæso refert netodi alicuius citatim præcinentis; & nunc sursum versum ad acutos sonos, nunc deorsum ad graues properantis, festiuum aliquod melydrium, ab alijs symphonetis pone consequentibus, atque eadem pene vestigia ordinatim relegentibus ter, quater, ac sæpius repetitum, quam lepusculi fugientis, atque insequentium canum vnus post alium, nunc per accliuia, nunc per deuexa spectaculum? Quis porro vsque adeo sensuum hebes, ac rusticus sit, vt eiusmodi atque alijs quamplurimis lusibus, quibus concentus scitissime variari atque edulcari solent, non capiatur, non molliatur, non liquecat? Quantum enim, per Deum Immortalem, delectationis habet liquidissima aliqua vox leniter ac sensim

increfcens; mox ad plenam vſque prolationem effuſa! Quantũ
 decoræ quædam exclamations, cum adiuncto plasmate repen-
 te euibratæ: & quaſi amantata quædam iacula ad intimos vſque
 audientium ſenſus, atque animorum ſinus contortæ! Quantum
 colluſi durius ſoni; & acidum neſcio quid ex diaphoniarum inter-
 poſitu auribus propinantes, vt dulciora quæ ſequuntur efficiant!
 quantum ſuſpenſa illico vox, ac ſilentio merſa; & mox, vbi mi-
 nime putes, emerſura! Quid ſuſpiria? quid pauſæ? quid ſimula-
 tæ clauſularum finitiones? quid artiſcioſe ſenſuum Imitationes,
 ſingula pene verba exprimentes? quid loquaces garrulæque reſ-
 ponſiunculæ? quid antimeliſmata? quid parecheſes? quid ſuaues
 Echûs expreſſiones; non tantum bis; ſed ſæpius, remiſſo que pau-
 latim ſpiritu iteratæ? Quid graciles, tremulæque vibratiunculæ
 fri inſumentium auicularum garritus belliffime exprimentes? Quid
 alia ſexcenta oblectationis aucupia, quibus muſici noſtri aſtan-
 tium auribus vaſerrime lenocinantur; ac plauſum multitudi-
 nis conſequuntur? Nemo enim non videt qui feſtis diebus ad ce-
 lebriora quæque huius Urbis templa concurſus fiant, ſi quan-
 do apparationis alicuius concentus rumor increbuit: præſertim
 vbi plurifariam diſtributis choris, atque electioribus vocibus,
 nouæ quædam accentiones audiendæ ſunt. Et merito ſane: nul-
 lum enim aliud acroama tanto ſtudio viget: tanta frequentia colit-
 tur: tanta voluptate percipitur, quam electorum ſymphoniaco-
 rum multitudo, ſub eximio aliquo magiſtro ſuauiſſime perite q̄. con-
 cinentium. Cæterum non expectatis opinor vt autoritates ac ſuf-
 fragia cum procerum ac ſplendidiorum hominum, tum vero etiã
 eruditorum ambitioſe colligam (infima enim plebecula quid exi-
 ſtimet parum refert) qui hodiernam muſicam, vt nunc ſe habet,
 antiquæ illi ſuo iudicio præferunt: cum vnico prope verbo rem-
 poſſim abſoluere, ſi dicam, omnes: pauculis ijs fortaffe exceptis.
 qui nimium ſe credulos Græcis autoribus præbent; ſi quando aut
 furorem ebrioſorum iuuenum excellentis cuiuſdam melodiæ vi,
 ſedatum ac repreſſum; aut difficiles morbos perſanatos; aut ipſam
 ſi Deo placet, peſtilentiam depulſam; aut ſimiles alias nugas, ne-
 ſcio maiori ne vanitate, an inſolentia deblaterant. Verum ma-
 lignitatis humanæ vitio fit; vt neſcio quis olim veriffime affirma-
 uit;

uit, ut vetera semper in laude, presentia in fastidio sint. Hæc cum dixisset Philoponus, ac perorasse videretur, Eumolpus eius discipulus turbatiori vultu illum aspiciens Quæso (inquit) optime magister, ne populares meos asperius quam mores tui ferre videantur, incessas: ne mihi necesse sit aut fidem ac patrocinium Polyæni, pro eorum causa, aduersus te implorare; aut citius quam putas, in Charidori partes, ac factionem antiquariorum secedere. Et Philoponus leniter subridens, Quando (inquit) tam fluxam fidem (ne non verus ac germanus Græcus videare) mi discipule, nobis præstas, ut tam leui occasione, tamq. festinanter, & causam n. istam prædamnare velis, & in aduersariorum castra transfugere; nihil te moror: facito quod lubet. vide tamen ne cum antiquum Museum prorsus mutum ac desertum deprehenderis; immo iam semidirutum, & sentibus oblitum; ac te præproperi tui consilij poenitere ceperit; omnem tibi apud me aliosque magistros receptum in posterum præcluseris. Cum peracta causa erit, de hoc videbimus (inquit Polyænus) nunc ad responsionem se parantem Charidorum audiamus, si placet. Tum ill. Non me latebat (inquit) quibus argumentis antiquorum musicam oppugnaturus esses Philopone: peruulgata sunt enim, cum in quorundam vestri ordinis sermonibus, tum in plerisque recentiorum libris: quare nec magnum erit negotium ea retellere; nec longis verborum ambagibus vtendum erit nobis. Nam quod prima in acie, tamquam Achilleum argumentum nobis opponebas, à symphoniurgia petitum (vt summam tibi respondeam; ac pleraque in posteriorem partem Actionis meæ differam) concederem illud valere, si quæadmodum antiquos rei musicæ scriptores, saltem qui nunc extant (eadem enim sensisse omnes iurare non ausim) nullam fecisse mentionem secundarum consonantiarum (quas Zarlinus imperfectas vocat) fateor atq. consentio; ita neq. eas adhibitas in vsum fuisse probares. Nec sufficit mihi si dicas, ditonum, trihemitonium, senariam vtramq., in veterum concentibus quoquo modo exaudiri consueuisse: quis enim hoc neget? verum eâ plane ratione, qua vulgo consonantias disponunt, collocari solita esse eiusmodi interualla ab antiquis contendo: hoc est consonanter prorsus: nec tantum strictim aut per transennam, vt aiunt; sed longioribus etiam

etiam temporibus; vt in primarijs consonantijs solet. & si autoritatem requiris, habeo locupletem huius sententiæ astipulatorē non Gallileiū modo in eo opusculo, quo Zerlini libros examinavit; sed doctissimū illum Hispanum, qui mihi omnium pene instar est. *His consonantijs* (inquit Salinas libri secundi cap. 11 de Musica) *semper vsi sunt homines, & semper videntur, tam in cantu, quam in modulationibus quæ in musicis sunt instrumentis. Cum contraxisset frontem Philoponus; ac mirari se se ostenderet, Mirum hoc tibi videri nō debet* (*Charidrus ait*) priscos illos musicos tametsi secundaria hæc interualla, qualia sunt ditonus ac trihemitoniū, consona agnoscerent; atq; ijs, consonantiarū aliarū in morē vterentur, nihilominus in consonantiarū classem ac censum ea non retulisse. Nolebant videlicet doctrinæ ac placitis eorum qui hanc facultatem *ἁριστημονικῶς*, magnaque cum autoritate tractarunt, Pythagoreorum videlicet, palam refragari; quamuis re atque opere ijs aduersarentur. Quid enim? an vos quæso practici non idem prorsus facitis, dum Diatessaron inter dissonantias ascribitis; quamuis, vt nudiustertius ostendi, eam reuera vt consonantiam adhibeatis? *Subijctis Philoponus*, Paucos hodie superesse puto, postquam Zarlini opera peruulgata sunt, qui Diatessaron inter dissonantias connumerent. at enim ditonum ac semiditonum, atque vtramque senariam apud omnes vere antiquos scriptores in album dissonantiarum referri non diffiteris. vides igitur disparitatem. Immo (*subdit Charidrus*) res adamussim conuenit. Vt enim recentiores practici quotidiano fere doctorum conuitio permoti, Diatessaron dissonantijs adnumerare ferme desierunt; sic etiam fecisse veteres illos, sed ætate posteriores, circa ditonum ac semiditonum credibile est: quamuis pro certo affirmare id non possimus; quòd eorum scripta deperdita iamdudum sint. Nec sanè multum mouere nos debet eorum numerus qui alia omnia docent. Nam si Aristoxenum ac Ptolomæum excipias (quem etiā Salinas non abhorruisse suspicatur ab ijs qui secundarias consonantias agnoscunt) quem tu aliorum ex propria sententia loqui censes; ac non potius tamquam ex Aristoxeni ore; & quasi pedarios Senatores, principi illi Senatus musici assentiri? Minime igitur mirari debemus Bacchium, & Gaudentium, ac re-

reli-

reliquos huius farinae scriptores; immo nec Aristidem quidem ultimam consonantiarum cum Aristoxeno diatessaron agnoscere: qui quamvis circa praxin atque usum à Pythagoreorum placitis longe recesserit: minime tamē eorum dogmata, tamquam indicto bello, propalā impugnare sustinuit: cum præsertim Xenophili in ea schola percelebris philosophi auditor fuerit. Quam sane causam non probabilem tantum; sed etiam verissimam puto; cur secundarias consonantias (quamvis perinde ijs, ac nos facimus, veteres vterentur) in consonantiarum censum non referrent; neque illas hoc nomine dignarentur: sed vel *synchordias*, vel simili alio vocabulo fortasse nuncuparent. quamquam post Didymum musicum; qui Diatonici tetrachordi veras rationes rectius quam illo priores sine dubio percepit, atque constituit, maiori consensu inter consonantias receptas fuisse existimo. Deinde an non satis certa extant indicia, ex quibus conijcere quis possit, veteres simili prorsus ac nos ratione, suos disposuisse concentus? Quid attinebat quæso tot sonituum notulas per singula Genera Modosque distributas, tam scrupulose excogitare; atque eas quidem duplices; ut aliæ humanæ voci, aliæ nervis atque organis inferuirent, si perpetuo parilique tenore, ut Zarlino & Gallileo visum est, canentis vox cum fidibus congrueret; ac non potius, ut hodieque fit, & fides inter se, & cum vocali cantu, nunc propius nunc longius distarent; variumque melos conficerent? Quisquam ne de veterum ingenijs tam modice sentiat, ut cum vel Hydraulica, vel Physaulica organa (sic enim à me vocantur quæ *Τυρρηνὸν αὐλὸς* hoc est Tyrrhena tibia in Pollucis onomastico nūcupantur) pulsabant, nunquā, vel saltem experiundi causa, *πολυμίλειον* hanc tentarent, & complacitam amplecterentur? Sed finge physauletas illos plane fuisse rudes atque hebetes: idem ne dicemus de tot exercitatissimis citharistis; quos & ingeniosissimas organorum species; & plurimis refertas fidibus habuisse præmaribus, vel Athenæo referente cognoscimus? ut Alexandrum Cytherium; qui psalterium fidibus referfit (organi genus videlicet non tam recentiorum psalterio, quam Harpæ maiori pene geminum) ut Simmum à quo Simicum repertum est, trigintaquinque fidibus instructum: ut Epigonum, à quo Epigoneum, non minus

qua-

quadraginta nervis ornatum; quæ harparum diuersæ species proculdubio fuerunt. Age vero Synauliam illam, hoc est plurium tiliarum symphoniam, quæ festis quibusdam diebus Athenis in publicum inducebatur, prorsus simplicem ac *μονομελῆ* fuisse credis? qualem a cauli fistulæ superiori seculo edebant; vt Zarlinus existimauit; an potius multifariam distributis consonantijs variatâ? Adijce quod tiliarum ea species, quas Pythias vocabant (vulgo *flautos*) quaternis discreta erat gradibus; vt acutissimæ *παρθενιοι*, hoc est puellares, seu virginales dicerentur; quod puellarum subtilissimas voces exprimerent: proxime sequeretur *παιδικοι*, siue pueriles; quod puerorum paulo pleniorē vocationem referrent; tertio *τέλειοι* hoc est perfectæ, quod virorum communiori sono, quem nunc, non satis proprie *Tenorem* vocant, æquipollerent: ac demum *ὑπερτέλειοι* (id Latine superperfectæ valet) quæ grauiorem vt opinor quorundam hominum sonitum, quem *Bassum* vocant, æquarent. Quid igitur, cum eiusmodi tiliarum syntagma ita distinctum esset, vt eius grauiissimus sonitus ab acutissimo puellarium, Trisdiapason spacio longius distaret, vt Aristoxenus in Harmonicis docet; & quatuor, quæ in hodiernis concentibus sunt, discrimina vocum, ad vnguem referret, persuadere non poterit, varium vsurpasse melos etiam antiquitus concinentes? Quod autem instantius vrgebas eâ Diatonici specie vsos fuisse antiquos, quæ duobus tonis maioribus, ac sesquioctauis decurrit, qui adiuncto limmate Diatessaron constituunt (quam speciem idcirco ditoniæam vocant, & Pythagoricam; quod antiquissimi rei Musicæ speculatores, qui Pythagorei fuerunt, eius rationes primum inuenerint) monitum te mi Philopone volo, vnū hoc esse ex vulgatis, ac popularibus erroribus, qui huic facultati hodiernis temporibus hæserunt. Sed quoniam is à Donio nostro peculiari tractatu detectus est, atq; accurate refutatus; nihil hic necesse est plura congerere. Interea nec tibi, nec Herediæ nostro, nec cuiquam mirum videri debet, veteres ignorasse qualem nam Diatonici speciem vsurparent: cum eadem quæstio non ita multos ante annos inter Zarlinum, & Gallileium magna contentione; & quod grauius est, animorum dissidijs, agitata fuerit. Sed nimis multa in re iam satis manifesta, atq; discussa. Vides enim quam

leuibus

leuibus coniecturis (cum magnis tamen viris non nego) antiquam symphoniurgiam præ hac nostra contempseris ac deridiculo habueris . Nec firmiores eæ sunt quas e Chromatico atque Enarmonio Genere ducebas . nam quod vtrumq. longe maiori olim in pretio atque existimatione fuerit quam hodie vulgo; ex eo fiebat , quòd multo magis eorum vim ac potestatem perspectam haberent ; nec destituerentur, vt nos, exercitatissimis cantoribus, qui tam artificiosos cantus enuntiare possent ; itemque instrumentis, idest tibijs, ad eum vsum perforatis . Non quæro nunc quid de vtroque genere iudicandum sit : illud tamen pro confesso habeo , Chromaticum in mœstioribus affectibus exprimendis; saltem cum Diatonico mistum, præstantius esse mero puroq; Diatono. Enarmonium verò simplici quadam maiestate valuisse ; quamquam non perinde fortasse iucundum . Sed quæcumque ad illud pertinet ex eo opere quòd Donius elucubrauit; ac propediem in lucem emissurus est, exactius vt spero cognoscetis . Nunc mirandum vobis videri non debet priscos homines duobus ijs generibus vsos, quàmquam consonantiarum egenis ; vel ad concitandos affectus ; vel antiquæ maiestatis retinendæ causa, in sacris Olympi Nomis : vel certe leuandi fastidij, atque ostentandi artificij gratia : cum interea neque his duobus generibus receptis , desisse vsum Diatonicarum cantionum, vulgariūque concentuum quisquam probatorum autorum dicat, vel omnino credibile sit . Neque etiam verisimile est quòd tertio loco ex Gallileo afferebas, vsos fuisse antiquos tribus Generibus puris atque inpermistis ; ac proinde ea suauitate quæ ex multiplici eorum mistura oritur, caruisse . Quinimmo contrarium plane ex aureo illo Plutarchi opusculo elici videtur ; vbi de varietate ac mollitie quam theatralis musica posterius obtinuit, edisserit : nec non e Dionysij Halicarnassei *περί μουσικῆς ὀνομάτων* libro ; vbi Dithyramborum tam in Melesi quam in Rhythmis artificiosas misturas, ac metabolas subostendit . Quòd autem quarto loco pro indubitato assumebas, destitutos fuisse veteres ijs canendi gratijs, & multiplicibus condimentis, quibus recentiorum Melodias ad satietatem refertas videmus, non facile quisquam tibi concedet, qui modo Græcauicæ priscae musicæ vocabula calleat ; quorum multa cum appellandis, ac

distinguendis minutissimas etiam in species, eiusmodi cantuum ornamentis deseruiant; vide quæso Philopone, ne hinc summa potius illorum vbertas, affluentia, ac luxus (cui pares hodierni artifices esse non possint) colligi debeat, quam egestas ac simplicitas, vt persuasum adhuc habuisti. Nam si res vocabulis priores sunt, necesse est qui vsum vocabulorum habuerunt, res quoq; ijs non fuisse ignotas. Sed quoniam id accuratius postea expendendum erit, in præsentia hæc sufficiant. Nec maioris ponderis aut momenti est, quod quinto loco indubitanter asserebas, nullam habuisse notitiam veteres eorum artificiorum, quibus suos concentus musici qui hodie sunt, exornare solent. Primum enim hoc non vsquequaq; certum est: immo, si res ex comparatione aliarum partium, in quibus Græcorum ingeniorum summam perspiciamus excellentiam, æstimare volumus, non plane incognitam veteribus fuisse hanc subtilitatē credere par est. Quin etiã ex vetusta quadã inscriptione suspicari id quodammodo possumus; quæ sic habet apud Gruterum pagina 654. *Calocasio. verne. dulcissimo. & musicario ingeniosissimo: qui. vixit. annos. XV. benemerenti fecit. Dapobus:* in qua sane epithetum illud Ingeniosissimi satis belle explicare videtur, quid Musicarij vocabulo tunc intelligerent; Symphoniurgum videlicet, ni fallor (ne compositorum aut componistam, aut contrapunctistam barbaram vsurpem) ac simul etiam indicare, artificiosas eiusmodi concentrationes minime tunc fuisse ignotas. communes enim, ac vulgares tam honorificam appellationem non merebantur. Et Eumolpus, Mane, Mane (inquit) Charidore. sepulchralis hic titulus duo præterea notatu digna si quid video, tibi suggerit. Primum facultatem hanc, quam tanti hodie facimus, seruire pariter, ac puerile opus fuisse: siquidem Calocasio hic, & verna erat, & quindecennis puer. Cui Charidoreus Agnosco (inquit) in tuo isto epichiremate ingenium Græcum & acutum: sed requiro in eo Dialecticę leges: neq; enim hoc est argumentari; sed argutari potius, ex vnico exemplo vniuersale aliquod Axioma stabilire. Sed vt tecum iam fortius agam Philopone, non tam facile tibi doctiores dabunt, hanc symphoniurgiæ partem tantum habere momentum ad Melopoeiæ præstantiam, vt tibi persuades. Quin potius, sicut homo prægrauibus

vinculis compeditus; aut multis, ac ponderosis torquibus, mobilibus, armillis exornatus simul atq; onustus, expedite, atque eleganter saltare, ac tripudiare non potest; immo, vt propiore exemplo rem designem, nullum poëmatium uideamus coactis quibusdam artificijs illigatum (vt quod per acrostichides utrobique decurrit) natiuo quodam, ac minime fucato lepore conditum; sic non facile reperietis concentum aliquem artificiosis eiusmodi nexibus distortum, atq; constrictum, quod lepidum simul venustumque, ac flexanimum sit. Nimium enim artificium omnem prope modum naturalis elegantiae gratiam corrumpit. Quod adeo verum est, vt picturae quoq; ipsae nimis elaboratae, atque absolutae admirationem, quam vel praecipue quaesuerunt, amittant. Itaq; sicut apud peritos poëticae artis, Vergilianum aliquod *ἀποσπασμάτιον*, aut Catulli poëmatium, multo pluris fit, quam Porphyrij Optatiani poëma, totum acrostichide compaginatum; sic maiori in pretio haberi deberet, si vt modulatum fuit, extaret, suauissimus ille Dionysij Thebani Nomus in Solem; aut alter in Nemesein: vel, si nimis haec antiqua sunt, Ariadae conquestio à Claudio de Monteuiridi, auxiliante ipsius poeta Octauio Rinuccino V.C. musicis modis aptata; quam vllus Suriani, vel Theophili Canon: praesertim cum magnam delectationis partem artificiosi huiusmodi concentus amittant, ac decoquant: quem tamen vnicum prope Musicae finem practici agnoscunt. Sed quoniam de eo deinceps accuratius dicendum erit; vt etiam de Musicorum instrumentorum copia, varietate, fidium numero (quae sexto loco aduersus nos edifferebas) plura non adijciam: neque etiam de Giudoniana Systematis, quam *Scalam* vocant, ampliatione; caeterisque ad Progymnasticam Musicae partem spectantibus; ac reliquis postremo loco à te commemoratis, ad Parasemanticem seu *Tabularum*, quam vocant, rationem pertinentibus: quae partim Donius noster priuis operibus accurare examinavit: partim in singulis musicae partibus ordinatim recensendis, quantum momenti habeant, perpendemus. Quod autem praecipuos quosq; recentiores Melopoeos, vel si mauis Musurgos, accurate recensuisti; laudo in eo diligentiam tuam: eosq; viros insignes, atq; excellentes fuisse confiteor: & quod caput est; in rebus musicis exercitatissimos; ac

suauissimorum concentuum fabros: sed magna ex parte (quod pace ipsorum dictum sit) in barbara ista Melopœiæ specie (quamquam hodie præ cæteris vigente, quam Symphoniasticam voco) vitio potius illius seculi, quam sua culpa versatos. Triumuiros enim illos qui Monodicum stylum, non tam proprio Marte, quam eruditorum qui tunc Florentiæ erant, consilijs atq; adhortationibus, in vsum reuocarunt, excipio: quorum inuentis quædam etiã non magnæ rei posteriores addidisse videmus; nondum tamen eorum esse deductam, vt de principatu cum antiquis certare possimus. Hic tu etiam cantrices quasdam egregias commemoras: quas eatenus admiror, vt nihil eo quidem in genere præstantius fieri posse putem: multa tamen ijs deesse video, quæ receptæ vulgo arti potius quam artificibus imputari debeant. In citharistica insuper atq; auletica facultate, & eos quos enumeras, atq; alios tibi indictos, præstantissimos haberi & esse confiteor: & in canendi artificio abs te laudatos, multosq; alios amplector, atq; exofculor: sed minime ijs cessuros præcos, si res in certamen veniret, proculdubio crediderim. Artificiofam vero hodiernarum concertionum suauitatem, quod rhetoricis coloribus; siue ardenti quodam zelo instinctus; siue ad ostentationem naturalis facundia, ambitiosius extollebas, mirifica me voluptate exhilarasti: nec sane fuit iucundi illius excursus omittenda occasio. cæterum scurriles illas atq; affectatas verborum potius quam sensuum incantibus imitationes, consultius fuerat tacita dissimulatione, ac silentio abs te premi, quam vltro nobis obtrudi. Sed quoniam peculiari quodam tractatu earum ineptiam, atque absurditatem Donius noster ostendit, ne actum agam; eo te reiicio. Denique facile tibi concesserim in mollioribus affectibus, maximeq; amatorijs argumentis exprimendis, Neotericos insigniter excellere. Vbi autem sublime quidpiam atq; Heroicum modulandum (quod non sane frequenter hodie accidit) longe illos intra famam suam subsistere. Neq; etiam facile nunc reperiemus eiusmodi cantica, quæ, siue Melos, siue Rhythum, siue Metrum, siue canendi morem consideres, Pæanas veteres, aut Orthium Nomum sapiant. Quod magna ex parte ex eo fit, quod in hac symphoniastica concentuum specie, maxima ac potissima ratio symphoniæ seu consonantiæ

sonantiæ habetur, cæterarum rerum fere nulla. Quæ nam illæ sunt dicet quispiam? quæ paulo ante recensui, Meli, Rhythmi, Lexis siue sermonis; itemque Decõris, Energiæ, elegantis Ecphoræ, Eufynesiæ; ac reliquarum eiusmodi conditionum, quæ optimam quamq; Monodiam, v. l. præcipue commendant. Nam Melos quidem, tametsi quam pulcherrimum efficere conentur, post Cyprianum saltem (antea enim parum id curasse videntur) quoniam tamen dispertienda eius elegantia est, per omnes Partes vt vocant (nam si vnã aliquam, quantum licet, comere & castigare institueris, reliquæ illepide prorsus atq; ineleganter canent) inde euenit vt Melodiæ gratia, ac lepos sic fusus ac discerptus non satis emineat. In Numeris vero siue Rhythmo (qui tantam obtinet in Musica vim, vt Pythagorei masculam ac potiore partem ei tribuerint; muliebrem vero ac sequiorem *τῷ μέλει*) neq; admodum etiam excellit, ac pollet hæc symphoniarum species. Nam ob diuulsionem sensuum confusionemq; multarum ac diuersissimarum motionum, quas polymeliæ vsus, ac multiplices battilogiæ inducunt; nulla certa Rhythmi formam; sed incerta potius, ac dissipata confurgit: quæ eneruatam quamdam, & vt ita dicam, febriculosam musicæ speciem reddunt. Vt enim qui febricitant inordinatum habent pulsum atque inconstantem; sic in huiusmodi concertionibus, Numeri ferme inordinati confusique sunt: vnde actuositas illa atque energia, quæ in saltationum chorearumque meli tantopere aures, animosque nostros afficit, ac delectat, vehementer ibi desideratur. Sic enim est: diuersorum Rhythmorum implicatio, hebetat retunditque singulorum vim, ac proprietatem; vt nihil languidus ac fractius fieri possit. Scio hic me aduersus symphoniurgorum sententiã pertendere; qui potiores habent Scoliasmatum cantus, & Symphoniasticum hunc modum, quam hyporchematicum, & chorealem siue choricum. Sed dicant porrò quod lubet: fas enim esse puto ab eorum placitis dissentire nonnunquam: & quod Pomponius Secundus tragœdiarum scriptor insignis olim faciebat, ad iudicium populi prouocare: quem certè multo magis decantatis hyporchematis, quam Scoliasmatis delectari constat. At vnicuiq; in arte sua maxime credendum est. sane, nisi iudicium priuatis quibusdam

affe-

affectibus offuscetur perturbeturq. unde distortæ quædam, & ab
 usu communi ingenitisq. notionibus abhorrentes opiniones exi-
 stunt, quod in re nostra non infrequenter contingit. Philautia
 enim causa est, cur symphoniurgi conscij multi laboris atque at-
 tentionis, quam dædaleis eiusmodi concentibus impenderunt,
 multo pluris eos propterea faciant, quam hyporchematicas illas,
 simplicioresque cantiones: quæ tamen ob vniformitatem Meli,
 Rhythmique, cæterarumque partium vnionem, multo magis de-
 lectant homines elaboratæ huius musicæ ignaros: immo sæpe etiã
 huius artis peritos; si modo verum fateri vellent; auderentque,
 ac non plerique ab ijs dissentire vererentur, quos Dictaturam
 quamdam in Musarum ditione exercentes vident. *Et Eumolpus*
Nunc demum (inquit) intellexisse videor cur eiusmodi vario-
rum Rhythmorum permistio in Matralibus omnem prope Aërem,
vt dicunt, offuscet, atq. oblitteret. Lentam enim, ac velocium
motionum misturâ, quasi frigoris & caloris inuicem pugnantium,
ideoq. amborû viribus refractis, tepor quidam existit, plane ingra-
tus ac languidus. Cui Charidorus, Rem pene tangis (inquit) non-
dum tamen arcem huius theorematis tenes: etsi apta similitudine
usus es. Nequaquam enim in vniuersum verum est, veloces tar-
dasque motiones admiscendas non esse; hoc enim pacto Dialyses
sive dissolutiones Rhythmorum vsurpandæ non essent (quæ pul-
cherrime tamen cedunt) sed contrarios aut nimium disparatos
Rhythmos non esse iungendos, si quis Melos vegetum atq; actuo-
sum velit efficere. Itaque licebit quidem, dum vna Pars iambo
decurrit, alteram choreo siue tribracho vti; cum nihil aliud fere
hic sit, quam Iambi dissolutio: non tamen trochæo aut anapæsto,
qui toto genere ac proprietate distant. Quod minus equidem mi-
ror in Rhythmica facultate parum vulgo animaduersum; cum etiã
in Melica, non aspernandæ eruditionis musicos in similem opinio-
ni tuæ errorem delapsos videam. Caue enim Gallileo credas in
hodiernis concentibus grauium acutorumque sonorum mistionẽ
impedimento esse, quominus in excitandis, vel temperandis affe-
ctibus sint efficaces. Effatum enim istud absolute sic prolatum
minime verum est. neque enim exempli causa acutiores sonitus,
semper læti sunt, aut grauiores mœsti (sæpe enim contrarium ac-
cidit)

cidit) sed totum hoc ratione Tonorum considerandum est. nam quæcumque vox acuta vel grauis, siue intensius quam pro natura & consuetudine sua, canit, vehementius exprimit pathos; tam in mœstis quam lætis argumentis; siue ad grauiores sonos ultra naturalem tenorem descendit; languidum nescio quid ac solutum in vtramque partem præfert. quod enucleatius ideo non expono, quoniã accurate ab amico illo nostro explicatum est. In organo vero cum hæc differentia ex propria vi non appareat, ex comparatione certe cum humanis vocibus ἀναλόγως considerari potest. Intentiores enim eorum sonitus, verbigratia, qui regionē vt ita dicam, Mixolydij Toni peruagantur, eius etiam obtinent analogice proprietatem: non tam per se ac seorsim, quam humanis vocibus copulati; vel ad eos relati. Cæterum obiter hic adnotare potestis duas insignes huiusmodi symphoniarum imperfectio- nes; quæ vel ex diuersissimis atq; extremis vocibus conflantur; vel quamuis circa medios Tonos versentur, eousq; singulæ pertendunt, quousque maximo conatu sursum vel deorsum pertingere possunt. Primum quod hebetatur quodammodo ac refringitur totum prope Ethos, ac Pathos. Secundum quod cum in hanc miscellam omnes vocum gradus congerantur, minus ijs postea licet diuersas pro ratione Tonorum conentiones (quod gratissimū auribus foret) discriminare: perinde ac si in vnum ferculum, quale erat olim Laustarocaccabus, aut hodie olla Hispanica, omnia pene edulia inferciantur; quæ separatim proprijs in lancibus patinisque apposita; & peculiaribus condimentis instructa, gratiora essent; & lautiores epulas efficerent. Aut si quis pictor in vnicam tabulam omnia pigmenta, & colorum misturas illineret; sequere propterea ea variandi facultate priuaret, quæ non paucis picturis nouitatis gratiam conciliaret. Tertio vero loco, si dictionem, siue sermonem eiusmodi canticorum expendamus, quanta hic sit imperfectio, nullo negotio cognoscemus. Nam Latina quidem e sacræ Scripturæ verbis fere confarcinantur, quos *Morctos* vocāt: quæ non modo Metro carent; immo omni pene numerositate sermonis; sed phrasi quoque ipsa ac sententia constant vehementer à Musica abhorrenti. Vernacula vero ferme sunt quæ *Marralia* vocantur; quo nullum poëmatum genus apud nos vel breuitate,

vel

vel humilitate sensuum simplicius, atq; contemptius: quamquam complura reperiri scio suauissima prorsus, ac mollissimis affectibus plena. Sed nihil ad rem quam agimus. id enim solum propositum est nobis, ostendere, pulcherimmam quæ hodie habetur Melodiæ speciem neglectissimo poëmaturum generi adaptari: quoniam videlicet conciliæ quædam breuesque sententiolæ huiusmodi stylo (qui perpetua quadam battologia constat) non male quadrat: poëmata vero sublimiori charactere, ac longioribus verborum gyris contexta; quales sunt Pindaricæ strophæ; aut Æneidibus aliqua portio; aut Tassiani poëmatis octastica, non facile quis huic adaptauerit stylo. Quare nunquam satis persuadere mihi potui pulcherrimam hanc esse musicæ speciẽ, quæ pulcherrimæ poësi conuenire nõ posset: longeque melius existimasse videntur antiqui; qui musicę excellentiam in Dithyrambis sitam esse iudicabant; vt Halicarnasseus Dionysius scriptum reliquit. Nam præter phrasim ac sententiæ sublimitatem; qua præditi erant (ridiculi enim sunt qui poëmata quædam vernacula Dithyrambos indigitarunt: quæ potius Parœnia vocanda erant: cum nihil aliud fere quam Inuitationes, Vinũ & Pocula præferant) Melos cõtinebant & rhythmo varium; & Generibus ac Tonis variegatum: & plenitudine concentus aures implens: & nihilominus ob vnicã synecphoriam cõprehensibile: nõ, vt Scoliasma recentiorũ, *δυσκατάληκτο* atq; *υσνήστον*. ob adiunctam vero multiformẽ simul agilemque saltationem, vegetum, atque actuosum: ob tiliarum choricarum autem concinentiam, iucundum, sonorum, ac prope diuinum. At enim deficiebatur ijs quæ nunc pulcherrima habentur Homophoneis, Epimelismatis, Hypechesibus, Iterationibus, alisque eiusmodi operosioribus lusibus. vocale quidem Melos ijs non utebatur. neque enim adhiberi possunt sine summa ipsius labe & corruptione. quin autem organicum, idest ipsarum tiliarum concentus, ea adhibuerit, vix equidem dubito. Nam vt cætera id minime suaderent, eximia certe illa veterum Græcorum subtilitas; longissima exercitatio; atque, vt arbitror, nihil ab ijs in hac facultate intentatum, facile persuadent. Quænam tandem est (inquiet aliquis) tanta ista labe & corruptela, quam vsitatissima hæc hodie artificia iuferunt musicæ disciplinæ? non modica neque vna. Audite igitur

tur si placet quædam obiter delibata ex ampliori Donij opusculo, quem de perfectione Melodiarum vernacula lingua euulgauit. Primùm cum tria sint genera Maternalium, vt reliquorum etiam poëmatum, Actiuum, Narratiuum, Mistum; aliqua dumtaxat primi generis eiusmodi esse videntur, vt symphoniastico huic stylo decenter aptari queant: quod accuratius in eo libro exponitur. Itaque extant Scoliaſmatum numero, quæ hodie per manus eunt, vix centesimum quodque, argumentum habet huic stylo idoneum. Vniuerſe autem loquendo eiusmodi palilogiæ neſcio quid plebeium ac vulgare ſapiunt: & leuioribus tantum cantionibus congruenter meo iudicio accomodari poſſunt: ac ne ſic quidem niſi bis, aut ter ad ſummũ, uſurpandæ videntur: ceteris autem in poëmatibus, exceptis intercalaribus verſibus, Muſis Gra-tijsque inuitis proſus interponuntur. Et, ſi verum fateri lubet, luxuriantis potius melopoeiæ, atque omnia ſua *ἰννοήματα* effundere geſtientis, foetus ſunt, quam compositæ decoræque modulationis. Polylogias vero (quæ tunc ſiunt, cum eodem tempore diuerſæ cantionum ſiue carminum membra canuntur) quis ob-nixe adeo tueri audeat, niſi qui ſermonem melo hoc eſt principem ac nobiliorem partem, ignobiliori famulari volunt; vt recentiores ſolent; non contra, quod equius eſt, ſermoni melos ſubſeruire? Quid enim abſurdius Deus bone fieri poteſt? Aut quiſquam eſt qui duos altrinſecus ad aures vno tempore ſecum garrientes, etiam ſi vehementer attendat, intelligere poſſit; ita vt multa non intercitant? Hoc enim vel maxime diſtare videntur oculi atque aures; quòd vnus oculus res longe plurimas ac diuerſiſſimas ſimul contueri poteſt: duæ aures non niſi ſingulas res per vices comprehendere queunt. Quare non video proſecto qui poſſit excuſari, conferta hæc plurium rerum ac ſenſuum copulatio. Neque hæc tamen in eam ſententiam diſputo, vt aboleri proſus huiusmodi polylogias ac palilogias velim: Sunt enim nonnullæ hypotheſes (ſed oppido perpaucæ) quæ illas flagitare videantur; vt Donius in eo libello adnotauit: ſed vt oſtendam tantum, quam imperfecta ſit ea muſicæ ſpecies, quæ vel abſolutiſſima putatur; cum præcipua ſui parte, ſermone videlicet, ſententia, & comprehensione, tam manca ſit atque diſtorta. Quid quod ſuperiori

ætate Musurgorum plerique (id quod multis hodie etiam in more est) cum alicuius carminis Modos facere vellent, vetus aliquod melos eligebant, cui infelix illud carmen, vt poterant adaptabant (in quo necesse sæpius erat multa distorqueri ac peruertere) non, vt æquius fuerat, nouum atque illi congruens melos procu-
debant. quod perinde est ac si quis hominem non suo, sed com-
modato vestimento induere velit: nec quidquam pensi habeat an
propter angustiam manicarum ac tibialium, distorquenda ei sint
& comprimenda brachia cruraque; aut propter laxitatem ma-
le hærentibus, & follicantibus calceis difficulter incedendum.
Coniecturam igitur hinc facere potestis quo habeatur in loco
apud neotericos musicos princeps sine dubio melodiæ pars, lexis
aut sermo; nempe quo vilissimum ac leuidense aliquod textum:
quod, siue Babylonio, vt olim, siue vt nunc Gallico opere so-
lertissime variatur discoloribus e serico licijs; quæ multifariam
ingeniosa matronarum acu vltro citroque ducta, nunc expressis-
simam Iridis imaginem; nunc multiplices flores; nunc alias pul-
cherrimas species bellissime depictas exhibent. Longe dispari ta-
men sorte: nam vt eiusmodi polymitum opus eo pulchrius est, quo
magis subiectâ telam occultat, sic contra tales concentus eo abso-
lutiores habēdi, quo magis eminet atq. exactissime exprimitur cā-
tionis sensus ac locutio. Vultis etiam aliud huius rei non obscurū
iudicium? Quam multi quæso hodie sunt e Musurgorum grege qui
poëtarum nomen suis canticis ascribant? parum videlicet sua inte-
resse putant, huius ne vel illius sint; vulgaris ne atq. e triuio; an
eximij cuiusdam atque edecumati: cum omnes eodem ferme lo-
co habeant. Quid quod pulcherrimas quasque melodias, vt su-
pra dixi, non vt opus erat selectissimorum autorum carminibus,
sed fortuitis ac plebeijs aptatas videmus? nisi quod his quinquaginta
annis delectus tandem aliquis adhiberi cepit, ex quo nobi-
les illi Florentinorū cœtus, Rinuccini, Chiabrera, & similiū poëta-
rū modulata carmina protulerunt. Quib. ex reb. quid efficiatur li-
quido agnoscitis; nimirū in hac symphoniastica ratione cōcentuū,
vnicam symphoniam cæteris longe præpollere partibus; adeo vt
intolerabili quadam tyrannide, omnia ad suum arbitrium trahat,
miscat, atq; distorqueat. Sed vt ad disputationem tuam Philo-

pone reuertar (vnde me longius abstraxit refellendi popularis huius erroris occasio) Concurrationes mirificas hac in Vrbe fieri (opinor etiam in alijs) si quando per festos dies πολυχόροις plenifque concentibus, multisque organorum speciebus templa circumsonant, mirum profecto non est; modulationibus enim etiam fere aliquot, nedum homines, capiuntur. Quin ego ipse qui pulchriorem quamdam symphoniarum ideam animo mihi concepisse videor, non inuitus eō me duci patior. quid tu igitur eos censes, qui nihil perfectius, ac suauius fieri posse rentur? Quare non est quod communem vulgi consensum; & quid lautiores quoq; existiment mihi obijcias. Perpauci enim, quos æqueus amans Iuppiter, iudiciū harum rerum ferre possunt. quotus enim quisque est qui aliquem abstrusiorum huiusmodi quæstionum gustum aut cognitionem habeat? quotusquisque qui discrimen aliquod temporum statuere possit; & quid antiqui à semipriscis distent æstimare, aut proloqui? An tu quæso defuisse credis post annum Christi millesimum, vel tribus aut quatuor ante hoc nostrum seculis; cum nondum vetus ac vera architectandi ratio restituta esset, qui cum Maurorum spatiosissima quædam templa, aut nostrorum ingentes basilicas, plerasque Germanicis, aut etiam Arabicis modulis exædificari conspicerent; turesque etiam altissimas de industria sic inclinatæ, vt iā iā casuræ videantur (quales Pisis ac Bononiæ supersunt) maiori ne audacia an solertia? attolli; modica Græcorum ac Romanorum delubra (ampliora enim, ac potiora abolendæ superstitioni solo æquata iam pridem fuerant Theodosianis temporibus) non despicerent; ac veterem ædificandi rationem, præ illa quæ tum vigebat, magnopere deriderent? Et tamen rerum magister vsus postea docuit, cum ex antiquis parietinis, ac M. Vitruuij scriptis incredibilis quorundam solertia veterem architectonicè restaurauit, maximo in errore atque ignoratione semipriscos illos fuisse versatos. Nec dubitandum quin musicæ facultati idem aliquando sit euenturum; si modo studiosorum industria; ac potentium, idest magnatum ac Principum fauor eodem conspirauerint. quod, vt nunc quidem sunt tempora, vereor vt optandum potius, quam sperandum sit. Tum Polyæmus, Recte iudicasti Charidone (inquit) in eo enim pene sunt omnia, vt & inter artifices si qui re-

periuntur cum ingenio ac doctrina præditi; tum elegantia verèq; laudis studiosi, noui generis cantilenas; siue potius e vetustate repetitas componant, ac laboriose in ijs sese exerceant; aliosque non oscitanter erudiant; & Principum procerumque fauor clementer ijs aspiret: nec tantum munificentia ac præmijs eos foueat, atque inuitet; verum etiam autoritate, hortamentis, patrocinio aduersus inuidos, ac maleuolos tueatur: quorum si alterum decollat, ac nihilominus quis sperat antiquam illam perfectamque musicam rediuuiam aspicere, vehementer deerrat. Nunc reliqua si tibi videtur Charidore persequere. *Et ille* Reliquum est vt totam Musicam facultatem in suas species partesque tribuamus: nõ quidem iuxta exactas Dialecticæ regulas; sed rudiori potius Minerva, quatenus ad eius proprietates, affectiones, accidentia, appendices cognoscendas opportunius est. Sic enim comparatione minutatim facta veteris ac recentioris status, melius licebit quid in vniuersum statuendum sit, vere iudicare. qua in diuisione non tam celebrium autorum placita, quam proprias quasdam rationes, sequuturum me profiteor. Primum igitur Historicam, siue Philologicam partem ad examen reuocabimus. ad quam videlicet pertinent omnia quæ de inuentoribus rerum ad hanc facultatem spectantium, exempli gratia Instrumentorum, afferuntur: tum vita ac res gestæ eius professorum: tum ætatum successiones, ac temporum, quibus quæque contigisse dicuntur, notatio. Secundo loco Physiologicam: ad quam nempe referuntur, quæ ad proprietates corporis sonori, sympathiam contemperatarum fidium, harmoniarum ac melorum efficaciam, cum in animis, tum in corporibus humanis; cæteraque eiusmodi spectare dicuntur. Tertio Politicem: quæ cum sit disciplinarum ex sententia Aristotelis moderatrix & custos, Musica quoque ad eius tribunal reuocanda est; quatenus ei ius statuendi competit, quales melodiarum, ac rhythmorum species in bene institutis ciuitatibus recipiendæ sint, aut repudiandæ. quoue pacto ciuium mores eius ope, atque adminiculo temperari corrigique possint. in quo multum laborauit Pythagoreorum vetus illa ac nobilis schola: sed præter cæteros Plato: eumq; in multis secutus; in alijs palam ab eo diffidens Aristoteles; vt ex compluribus illius de Republica locis, atque huius

Politicorum octavo, postremoque libro videre licet. quo pertinet etiam Aristidis Quintiliani de Musica tertius: & si quid à nostris in sacra politia de Musicorum usu, & Ecclesiasticis cantibus saltem obiter sancitum est. atque hæc quidem vniuersalia magis respiciunt. Ad ea vero quæ propius artem tangunt, gradum facientes, quarto loco Isagogicam siue Methodicam partem vtriusque seculi, antiqui videlicet ac recentioris propenemus: in qua nimirum ea compendiosius tradantur quæ Harmonica, Melopoeia, Rhythmopoeia, aliæque huius disciplinæ partes, fusius ac distinctius edisserunt; & vocabulorum potius simplices quædam notiones, quam interior plenaque *ἁρμονία* explicantur. Quinto Harmonicam (hoc est facultatis huius nobiliorem, ac potiore portionem) cui Canonicam adiungemus: quæ arcta illi affinitate coniuncta est. cum in priori quidem sonitus, Interualla, Systemata, Genera, Modi, & alia eiusmodi considerentur: in posteriori (quæ theoretica magis est) numerorum vis, ac proprietas, quatenus hic locum habet; quæque ex ijs nascuntur interualla, tum consona, tum dissona; eorumque copulationes, diuisionesque; partim *ἀποδείξιμα* ex Geometrica Arithmeticaque scientiâ desumptis demonstrationibus ac figuris; partim iudicio aurium, adhibito Monochordo & Canone perpenduntur. Hanc subsequetur sexto loco Rhythmicæ: quæ temporum ac motionum ordines & momenta partim ad Mathematicas regulas exigit; partim ad sensuum perceptionem atque oblectamentum deducit: atque horum omnium differentias, affectiones, ac minutias quam accuratissime tradit. Septimo gradu Rhythmicam Metrica excipiet, illius quodammodo soboles: quæ carminum componendorum, quatenus ad temporum Rhythmorumque dimensionem spectant, rationem tradit: eorumque differentias, species, ac proprietates ostendit. quæ quâuis ad Rhythmicam tamquam ad genus latius patens reducatur: eius tamen dignitas propriam speciem iam olim constituit. Octavo Melopœiam expendemus; hoc est cantuum ac melorum pangendorum rationem atque usum: quæ nihil aliud est quam Harmonicæ partis ad praxin applicatio: quam & idcirco nonnulli tamquam illius portionem considerant: nos autem maioris perspicuitatis gratia, seorsim inspiciemus. Nono Rhythmopœiam

hoc

hoc est artem conficiendum Rhythmorum; in vocum potissimum
 neruorumque cantibus. quæ licet sub Melopœia comprehendi
 possit, quatenus & Melos ipsum sæpius adiuncto Rhythmo intel-
 ligimus; præstat tamen eam separatim constitui; cum proprie lo-
 quendo ab ea diuersa sit. Decimo Phonsciam, quæ non solum
 ad canendi peritiam exercitationes suas dirigit; verumetiam ad
 tuendam valetudinem: quapropter & vocis conseruandæ augen-
 deque rationes e medicis etiam obseruationibus tradit: & vocum
 differentias ac proprietates subtilius ostendit. ac fortasse etiam op-
 portunas oratoribus earum flexiones, tamquam Hypocriticæ so-
 cia moderatur. Sequuntur eæ partes quæ à nuda simpliciq. theo-
 ria magis etiam recedunt; atque in ipso opere pertinacius versan-
 tur; quæ in Pselli fragmentis partim ad ἀπεργασικῶ partim ad
 ἐξαγγελτικῶ referuntur. Ex quibus decimo loco Progymnasticam
 collocabimus, superiori valde connexam; atq. illi quodammodo
 famulantem: tota enim occupatur in vocalis Musicæ rudimentis
 ad discentium captum tradendis; iisque in ecphonesi interuallorū
 edocendis: quod paucarum syllabarum ope præstari solet. Hanc
 duodecim a apud me subsequitur ea pars, quam ὀδικόν Græci vo-
 cant, quod cantatoriam sonat (non inepte Melodicam etiam vo-
 care liceat) quæ ipsammet canendi artem atque vsum, non tam
 præceptis exponit, quam opere actuque exercet: nec nudam tan-
 tum interuallorum prolationem, appellationesque notarum per-
 sequitur, vt Progymnastica; sed integram quoque lexin perfectā-
 que melodiam: adscitis etiam varijs ornamentis modulari docet;
 siue assa voce, siue adiuncta instrumēti; alicuius pulsatione id fiat.
 Huic adiuncta est quam tertio decimo loco statuemus, Organica
 siue Crumatica; nimirum Organorum musicorum tractatio, iuxta
 ternas eorum species: quæ nuda etiam ac per se considerari potest;
 vel humanæ voci sociata. Decimo quarto Semæographiam, seu
 Parasemanticen, vt eam Aristoxenus vocare videtur, accersimus
 idest artem ac rationem notulis, ac diagrammatis perscribendi
 cantiones: quæ binas in species pariter tribui potest; vt altera ad
 vocalem cantum, altera ad organicum spectet. Decimo quinto
 Symphoniurgiam, idest concentuum componendorum rationem
 seu Contrapunctum. quæ tametsi non solam Melopoeiam; sed
 Rhyth-

Rhythmopoeiam quoque in vulgari consuetudine complectatur; nihilominus, si suum cuique officium tribuere volumus, ad vsum consonantiarum, earumque collocationem proprie referenda est: tam in organorum, quam vocum concentionibus. Sextodecimo subiungemus Hypocriticam; quamquam à priori longius distitam. ea vero humani corporis motus ordinatim, ac numerose disponens, & Rhythmicæ quodammodo tradux, ternas in species propagata est; primum Oratoriam, quæ corporis flexiones, ac gestus membrorum in actione oratoria, vt concinne atq. *εὐρύθμως* fiant, ostendit: secundo histrioniam; quæ actuosior est; ac propius ad saltationem accedit; magisque adeo concinnitatem Rhythmicam persequitur: tertio Orchesticam siue saltatoriam; quæ saltationū omnes species earumque staticulos, vt Romani veteres dicebant, ad mensuram ac decorem exigit: vel adiuncto cantu vocali organicoque, vel sine illis: & siue pedum cruriumque dumtaxat, siue totius corporis motiones contemperet. Hypocriticam subsequetur Organopoeia, septimumdecimum gradum apud me obtinens: quæ tota circa musicorum organorum constructionem versatur; vt pote quæ in ijs non fabricam tantum; sed etiam materiam; & præcipue dimensiones, ac symmetriam partium consideret. Postremum denique claudet agmen cæterarum iudex atque arbitra Critica pars: quæ proprium locum, ac tribunal non minus hic meo iudicio sibi vindicare potest ac debet, quam in latissimis Grammaticæ finibus. Atque ita non minus quam octodecim capitibus vtriusq. Musicæ, veteris ac nouæ rationes conferemus. Papez (*inquit Em-molpus*) tam multas ne partes seu species musica disciplina complectitur; et omnes ne percipiendæ sunt ei qui perfectus musicus esse atque haberi velit? O prouinciam laboriosam! & quam haud scio an quisquam ad hunc vsq. diem pro dignitate sustinuerit! Non paucioribus partibus (*subijcit Charidorus*) facultas musica constat: quas tamen omnes nemo vnquam exacte percepit: aut perceptas habere necessarium illi est, qui absolutus musicus dici velit; sed plerasque tantum ac potiores. Quod si paucas quasdam neotericis delibare mos est, quid de ijs existimandum sit vos statuetis. quantum enim ad me attinet, sicut omni tempore plurimi versificatores reperti sunt, poëte perpauci; ita multos hodie

sympho.

symphoniaſtas reperiri; paucos muſicos affirmare non verear. Sed his omiſſis, quæ non huius loci ſunt, ad contentionem vtriuſque muſicæ priſcæ, nimirum ac recentis, per ſingulos gradus accedamus. Ac primo quidem circa Historiam, ac Philologiam quid recentiores elucrubauerint, quod quidem momenti ſit alicuius, vix ſane quidquam occurrit. Sunt aliqua apud nonnullos autores ſparſim atque obiter notata; ſed pauca admodum, & in plebeijs plane ac contemptiſſimis monumentis. Quam multa vero ac potiora fere ignorantur! vt de plerisque muſicis instrumentis: itẽ de chordis æreis multiſque cantionum, ac melodiarum ſpeciebus, ac nouis diagrammatum ſeu notularum figuris: quarum inuentores rerum prorfus in obſcuro latent. Quis porro vitas præſtantium muſicorum, quos nupera hæc ætas, aut proxima ſecula tulerunt; aut res ab ijs laudabiliter geſtas litteris conſignauit; vt apud antiquos tam multi, & quidem maxime inſignes ac nobiles? vt Ariſtoxenus, alijque apud Plutarchum, atque Athenæum memorati? quorum ſcripta qui legerit, magnopere miretur oportet, qua diligentia, qua curioſitate veteres Græci omnia etiam vel minima ad muſicam artem eiufque hiftoriam ſpectantia, litteris tradiderint. ſatis magno videlicet argumento quanti tunc ea fierent; quantoque eius profefſores in pretio eſſent; quantumque incitamentum poſteri haberent ad maiorum ſuorum ſectanda veſtigia. Non illi poëtarum; non varij generis muſicorum nomina; & ſingula eorũ opera; quæ Athenis primum, deinde Alexandriæ, aliarumque in theatris ciuitatum edita ſunt, indiſta reliquerunt. Non illi carminum, non Rhythmorum, non Melopœiarum ſpecies, non varij generis Nomi, non organa varia; quæque, & à quibus, & quota Olympiade atque anno reperta fuerint, reticuerunt. Non infimorum etiam artificum nomina, in ſuo tamen genere præſtantium, vt exempli cauſa tibicinum; neque ipſa porro muſicorum quorundã ſcommata, ac dicteria; vt Ariſtonici citharoedi, poſteros ignorare voluerunt. Hinc Ariſtoxeni, Archeſtrati, ac Phyllidis Delij de tibicinibus libri: & Menechmi Sicyonij de artificibus. hinc eiufdem Ariſtoxeni de tibijs, ac muſicis instrumentis: Ariſteæ & Hieronymi de citharœdis: Semi Delij de poëmatibus: Ariſtoclis vero complures libri de choris. Mitto alios innumeros, qui vel

alias

alias cum musica res complexi esse videntur: vt præter Menæch-
 mum nuper laudatum, Menæchmum; qui etiam de artificibus
 scripsit: vt Ephorum, & Scamnonem; qui de Inuentis fecerunt li-
 bros: vt alios sexcentos, quorum nomina tempus deleuit. sed
 non paucos eos fuisse, ex alijs rebus coniectare licet. Quantum
 vero per Deum immortalem illud est, quod qui Annales, Chro-
 nologias, publicas etiam Descriptiones (quæ in templorum sacra-
 rijs afferuabantur, quæque in ære, ac marmore incidi solebant, ac
 publice in columnis cippisque exponi) confecerunt, inter res ma-
 xime memoria dignas, musica inuenta, eorumque autores potif-
 simum adnotarunt? Te Polyænum testem appello; quem legisse
 scio libellum nuper in Britannia euulgatum, rarissima quædam
 monumenta ex Asia illuc allata continentem: quorum vnum di-
 uersas temporum epochas complectens Terpandri, Telestis, Phi-
 loxeni, aliorum insignium musicorum inuenta exhibet. Quibus
 ex rebus quid sequatur videtis: hac in Musica parte veteres vel
 diligentissimos fuisse: nostros autem maxime negligentes, atque
 incuriosos; vtne comparationi quidē locus sit vllus. De ea vero
 parte, quæ Physiologiam siue naturalem philosophiam attingit;
 quid dicemus? æquatos à neotericis antiquos fuisse? Minime gen-
 tium. Nam etsi circa hanc hypòthesin quædam extant non incu-
 riose à recentioribus obseruata (exempli causa circa diuersitatē
 sonitus metallorum, ex quibus chordæ fiunt; item circa congruen-
 tiam appensorum ponderum, neruis harmonica ratione commen-
 suratis) multo tamen plura, pulchrioraque adnotata fuisse cre-
 dendum est à tot celeberrimis solertissimisque philosophis, quos
 de Musica proprijs operibus tractauisse supra dicebam. De com-
 munionem vero quam Musica facultas cum Ciuili scientia siue Poli-
 tica habet, ne requirendum quidem puto, an notabile quidpiam
 apud recentiores extet: cum potius ridiculus hodie sit futurus, qui
 referre dicat quonam musicæ genere ciuitates vtantur; & quam
 illa vim possideat, aut regendis, aut vitiandis moribus disquiren-
 dum censeat. Et tam multa tamen hac super re disceptata fuisse
 videmus, vt dicebam, à Platone, atque Aristotele: at quibus viris?
 addo etiam ab Aristide Quintiliano, ac Plutarcho; grauissimis pru-
 dentissimisque scriptoribus. Quocirca multum hic etiam antiquos

superiores videtis. De Ifagogicis, ac Methodicis veterum ac recentiorum libellis pauca dicenda sunt. Nam si illinc Aristidem, Bacchium, & nonnullos alios statuamus; hinc Guidonem, Bartholomeum Ramis, Io: Spatharium, Stephanum Vanneum, atque his similes (ne semiantiquos illos ac penitus barbaros Franconē, aut Ioannem de Muris, aut eiusdem farinae reliquos aduocem,) nemo non videbit, qui sincere accurateque rem æstimare velit, ac possit, quantum vtrique inter se discrepent. Summam in illis scilicet reperiet breuitatem, perspicuitatem, ordinem, eruditionē: in his autem omnia fere secus: certe quamplura inutilia, atq. superflua: vt eorum scripta legenti manifestum fiet. De antiquioribus vero, quorum scripta non extant, nihil in vniuersum dico: hoc tamen silentio præterire non possum, adeo floruisse olim hanc Musicæ partem, vt nec mulieribus ipsis intentata fuerit. Porphyrius enim in suis ad Ptolomæi Harmonica commentarijs, Ptolemaidis cuiusdam Cyrenæ meminit, quæ Pythagoricæ musicæ elementa, siue Ifagogen accurate tradiderit. Quinto loco perpendenda venit Harmonica, & Canonica disciplina; quæ totius Musicæ flos quodammodo est, & quasi apex. In qua si eius qui harmonicam propriè digessit atque ordinauit, Aristoxeni videlicet, doctrinam, ac methodum æstimare volumus, nihil aptius potuisse fieri statim agnosceremus: præsertim vbi totam illam in septem partes ingenti solertia discreuit, Phthongos videlicet, Interualla, Systemata, Genera, Tonos, Mutationes, Melopoeiam. Multa hic quidem Salinas, ac Zarlinus docte accurateque scripserunt: sed si eadem quæ mutuati sunt ab antiquis; quæq. ipsi propriè excogitarunt expendas (Deum testor me non hæc obtrectandi animo, sed eruendæ veritatis profari) aliquanto plus verborum, quam solide veræq. doctrinæ deprehendes. Nisi forte vehementer ad rem pertinere putamus, aut quæ tam prolixè de proportionibus; aut de minimis ac dissonis etiam interuallis ab vtroque dicuntur. quæ certe non magnū erat negotiū ijs superaddere, quæ κεφαλαιοδύσειον à Boethio iam posita erant; aut quæ de Modis prisca parum tunc intellectis; aut hodiernis ferme inutilibus differuntur: aut de monochordi nimium minutis concisionibus; in quibus Enarmonij generis vim ac potestatem ambo positam esse falso credi-

crediderunt. quæ vero tam Zarlinus quam Gallileus longis sectionum ambagibus moliti sunt, vt Diapason in duodecim equalia intervalla diuiderent, laboriosa quidem sunt, atque adeo ingeniosa; sed inutilia prorsus: cum falsa hypothese nitantur (receptissima tamen apud Neotericos) hodiernas testudines similiaq. instrumenta æqualibus vti semitonijis. Quod non sine causa miratur Donius noster tanto consensu ab ijs affirmari; nullo eius rei experimento, quod erat facillimum, ante præsumpto. Videtis igitur quot erratis ac paralogismis, præcipua musicæ pars, in magni ponderis theorematis, & quæstionibus, hodie scateat. Quidquid vero de vsu Canonis, ac Monochordi recentiores commentati sunt, velim ingenue nobis dicant harum periti rerum, an æquipolleant subtilissimis ijs cogitationibus quas Ptolomæus in suis harmonicorum libris exposuit: verbigratia vbi libri 3. capite 2. octo tantum chordis vnisonis, atque omnimodo æqualibus constitutis, magadiorum opera totum Disdiapason per omnia generum ac tonorum discrimina solerter digessit: & maius ne opus fuerit Instrumentum Heliconæ dictum excogitare; in quo quaternis nervis extensis omnes primariæ consonantiæ mathematicis rationibus multifariam reperiantur; an illud augere atque perficere; quod ingeniose quidem ac feliciter Salinas effecit, ad secundarias quoque facili negotio deprehendendas. Possumus etiam circa hanc Canonicam facultatem Didymum musicum, ex ijs quæ de illo refert Ptolomæus, vel solertissimum fuisse suspicari; quamuis eum in multis reprehendat: suo more videlicet antiquiores paulo animosius inculcando; vt Donius obseruauit. Sequitur sexto loco Rhythmica pars: in qua veteres vel felicissime versati sunt: nos autem hic propemodum cæcutimus. Quis enim extat qui pulcherrimam hanc facultatem ab ovo vt dicunt, ac plene sit exsequutus. vix profecto paucula quædam, eaq. frustillatim suis libris asperferunt; nedum vt luculentum aliquod syntagma quicum extuderit: nonnulla quidem Salinas delibauit; sed ea potius ad metricam, ac Rhythmopoeiam spectant, quam ad meram sinceramque Rhythmicen. olim vero Græcorum quamplurimi diligentissime hic sunt versati, ac proprijs etiam operibus; & seorsim à reliquis Musicæ partibus, hanc plenissime pertractauerunt; qui

peculiariter Rhythmi vocabantur: de quibus elegans, ac vetustus Grammaticus Terentianus Maurus, *Latius (inquit) hec tra-*
Etant magistri Rhythmi, siue Musici. Quare præter Aristoxenum, ac Dionysium Halicarnasense iuniorem (quem huius argumenti totos vigintiquatuor libros composuisse nudiustertius dicebam) Trebonianus Sidetes, Suida testante, alijq. permulti strenue in hoc stadio desudarunt; vt qui apud Bacchium memorantur Phædrus, Leophantus, Nicomachus, Didymus. *His dictis cum aliquantulum Charidorus insticisset; quasi memorsa illi excidisset, quamnam proximo loco musicæ partem ad examen citari oporteret, Philoponus eiusmodi seu vera seu ficta hesitatione animaduersa, atq. illū inuitus iam dudum (inquit) expecto, quid tandem de Metrica parte, que in scholis puerorum traditur, dignum tam illustri certamine proferre possis. Et ille, Recte admones (inquit) Metrica septimo loco se offert: quæ tractari quidem in scholis solet à ludimagistris; nec tamen adeo puerile, leueque negotium est, vt opinaris Philopone. Nam & Rhythmicæ scientiæ præcipua, ac nobilissima prope modum pars est, subiectamque materiam habet omnium confessione pulcherrimam ac præstantissimam: humanum nempe sermonem poëticis numeris illigatum: multasque complectitur quæstiones ac theoremata, miræ subtilitatis atque elegantiae. Huic propterea adiungo Melodicā, quòd cū perfecta melodia Dictionem etiam, quam lexin Græci vocant, contineat, vtrumq. nobis inspiciendum erit, & Rhythmi species, quæ carminibus competit; & sermo ipse, qui rursus duabus ex rebus conflatur: sono videlicet siue pronunciatione litterarum atque verborum; & phrasi siue locutione. Et primò quidem quam fuerint veteres hac in parte curiose subriles ac diligentes, cognoscite. Omnia illi momenta temporum, accentuum, litterarum, ac syllabarum minutissime examinarunt: adeo vt moram illam quam acutus accentus inducit, non integrū tēpus Rhythmicæ locutionis, quo breuis vocalis profertur; sed dimidiū illius æquare obseruarint: quod apud nescio quē Græcum grammaticum, e Musicæ aliquo seu Rhythmicæ magistro adnotatum memini. Quinimmo ipsorum etiam vocabulorum qualitates, veteres musici considerabant: vt alia essent læuia siue fluida; alia aspera; alia teretia siue æquabilia; alia tumida; ac reli-*

qua ad eum modum: quorum exempla quædam habentur in elegantissimo illo perihermenias libello, qui Demetrio Phalereo tribui solet. Apud hodiernos autem musicos nihil simile ferme reperitur: quod enim quidam præcipiunt melismos atque melismata in ijs syllabis, quæ A, vel E, vel O habent, præcipue frequentanda esse, non perinde quæ I vel V (quod altera sit exilis soni, altera insuavis) leuiculum sane est; satisque ostendit recentiores vocabulis litteris nonnullam adhibere curam; consonis vero nullam. Nec mirum; cum secundum vulgarem hanc canendi rationem, non multum eæ consueuerint exaudiri: nisi quod postremis his temporibus paulo accuratius hic se gerunt; ex quo Academicorum Florentinorum opera, Monodici cantus quodammodo reuixerunt: atque explanata vocum expressio, & elegantior interuallorum ecphonesis siue prolatio haberi cepit in pretio: quam in hanc Urbem maxime intulit Loretus; quem domi suæ aliquot annos perhumaniter aluit Nicolaus Donius familiaris illius nostri consanguineus: ac musicis studijs diligentissime institui curauit. Quod spectat vero ad carminum rationem, nemo negabit opinor, quin antiqui nobis decuplo saltem vel vigecuplo anteiuerint. nam si rem pressius disquirere velimus, vernacula Italorum, Gallorum, Hispanorumque lingua vix senas septenasque carminum species agnoscit: Latina olim vel quinquagenis facile vsa est: Græca vero pene innumeris. Atqui dicet aliquis non omnes luculentum habent, ac satis notabile sensibus discrimen. quid tum postea? certe non minus quadraginta aut quinquaginta versuum formas ostendere vobis possem (si huiusmodi minutias persequi opus esset) quæ longissime inter se distant; ac peculiare quædam obtinent *in quædam* ac proprietates. Videtis igitur quam nulla ferme sit proportio inter recentiores has ac vernaculas versuum species, Italicas, Gallicas, atque Hispanicas, atque illas prisca Latinas, atque Græcicas. Quid quod pulcherrimæ quæque vulgarij horum versuum ideæ, contemptissimis fere antiquorum respondent? Ecce enim Heroicus noster vndenarius, Rhythmum sortitus est Phaleucij veteris: recentiorum vero Græcorum Politicus qui dicitur, quindecim syllabis constans, Ionico prisco; omnium qui fuit eneruatissimus, ad vnguem respondet: meritissimo quidem,

iure

iure atque hodierno Græciæ statui congruenter: quæ cum prisca virtute ac libertate, maiestatem quoque Heroici carminis amisit infelix. Neque est quod quisquam parui hoc momenti existimet. Tantum enim in rebus musicis valet carminum Eurythmia ac Polyrythmia, vt pulcherrimæ quæque cantiones, ac saltationum *μελιν* (quibus magna pars, ac suauissima cantuum meo iudicio continetur) diuersitate versuum innitantur. Quamobrem quo plures eorum species quam hodie, olim extiterunt; tanto maiorem fuisse vernacularum, ac patriarum cantionum varietatem penes Græcos Latinosq. consentaneū est. Nam quod quidam moliti sunt longarum, breuiumq. syllabarum discrimen in Italicam Gallicamq. linguam inducere: atque exemplo veterum versus pedibus metiri, multasque eorum species inde effingere, parum prospere ijs cessit: nec quidquam hæctenus memoria dignum effecerunt: harum linguarum videlicet genio repugnante; quæ licet quasdam habeant syllabas manifeste alijs productiores (vt cum acuto accentu tertiæ à fine notantur, proxime quæ sequitur aliquanto breuior apparet) cum tamen destituantur vocalibus suapte vi productis, quæ duabus breuibus æquipollegant, Græcæ Latinæque linguæ Rhythmo-pœiam, ac versificatoriam praxin imitari nonnihil possunt, assequi plane ac representare nō possunt. Cæterum non institui hoc loco vernaculas tres linguas e Latina oriundas cum illa, Græcaq. conferre: hoc tamen obiter dixerim, si nulla alia in re, certe in profodia atque accentibus, multo veteres illas præcelluisse: ac propterea vocalem eorum musicam siue melodicam (cui cæteræ famulantur partes) longe etiam fuisse præstantiorem. Quis enim neget hodiernas ea grauitate ac maiestate destitui, quæ sine dubio e longarum vocalium pronuntiatu oriebatur? Sed transeamus ad accentus; quos seminarium musicæ non inepte Martianus Capella vocauit: ex quo efficitur vt quæcumq. linguæ illos habent dulcedine ac varietate maiori præditos, *μουσικώτεροι* quodammodo censeri debeant ac modulatiores. Non contendo cum Latina vernaculam nostram ac maternam, ne, quam plurimi semper feci ac dilexi, infensior ei videri queam. verum eandem cum Græca conferre nulla opinor religio est: quando vel ipsi Romani, qui cæteris imperarent gentibus; bonaque sua pulchre intelligerent,

citra ullam controuersiam primatum ei deferebant: adeo ut Fa-
 bius Quintilianus grauiſſimus ac politiffimus ſcriptor, & quibus-
 dam litteris, quæ ſuauiffime apud Græcos ſonant, & accentibus
 ipſis, Latinam linguam multum ijs cedere fateatur. *Latina* (inquit)
mibi facundia ut inuentione diſpoſitione, conſilio, ceteris que huius
generis artibus ſimilis Græcæ, ac prorsus diſcipula eius videtur; ita cir-
ca rationem eloquendi vix habere imitationis locum. Nam ipſi ſua-
tim eſt ſonus durior: quando & iucundiſſimas ex Græcis litteras
non habemus, vocalem alteram, alteram conſonantem; quibus nulla
apud eos dulcius ſpirant: quas mutuari ſolemus, quoties illorum
nominiſus utimur. quod cum contingit; neſcio quomodo hilarior
protinus renidet oratio: ut in Zephyris, Zopyriſque: quæ ſi noſtris
litteris ſcribantur, abſurdum quiddam & barbarum efficiunt: ſed
velut in locum earum ſuccedunt tristes & horride, quibus Græci carent.
 Et cum multa de ſingulis litteris dixiſſet, de accentibus hæc pauca.
Sed accentus quoque (inquit) *cum rigore quodam, tum ſimilitudine ipſa*
minus ſuaues habemus: quia vltima ſyllaba nec acuta unquam exci-
tatur, nec flexa circumducitur; ſed in grauem, vel in duas graues cadit
ſemper. Itaque tanto eſt ſermo Græcus Latino iucundior, ut noſtri poë-
te quoties dulce carmen eſſe voluerunt, illorum id nominiſus exornent.
 Hæc Quintilianus: qui cum tam libere, ac vere linguæ ſuæ patriæ,
 addo etiam tunc regnatricis defectus, præ Græca detegere non
 fit veritus; admonere nos debet, ut ſi opus ſit, idem etiam in
 vernacula hac noſtra factitemus. Sed minime, ut antea profeſſus
 ſum, hoc facere inſtitui; niſi quantum ad pronuntiationem perti-
 net, Melodiæ ut dicebam arctiffime connexam. Et quod accen-
 tus quidem ſpectat, quamquam hac in parte Latinam noſtra hæc
 an excellere videtur, quod nonnullas habet voces acuta poſtre-
 ma ſyllaba terminatas; nequaquam tamen cum Græca conten-
 dere poteſt; quæ plura habet *ὀξύμεγα* vocabula, ac proſodias dul-
 ciores; ac magis varias. Quod ſi quis mihi obijciat reperiri apud
 nos dictiones quaſdam, quæ in quarta à fine ſyllaba, immo etiam
 in quinta, acutum habent tonum; id nullius fere momenti eſt; aut
 ad melopoeiam uſus: quando conſequentes ſyllabæ ſic præcipi-
 tantur, ut vix villo modo *μελοποιεῖν* poſſint. Sed palmaris eſt de-
 defectus ille, quem vulgaris hæc lingua in actu modulandi, ob extre-
 ma-

marum syllabarum terminationem patitur: quæ cum ubiq; fere in vocalē aliquam desinant, primū similitudine ipsa insuauiores sunt: deinde eo lepore priuantur, qui quarumdā semiuocaliā peculiaris est, vt R & S: tertio ob collisiones, quæ inde necessario nascuntur, sensus nonnunquā non leuiter obscuratur: quod animū aduertenti facile apparebit. At si quis forte in eo insistat Græcā Latināq; linguā semimortuā potius, quā penitus extinctā esse: hoc est in ore hominū intercidisse, vigere in chartis: multasq; Latinas cantiones, præsertim sacras hodieq; audiri, omnibus musicæ legibus astrictas (nā in Græca quidē, præter troparia, paucaq; eiusmodi psalmodias, quotidie cū ipsis Græcis deficientes, vix quidquā concinitur) quid de huiuscemodi cantionibus sentiam, non verebor effari: Latina quidem verba me in ijs agnoscere (qualia vero mox videbimus) pronuntiationem autem veram, germanam, ac veterem, minime vsquam gentium: sed aliam omnino, corruptam, infractam, fordidam, ac barbaram: atque eousque à prisca illa maiestate degenerantem, vt in absonam plane ac seruilem speciem commutata sit: &, vt ij testantur qui hac de re diligenter, ac subtiliter commentati sunt (quorum optimos quosque non oscitanter euolui) vix vllum latinitatis vestigium in ijs deprehendas. Quod nisi creditis, consulite per Deum quæso illos quos dixi autores. nam quæ Donius noster curiose ad hanc tractationem collegit; præsertim e peregrinis, atque exoticis linguis, ac de accentuum ratione potissimum, nondum in vulgus prodierunt. Quæ si vera sunt vt certe sunt verissima, cadauer potius Latinæ lingue, quam ipsam linguam habemus: vt modulationes quoque, quibus hoc cadauer substratum, nihil vegeti atque animum vellicantis habere possint, sed fœtorem potius, nec hodiernis naribus, si emunctæ sint, nec antiquorum, si reuiuiscant, tolerandum. Superest in hoc gradu elocutio ac phrasis consideranda; sed pauca prius de poëmatum generibus præmittenda. Parua ne videtur vobis hodiernæ musicæ imperfectio, quod quæ pulcherrima vulgo habetur melodiæ species (symphoniastica, vt iam antea audistis, à me dicitur, quod cōsonantiarum præcipue, atque elaboratissimæ symphoniurgicæ ratio in ea habetur) humillimo ac simplicissimo poëmatis generi Materiali nimirum adaptetur? Sic enim est multo hodie maiori in pretio

pretio ponitur exiguum aliquod Scoliasma suis musicis numeris absolutum, quam grauissimum quodcumque Heroicum poëma, quantumuis apte scienterq. modulatum, siue quod maius intextu, ei sit artificium; seu quod musicam poësi præferunt, concordemque sonitum nudæ dictioni, seu quod nemo adhuc sublimem, ac vere poëticum sermonem, longoque verborum ambitu suspensum, apto congruentique melodiæ genere temperauit; seu quod temere hæc in vulgus opinio manauit; seu demum quamcumq. aliam ob causam: neque enim id modo quærimus; sed potius hodiernæ musicæ vicem dolemus: cui cum sorore sua poësi tam male conuenit, vt pulchrior ac dignior huius pars despiciatur illi sit: quod quanti faciendum vobis videatur, vestri iudicij est: mihi quidem multum momenti ad deprimendum recentioris musicæ fastigium, hæc discordia habere videtur. Verum age canticorum veterum ac recentium phrasin, sermonemque paulisper contemplemur; nõ vt poëticas horum atque illorum virtutes deducamus in certamen (mihi enim hæc cautio est, ne *genus irritabile vatum* in me, mea q. causa in antiquã musicam plane orbam, viduam, inopemq. rerum omnium prouocem) sed vt nudam tantum dictionem censoriæ virgæ subijciam. Ea porro qualis sit in Latinis sacrisque canticis (quæ & vernaculorum numerum longe superant; multoque frequentius, maioriq. apparatu concinuntur) quis non videt, aut quibus e fontibus ducatur? Nempe e sacrae paginæ libris, ac verbis multifariam consarcinatis; ac nonnunquam arbitrio indoctissimorum hominum interpolatis: quæ vt pietate præstent ac sanctimonia (quæ maxima sine dubio in ijs est) tamen nec puritatem phrasin, neque elegantiam sententiarum; nec concinnitatem numerorum; aut quidquam aliud habent ad musicam factum atq. idoneum. Non dico nunc omnes fere eiusmodi sacras cantiones prosa oratione constare; ac propterea præcipuam lepôris & gratiæ partem, quæ in vinculo numeris sermone tantopere placet, amittere. Non dico repertos esse symphoniurgos qui sacram IESV CHRISTI genesin Hebraicis nominibus totam contextam (qua nihil fingi potest alienum magis à musica) modulatis iustisque concentibus temperauerint: Germanis enim atque Heluetijs id fortasse licuerit. Non doleo tantum temporis atq. operæ à consummatissimis

musurgis in tam multis, immo fere innumeris eiusmodi Motettis
 ut vocant (quæ Diuinas certe laudes quoquomodo continent)
 impensum fuisse; sed potius elegantiores, aptioresque, piæque
 simul ac religiosas hypotheses delectas ab ijs ad modulandum
 non esse succenseo. Sed de his satis: reliqua enim quæ ad hoc
 spectant argumentum e Donij nostri lucubratione, quâ *De Musica
 Sacra* præ manibus habet, petere vobis licebit. Cuius quidem
 nuperrime gustum exhibuit in ea Dissertatione quam in Acade-
 mia Basiliana frequenti conuentu habuit: cui vos interfuisse non
 dubito. Verum non obscure videtis infelicem hodiernæ musicæ
 conditionem; quæ præcipua sui parte, sermone videlicet, tam
 manca sit atque inculta. Sed & hoc parui æstimabunt credo musi-
 castri quidam insulsi, & Melorhaptæ potius quam Melopœi; qui
 dictionem atque sententiam adeo non nauci faciunt, ut seruire
 eam cogant intolerabili facinore famulæ suæ symphoniurgicæ.
 Quid enim aliud est Mele prius componere, deinde ijs carmina
 sermonemque aptare? quod inuita ut aiunt Minerva; seu potius
 inuitis Musis & Gratijs omnibus, quoquomodo id cadat, semper,
 efficitur, ut nudius tertius dicebam. distorquenda enim plerum-
 que est omnis recta emendataque pronuntiatio: confundendæ
 accentuum leges: longa tempora corripienda; producenda bre-
 uia: ac barbaris quibusdam inconcinnisque parelcysmis vocabu-
 la distrahenda sunt. Sed de Metrica ac Melodica satis: in qua li-
 quido videtis, non minori excellentiæ quam ætatis interuallo ab
 antiquis nos esse superatos. Potior vero causa est Melopœiæ (cui
 octauum assignauimus locum) quam multo quam hodie absolu-
 tiorem fuisse apud veteres Græcos, quo pacto demonstrabimus;
 cum nullum fere supetsit antiquarum cantionum vestigium? Nam
 fragmenta quæ extant Nomorum aliquot Dionysij cuiusdam præ-
 stantissimi poëtæ ac musici (quem Thebanum illum esse Pindaro
 ætate supparem non temere Donius suspicatur) nihilo fere maio-
 rem veteris Melopœiæ nobis gustum præbent, quam si penitus in-
 tercidissent: cum maxima eorum Diagrammatum pars deperie-
 rit. Quibusnam igitur argumentis vtemur? communibus primū;
 ac de vniuerso musicæ statu depromptis: tum proprijs quibusdam
 huius loci; ac demum firmissimis coniecturis. Nam si hæc ars

tot seculis floruit: tot solertissimis ingenijs acutissime nationis ex-
 culta est: tot præmijs atque honoribus fouebatur: tanta erant in-
 dignatione eius professores: tam eximie elaboratã videmus eius
 quasi germanam sororem poësim: tantum illam valuisse ad com-
 mouendos affectus grauisimi testantur autores; quí possumus eã-
 dem existimare non omni ex parte absolutissimam fuisse? Deinde
 cum ex tribus Melodiarum generibus secundum vix leuiter Neo-
 terici degustarint; tertium ne attigerint quidem; quonam pacto
 cum priscis certabimus, qui singulis ijs tribus, & mixtim, ac seor-
 sim vulgò vtebantur; suasque cantiones mirifice ijs propterea
 variabant. Sed quid tria Genera dico; cum plures etiam adhi-
 buerint species siue colores (sic enim à me dicuntur, quas Græci
 χρο̃ες apposite nuncupabant) in Chromatico saltem ac Diatonico
 Genere? Nam etsi non omnes eæ diuisiones Tetrachordi, quæ
 varijs autoribus tribuuntur, tamquam diuersæ, in opus assumi po-
 tuerunt, vt Franciscus Patritius existimasse videtur; tamen sex sep-
 temue ex ijs proculdubio in vsum venisse apparet, si, qua ratione
 de ijs loquantur Aristoxenus ac Ptolomeus, animum aduertamus;
 vt enucleatius à Donio nostro in suis scriptis ostensum est. Sed
 vbi Tonorum siue Harmoniarum diuersitatem omitto: quæ vel so-
 la infinitis partibus priscam Melopœiã locupletiore hac nostra
 fuisse declarat? quam nescio felicius ne an infelicius ab eodem
 Donio restitutam fuisse dicam? Felix enim in eo fuit quòd mate-
 riam oppido difficillimam, atque vndique fere tenebris obsitam;
 nullis propemodum adiutus auxilijs; sed suo Marte, suis labori-
 bus, vigilijs, ac sumptibus adeo plane explicauit, atque hodierno
 vsui aptauit, vt nullo negotio & ad opus cantionum tam organi-
 carum, quam vocalium deduci; & Diagrammatis perscribi; & In-
 strumentis ad eum vsum factis pulsari queat. Infelix quod rem
 proculdubio vtilissimam tam pauci adhuc amplexati fuerint atq.
 perceperint: maiori ne dicam ipsorum culpa, qui de successu per
 ignauiam desperant, an seculi infamia, quod erectioribus inge-
 nijs vsque adeo est infestum? Quoquomodo autem res sese ha-
 beat, multum hic veteres Musici Neotericos præcesserunt, Quid
 vultis amplius? ego etiam ex sacris quibusdam Melesi, quæ in
 Ecclesijs tùm Græca tùm Latina canuntur, vel priscarum atque

Ethnicarum cantionum pulchritudinem concipi animo posse crediderim. nam si vetustissima quæque pulcherrima esse cognoscimus (nec dubito quin à primæuæ vsque Ecclesiæ temporibus; & ante magnam illam quam dicebam catastrophem quædam ad nos deducta sint) quid tandem de illis iudicabimus, quæ à Musicis haud paulo peritioribus condita fuerunt; & in quibus omnis suauitas, pathos, ac lasciuia quærebarur; non vt apud christianos veteres, nuda quædam ac pia simplicitas: quæ sanctissimis castissimisque nostris institutis conueniret. Nam harum quidem fabros, præstantes sanctitate viros Gelasium, Gregorium, Ioannem Damascenum nemo sane opinor cum Timotheo, Philoxeno, ac reliquis eius classis comparauerit. Quare minime ego Herculi Butrigario assentior, qui antiquas Ecclesiæ psalmodias, ob earum suauitatem, à Græcanicis illis atque Ethnicis mutuatas fuisse credidit: præsertim cum Græciæ Antistites adeo religiosos fuisse videam, vt ad abolendam veterum melodiaram memoriam (quarum multæ vel superstitionem, vel lasciuiam redolebant) noua quædam Diagrammata (quibus hodieque Græci sacerdotes vtuntur) adinuenerint. quæ longo tamen interuallo antiquioribus illis cedunt; atque omne propemodum veræ sinceræque musicæ vestigium deleuerunt. sed de hoc quidem opportunius alias fortasse dicetur. Iam vero minime illud mirandum vobis aut cuiquã posthac videri poterit, post tot iam secula melodiaram veterum nullum fere supereffe vestigium: ac nihilominus eorum excellentiam vsque adeo à me prædicari. Melopœiæ ἐκ τῆ ἀρτισπότης respondet Rhythmopœia; effectricis musicæ nō obscure & ipsa pars: cuius antiquus status & constitutio quantum recenti huic præstet, non difficile probatu est. Nam cum ex tribus summis Rhythmorum generibus, quibus prisca artifices utebantur, parili, duplo & fescuplo, siue sesquialtero (quæ alijs nominibus vocantur Dactylicum, Iambicum, Pæonicum) tertium nobis desit, ex prioribus duobus quodammodo compositum, quid supereff nisi vt nostram egestatem ac negligentiam, antiquorum vero copiam ac diligentiam agnoscamus? Mirum scio & hoc cuiquam videbitur: verumtamen autor ei sum, vt vel ὁ δὲ πᾶρεργου inspiciat, quæ super hac re Donius noster, appositis etiam exemplis differuit in Adnotationibus

bus suis ad Compendium de Generibus ac Tonis musicae. Quare si vlla in re, hic certe hodiernorum Musurgorum incredibile quãdam oscitantiam mirari licet; qui cum infinitis prope Rhythmicorum temporum notis, vt nudiustertius dicebam, suos refererint libros; ac maximam Rhythmorum varietatem possidere se putent; si res ad calculum redigatur, valde inopes reperiuntur. Quid postea? cum antiqui in temporum dimensionibus ordine synthetico vsi sint (à minimo enim momento quod cani potest, incipiebant, eoque sæpius adiuncto longiora spatia efficiebant) recentiores dialytico (longissima enim duratione posita quam Maximã vocant, eam continue bifariã diuidunt; donec ad decimã sextam, siue etiã tricesimã secundam vnus Rhythmi, seu mensuræ partem perueniant) longè cõmodior, multas ob causas, eorũ ratio fuit: maximeq. quod imparis numeri notulas, vt quinorum aut septenorum temporum, facilius figurare poterant, quã recentiores; qui post singulas Rhythmicas notas, vbi eas dimidio augere volunt, punctum apponunt; atque in mutationibus Generum Rhythmicorum, exempli causa cum à parili transitur ad duplum, eo modo propria atque intrinseca Notarum potestas certior ac stabilior erat, quam secundum hodiernam praxin; in qua incertus plane est atque erraticus notarum valor. Quod si Rhythmicam manuum pedumue percussionem, quæ in Arsin ac Thesis diuiditur, attendamus, longe hic etiam feliciores, vel solertiores potius fuisse videntur antiqui. Illi enim ab Arsi incipiebant, nos à Thesis: atqui multo commodius ac rationabilius est, incipiente cuiuscumque generis cantu concentuque, manum prius quiescentem attollere, postea deprimere, quam initio suspensam tenere, mox eadem demittendo Rhythmum exordiri. Quod etiam confirmat recepta uulgo consuetudo notandarum Deductionum, quas Agogas Græci uocant: primo enim Ascensus, deinde Descensus poni solet. præterea recentiores quietem infernam ac supernam proprie ut Rhythmi partes considerant; sublationem uero ac demissionem manus per accidens tantum: e contrario ueteres has motiones præcipue attendebant; quietem uero cõsequenter dumtaxat: & quidem congruentius multo ac rationabilius: nam si tempus duratio motus est, ut philosophis placet, tempotum au-

tem mensura Rhythmus, longe consultius est Motionem quam quietem metiri: præsertim cum id etiam facilius fiat: multo enim magis equabilitatem seruare possumus sublationis ac demissionis; easque oculis metiri, quam vtrambilibet stationem; siue quæ sursum, siue quæ deorsum fit. Iam vero Phonaſcia in distributione nostra decimo loco se nobis ingerit: quæ quatenus ad *ὕψιστον* Medicinæ partem reuocatur, tota penitus obsoleuit: quatenus autē tuendæ perficiendæque vocis rationem naturalibus quibusdam remedijs tradit, disseminata leuiter est in nonnullis fortasse recentiorum Musurgorum commentarijs: proprios certe scriptores non habet. Antiquitus autem peculiaribus priuisque operibus, siue rei musicæ, siue alterius professionis autoribus comprehensam fuisse, ac diligentissime explicatam, multa indicio sunt: præcipue vero fragmenta quædam, quæ curiosus huiusmodi rerum inuestigator Franciscus Patricius in suas Discussiones Peripateticas retulit. Illud non omiserim Græcos oratores vocis exercitationes ex Phonaſcorum præscripto diutissime vsurpasse; vt M. Tullius lib. 1. de Oratore testatur. immo etiam Romanos priscos eorundem opera frequenter vsos fuisse. Itaq. Augustus Cæsar inter tot tantasque occupationes, quibus maximum ab omni memoria Imperium regebat ac tutabatur, assidue operam phonaſco dedit. quem tamen rei musicæ studiosum fuisse nemo litteris prodidit. nam de Nerone quidem minus mirandum; qui, vt Suetonius scribit, *Nihil serio vel ioco egit. nisi astante phonaſco, qui moneret parceret artibus, ac sudarium ad os applicaret.* De Progymnastica quoque (quæ vndecimo loco phonaſciam consequitur) pauca dicenda sunt: propediem enim exiturum in lucem speramus alterutrum faltem Donij nostri opus, siue quod Latine, siue quod Gallice circa hanc hypothesin conscripsit; vbi se planissime ostensurum profitetur, quanto aptius & commodius veteres Græci primum musicæ tirocinium, canendiq. meditationes exsequuti fuerint, quã recetiores Latini, ex Guidonis instituto senis; aut, vt nouissimi quidam Belgas Gallosque sequuti, septenis; adeo vt in præexercitamentis musicis non paucorum mensium compendium fieri posse existimet, si iuxta ritum veterem amputatis duabus syllabis, non optima adscita ecphoneses harmonicorum interuallorum addi-

scan-

scantur, vsurpenturque. Quare quod Arretinus ille monachus gloriatur suum illud commentum maximo temporis compendio musicam addiscentibus profuturum; partim verum, partim falsum existimandum: verum, si cum proximis ante illum seculis, quibus vetustiorum syllabarum (de progymnasticis me loqui intelligitis) memoria exoleuerat, comparatio fiat. Falsum, si cum prisca ætate, qua Græcorum Romanorumque res florebat, & quatuor hæc syllabæ τῶ, τᾶ, τῆ, τῑ vsu vigeant: quarum ad exemplum resectis duabus hodiernis, totaque progymnasmatum ratione in meliorem ordinem redacta, multo faciliorem euasuram musicam disciplinam Donius noster affirmatissime contendit: atque adeo communi etiam Systemate (quod à Guidone senariæ maioris spatio auctum Philopone, vt magnum aliquod musicæ incrementum commemorasti) ad antiquam mensuram redacto, longe commodiorem eius explicationem atque vsum fore asseuerat. qua in re non prius ei assentiatis volo, quam alterutrum saltem librum legeritis. Interea satisfactum tibi à me Philopone putato circa ea propter quæ ex Guidonianis inuentis Recentiorum praxin ac methodum collaudabas; antiquorum autem despiciebas. Quod magnum equidem paradoxum & tibi atque alijs visum iri facile patior; dum eius aliquando veritas elucescat. Sed quoniam opinione nostra longius, vt videtis, hæc disputatio processit, multæq; adhuc Musicæ partes expendendæ supersunt: *Et iam nos humida celo præcipiat* vt Vergilius noster ait; vereorque ne lassitudo ac tedium tam proluxi insulsique sermonis vobis oboriatur; libenter, quandocumque iusseritis, interquiescam. *Tum Polyænus*, Idem *inquit* suadeo; modo ne Philoponus noster malit euestigio quædam refellere: aut si qua obscuriora visa fuerint, ea paulo clarius exponi desideret. Neutrum (*inquit Philoponus*) faciam. nam etsi tam multa, mihi que inaudita in hoc sterili exilique argumento colligi potuisse non sine stupore quodam demiratus sum (quod facile obseruare potuistis) inficiari tamē ea nec volo, nec possum; ne egregiam ac spectatam Charidori fidem, in tot prolatis testimonijs in dubium vocem: aut ex inopinato cum valente, pro beq; armis instructo aduersario, ipse inermis rixer potius quam confli- gam. Quamuis porro vocabula quædam abstrusiora aures m eas

præternolauerint; minime tamen operæpretium duco eorum interpretationem nunc exigere; cum ex ipsa serie contextuque sermonis quid valeant satis superque videar affectus. Cras igitur, si vobis placet & vacat, reliqua commodius transigemus. Cum idem omnes annuissent, cæteri discesserunt, Charidorus in Museum suum, reliquam Actionis partem summam in crastinum ordinaturus, ascendit.

Libri Secundi Finis.

DE PRÆSTANTIA MUSICÆ VETERIS.

LIBER TERTIUS.

POSTER A lux oritur multo gratissima (vt veteris poëtæ carmen vsurpem) concertatoribus nostris: quos secundò iam comperendinatæ litis expectatio varie affectos tenebat. omnium tamen intererat; vt suis quisque negotijs solutiori animo vacare posset, quamprimum eam dijudicari atque componi. Igitur circa eandem horam, qua pridie amicos Charidorus exceperat, cum ianuam pulsari audisset, eosdem adesse coniectans, obuiam lætus progreditur: Et vt intrantes aspexit, blandeque percontatus est, an fessi de via venirent (ac forte æstuosioris dies fuerat) & an frigida potione paulisper refrigerari vellet; reliqui duo quidem gratias egerunt, *Philoponus* autem ceteris obefior, cum paululum subbibisset; Fatigatum me (*inquit*) certe affirmare non possum; sed concalesfactum non nihil longiusculo hoc collis Quirinalis ascensu. O vtinam, vt facere instituerat *Xyftus V. Pont. Max.* Romanos hos colles (vel vobis antiquarijs inuitis ac ringentibus) in totum complanasset. Gratias tamen ei maximas ago, quòd huius saltem verticem, ad aliquot pedes depressit: alioqui tanto mihi laborandum fuerat magis, vt eum superarem. Sed Deus bone quanto breuior mihi visus est iste descensus, qui à Domo Pontificia, hoc est summa eius planitie huc pertingit! Mirandum non est (*subdit Polyænus*) breuius tibi visum quod minori labore ac tempore emensus es: præsertim cum spatium quoque ipsum multo sit contractius. vides enim totam hanc vallem quæ inter Quirinalem & Viminalem patescit, ad quantam altitudinem exaggerata iam fit; vt modicus ac pene nullus iam supersit cliuus hinc ad Laurentianam Ædem: vt minime

mirari debeamus illinc etiam Quirinale fastigium parcius extolli. *Tantum qui longinqua vales mutare vetustas.* Verum omissis his obsoletis & squalidis Quiritiū collibus, Musarum illos semper virentes amœnosque montes, vt bis antehac fecimus, ascendamus si placet: & hunc quidem Parnassi verticem, illum Heliconis esse paulisper imaginemur. hortulum autem hunc (licet imminenti ædificio potius quam arboribus opacum) seclusum ac sacrum doctarum Virginum nemus, hunc porro fontem, quamquam exili cratere modice fluentem, liceat e cognomento vicini collis Cabalinum appellare. quem cum ominis causa leuiter delibarimus (sicut enim niuata Charidori Virgo melius depellet) hesternū certamē alacrius & auspiciatius persequemur. Quod cum omnes iocādi causa, multis in Lympharū laudē subinde iactatis fecissent, *Eumolpus* iuuenilem in morem caua manu aquam excipiens, singulos cepit procacius aspergere. deinde saluete (*inquit*) Triumviri Rei Musicæ Constituendæ: & Macti laticæ hoc virginali estote. ad hæc volentes ac propitij inscitiam quæ residua est in animo meo, tandem aliquando depellite. Cui *Philoponus*, Non contentus (*inquit*) nos tamquam laruatos atque energumenos aqua lustrali per ludibrium respergere, Maccos etiam appellare mi discipule ausus es? Atqui grammaticos audiui dicere Maccum & Stultum perinde esse; vnde vernaculum quoque vocabulum sit deductum. Tum *Polyenus* Recriminari (*inquit*) perbelle Eumolpum tuum Philopone potes, si Archagetæ vestri nobilem illam sententiam eidem impingas, *Inter omnes homines, Aut Eumolpus interpellato eius sermone obstrepens, atque irascenti similis, O præclarum* (*inquit*) *Monitorem!* Et eiero: iniquus est. Cui *Polyenus*, Contestata iam lite reijcere Iudicem non potes. & vtar iure meo (*inquit*) si pergis molestus esse. Et simul Charidorum intuitus, nutu significauit vt intermissam hesternā die disputationem resumeret. Ille nihil tergiuersatus; vt omnes quietos sedentesque conspexit, sic dicere exorsus est. Progymnasticam Musicæ partem, quam postremā heri ventilauimus, proximo idest duodecimo loco excipit eam quam *ᾠδὴ* Græci vocant, quæ rationem vsunque canendi qualescumque Melodias significat. In qua diuinare potius quam rem demonstrare fortasse vobis videbor, si priscos homines, quos nunquam

quam audiuerim, hodiernis præponam. Diuinationi sane propior res esset quam coniecturæ, nisi eiusmodi mihi suppeterent argumenta, quæ omnē ex animis vestris dubitationis scrupulum prorsus eximere possent. Nam præter ea quæ communiter supra diximus de tot tantisque adiumentis, quæ veteri Musicæ affatim suppetebant, peculiaribus quibusdam ac magis huius loci proprijs vtendum mihi esse video. Quatuor igitur maxime rebus exacta perfecta que canendi ratio constare videtur. primum Peritia in quibusuis interuallis enuntiandis, etiam difficilioribus: deinde Ornatu; idest ijs cantuum condimentis, quibus meliores quique cantores plus minus vtuntur: tertio Elegantia, seu gratia quadam ac decore, qui in simplicioribus etiam canticis nonnunquam elucet: demum suauitate vocis; quæ à naturali vi maxime oritur: arte vero atque exercitatione perficitur. His omnibus quatuor dotibus eximie præditas fuisse veterum Melodias pro certo habeo. Et de prima quidē nemini potest esse dubium. nam cum ex Chromatico atq. Enarmonio Genere interualla quædam insolita & δυσκρόνντα nascantur, vt Spondiasmus, Ecbole, Eclysis; qui illa in vsum adhibuerint; ac rariores quasdam atq. artificiosiores Diatoni & Chromatis species vsurpauerint, vt supra innuebam, necesse omnino est vt mirificam quamdam peritiam assiduis meditationibus ac longissima canendi consuetudine adepti fuerint. quod nostris minime vsu venit: inter quos, si verum fateri volumus, pauci oppidò reperiuntur, qui paulominus vsitata interualla prompte ac facile proferre queant. Quantum vero huc cōtulisse putatis, concertationes illas, præmia atque honores, quos publicis in solemnitatibus, qui victores canendo renunciati fuissent, vt nuper dicebam, consequebantur? An simile quidquam hoc seculo, ijsque quæ vastitatem Imperij consequuta sunt, factum dicere possumus? Quanto studio, quantā diligentia, qua corporis animique contentione veteres illos Citharædos elaborasse creditis vt in Pythijs (celeberrimo nempe totius Græciæ Musicorum conuentu) aut in Atheniensium theatro; aut Alexandrino postea, vel Antiocheno, cæterisque Græciæ ciuitatibus, aut denique in Romanis, Neapolitanis, Tarentinis, Italicisque reliquis (nullum enim paulo lautius oppidum fuit, quod theatrum

eo tempore non haberet) victores coronarentur; amplissimosque illos honores, atque vberissima præmia referrent? At hodie per Deum immortalem quanta pigritia cantorum est! quantus suæ professionis neglectus! quam pauci enituntur vt præter vulgatas, tritasque cantiones, quidquam expromere queant! Similis est in studio tuendæ, augendæque vocis solertia. Nam quem vos mihi hodie reperietis, qui à cibis voci officientibus abstineat; eaque reliqua faciat quæ luxuriosissimus Princeps, ac voluptati maxime deditus Nero facere sustinebat? *Terpnium citharædum* (inquit Suetonius) *vigentem tunc præter alios accersijt: diebusque continuis post cænam canenti in multam noctem assidens, paulatim & ipse meditari exerceriq; cepit: nec eorum quidquam omittere quæ generis eius artifices, vel conservandæ vocis causa, vel augendæ factitarent. Sed & plumbeam chartam supinus pectore sustinere, & clystere vomituq; purgari; & abstinere pomis cibisq; officientibus; donec blandiente profectu (quamquam exigua vocis & fusce) prodire in scenam concupivit: & quæ sequuntur. At enim hodie si quis vel citharædus, vel tragædus; aut alius qualiscumq; cantor huiusmodi quidpiam factitet deridendum se cunctis vltro propinet. Ebrietas vero & crapula, petulantioresque voluptates quantum voci obsint, peruulgata res est: quibus tamen quam libenter pleriq; cantorum hodie sese ingurgitent, dicere erubesco. Nec tamen is sum qui temere credam cantores priscos, semper Musis, nunquã Veneri ac Baccho litauisse. immo eorum multos scio & fortasse plerosque gulæ ac libidini mancipatos, voluptariam consueuisse degere vitam: vnde & prouerbio locus factus sit *Musice viuere*, idest luxuriose atque intemperanter. Verum non adeo illos effuse assidueq; ganeis lustrisq; indulgisse crediderim: vnde si non virtutis amor, at certe laudis studium, quo etiam vilissimi homines affici solent, & præmiorum ingentium spes; quæ toties sunt à nobis commemorata, retrahere aliquatenus potuerunt. *Hic Polyænus*, Non dicis (inquit) Charidore fibulas tunc in vsu fuisse, quibus constricti adolescentes vocales, vellent nollent, continere cogentur; vocique consulere. Quid istud est (subdit *Philoponus*) rem clarius explica quæso. *Et illic*, Machinati sunt veteres, inquit (Videte illorum solertiam) fibulæ quamdam speciem, vt plurimũ*

aræ,

æræ, quæ per summam genitalium partem trajecta, non fineret
 eos qui illam gestarent, libidinari; eoq. pacto vocem corrumpere.
 Atq; ne id me fingere putetis, Iuuenalis non vno in loco eius
 meminit: Martialis in eam alicubi iocatur: Celsus Latinorum me-
 dicorum princeps, infibulandi etiam modum, rationemque de-
 clarat. ad quem te Philopone remitto, si forte exemplum sequi
 vis in pueris tuis. *Tunc ille, cum Eumolpo in risum effusus*, O præ-
 claram (*inquit*) veterum prouidentiam: & quam vellem consue-
 tudinem hanc in vsum reuocari; vt nostri cantores tandem disce-
 rent, ea qua par est castitate ac sanctimonia, Musarum sacra obire.
 Nisi me (*inquit Eumolpus*) memoria fallit, obseruasse videor nõ-
 nullas eiusmodi fibulas cum Romam recens venissem, atq; vt fie-
 ri solet, rariora quæq. lustrarem, in cimeliothecis antiquariorum
 Gualdi Ariminensis, Menetrii Vefontini, Angelonij, vt arbitror
 Fulginatis. *Subijcit Charidorus*, Habent quidem isti antiquarij
 nonnullas ex ære fibulas acuminatas: sed in eo falluntur, quod
 huic officio deseruisse putant. cum potius astringendis vestibus
 adhibitæ ille fuerint: cuiusmodi chlamydes erant; & sagorum
 quedam species; quam propterea *fibulæ oriam* Trebellius Pollio
 vocat. Verum quæ puerorum præputijs inferebantur, circello-
 rum formam, immo & nomen habuerunt. priscus certe Iuuenalis
 scholiastes sic eos appellat. Tales etiam sunt, quibus apud Tur-
 cas Sodalitas quedam vtitur (*Calenderos* vocant) vt continentiam
 suam apud imperitum vulgus ostentent. Cæterum indicabo tibi,
 quoniam curiosus es Eumolpe, vbinam generis vtriusque fibulas
 delineatas inspicias, modo aliquod indicinæ præmium, vt Appu-
 leius ait, mihi constituas: & quidem *boni viri arbitratu*, vt est in
 veteri formula. *Tum Polyenus*, Odiosus es *inquit* Charidore, cum
 tuis istis præmijs, indicaturis, diuerticulis. Ego gratis id præstabo
 scilicet: & quandocumq. tibi Eumolpe libuerit, eruditum illum Pi-
 gnorij cõmentarium De Seruis ostendam; vbi complures eiusmodi
 schematismos agnosces. Addo etiam tamquam mantissam
 apud Plinium legi, adhibitas olim fuisse argenteas fibulas manci-
 pijs ad transitum virilitatis; hoc est circa pubertatem: quo potis-
 simum tempore, vt vetus poëta ait, vox gallulascit; atq. infusca-
 ri solet. *Et Charidorus*, non inuideo tibi, *inquit*, istam laureolam,
 quam

quam vterque nostrum, vt nuperi grammatici solent, in mustaceo quæsitum ibat. Sed, vt ad propositum reuertar, non lucritantum & gloriæ cupiditas; verum etiam pœnæ metus excitare olim adulescentes poterat ad laborem ac meditationem assiduam: qui hodiernis moribus locum habere vix potest. Antiquitus enim florentibus Græciæ atq. Italiæ rebus, symphonicorum plerique feruulis erant conditionis: qui nullo negotio, si quid perperam facerent, aut non satis strenue assidueque sese exercerent, verberum metu à magistris (qui plerumque domini etiam erant) in officio continebantur. Multos enim tunc fuisse scimus professione musicos, puta Tragædos, Comædos, Citharædos, Chorodidascalos, Pantomimos, qui numerosos symphonicorum choros seu greges emptos habebant domi; quos alerent, ac priuatim instituerent: & quodcumque opus esset, in publicum producerent. Fingite igitur vobis homines huic studio apprime deditos, locupletes, gratiosos, harum rerum scientissimos, vndecumque conquirere solitos vocalissimos pueros (quod tunc licebat Græcorum principatu, dein Romanorum imperio per tot cultissimas gentes diffuso) eosque domi assidue dies noctesque exercentes; ac nihil eorum omittentes, quæ sibi famam atque opes conciliare possent: atq. ex eo facite coniecturam quales concentus ac symphonie effici potuerint. At enim hodie nec ingenuis pueris, quàmquam infimæ plerumq. sortis; nec tam assidue; nec tam feure magistri instare possunt: atque exinde euenire videmus, vt plerique adeo immorigeri atque insolentes euadant, vt vix tolerari queant. Videtis vos passim delicatulos hos eunuchos, qui singuli plus lucrantur quam decem ludimagistri & chorodidascali; & qui soli locupletes fiunt, quas delicias faciant; quam se venditent; quam alios floccipédant; quam eruditos derideant; quam omnem musicæ penû possidere se credant! De morib. enim atq. interiori vita non loquor; nequis putet nonnullorum domestica probra ad alios immerentes deriuare me velle. Sed quod in oculis omnium fit negari non potest: excusari non debet. Non vidistis quæso subinde per Hilariorum dies cum modulata Dramata tanta magnificentia & comitate Barberinorum Principum ederentur, eorum quosdam ipsis etiam dominis pertinacissime reluctantes; atque

auda-

audacter cum ijs altercantes; quosque sibi libuisset, admittere in theatrum conantes? & si quando tesseriis admisiones fiebant, non paucis esse contentos; sed illas propemodum e diuisorum manibus insolentissime extorquentes? Nunquam equidem per Deum immortalem vllum genus hominum refractarium magis & contumax vidi: quibus vitijs qui laborant equi, indociles prorsus habentur ab equisonibus. vos quid plene atque exacte addiscere ij possint iudicabitis. Faceffat hinc procul igitur ridicula eorū opinio qui nō valde frequentē olim fuisse musice vsū putant; ideoq̄. multo plus admirationis habuisse; atq; in cōmouendis animis efficacīæ. cum viceuersa nihil olim frequentius, nihil vulgatius, quam hæc facultas, eiusq; professores fuerint. Nā vt missa faciam quæ de Græcorum certaminibus, eorumq̄ libris supra delibauī; florentibus Romanorum rebus, non pauci reperiēbantur, qui numerosos cantorum ac syphoniatorum greges, inter alia seruitiā possiderent: quorum nonnullos quæ tandem inuidia erit hic commemorare? Lyso quidam mediocris homo conditionis symphoniam idest symphoniatorum gregē, habuisse legitur in Cic. Epist. Adolescens nescio quis ex Asia apud A. Gellium memoratur; qui complures vtriusque sexus habuerit, voce organisque scitissime canentes. Hinc apud Africanum & Iuuentiū Celsum l. CC. ex species ponuntur, in quibus Chorus (symphoniatorum videlicet) vel Comædi legati fuissent. *De legatis* 3 & in titulo *De Edilitio edicto*. Milonis etiam illius vxor, quem Cicero defendit, symphonicos pueros habuit, vt ex illa oratione cognoscitur. Quin immo non deerant Mangones & Vænalitarij, qui integros symphoniatorum choros, negotiationis causa pararent, erudirent; ac postea diuenderent: qualis fuit Toranius ille Flaccus, qui suos Augusto Cæsari inter cænam, vt Macrobius testatur, exhibuit. Quid quod hodie infessis à maxime barbaris gentibus Turcis videlicet atque Arabibus temperatissimis prouincijs Græcia, Asia, Syria, Ægypto in maximas angustias vocum electio redacta est? Antiquis enim temporibus plerique musici atque cantores e Græcia atque Asia petebantur: multi ex Syria, atque Ægypto: quidam ex Italia: e Gallia vero, atque Hispania (quamuis primorum Cæsarium temporibus mansuefactæ iam fuissent eæ nationes)

paucissimi. Sic enim est quod dicitur, *Non omnis fert omnia tellus*. neque Deus Opt. Max. non huic genti propriam quamdam laudem, illi diuersam elargitur. Nimirum Occidentalibus nationibus bellicam gloriam, robur, atq; audaciam dedit: Orientalibus ingenium potius atque solertiam. Vocis autem suauitas & ad canendum aptitudo apud minoris Asiæ gentes, non modo ob luxum atq; diuitias, animorumq. mollitiem, ingeniaque vegeta ac læta, sed etiam propter cæli magnam temperiem, aquarumque bonitatem præcipue excelluit. quæ quantâ in eo vim habeat, vnico vobis exemplo patefaciam: ex quo pariter cognoscetis quam diligentes antiqui fuerint in lectissimis vocibus vndecumq; comparandis. Scribit igitur Vitruuius architectorum eruditissimus audiuisse se ex Massanissæ Numidarum regis filio, cuius erat hospes, locum quemdam fuisse in terra Africa (Zamam discimus ex Plinio) qui eiusmodi fontes haberet, vt qui ibidem procrearentur, voces ad cantandum egregias haberent. ideoque in more hoc positum fuisse Zamensibus, vt assidue catulastros (sic enim loquitur) transmarinos, idest Græcos, aut Asiaticos emerent formosos, & puellas maturas, eosque coniungere; vt qui nascerentur ex his, non solum egregia voce (quod eius aquæ assiduus potus præstabat) sed etiam forma essent non inuenusta; quâ non Afri, sed Asiatici excellebant. Similis aquarum proprietas apud Sabaudia oppidum sub ipsis Alpibus positum Laneburgum (nequæ enim id illi cælo competere videtur) deprehensa à me est. nam cum eò sub vesperam aliquando peruenissem, die quodam festo, cum incolæ in templo nescio quas Deo laudes incinerent, mirum in modum canoras voces eos habere animaduerti. Quæ sane eiusmodi sunt vt magnam optimarum vocum copiam, & Græci veteres, & Romani habuisse videantur. Hodie vero frequentissimi quidem cantores hac in vrbe reperiuntur, quis neget? (nusquam enim canendi ars sic viget, aut quæstuosior est) sed ex tanto numero (absit dicto inuidia) mediocri voce sunt sane complures; absolutissima suauissimaque omnino perpauci. atque hæud scio an Thebarum portas numero æquent. Boeotiarum inquam, non Ægyptiarum, ne forte eripretis. At enim vrgebit me quispiam eâ copiâ Eunuchorum, quam in canendi vsum mirum in mo-

in modum excreuisse hodie videmus, quaque veteres caru istius silentium arguit: magnum quippe ornamentum hodiernis concentibus hinc addi putant. Atqui non desunt magno iudicio viri, qui contra censeant non modicam inde labem ac detrimentum musicae arti esse conflatum. Primum enim multo iucundior in uniuersum est mulierum ac puerorum non exsectorum vox, quam eunuchorum: deinde cum plerique tenera adhuc euirentur aetate, qua nondum se naturalis vocis bonitas satis prodere potest; ex eo fit ut veruecum potius multiplicetur cohors, quam beneficantium chorus: tertio id ipsum efficit ut pauci hodie filios suos canendi arte instrui velint: cum enim illinc videant tot eunuchos in odeis regnantes; hinc porro aestiment quam cito acuta atque incerta puerorum vox deflorescat; nec diuinare queant an post pubertatem immutata, suauitatem habitura sit, non satis operae pretium facturos se putant, si eos edoceri curent. Ex quibus iam liquido apparet, priscos cantores & peritia simul ac bonitate vocis hodiernis praestitisse. Quod autem tertio loco probandum erat, summam etiam fuisse in eorum canticis elegantiam ac decorem, vel ex alijs antiquorum studijs atque operibus, conijcere quis possit. Quis enim paulo doctior ignorat quam studiosi fuerint veteres Graeci atque Romani eximij cuiusdam decoris & gratiae omnibus prope in rebus? quis nam igitur credat à Musis Charitas abfuisse, adeo illis affines atque coniunctas, ut vel ipsa lepore ac venustatis vocabula e Musarum mysterijs ferme oriantur? Quid enim aliud Eurythmus sonat atque Eurythmia, quam concinnus atque concinnitas; siue id magis vobis arridet, venustus ac venustas. Hanc, si quid mihi creditis, antiquitatum studiosi summam in operibus priscis deprehendant: ut in aedificijs, statuis, vestimentis; quae cum simplicitate quadam, venustatem nescio quam simul adiunctam habent. Quis porro ignorat, quanta sollicitudine & cura in actione cum oratoria, tum histrionica omnem decorem ac venustatis laudem affectauerint? vel vnicus in primo genere Demosthenes; in secundo Roscius documento sit. Quod si in palestra exercitatione, quae in viribus corporis praecipue consistit, tantum elegantiae decorique studebant, ut vel prouerbio id locum fecerit, quid in Musicae operibus fecisse credemus, quorum maxi-

ma laus in lepore posita esse videtur? Facile hoc mihi dabitur opinor: alioquin ad germanam eius Poësin prouocabo: præsertim ad elegantissimæ illius Sapphus reliquias; quas vt eximium venustatis specimen, libellus is qui Demetrio Phalareo tribui solet maxime proponit. Quis autem credat talem poëtriam ac musicam, non suauissimam quoque ac venustissimam fuisse cantricem? Leue fortasse videbitur vobis quod dicturus sum: dicam tamen nihilominus, vel eorum causa qui grauiores ac leuiores res non suo pondere æstimant. Cantores priscos existimo, cum magnifico decentiq. cultu exornarentur; non squalido obsoletoq. vestitu, vt hodierni symphoniaci solent, nec vt hi in leducto abstrusoque odeo; sed in propatulo; & seorsim sæpius, quam confertim in choro canerent, vehementer incitari consueuisse non modo ad decorem corporis orisque tuendum (quod nostrorum pleriq. susceq. habent) verum etiam ad summam artis peritiam cum dulcedine vocis, concinnaq. ecphonesi ostendendam. Vix enim credibile est quo cultu ornatuq. corporis antiqui citharædi prodire soliti sint. Audite si placet autorem Rhetoricorum ad Herenniū, qui rem graphice prorsus describit. *Vti Citharædus cum proierit optime vestitus, palla inaurata induit, cum chlamyde purpurea, coloribus varijs intexta & cum corōna aurea magnis ac fulgentibus gemmis illuminata citharam tenens exornatissimam; auro & ebore distinctam: ipse præterea forma & specie sit & statura apposita ad dignitatem: si cum magna populo commouerit his rebus expectationem, repente silentio facto voce emittat acerbissimam, cum turpissimo corporis motu, quo melius ornatus & magis fuerit expectatus, eo magis derisus & contemptus eijcitur: ita &c.* Quam in sententiam videre etiam licet quemadmodum Appuleius in excerptis, quæ Florida vulgo vocant, festiue vt solet, citharistriam ornatam describat: alijq. quos aduocare huc superfedeo. Omittere autem non possum quasdam fuisse citharædici certaminis leges, decōris atque elegantia causa inuentas; ac religiose vsque adeo seruatas, vt Neroni quoque eas subire libuerit. nempe vt capillo promisso esset; barba rafa: ne fessus resideret: ne sudorem nisi ea quam indutui gerebat veste detergeret: vt nulla oris aut narium excrementa viserentur: postremo flexus genu, & manu coetum adoraret:

ret; & certaminis iudices reuerentissime alloqueretur: vt Suetonius scriptum reliquit. Ex quibus omnibus satis superque manifestum fit, quàm non modo antiqui Musici atque cantores, non incuriosi fuerint venustatis & gratiæ; sed ad miraculum potius hanc partem custodierint: & in superuacuum quoque eorum cura processerit. Superest vt de ornamentis cantuum videamus: quibus opici quidam ac rupices caruisse veteres satis imprudenter existimant. verùm non sic docti ores; quibus vel complura Græca vocabula, quæ omnes eorũ species ac minutias designant, non vsitata tantum; sed cum magna varietate ac solertia usurpata fuisse persuadent. Huiusmodi sunt Plasma, Vibratio, Melismus, Melisma, Prolepsis, Eclepsis, aliaue, quæ à Donio nostro non indiligenter explicantur. in quibus haud equidem dubito, quin sicut proprietate uocabulorum, ac subtilitate discriminum; feliciores nobis extiterunt; usu quoq. fuerint præstantiores. Quod argumentũ qui aspernantur, velim scire an ex Cicerone satis constare putent, non insuetas antiquis fuisse delicatas quasdam uoculas, quas in hodiernis cantibus nonnulli sic demirantur. *Quanti molliores sunt* (inquit lib. 3. de Oratore) *& delicates in cantu flexiones & falsa uocula, quam certa & seuera? quibus tamen non modo arsteri, sed si sepius fiant multitudo ipsa re clamat.* Quem locum eò potissimum attuli, vt cognosceretis quantominus corruptum olim quam hodie fuerit vulgi ac multitudinis iudicium; siquidem nunc videre licet, quo crebrius huiusmodi cantuum deliciæ à symphoniacis nostris inculcantur, eò maiores ijs plausus dari; atque illud subinde repeti *Euge* vel *σοφός*, vel *Non potest melius*. At enim Eumolpe dices, Audis nimirum ac vides quam tinnulis vibrationibus, quam molliculis plasmatis, quam mellitis fusisq; melismatis Eunuchi nostri formosuli ac venustuli luxurientur! Video nimirum ac rideo. quid enim? tu in eo sitam putas summam musicæ pulchritudinem atque elegantiam? si ita putas, falleris: sed falleris cum plerisque. Quotus enim quisque nouit *quid distent a lupinis?* Adolescens mihi crede; vel poëtæ potius, *In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.* Atqui hic nulla prorsus ars; sed praua potius atque inueterata consuetudo center grassatur. dum enim cantores nostri vitare student ru-

dem quamdam cantus siccitatem, ac rigorem, eum ita emolliunt ac frustillatim, vt ita dicam, concidunt, vt ferendi non sint. Quo vitio nostrates Itali præter cæteros tenentur: qui belli nimirum ac festiui saperdæ sibi ipsis videntur; ac reliquos meras pecudes ac stipites putant. In quo merito sane ab exteris deridentur; qui iudicione an inscitia? certe eiusmodi ineptijs parcius indulgent: neque enim id quæro: tantum dico, tam frequentibus prolixisq. melismatis nihil insulsius, nihil leuius, nihil effeminatius, nihil magis inefficax fieri posse. Quam tu quæso vim vel emphasin (si hoc exprimit illud quod *Aërem* vulgo vocant) aut affectum habere posse putas, eiusmodi modulationes, in quibus tertia quaque syllaba, cantantis vox, repetitis vsque ad satietatem iisdem fere excursibus, nusquam consistit; nusquam aures implet; nusquam vllum concentus saporem percipi finit: sed saltuatim ac volutatim huc & illuc celerrime ducta, nullum sui vestigium relinquit. An hoc canere tandem est, vel cantillare potius, Musasq. discerpere? Verumtamen ferendæ fortasse essent huiusmodi deliciae, si in clausulis ac longioribus syllabis, non vbique; si in rebus ludicris, non in grauissimis; si in lasciuioribus carminibus, non in sanctissimis sententijs; si in scena, non in sacris ædibus; si in comensationibus, non in supplicationibus adhiberentur. Illa vero speciatim Melismata, quæ eatenus extenduntur, vt vno spiritu proferri nequeant; ac necessario diuulsa sint atq. hiulca; in Mimicis fortasse modulationibus, atque agonismatis quæ ostentationis causa fiunt, tolerari possent; cæterum in sacris pijsque argumentis; ac sæpe etiam flebilibus; qualia sunt quæ Christi Domini cruciatibus ac Passioni dicantur (dicam equidem quod sentio; nec sine stomacho) magno seculi nostri dedecore tamdiu tolerantur. Sed totum hoc partim inscitiae, partim incuriae illorum, qui hæc moderandi & corrigendi potestatem habent, tribuenda sunt. *Decipimur* quippe *specie rebus*: paucique oppidò reperiuntur qui suauitatem à mollitie, artificium ab affectatione, varietatem & copiam à superfluitate seiungere sciant. Interim hoc vos habete, non tantum eiusmodi Melismata nimia prolixitate peccantia, diuulsa, incoherentia; earumdemque pericoparum inculcatione fatiscientia, parui esse facienda; sed etiam quæ breuiori ambitu inep-

ineptas quasdam earundem phthongorum iterationes habent: nimiamq. præferunt affectationem. Item quæ extra proprios Modorum cardines licentius euagantur: aut ^{ἡδὺς} siue proprietatem præferunt subiectæ materiæ parum conuenientem. Ea porro cum in Melesi quadruplex sit: alia enim Grauiæ sunt ac temperata, tranquillaque; quam speciem Græci Hesychnasticam vocant: alia læta atque exultantia; quæ ad Diastalticam spectant: alia contra flebilis atque mœsta, quæ ad Systalticam pertinent: alia concitata ac vehementia; quæ ad Enthusiasticam referuntur: ac totidem etiam Melismatum genera esse possint; scire velim quisnam recentium Musurgorum ea discreuerit; qualiaq. quæque sint exemplis diagrammatum ostenderit: aut saltem in cantoribus instituendis, eiusmodi differentias ac varietates signanter edoceat; quæq; huic vel illi cantico magis congruant indicandum putet. Sed neq; hæc Melodiæ seu Melopœiæ pars tam utilis ac necessaria, à quoquã tractata reperitur nec sine ea miselli catores munere suo recte atq. ex ordine fungi vnquã poterunt. Age vero exemplis res fiat illustrior: quædam Melismata reperiuntur, quæ tertios quosq. phthongos punctis adauctos habent: quæ cum Rhythmum quemdam exultantem ac saltatorium præferant (nec minus enim ad Rhythmum quam ad Melos, quatuor illæ species pertinent) in grauib; ac sedatis, multoque magis in flebilibus modulationibus locum habere non possunt. Et tamen cuiuscumque generis Melismos & condimenta cantuum sine vlllo discrimine à peritissimis etiam cantoribus promiscue vsurpari videmus. Itaque quæ maxime in re Neoterici priscos antecessisse glorientur, vereor vt longissimo interuallo citra eos substiterint. Organica vero pars siue Crumatica (hæc enim τὸ ὀργανικόν in ordine sequitur) video quam accurate à nostræ huius ætatis artificibus excolatur: minime despero tamen persuasurum me vobis non minorem habuisse veteres huiusce artis peritiam. Principiò enim ex tribus generibus Instrumentorum, quæ nudiustertius recensui, tertium illud in quo sunt cymbala, nablia, crotala, aliaque eiusmodi (quod reuera duobus reliquis nobilitate cedit) vix hodie aliquo in pretio est: nulla enim huius generis Instrumenta habemus, quæ vel paululum operosiora sint; vel admodum iucunda: olim vero multo plus
digna

dignationis habuisse; ac suauioribus organis exercita fuisse; præsertim apud nationes Orientales, multa sunt quæ suadeant. Primùm tam frequens illorum apud profanos autores mentio; deinde in Dauidicis psalmis tam honorifica eorundem appellatio. Assentior enim viro pariter doctissimo atque ingeniosissimo Leoni Sanctio Societatis Iesu, *benefonantium* epithetum nequaquam adscripturum cymbalis fuisse Regium psalmographum, nisi & tractatu operiosiora, & auditu iucundiora fuissent, quam ea quæ hodie alicubi, sed mutato nomine vsurpantur. Vt enim hoc obiter vobis indicem, cymbala sunt quorum speciem expressam videtis apud Laurentium Pignorium in opere antea memorato de Seruis. quales propemodum erant, quibus olim non insuauiter concrepantes audiui nonnullos Gallicarum trirerum remiges; non satis memini Massiliæ ne an Telone. Eiusmodi cymbala arguto tinnuloque ere constantia *Timbres* Gallicè vocant; aliquantoque peritius quam Turcæ sua tractant. Confirmabit etiam, vt spero, hanc meam de pulsatiliu Instrumentorum maiori apud veteres præstantia opinionem, Donij nostri opusculum de scabillis: quandocumque lucem aspiciet. Sed ad reliqua pergamus. Duplex considerari potest rei organicæ perfectio; prima in ipsis Instrumentis vti sonora sint; auditu iucunda; pulsatu facilia. secunda in artificum opera atque vsu: qui duabus maxime rebus spectatur; partim excellentia eorum quæ organis canuntur, quæ Græci prius vocabulis Citharismata, Aulemata, Crumata appellant; nos etiam vnico verbo non inepte *sonate* vocamus: partim manuum agilitate, totiusque oris, linguæ, ac labiorum conformatione priuatim in tibijs. Priori igitur parte quæ ad ipsamet organa pertinet, ad Organopœiæ examen reiecta, quid de posteriori iudicandum sit, quæso mecum paulisper cognoscite. Cantuum organicorum, tam eorum scilicet quæ fidibus, quam quæ tibijs fiunt, cum tanta sit cum vocali cantu siue Melodico affinitas, quibus coniecturis atque argumentis patefacta est summa huius apud priscos perfectio atque excellentia, iisdem quoque illorum pulchritudo ac præstantia elucescat necesse est. Cum igitur triū Harmoniæ Generum ac nonnullarum specierum, totq; Tonorum vsurpatio, tantam varietatem ac pulchritudinem veterum Melodij

dijs conciliauerit ; eaque omnia in Instrumentis quoque locum habeant, quis ambigat quæso quin hic etiam egregie illi excelluerint. Nam de diligenti quidem assiduaque exercitatione; quæ vel plurimum habet momenti in psallendi inflandiq; tibias disciplina, eadem hic ratio valet à commissionibus, emolumentis, æmulandique studio ducta, quæ priscos illos citharistas ac tibicines ad perfectionem artis suæ adipiscendam vehementissime inflamabat. Concedo tibi Philopone peregregios psallendi artifices esse quos collaudasti, Maugarium, Rossium, Horatium, Gualterium; aliosque innumeros, qui tota Europa hodie florent. at non minus excellentes fuisse puto Pythagoram Zacynthium, Alexandrum Cytherium, Stratonicum, aliosque complures à priscis scriptoribus memoratos. Nisi forte hos aut hebetiores ingenio, aut manu segniores, aut minus laudis & gloriæ cupidos fuisse existimas: vel ingentibus ijs præmijs, quæ nuper significabam, non satis acui atque elimari hoc artificium potuisse tibi persuades. Quod si tibialis scientia proprie spectatur, Deus bone quantum hic iacemus, atque à veterum præstantia recessimus! Vnum tu, præter Missillium amicum meum scientissime inflexam tibiã, quam Ceraulum voco siue Corniculum, infantem commemorasti: non dubito tamen alios nonnullos reperiri, & repertos fuisse superioribus annis hac facultate præstantes; vt qui me puero Romæ vigeabat maxime, Patauini Episcopi cerauletes. Sed quid tam pauci valent, si cum tot celeberrimis antiqui seculi tibicinibus conferantur? quos nemo sanæ mentis longo interuallo hodiernis præcelluisse negauerit. Pulcherrima quippe meo animo musicæ species non paruo seculi nostri dehonestamento iam ferme ad nihilum recidit. Specimen equidem huius rei nuper cepi hac ipsa in domo, quò tibicinum Romanorum exilem gregem, tam illorū scilicet qui Arci Aeliæ, quam eorum qui Capitoliæ curiæ subseruiunt, vt eorum experimentum facerem, conuocaui: quibus nihil vnquam contemptius vidi; nec scientiæ minus quam numerorum egenos. Nam cum Diagrammata quædam Gallicarum saltationum ijs apposuissem, facile animaduerti nec seruare numerum, nec satis expeditè Morum notulas percurrere. Demiratus etiam sum minus ijs in vsu esse Rhythmum pedibus modera-

ri:

~~...~~ exacte sequi vnquam possunt. Sed mirandum non est tam imperitos esse Romanos tibicines: nam & rarissime ad concinendum exercitationis causa conueniunt; nec valde frequenter sacris concentibus adhibentur: & tenui admodum salario autorati sunt. quocirca tota hæc tibicina ars iam ferme hic atque alibi exoleuit. Nam & Florentiæ vbi paucos ante annos Gallo quodam admoderante satis belle exercebatur, nunc valde refrixit: & in Gallia Cisalpina (vbi quondam tibicines magna fama erant) post tot bella ac pestilentiam paucos iam superesse cognoui. In Britannia quidem etiamnum Auletica valde florere dicitur; vnde etiam satis boni cerauli afferuntur (nescio enim quo fato omnis fere cultus ac liberalior disciplina ad Occidentem; immo ad occasum properat) sed nequaquam Britannos artifices ad veterum illorum tibicinum gloriam accedere credam; Ismenia videlicet, Antigenide, Pronomi; & qui Alexandrum ad corripienda arma perpulit, Timothei Thebani. Floruit hæc quondam ars cum in Italia, tum maxime in Græcia; præsertim apud Thebanos; immo apud omnes fere non cultiores tantum; sed etiam semibarbaras gentes. De Tuscis quidem nostris memoriæ prodidit Aristoteles, qui omnium prope gentium instituta & mores libris, qui iam non extant, collegit; ad tibias pugnare solitos; & seruos flagris cædere; atq. epulas instruere: vt minime mirandum sit quod nudiusquartus ex Eratosthene, seu potius Athenæo retuli; pugilum etiam certamen non sine tibicinum accentionibus apud eos fuisse celebratum. Illud quoq. vulgatum est apud veteres Romanos non modo sacrificijs ac theatralibus ludis; verum etiam funeribus, nuptijs, conuiujs, comestationibus, atque omnibus prope in rebus tibias fuisse adhibitas. Adijce quod vsitatum olim fuit symphonia tibiæ in longis nauibus remiges incitari; ipsamq. remigationem regi. quod ex Plutarchi Demetrio, & Maximi Tyrij Dissertatione 21. & Asconij Pediani fragmentis manifestum est. *Symphoniaci* (inquit) *serui dicuntur; per quos remigibus celeuma canitur, & per assam vocem, id est ore prolata, & vt in Argo naui interdum per citbarem.* & Cicero in Verrem ab hac muliere præfectus Antonij quidam *symphoniacos seruos abducebat per iniuriam; quibus se in classe vti velle dicebat.* Quid enim vobis in memoriam reuocare

cem, quod nudiusquartus dicebam Lacedæmonios in aciem pro-
 dire solitos ad tibiam; cum nulli studio tam attente atque obnixe
 vniuersa Græcia incubuerit: adeo vt non puduerit viros suarum
 ciuitatum principes serio in ijs exerceri: quod de Thebano Epa-
 minonda & Ptolomæo XI. Ægypti Rege nuper memorabam. vn-
 de tam frequens in Græcorum libris tibicinum ac tibiaram men-
 tio occurrit. Quid quod sexaginta amplius earum species apud
 varios autores obseruasse videor: ex quo non obscure intelligitur
 quam crebro in vsu, quantoue in pretio fuerint: &, quod conse-
 quens est, quam apte scienterque tractatæ. De suauitate porro
 huiusmodi instrumentorum (etsi nonnulli ea non probant; vel
 quod laboriosa sint; vel quod à paucis perite tractentur) quid plu-
 ra dicere attinet? Quis enim est adeo sensuum hebes, vt ijs vel
 mediocriter inflatis non capiatur: siue dulcem ac sedatum Pythia-
 rum sonum requirat: siue Choricarum concitatum ac vehemen-
 tem: siue obliquarum querulum ac lugubrem: siue inflexarum,
 patheticum ac flexanimum: siue Gallicarum tinnulum atque acu-
 tum. Nec id mirandum: nam si ea præcipue laudantur instrumen-
 ta, quæ humanam vocem propius æmulantur, multo præstatiores
 tibiæ sunt quam instructa fidibus organa. Non eo inficias in con-
 clauibus clausisque locis neruos quam tibus iucundius audiri. at
 in propatulo apertisque spatijs ac distantibus, iucundiores tibiæ; &
 testimonio etiam Aristotelis ad cōmouendos animos haud paullo
 validiores. Quantum ad me attinet, nullum ego concentum sua-
 uiolem fieri posse puto quam choraulorum, si à peritis, atque vt
 opus est scienter inflentur: nocturno præsertim tempore, cum om-
 nia silent; atque e longiori distantia. Nimirum hic maxime can-
 tus cælestes illos beatarum mentium choros meo animo videtur
 imitari: miroq; quodam ac prope diuino dulcedinis sensu auribus
 illabi: &, vt memet vobis aperiam, multo is mihi suauior, gratiorq;
 videtur, quam electissimum quoduis Scoliasma à quamlibet egre-
 gijs symphonicis decantatum. Sane dissimulare vobis non pos-
 sum quam ægre feram hoc genus organi hodie propemodum exo-
 leuisse. Nam si quis illud non magnæ utilitatis deputat, quòd
 Physaulorum tanta sit copia & celebritas, minime is mecum sci-
 licet sentit. cedò enim quam decenter in sacris supplicationi-
 bus,

bus, quæ agendis Deo gratijs in publica lætitia fiunt (alia enim ratio est lugubrium ac tristem) & reliquis eiusmodi solemnitatibus, festisq. triumphalibus; vt in Principum peregre aduenientium, vel redeuntium occurribus, vsurparentur? Quid nuper, cum tot ignium ac luminum sumptuosissima spectacula ob Cæsaris nostri electionem magnificentissime pluribus in locis hac in vrbe ederentur, quam decēter, quantaque omnium voluptate e pergulis ac mœnians earum Domuum, ante quas festi ignes succēdebantur choraulorum symphonix audiri potuerunt? Cardinalium videlicet Sabaudi, atque Aldobrandini; ac duorum Oratorum Cæsarei & Hispaniensis; necnon Motmanni Sacræ Rotæ Auditoris Germani. Atenim pauci reperti fuissent tibicines qui huic sufficerent muneri. & hoc ipsum me angit ac torquet auleticam disciplinam huius seculi (quod florentissimum plerisque videtur) incuria, & neglectu ad tam paucos esse redactam. Verumtamen fingite nunc animo peritissimos atque exercitatissimos artifices; & choraulos egregie bonos, electissimosque; eosq. in plures classes secundum potiores ac genuinos Modos, & Harmoniarum species dispersitos; deinde nunc hos nunc illos permutatis apte vicibus concinentes; quid in toto Musicæ regno admirabilius, quid diuinius animo concipere possemus? An simile quidquam ab hodiernis concentibus expectabimus? Iurare ausim raptum iri extra se audientium animos, si tale quidpiam exaudiatur. Nemo vestrū opinor expertus est quo voluptatis sensu perfundatur, si quando Missillius noster corniculo suo cum alijs vocibus modulatur: quid putatis fore si discretis in tres vocum gradus ceraulis, quinq. peritissimi artifices ijs inflandis conspirent. caue enim Philopone credas, quod non ita dudum mihi dicere visus es, nequaquam id fieri posse; cum netodiæ tantum ceraulus inseruiat. Possunt enim ijs quæ nunc sunt in vsu corniculis medias voces tuentibus, alia exiliora compingi; quæ netodiæ aptentur & acutius sonent: aliaque rursus maiori forma grauius resonantia. Immo tres diuersos ceraulorum gradus à multis fabricatos scio (& autores extant qui eorum figuras exhibeant) quorum succentiui siue grauiores à reliquorum specie nonnihil discedunt: duplicem enim habent flexum instar litteræ S: quibus si in grauiorem partem præterea ad-

iunxeris eum quem Serpentem appellant (Streptaulum ego vocare soleo) quatuor habebis ceraulorum differentias : ex quibus concentus bifariam dispertiri satis apte poterunt . Nam siue minimum atque acutissimum detrahamus , reliqui tres Tono concinent Dorio, vel Phrygio, exempli causa : siue Streptaulo ablato, tribus alijs vtemur, Hyperdorio, siue Mixolydio : aut certe Hyperphrygio . Cur autem vix in vsu iam sit grauior ea corniculi species, quæ in modum S litteræ conformatur, si quis interroget id ex eo fieri dicam quod non nisi vehementi inspiratione inflari potest : quod etiam acutioribus ceraulis euenire dicunt . Quocirca cum eiusmodi organa per quam laboriosa sint , validiores pulmones requirunt . Sed nihil est quod non industria & sumptu effici possit . velint modo Principes huic studio incumbere : non hæc tantum ; sed & aliæ difficultates superabuntur . Non meministi Polyæne quid Iulius Pollux de Herodoro quodam Megarensi tubicine obiter memoret ? De eo nempe (*subdit Polianus*) qui duabus simul maximis tubis inflatis , horrendum adeo edebat clangorem, vt iuxta eum cõsistere nemo posset : nec mirum ; statura enim fuit procera ; quatuor nempe cubitorum ; & corpore robustissimo : adeo vt fenos panis chœnices in dies singulos : carnis viginti pondus esitauerit : vini congios binos ebiberit ; & , vt Herculem credo imitaretur , leonina pelle amiciebatur ; super vrfinam cubabat . Notabile porrò est quod de ipso non Pollux modo , sed Athenæus narrat , Demetrium illum , qui ab expugnandis vrbibus Poliorcete cognomen inuēnit ; cum Argos oppugnaret , ingentemque quamdam machinam, quam à se inuentam Helepolin vocitauit , mœnibus admouere , quamquam maximo conatu militum non posset , Herodorum hunc acciuisse : qui continuò duabus illis suis giganteis arreptis tubis , cum eas vno spiritu animasset ; tantum vigoris atque alacritatis vrgentibus machinam inspirasse , vt quò volabant eam propulerint . Qua ex historia (neque enim fabula est) perbelle conficere potes o Charidore, qui antiquitatis patrocinium præfractè susceperis, cantores præscos non Musarum modo cultores ; sed Herculis quoque æmulos fuisse . Et ego (*inquit Eumolpus*) hodiernos dicam non Veneris tantum asseclas esse ; sed & Martis imitatores . Recte (*inquit Charidorus*) dicas etiam licet

ex Mercurio Venereque conflatos, ut eorum venustatem ac solertiam vno verbo significes. Sed caue ne ad muliebrem prouocem sexum. idem enim Athenæus paulo post ex Posidippo meminit Aglaidis cuiusdam tubicinæ, quæ in magna illa pompa quæ Alexandriæ primùm acta est, magnifice ac pompaticè prorsus induta, ingentemque cristam capite gestans tubam inflauit. quam ut bene masculam & fortem sciatis, & tamquam Herodori illius æmulam, atque discipulam; duodecim pondo carniū quotidie vorasse: panis quatuor chœnices: vini congios singulos haussisse idē Athenæus testatur. *Cui leniter arridens Philoponus*, Euge (*inquit*) egregia Heroïna! *Et Charidorus*, Nuncubi tam strenuas mulieres tu mihi hodie reperies? In Patagonum fortasse regione (*subdit Polyænus*) vbi fœminæ sunt e giganteo genere; si verum narrant Hispani, quæ pugiones deuorant, ensesque deglutiunt. Sed omis- sis iocis, cedò quid attinuit Megarensis Herodori meminisse? Ut in animum inducamus nostrum (*respondit Charidorus*) hodie etiã si perquisitio fiat, reperiri homines posse firmorum laterum ac faucium, qui, si non duas giganteas tubas, at certe aliquanto maiorem vulgari ceraulo commode inspirent: qui sane haud paulo exactiorem suauioremq̃ue hypatodiam præstabit; quam ductilis hæc tuba: quæ vicariam illi operam præstat potius quam ordinariam; & vix ad vnguē cum ceraulis consonare potest: cum difficile admodum sit eatenus mobilem ipsius partem producere ac reducere (in quo Anesin atque Epitasin fieri non ignoratis) ut certum ad limitem vsque congruat; nec per sæpe vei tantillum discrepet. quapropter nunquam fateor eiusmodi organum probare potui. præsertim cum præcipuum illud quod huic Instrumento inesse videtur, ut cum plasmate in eo cani possit, minime videam vsurpari. *Hic Eumolpus*, Antequã vltèrius pergas, expone quæso nobis quid Græcū hoc vocabulū in re nostra significet. *Et Charidorus*, Plasma (*inquit*) antiqui musici ac rhetores vocabant (ut videre licet apud Quintilianum) velocem quamdam vocis flexionem, quæ in continua eius intentione, vel remissione auditur; quam ἐπίτασιν atque ἀνεσιν Græci vocant: quæ non modo in hominum loquela circa syllabas acuto accentu insignitas exauditur; sed etiam in ijs organis fieri potest quæ voces non habent certas actūq̃.

actuque discretas: quales sunt panduræ tetrachordæ; & pandurium minusculum; quorum cubitus siue manubrium iugamentis discriminari non solet. Quæ vocum flexiones, licet à cantu vehementer abhorreant, vt Aristoxenus docet, si solæ nimirum adhibeantur, tamen si parce ac modice fiant; puta intra semitonij spatium, molliorem ac dulciorem cantum efficiunt: eumque quodammodo condiunt; præcipue incipientibus ac desinentibus. phthongis: naturam enim maxime imitantur; quæ ad extrema per media libenter progreditur. Quocirca in Panduris hexachordis; quæ voces habent iugamentis distinctas, cum non facile plasma adhiberi possit, tamen in arcu ductionibus similitudinem quandam illius referunt; cum paulatim neruum vehementius pellunt; ac rursus, vbi ad summum vigoris peruenerint, ad lenissimum paulatim redeunt sonum. Plasmatis quoque quædam species est, qua peritiores nonnulli cantores, dum cantici alicuius membrum quodpiam auspiciantur, ab eo qui notatur phthongus, trihemitonio inferius incipientes intermedias voces celeriter transeunt; non quidem continua epitafi, sed sine illarum percussu: vt in simplicissima inflationis specie tibicines faciunt. quorum exercitatissimi an dicto plasmate in tuba ductili, ceraulo, & choraulo vtantur, definire certo non possum: hoc tantum dico veteres in postrema specie (quam Germanico vocabulo *pifferos* nunc vocant) post Antigenidam vsurpasse: quod Plinius ex Theophrasto tradidit, de tibiali arundine tractans: vbi illud etiam innuit apertiores fuisse lingulas: quibus tibiam inflantes, sonos inflectebant. Quod artificium si nondum, vt videtur, nostris artificibus innotuit, non modica in re ab antiquis certe superantur. De reliquo cum tibicinas olim, & quidem illustres extitisse ostenderim, non nimis operosum erit opinor tibicinas aliquot prisca producere. Iuuat quippe earum quoque meminisse; vel quod non pauca vt tubam, ita tibiam tractauerint; sed plurimæ, ac præstantissimæ huic organo operam dederint: vt Lamia illa quæ Demetrio Poliorcete in delicijs fuit: vt aliæ multæ, quas Lyfander Lacedæmonius captis Athenis eo adegit vt simul concinerent, dum mœnia illius vrbi diruerentur: vt ex Plutarcho cognoscimus: vt aliæ cõplures veteribus memoratæ: quas sciens omitto; ne vos id discuciet quod in hodie-
nis

nis mulieribus nihil simile ostendere potestis. Sed de organica
 satis. proximum est vt Semæographiam veterem cum hodierna
 conferamus. Notum vobis esse opinor antiquos Græcos; illorūq;
 exemplo Romanos etiā nostros, quibusdā Notulis ad perscribēdos
 cantus vsos fuisses, quas Diagrāmata vocabant: quòd ex ipsismet
 alphabeti Græcanici litteris, multifariā tamē variatis, constarent.
 Ea cū essent dispertita, vt ex Alypio Græco scriptore discimus, per
 omnia tria Genera, & quindecim Tonos, bina singulis cuiusq. syste-
 matis phthongis, siue chordis, assignabantur: nam alterū quidē Di-
 ctioni idest carminibus, eorumque syllabis superponebatur; vt ef-
 set indicium qua τῶν siue sonitu cani deberent: alterum suppo-
 nebatur; vt Crusin siue organi sympsalma, hoc est præcipuos in-
 fimosq. vt opinor, hodieq. fit, eius phthongos, ostenderet. Ha-
 bebant etiam quasdam alias notulas e lineolis multipliciter inter
 se iunctis; quibus temporum spatia numerosque indicarent: quas
 pari ratione vnicuique syllabæ superposuisse videntur. Ad discrimi-
 nandas vero Baseis siue Rhythmorum mensuras ac percussio-
 nes, punctis utebantur: quæ quibus erant syllabis, phthongis, no-
 tisque supposita, in eas Arsin incurrere innuebant. Quæ omnia
 Anonymus sed antiquus Bibliothecæ Vaticanæ scriptor, non ob-
 scure significat. quem proculdubio non viderunt ij, qui nulla alia
 temporum signa habuisse priscos musicos credunt, præter vulga-
 tum illud in communi loquendi vsu longarum breuiumque discrimen.
 Hunc Notandi morem, si in vniuersum recentiori præfe-
 ram, profectò amens sim; ac nimius vetustatis admirator: neque
 est ingenuitatis meæ dissimulare, quodnam quidque sine vilo par-
 tium studio, mihi maxime placeat. Aio igitur generatim hodiernam
 methodum mihi potiore videri: neque non propterea ve-
 tustam rationem suas habuisse quasdam proprias commoditates.
 Principiò enim totus iste Notularum ascensus atq. descensus mi-
 rifice adiuuat incipientem; & quasi manuducit ad acutiores gra-
 uioresque phthongos, quatenus opus est, enuntiandos: deinde
 ipsimet linearum ductus satis belle animo suggerunt neruorum in
 organis dispositionem, communisq. systematis chordas: tertio
 nihil aptius fieri potuit, quam vt iisdem signis, & temporum lon-
 gitudò, & altitudo sonituum designaretur: atque vna eadem-
 que

que notula ; sed nunc altius , nunc demissius posita , Modis , Numerisque subseruiret . Quarto vtilissimum hæc ratio habet vsum , in Concentibus potissimum multarum Partium vt vocant , aspectui subijciendis ; præsertim vbi Homophoneses , siue , vt vulgo dicunt Fugæ , Imitationesq . vsurpantur : adeo vt sine his lineis vix exerceri posse videantur . Itaque si semel statuimus veteres ijs caruisse , eò ferme inducor vt credam in vocum humanarum conventionibus , parum , vel nihil prorsus vsitatos olim fuisse eiusmodi lusus atque inuentiunculas : Organicorum quippe melorum siue crumatum alia ratio est : longa enim aduetudine psallendi tibijsq . canendi potuerunt eas etiam frequentare . Cæterum quatuor hæc potissimum aduertere vos hic velim . Primum antiquam illam rationem id præcipue commodi habuisse , quòd modulata carmina multo angustius spatium occupabant : quæ res magnum nonnùmquam commodum præstat : exempli causa in pronunciandis scena tragædijs , siquid aliquando gestant actores , quod iuuandæ memoria gratia descriptos cantus clam spectatoribus continere possit : vt in fictorum iaculorum latioribus cuspidibus aliquando fieri vidi . Secundo si ad probe intelligendam hodiernæ semæographiæ seu tabulaturæ rationem tot illas ac pene innumeras figurarum species , regulas , obseruationes necesse sit addiscere , vt multi stultissime sibi persuadent , prope est vt antiquam illam præferendam putem . Tertio secundum veterem methodum multo compendiosius potuisse , vt mihi quidem videtur , pueros olim progymnasmatis operam dantes teretissare , siue progymnasticis syllabis quoscumque cantus emodulari , quam iuxta hodiernam rationem , plures quam necesse sit syllabas e Guidoniano systemate vsurpando , nullaque diagrammata singulis lineis earumque interstitijs apponendo . Quarto diuersitatem hanc Clauium & supersticiosum hunc morem diagrammata initio lineamentorũ omitendi , tantum habere obscuritatis & confusionis , vt multum laboris , temporis , ac molestiæ misellis pueris ante deuorandum sit , quam prompte atq ; expedite omnes phthongos pronuntiare possint , ac *τερεσιζειν* : adeo vt paucissimi cantores reperiantur (o magnum hodiernæ musicæ dedecus !) qui per omnes clauis canere ex improviso audeant . Quod malo equidem imperfectioni huius se-

meographiæ tribuere quam cantorum inertia, Quæ omnia multo vobis liquidiora erunt, cum Donij nostri siue Latinum, siue Gallicum σύγγραμμα inspexeritis: vnde etiam manifestum fiet opinor hodiernam semeographiam nonnihil immutatam, iuxtaque veterem modum priscumque Græcorum systema concinnatam, duplo saltem faciliorem aptioremq. futuram. Sed dabo tibi Philopone (vide facilitatem meam) antiquam semeographiam hodiernæ vt nunc est collatam deteriore esse: quamuis refragari videatur Zarlinus vester: qui cum hodiernis Græcorum musicis notis (quæ tamen longe concedunt antiquis) omne cantionum genus expeditius exprimi posse putet, quam vulgaribus nostris; quid de ijs iudicaturus fuerit vos estimate: ac simul quæ antum huic causæ fidam agnoscite. qui cum tanto suffragio hac in disceptatione optimo iure vti possem, abstinui. Etsi igitur tamquam subducis rationibus hac in summa, nos Veteratores reliquamur, vides tamen Philopone quantum adhuc interfit vt nobiscum vos Nouatores paria feceritis. Iam vero suo se nobis loco (idest quintodecimo gradu) symphoniurgia offert: in qua præcipue Nouatorum (& si submolestum est hoc nomen) Recentiorum defudat industria. immo hanc solam plerique, vt nudiusquartus dicebam, Theoricam musicam nuncupant: etsi non magis ad Theoreticam partem pertinet, quam in edificandi facultate Architectura. Huius præceptis ac regulis omnes fere Recentiorum referti sunt libri: nemo enim ferme est qui non eandem brassicam ad satietatem, immo ad fastidium ac nauseam, sæpius recoquat: vt iam pudor sit easdem Nenias toties recantare. Contra de hac veterum mirum silentiū; vt ne verbum quidem de contexendis concentibus apud illorum quemquam, quorum quidem scripta constant, appareat. Quod quale sit, atque vnde oriatur inuestigemus, si placet. Multa sunt in communi hominum vsu hodie vulgata atq; protrita, quæ cum olim etiam exriterint, nulla tamen eorum apud priscos autores mentio extat. Nam ecce Morbilli & Varioli qui vocantur (pueriles nempe morbi, quorum nemo fere expers est) in veterum medicorum scriptis non reperiuntur memorati: licet sub exanthematum specie ac vocabulo sint qui putent à Græcis comprehensos. Sed certe, cum Varioli saltem, non leuiter egrum afficiant,

ac mi-

ac minime periculo vacent; ac propterea propriam curam, curationemque desiderent; atque e menstrui sanguinis reliquijs, vt opinio est, efflorescant; nec idcirco ab ijs fuisse veteres videantur immunes; admiratione non caret tam pertinax in re tanta, silentium. Sic minus equidem miror nullam apud priscos musicae scriptores mentionem fieri symphoniurgiae, aut quocumque alio nomine hoc artificium appellauerint: praesertim cum nec satis multi illi sint, nec prolixi admodum operis: vtpotè qui non Musicam totam, sed Harmonicam fere partem exponant; ad quam proprie symphoniurgia non spectat. Deinde contrarium prorsus ipsis & nobis eueniebat. illi non in musica solum, sed & in alijs facultatibus scientiam potius ac theoriam; nos ex aduerso magis praxin; atque effectiorem in pretio habemus. Quocirca cum Archimedes non minus bonus fuerit Mechanicus, quam Geometra; de mechanica nullos, de geometria multos atque egregios libros reliquit. Scitum etiam est diuinum illum Platonem scientiam & cognitionem rerum haud paulo praestantiorum manuum opere ac peritia, quam ipse *χερσπυιδω* vocat, pronuntiasse. quod tum in Dialogo de Philosophia (qui etiam Amatores inscribitur) tum alijs suis libris aperte profitetur. Quid quòd multae artes, quo magis protritae sunt atque vulgares, eo pauciores reperiuntur qui operæpretium putent eas in litteras mitti. pistorum enim siue panificum opificium vnum est ex maxime necessarijs, atque vbiq; fere vigentibus: & tamen cum multis praecipis constet, nec pauciorum obseruationum cautionumque indigeat, nullus extat, quod sciam, scriptor Italice, Gallice, & Hispanice, qui seorsim saltem hanc tractationem peregerit. quamuis in abstrusioribus libris rimandis; & in Indices referendis satis diligentem operam impenderim. Quod consimili ratione priscae illi symphoniurgiae, seu musurgiae euenisse crediderim: praesertim cum eiusmodi disciplina sit, quae opere atque exercitatione potius, quam praecipis & subtili quadam indagine consistat. Nam etsi in Recentiorum libris complura eiusmodi praecipia aceruatim congesta reperiuntur, si verum tamen Philopone fateri vis, pleraque eorum nec consummatissimi quidem Musurgi mente ac memoria comprehensa tenent. Nam poti oribus quibusdam, & capitalioribus

exceptis, reliqua exercitatione potius ac longa componendi consuetudine perdiscuntur, quam e commentarijs musurgorum. Mitto quòd eius doctrinæ maxima pars ad symphonias potius Instrumentorum; aut humanarum etiam vocum, sed sine vlla sermonis ac sententiæ efformatione teretissantium (in quæis vnica tantum delectatio sine vlla affectuum imitatione requiritur) quam in concentibus hypothesein aliquam ac sententiam, siue metricæ, siue etiam soluta oratione continentibus: in quibus non modo minutiores eæ regulæ ac præceptiunculæ non obseruantur; sed affectuum sententiarumq. exprimendarum causa, multæ etiam dissonantiæ, aliæq; communibus regulis aduersantia, non absurde vsurpantur. At enim excogitarunt etiam tabulas ad quas in singulis synchusibus quouis nouitius tiro recurrens, emendate, hoc est sine dissonatiarũ vitijs, componere possit. cuiusmodi sunt apud Zarinum Instit. par. 3. cap. 48. *Quadriciniorum Regulæ, De Unisono Regula prima. Si Notodus unisonat cum Mesodo grauiore, Hypatodus autem ternaria distabit ab eodem grauiore Mesodo, Mesodus acutior Diapente vel senariam efficiet supra Hypatodum. Secunda. Sin autem Hypatodus Diapente distabit sub grauiore Mesodo Acutior Mesodus ternaria vel denaria distabit supra Hypatodum*: aliæq. eiusdem generis. De qua methodo prius hoc statuo eam esse vsque adeò tædij molestiæq. plenam, vt vix vllus tam patiens & studio musicæ flagrans tiro reperiri posse videatur, quod paulo ante dicebã, qui memoriter eam cõprehendere velit; atq. illuc meditationes suas redigere: deinde inscitiam atque ἀταξίαν summam præferre. Neque est quòd supercilium adducas Philopone: statim enim iudicabis iure ne an iniuria id affirmem. Vera atque emendata symphoniurgix methodus (qua veteres illos magistros vsos fuisse conijcio) in Diuisione τῆς Διαπασον fundari debet. quod verum ac solidum est omnium concentuum, ac totius musicæ fundamentum. Finge porro me magistrum esse; te vero Eumolpe discipulum meum: primum ego tibi demonstrarem quot modis Diapason diuidatur; nempe tribus: primo in Diapente ac Diatessaron: secundo in Ditonum ac Senariam minorem: postremo in Trihemitonium ac Senariam maiorem. Duas autem illas Senarias nihil aliud esse quam Diatessaron alterutri Ternariæ ad-

iunctam: quæ, siue maior est, Senariam maiorem efficit: siue minor minorem. tum adderem etiam duas illas Ternarias coniu-
 ctas $\tau\lambda\upsilon$ Diapente conflare: seu potius Diapente in eas resolui:
 indeq; effici vt Diapason interuallum vnica syncrusi in tres tantū
 consonantias diuidi possit: geminas videlicet ternarias, ac diatef-
 faron; nec plures quaternis vocibus recipere: cum interualla
 vno semper pauciora sint quam illorum termini siue voces. Adij-
 cerem postea hanc eandem diuisionē atque syncrusim sexies va-
 riarī posse: tradita etiam vniuersali formula variationum ex arte
 combinatoria si velles. Nam cum Diateffaron vno ex his locis
 statuenda necessario sit, summo, medio, infimo; eique alteru-
 tram ternariam superponi vel subijci; sequitur nullam aliam præ-
 terea permutationem effici posse. atque hæc omnia exemplis
 præsentēque palimpsesto manifestiora facerem. Ostenderem po-
 stea ampliora quam Diapason interualla nihil aliud esse quam re-
 petitiones eorum quæ intra illam sunt: vt Numeri, qui denarium
 excedunt, inferioribus respondent; vndecimus primo; duodeci-
 mus secundo; & deinceps: sic octauam vocem æquipollere primæ,
 (& consequenter Diapason vnifono) nonam porrò secundæ:
 deinde decimam tertiæ; ac propterea Denariam consonantiam
 Ternariæ: quæ prout maior minorue est, tanta etiam Denaria ef-
 ficitur. Atque cum hæc prima sit supra Diapason consonantia, si
 concentus termini intra hunc limitem consistant, pentadicū eum
 effici posse: scilicet ex quinque Partibus vt vocant constantem:
 eodemque ordine vsque ad integram Disdiapason (quæ veteris
 systematis mensura erat) procederem: singillatim ostendens quot
 cumque additis consonantijs, totidem adiungi posse Partes siue Vo-
 ces diuersas: eandemq. rationem esse de vterioribus interuallis
 Disdiapason excedentibus: siue ordinalibus numeris, puta quin-
 tadecima, sextadecima, & cæteris, siue ipsis consonantiarum no-
 minibus indicentur; exempli gratia Ditono, vel Trihemitonio Epi
 disdiapason, & similibus. Quibus vel rudi Minerua designatis,
 ostensaque vi ac proprietate $\tau\eta\varsigma$ Pseudodiateffaron ac $\tau\eta\varsigma$ Pseu-
 dodiapente; siue Tritoni, falsæque quinariæ, exponerem deinceps
 quæ consonantiæ proxime copulari possint: nullæ videlicet eiuf-
 dem generis; sed qualescumque aliæ, quæ non modo diuersæ sint,

sed etiam simplices siue infecabiles: vel etiamsi compositæ sint, fecabiles, si ex illarum copulatione nulla extremorum dissonantia resultet. Nec tantum Polysymphoniæ vim ac naturam; sed etiam Eusymphoniæ indicarem; videlicet quænam consonantia alteri relata, grauiorem vel acutiorem congruentius postulet locum. Quibus tamquam elementis symphoniurgiæ traditis, reliquam hanc *πραγματεία* duodecim vel quindecim ad summam regulis adiectis, absoluerem. Atque ita qua doctrina dimidiati vel integri anni spatio hodierni Musurgi (te semper Philopone excipio) perfunguntur; partim ob prauam illam methodum quam à barbari seculi magistris per manus acceperunt; partim quò diutius hæc cultura fructificet, vnicò ferme die idoneum nactus ingenium consummarem. Non quòd id sufficeret ad elegantes, iuauesque suisque omnibus dotibus absolutas concertiones componendas; neque enim vel integri anni disciplina satis ad id foret: nisi longa exercitatio; & quod præcipue hic valet, naturalis quedam vena atque vbertas ingenij accederet; qua si quis præditus adolescens ac longo præterea canendi vsu exercitatus, firmaque præterea memoria præditus (vt multarum cantionum, modulationum, rhythmorumque meminerit) nihil est quòd in hoc genere non facillime consequi possit. Nec mirum: nam nec in poetiæ quoque studijs vtique sufficit metricam artem quantumuis longo tempore percepisse, nisi diutinus componendi vsus, assiduaque poëtarum lectio, præter ingenij docilitatem, accedat. Immo, vt hic præstat vel leuem ac perfunctoriam operam grammaticis dedisse; multò vero diligentissimam pangendis carminibus, ac melioribus poëtis lectitandis; sic in compositione concertuum satis est præcipua quæque præcepta cognouisse; modicamque operam nauasse symphoniurgis; longe vero vberiore Melopœis; tum vero eorum Melodias, concertionesque accurate excutere; communem quamdam rationem animo infigere: ac plurimum Diagrammatis & Palimpsesto vti. Ex hætenus dictis igitur hæc duo conficere possumus. primum in quo artificio recentiores Musurgi magnopere se venditant, atque iactant, non perinde magni moliminis, operisque illud esse. secundum cum Symphoniurgia duplex sit, altera simplicior atque ordinaria; quæ sine homopho-

nesibus atque eiusmodi parergis decurrit: altera artificiosior, que tali genere condimentorum symphonias suas exornat atque disponit: & de priori quidem dubitari non possit, quin antiquitus usitata fuerit; de posteriori nonnihil ambigere liceat: circa illam quidem tanto præstantiorem fuisse antiquorū rationem, ut si ad æquilibrium reducantur hinc elaboratius artificium, illinc methodus illustrior aptiorque, si non præponderare, at æquiponderare certe hæc videatur. Quid si innumeras vocabulorum improprietas ac fordes in hanc litem imputem? Dicet aliquis parum referre in disciplinarum tractatione an quis non elegantissime loquatur; modo sententiam suam apte luculenterq. declaret. atqui hoc ipsum urgere possum, multas eiusmodi occurrere in hodierna symphonurgia locutiones, quæ à mysteriorū vestrorum expertibus vix intelligi queant. Nam quis per Deum Immortalem intelligat e.g. in Bicinijs Metallī eiusmodi Lemmata *Tertia pars si tibi videbitur Canonis subdiazessaron &c.* Ac de Symphonurgia quidem hætenus in qua si tam parum vos Neoterici præ antiquis excellitis videtis Philopone ne lis deplorata propemodum sit: tres enim dumtaxat partes examinandæ supersunt. *Tum Philoponus*; Enimvero (*inquit*) hoc est Triumphum ante victoriam canere. Quin potius effice ut ne diutius expectem quid dignum tali cœtu atque apparatu de Hypocritica dicurus sis: & an Histrioniam quoque nos velis addiscere: immo sensim ex Histrionibus Circulatores euadere. *Et Eumolpus*, Hoc vnum deerat scilicet ut nō modo Histriones infelicem Musicam commercio suo polluant (quod iam audio Venetijs adornari) sed & Musicis necesse sit forense ac theatricum pulpitum ascendere; si omnes huius artis numeros implere velint. *At Charidorus vultu turbatior*, Nisi cauillari (*inquit*) argutarique desinitis, ego Actionem meam e vestigio desinam. *Et cum aliquantum dubitanti similis hæssisset*, Sed nō faciam (*inquit*) ne desertum fuisse a me vadimonium Philopone glorieris; atq. idcirco litem tibi adiudicari postules. In memoriam potius tibi reuocabo tres esse Hypocriticę siue partes siue species; ut paulo ante dicebam; quarum prima ad oratores proprie spectat; secunda ad histriones; tertia ad eos qui peculiariter saltatores dicuntur: apud Græcos Orchestę; vulgo autem *Ballarini*:
quam-

quamuis pro veterum consuetudine indiscriminatim secundos ac tertios accipere possemus. Notum enim eruditis est Pantomimos olim Histrioniam cum saltatoria miscuisse: atq. vtrobiq. admirabiliter excelluisse. Quare non est cur tantopere vterq. vestrum Musicæ atq. Histrionicæ commercium expauescat; ac propterea elegantissimam hanc partem à professione vestra abiudicet: præsertim cum honestiores multi hodie huic studio dediti sint; vt olim in Græcia, sic nunc in Italia, Hispania, Gallia, Britannia: contra quam apud Romanos fiebat; Quo magis non tolerabile tantum; sed & laudabile mihi videtur iuuenū illorum institutum qui Theatralem ac Scenicam artem Musicæ illecebris atq. ornamentis gratiorem efficere nunc Venetijs student: animati credo eorum Dramatum exemplo, quæ à Principibus viris cum modulatione & cantu ad morem veterum magnifice exhibita, Florentiæ primum mox Mantuæ, Parmæ, atque in hac ipsa Vrbe incredibili plausu excepta sunt. Et quamquam sui quæstus causa oppidatim artificium suum, additis etiã machinis, luculentoq. apparatu circumlaturi sunt, vt aiunt; laudandum nihilominus eorum consilium est: siquidem pro indoctis hisce atq. insulsis comædijs, quæ passim scenam occupant, lautius aliquanto ac solidius oblectamentum ingerent per hilariores dies splendidis Italiæ ciuitatibus: ac tristitiam seculi nonnihil detergent: præsertim si rite atq. ordine res ab ijs administrabitur: atq. eiusmodi fabulas edent, quæ nõ tam nouitate argumenti, quam decore atq. ornatu eniteant: nec carminum elegantia aptaq. modulatione destituantur: iustaq. sint magnitudine; hoc est nõ nimis contractæ; quales initio exhibitæ sunt: aut iusto prolixiores, vt eaque noster ille aretalogus ludis Delphini natalitijs exhibuit: nec vnicam tantum multoties iterandam, sed ternas saltem, quaternasque condiscant. Quibus si acquiescere poterunt, non imperitorū dumtaxat; sed elegantiorum etiam atq. eruditorum suffragia plaususq. elicient. Sed hæc obiter, ac per transennam dicta sunt. Iam vero vt Hypocriticam aggrediar; priores duas eius partes, non grauate missas facio: cum alteram quidem (quæ ad oratores pertinet) quam diligenter antiqui coluerint, coniecturam facere possitis multis ex autoribus: præcipue vero ex Ludouici Cressolij Soc. Iesu eruditissimo elaboratissimoque opere Vacationum Au-

tumnalium; tametsi Rhythmum ipsum vix leuiter perstringat: alteram tum demum adumbraturum vobis me sperem, cum nostri illius sodalis Rerum Theatralium commentarius exhibit lucem. Igitur Orchesticam solam, quæ tertia erat, ad examen reuocabimus. De cuius antiqua præstantia coniecturam facere ex eo primum potestis, quòd multi atque insignes scriptores de ea vel speciatim ac seorsim, vel coniunctim ac generatim cum Hypocritica diligenter commentati sunt (quod Lucianus alijque testantur) vt magnus ille Aristoxenus de Tragica saltatione, quam Emme-
lian vocabant: vt Aristocles; quem de choris complures scripsisse libros ex Athenæo memorabam: vt is, quem dixi Lucianus singulari libro ad eam rem dicato, qui solus superstes est: vt alij quorum nomen vetustas obliterauit. Hodie vero, etsi nonnulli eidem huic argumento manus admoliti sunt; nihil fere nisi valde tritum ac vulgare protulerunt: vtpote rudes atque ineruditi homines: & in ipso tantum opere ac saltandi actu exercitati. Secundo ex compluribus saltationum speciebus ac nominibus, quæ apud Græcos scriptores, præcipue grammaticos memorantur: nonnullæque etiam describuntur; vt Carpæa quæ dicebatur, apud Xenophontem lib. 6. De Cyri expeditione. Tertio quod sicut ex ea diuersitate institutorum, morum, atq. linguarum, quibus ij populi vsi sunt qui in Græcorum gentem coaluerunt, vel ipsis longo tempore paruerunt, probabili coniectura Donius noster collegit magnam inde varietatem extitisse in cantibus ac meleis; ita etiam in Orchestica facultate contigisse consentaneum est: præsertim cum Orientales illos populos agilitate corporis, animique alacritate, hodie etiam quantumuis barbariæ situ, ac veterno scædatos, præstare videamus: vt Syros, Ægyptiosq.: multosq. Græcorum populos, & alijs saltationum speciebus, & armatis potissimum acri studio incubuisse sciamus: vt Arcadas, Spartanos, Cretenses: qui etiam nunc pyrrhichæ quamdam speciem impenso studio exercere feruntur; præsertim qui supra Sphachiam accolunt montani homines atque agrestes. Quam meam coniecturam valde confirmant ea quæ de nonnullis Americanorum saltationibus choreisque narrantur: qui quamuis plane rudes ac moribus inconditi sint; addo etiam constitutione corporis vt plurimum phlegmatica;

ca; nec vlllo modo cum veris atque Orientalibus Indis, nedum cū Græcis Syris atque Ægyptijs comparandi, eximiam & mirandam in ijs concinnitatem, ob diutinam videlicet ac pertinacem exercitationem, ostentant. Quarto cum multæ sint saltationum formæ ac diuersitates; aliæ nempe motorix, aliæ statariæ, aliæ sedatæ, aliæ laboriosæ, aliæ simplices, aliæ armatæ, aliæ quæ pedes tantum & crura figurant, aliæ quæ etiam manus & brachia varijs gestibus formant, aliæ quæ totum corpus mirabili varietate flectunt versant distorquent, aliæ quæ actuosis gestibus omnia pene solertissime imitantur; vnde chironomix lex & Pantomimorum orchemata fluxerunt; cum tot inquam sint, vel potius fuerint, earum varietates & gradus, hodie dumtaxat simpliciores, leuifque negotij vsurpantur; ab honestioribus præsertim hominibus. Nam quæ apud rusticos vigent, laboriosæ magis aliquantò sunt; sed inconditæ prorsus, atque inelegantes. olim vero Deus bone quanto studio, qua curiositate, qua diligentia, qua æmulatione, saltandi artificium ac disciplina effloruit! Vix equidem credo vllam Musicæ partem ab antiquis Græcis diligentius excultam fuisse. Adijce quòd nihil frequentius fuerit in veterum Ethnicorum festis, sacrisque solemnibus, quam multiplices ornatissimisque chori: vnde professionis istius vetusta dignitas satis elucet. Mitto Lacedæmonios modulato ad tibiã gressu in aciẽ processisse, vt antea diximus: tres præcipuas Dramatum species Tragicam, Comicam atque Satyricam, conuenientes ac proprias habuisse totidem saltationum formas Emmeliam, Chordacem, Sicinnidem: nobiliores etiam pueros diligenter eam exercuisse: vnde legimus apud Suetonium triumphalibus C. Cæsaris Dictatoris ludis Pyrrhicham desaltasse Asiæ Bithyniæque principum liberos. nihil frequentius in veterum cuiuscumque generis libris occurrere quam Saltatorum ac Saltatricum, Ludionum Thymelicorum ac Pantomimorum nomina: coronas, statuas, cæteraque præmia atque honores ipsis delatos; non antiquioribus tantum seculis; sed etiam postea Christianis Principibus Constantinopoli regnantibus: multos Romanorum proceres lautius vitæ genus sectantes, atque in his etiam fœminas priuatim domi Pantomimos habuisse; vt de Numidia quadam Quadratilla Plini-

us iunior testatur. Age verò quam multa leguntur omnem prope fidem excedentia de summa illa Pantomimorum solertia, qua loquacibus digitis ac gestibus ea omnia sic exprimebant quæ à choris concinebantur, vt pene oculis subijcere viderentur. Hinc illa Senecæ verba sui seculi luxum grauissime detestantis, *Stat per successores Pyladis & Bathylli domus* (Principes hi fuerunt Pantomimicæ saltationis, ille Tragicæ, hic vero Comicæ Augusto Imperante) *Harum artium multi discipuli sunt, multique doctores: priuatim urbe tota sonat pulpitum, in hoc viri; in hoc femina triudiant.* Hinc multæ Inscriptiones eiusmodi hominibus olim cum statuis positæ, vt hæc, *M. Vlpius. Aug. L. Apolaustus. Maximus. Pantomimorum. Coronatus. aduersus histriones omnes. & scenicos artifices. bis.* Quid quod hæc studia eousque processerant vt Tiberij principatu fieri S. C. opus fuerit, quo diserte cauebatur, *Ne domū Pantomimorum Senatores introirent: ne egredientes in publicum Equites Romani cingerent.* Hinc etiam grauisimæ illæ Sanctorum veterum Patrum in Theatrales ludos inuectiuæ: quibus nimia quidem eorum obscenitas occasionem præbuit tam acriter inuehēdi: sed interim hoc licet æstimare, non sic ardentem id facturos fuisse, nisi ob maximam huius disciplinæ peritiam, ingentes ijs spectandis extitissent populi concursus; atque hæc labes quotidie latius serpere ac manare cepisset. In præsentia quidem hæc duo D. Cypriani & Tatiani loca sufficient; alterius Latini, alterius Græci scriptoris. Sanctissimus quidem Carthaginis præsul sic ait. Epist. 103. *Super inducitur homo fractus omnibus membris; & vir ultra muliebrem mollietatem dissolutus; cui ars sit verba manibus expedire: vt desaltemur fabulose antiquitatis libidines.* At Tatianus, de Pantomimis pariter loquens *Ἐσωθεν μὲν ἔστιν ἄλλος, ἔξωθεν δ' ὅπερ ἐκ ἑστὶ ψεύδεται, ἀβρονύμενος σφόδρα καὶ παντοίως διακλάμενος, καὶ τῆτο μὲν τοῖς ὀφθαλμοῖς μαρμαρύσσων, τῆτο δὲ τῷ χεῖρι λιγύζων. καὶ διὰ πηλινῆς ὀψέως δαμονιῶν. καὶ ποτὲ μὲν ὡς Ἀφροδίτη, ποτὲ δὲ ὡς Ἀπόλλων γινόμενος, φόνων ὑποκριτής, μοιχειῶν ὑπομνηματιστής, κιναίδων παιδευτής. idest Interius alius est, exterius quod non est mensitur: mollis plane ac prorsus fractus: & hoc quidem oculorum nictibus; illud manibus indicans; turbidoq; aspectu cæcū a cæcū simulans*

& num. Venerem, nunc Apollinem exprimens, ædium actor, adu-
 riorum effector, cinætorum doctor. Sed ne quis forte putet operosis
 his nugis solos dumtaxat Græcos, posterioresque Romanos dele-
 ctatos fuisse, nec antiquos etiam Italos, atque illos incomptos
 horridosque Romuli nepotes saltationibus indulgisse; sciat & fero-
 cem illum Romæ conditorē Bellicrepam adinuenisse saltationem:
 quam in armis desaltarent; & eius successorem Numam Pompiliū
 Salios instituisse à saliendo dictos: quod in honorem Martis an-
 cilia gestantes; æreisque & cristatis galeis insignes, non elegan-
 tioribus quam ea ferebant tempora staticulis subfilirent: ac po-
 stea etiam Ludiones ex Etruria accitos fuisse; qui, vt Liuius ait
ad tibicinis modos saliantes, haud indecoros motus, more Tusco dabant.
 Sed Græcorum solertia non Romanos tantum ac Tuscos; sed om-
 nes vt opinor nationes saltationum studio antecessit. Plura in
 hanc sententiam non addam: neque enim desunt qui omnia quæ
 de hoc argumento in priscis scriptoribus extant, in vnum com-
 mentarium congefferint; vt Iul. Cæsar Püllengerus, multæ lectio-
 nis vir, in suis de Theatro libris; quem si lubet consulere potestis.
 De Organopœia vero, cui proximum ab vltimo locum assignaui-
 mus; vt nonnulla delibem, primū eodem vti possum argumento ad
 veterē eius excellētiam demonstrandam, ex vtrorumq; qualitate
 scriptorum deprompto, qui hanc hypothesim pertractarunt, vete-
 rum scilicet ac recentium: In posterioribus quippe nihil eiusmodi
 video, quod præter modum excellat; aut summam pulcherri-
 mi huius artificij peritiam præferat. Qui enim de instrumentis
 musicis nuper scripserunt, vt Georgius Stampelius, Michael Præ-
 torius Germani; & inter Gallos Marinus Merlennus e sodalitate
 Minimorum, vir apprime doctus ac probus, philologice potius at-
 que *ισορικῶς* quam *τεχνικῶς* id faciunt. Quidam etiam ridiculas
 ac spurias Instrumentorum formas appingunt: vt Ottomarus Lu-
 scinius multas in sua Musurgia e subdititia D. Hieronymi epistola
 ad Dardanum. Quid porro aliud est organorum musicorum no-
 mina, partes, figuras, temperaturas, neruorum numerum afferre
 quam Philologum agere, atque excerptorem? Technice autem
 id præstant, qui materiam omnem ex qua organa compinguntur
 probant atque inspiciunt: eorum formam ac dimensionem, ratio-
 que

que partium commensus, accurate librant atque examinant; propriasque quasdam cautiones ad sonoritatem facientes, longo usu deprehensas detegunt atque exponunt. Et hæc quidem maxima ex parte ab hodiernis artificibus, tamquam arcana quædam silentio teguntur: exempli gratia flante Aquilone neruias bonas fieri, deteriores Austro regnante: opercula organorum ex abiete fissili, non sectili facienda esse; ne venæ scilicet transuersim in læuigando secentur. Olim vero complures insignes Harmonicos de organorū musicorū fabrica accuratissime scripsisse; qui nihil reticuerint; nihil de industria obscurauerint; nihil indictū reliquerint, indicio sunt Aristoxeni de tiliarū perforatione libri, ab Athenæo laudati, alijsq. permulti, quos illum de hoc argumento reliquis se præter antea memoratos, certissimū habeo. Non ibo quidē inficias multa suauissima ac valde sonora organorū musicorū genera, ex ijs potissimum quæ fidibus tenduntur, hodie reperiri, ac manibus tractari. Sed deteriora veterum fuisse non puto; quæ tot florentissimis seculis; tot præstantissimis ingenijs, in tanta curiositate, opumq. affluentia inuenta, adaucta, expolita fuerint. Quinimmo, si quid coniecturæ meæ tribuendum putatis, sonoritatem maiore ijs adfuisse crediderim. primum enim in illa theatrorum veterum amplitudine, vix, dum in proscenio pulsarentur, exaudiri potuissent ab ijs qui in cauea sedebant: deinde vt hoc credam facit quòd apud Græcos grammaticos obseruauī, vasculo quodam æreo in Lyris ac citharis eos fuisse usos; quod iuxta magadem, cui fides innituntur (nunc *ponericulum* dicimus) affigebant: & Echeum ab officio augendi corroborandique sonitus vocitabant. Ex tenui ærea lamina confectum id fuisse suspicor, ac patulum; & mathematica ratione conformatum; puta parabolæ instar, vel sphericæ sectionis. Nam simile aliquid Donius noster se obseruasse mihi narrauit; cum Auarici Biturigum adolescens iurisprudentiæ operam daret, à Tolosate quodam (cui Berterius nomē erat) adhibitū fuisse: quod cum chelonidis Hispanicæ interiori fundo clanculum affixisset, mirificum inde obstupescantibus cunctis, eliciebat sonum. Quapropter idem se artificium retentasse (quo successu autem non dicebat) in sua Barberina Lyra; quam à se inuentam, atque Urbano Octauo Pont. Maximo dicatam luculento cō-

mentario exposuit: in quem obiter multa congeffit ad Citharam Lyramque veterem, affiniaq. organa, priscamque citharodiam spectantia. Quod pertinet autem ad varia Tibiarum genera, neminem eousque addictum fore puto ijs dumtaxat quæ vulgo tanguntur ac videntur, vt non multò præstâtiora veteres habuisse in animum inducat: si modo pauca hæc attente perpenderit. Habebant illi, vt paulo ante dicebam, innumeras prope tiliarum species, materia, forma, magnitudine, harmonia, foraminibus, officijsque discretas; in quibus mirum dictu est, quam solertes fuerint atq; curiosi. Nam e buxo, loto, argento, & quorundam animalium cruribus, vt ceruorum atque asinorum, præcipue vero ex Græca arundine parabantur; quæ suauitate cæteris præcelluisse videntur: hodieq. etiam apud Orientales vsurpantur. Certe semel eiusmodi tiliam infantem Anglum quemdam recordor; qua vix quidquam dulcius ac suauius fieri poterat. sed nihil ad veterum diligentiam. Vbi enim tu mihi hodie Philopone reperies, qui arundines e lacu Orchomenio certis dumtaxat annorum periodis, cum exundabat, excilas; & non nisi longo post tempore sole gelu ac pluuia maceratas; ac diutina deinceps exercitatione emollitas, in vsum recipiat: vt factum olim fuisse Plinius ex Theophrasto refert? qui earum lingulas tot cautionibus adhibitis, tam lente fastidioseq; probet ac temperet; nec vlllo alio artificio, vitam sustentet, quod videntur ij fecisse quos glossopœos vocabant? Vbinam hodie reperies qui tantam pecuniam in hoc genus organa, vt Ismenias olim celeberrimus tibicen, velit impendere; qui Luciano testante, septem talenta in tibias quasdam Corinthi erogauit: geminas opinor quibus Synaulia canebatur; vel certe non plures quaternis quinisque; quæ ad plenum integrumq; concentum sufficerent: satis certo argumento perfectissimas eas fuisse (neq. enim tam insignis artifex tanti eas mercatus esset) & flagrantissimo studio hanc facultatem fuisse exercitam. Vt enim philosophorum coryphæus Plato tres libellos Philolai Pythagorici; quamquam is pertenui re familiari erat, impenso pretio, idest decemmillibus denarium coëmit; & ipsius discipulus Aristoteles pauculos Speusippi philosophi libros tribus talentis Atticis sibi comparauit: quod vterq. ingenti desiderio philosophiæ teneretur,

tur; sic consentaneum pariter est, & coemptas ab Ismenia tibias præstantissimas fuisse, & illum in ea arte, quam tantopere ad-
 mabat, mirabiliter excelluisse. Vbi tu mihi eos ostendes qui ge-
 minas tibias vnico flatu scite & consonanter inspiret (neq. enim
 moror rudem quamdam & impolitam earum speciem, quam me
 semel vidisse memini) quod veteres fecisse cum luculenti autores,
 tum marmora prisca testantur? Habebant iidem Choraulicas,
 quas choris & Dithyrambis aptarent; Pythaulicas cantibus sce-
 nicis ac Pæanibus; Caricas & Phrygias funeribus; Spondiacas
 sacrificijs & libationibus; Citharisterias fidium concentibus; Em-
 baterias Profodijs; Dactylicas Hyporchematis; Gæmelias Hyme-
 næis; Parœnias comessationibus atque conuiujs. Quæ varie-
 tas, addita etiam vt puto subtilitate fabricæ, hodiernam Physauli-
 corum Organorum magnificentiam, quam giganteis operibus
 æquare Philopone voluisti, non assequi tantum; sed longe etiam
 excedere meo iudicio videtur; cum ipsa nempe diuersitate soni-
 tus, qua tot tibiaram species physaulum antecellunt; tum multis
 alijs parergis ornamentisque crumaticis; quæ in eo vsurpari ne-
 queunt: puta intensiones ac remissiones quæ paulatim fiunt,
 plasmata, vibrationes siue compismi; aliaque eiusmodi. Quid
 quod organum istud (quamuis facile credam non adeo frequens,
 addo etiam tantæ molis antiquitus fuisse) in magni momenti re
 multum hodiernis proculdubio antecedebat? de diuersitate To-
 norum loquor: quam cum Donius noster in vsum primus reuoca-
 uerit; nec dum satis ea res peruulgata sit, in Recentiorum physau-
 lis audire non possumus. En vobis Tertulliani vetusti, docti, &
 Christiani auctoris locum insignem; ex quo liquidò cognoscetis
 Hydraulicum organum (par autem ratio est de Physaulico) To-
 nica varietate, puta Doria, Phrygia, Lydia, cæterisque harmonijs
 fuisse instructum: atq. obiter adnotabitur quantum operis ac mo-
 liminis habuerit. Is igitur in libro de Anima sic habet, *Spēta por-
 tentosam Archimedis munificentiam: Organum Hydraulicam dico:
 tot membra: tot partes: tot compagine: tot itinera vocum: tot com-
 pendia sonorū: tot commercia Modorum: tot acies tibiarnm; & una mo-
 les erunt omnia.* Extat etiam huius organi apud Vitruuium archi-
 tectum descriptio: sed ob temporis iniuriam (quæ complurium

vocabulorum significatu ac figuris, & Diagrammatis nos fraudavit) non facilis intellectu. Cæterum vel hunc maxime usum habet, quod utcumque cognoscimus longe diuersam illius fabricæ fuisse rationem, ab ea quæ intermedijs ac rudioribus temporibus vigebat. quo genere constructa fuerunt illa, quæ ob nimiam vetustatem semiputria, Zarlino vester visa sibi esse testatur, in Supplementis suis: quæ ut rudia & simplicia fuerint, pro conditione incultæ illius ætatis, non inde sequitur talia etiam fuisse & antiquissima melioribus Græcorum, & Romanorum temporibus usurpata: testimonijs veterum quominus id credamus obstantibus; atque omni repugnante ratione. At enim obiiciet quispiam habent etiam recentiores Musici complures tiliarum species (et si pauca vulgo notæ sunt) quæ non prorsus egenum ac squalidum eorum Penam videri sinant. Extant enim cum apud Philarchum Virgilianum hac in vrbe, tum alibi vsquam; quæ curiosorum oculis facile prostant. Scio quidem eiusmodi instrumenta alicubi asseruari: sed hætenus ut tamquam rara quædam cimelia Museum aliquod exornent; aut etiam in quorundam libris, ut Ottomari Luscinij, Mich. Prætorij, Georgij Stampelij, eorum schemata exhiberi. Verum quis ea iam nouit inflare? aut aliquando in manus sumit? cum vix vsitatiora magisque necessaria à paucis hodie ut dicebam assumantur: quocirca quæ tam raro fabricantur, sint rudia quoque atque impolita prorsus necesse est. Non nisi enim longo vsu atque assidua tractatione singula artificum opera ad exactum modum expoliri solent. Quod autem Philopone obiiciebas, magnam quamdam simplicitatem antiqua illa Instrumenta præferre; puta Lyram Citharamq. (quod cum e priscis marmorum sculpturis, alijsque monumentis, tum e multorum nummorum veterum iconismis, quos Donius laudato paulo ante libello adiecit, liquido constat) non protinus quod tibi sumis, aut ego, aut alius quisquam rei antiquariæ peritus tibi concedet. Qua in re quoniam multos hallucinari video, quid existimandum sit paulo diligentius quæso dispiciamus. Principio cogitare debemus in eiusmodi cælaturis sculpturisque ob exiguitatem typorum, singulas organorum illorum partes, verumque fidium numerum, representari nec potuisse, nec fuisse necessarium; cum res vulgo notissime

expri-

exprimerentur. Secundo cum eadem illa organa Musarum plerumque aut Apollinis manibus artifices adiunxerint, hanc ipsam simplicitatem, quam antiquissimis ijs temporibus non detrahimus, congruenter ostendi debuisse. Tertio etsi Lyra Citharaque inferioribus etiam seculis inter organa fidibus tenfa principatum tenuerunt, nihilo secius chordarum numero multis alijs posteriori ætate repertis concessisse; quæ minori tamen dignatione fuerunt. Nam cum hæc Psilocitharistica potius, illa vero Citharodia inferuirent, non tam neruorum copiam phthongorumque varietatem, quam alia quedam requirebant: puta sonoritatem ac dulcedinem; elegantem dignamque theatro speciem; maximeque pulsandi facilitatem. In elegantioribus enim canticis quæ fidibus sociantur, adeo necessaria non est fidium multitudo, vt hodie etiam Citharædi, cum Tiorbæ, quam Barbitum vocare possumus, selectius quidpiam accinuut, paucissimas chordas suppellant. Quamquam e quodâ Fabij Quintiliani loco video posse colligi eo seculo quo Romanum Imperium latissime patuit, non exiguo fidium numero Citharam fuisse instructam, *Cum in Cithara* (inquit lib. 2 cap. 10) *quinq; constituerint sonos. plurima deinde varietate complent spatia illa neruorum: atq; ijs quos interposuerunt inserunt alios; vt pauci illi transitus multos gradus habeant.* Quò spectant etiam quæ apud Ptolomæum leguntur de multiplicibus citharæ sonis; qui singulis proprijs neruis vt opinor respondebant: Parhypatæ scilicet plures, ac phthongi mobiles; ijque quos Molles vocabant; & quæ Hypertropa dicebantur: ex quo licet conijcere non vnicam neruorū seriem instar harpæ vulgaris monostichæ, citharā tunc habuisse: nec ex antiquis sculpturis eius simplicitatem, si Romanorum tempora respicias, coniectari vlllo modo posse. Superest Critica facultas (cui postremum inter Musicę partes assignauimus locum) quæ summam eruditionē cum acerrimo iudicio coniunctam requirit. In qua neminem licet veterum nominare possimus, qui peculiarē ei operam impenderit; minime dubitandum est tamen, quin multi ex ijs qui totam hanc disciplinam Musicam copiose ac subtiliter exposuerunt, eam quoque diligenter ac pensiculate tractauerint. Hodie vero, si paucos aliquot exceperis, qui obiter potius quam ex destinato; nec tam publica causa, quam ob pri-

uatas quasdam similitates atque æmulationes; & circa vnicam fere symphoniurgiã nonnulla litteris prodiderunt, nihil sane memoratu dignum videmus. Atqui tam largus campus hic se se aperiebat, vt multi in eo certatim & publicam vtilitatem, & propriã laudem venari potuerint. Nimirum in tam effusa licentia & corruptela huius facultatis, innumera pene erant quæ ad criticum tribunal vocari merebantur. Nam vt omittam nimium crebra illa proluxaq. Melismata; eaque qualiacumque sint, vbiuis, ac promiscue vsurpata, vt supra innuebam; confusamque illam Rhythmicorum temporum congeriem; organaque etiam cuiuscumque generis sine vilo delectu in sacris, publicis, priuatisque locis adhibita; carminaque vilia & vulgaria passim ad Melodiarum opus assumpta; Imitationes Mimicas, atque affectatas; aliaque sexcenta quæ hodiernam Musurgiam inficiunt atque contaminant; quot quæso quantaque sunt in sacris argumentis quæ censoriam exigunt virgam? Quanto musicæ damno constare creditis, effrænem ne dicam an miseram hanc recentium musicorum ambitionem ac leuitatem, qui fastiditis iam suauissimis Prænestini, Moralis, aliorumque, quos nimis antiquos dictitant, concentibus, vniue nouitati studentes, suas ipsorum symphonias quotidie obtrudunt? quæ sæpenumero vel insulsissimæ sunt, vel siquid commode conceptum habent, non è proprio penu; sed emendicatis hinc inde centonibus; nec ijs quidem satis belle confutis, sese venditant. Ne Galli quidem tam frequenter vestitus speciem immutant, vt hi nouis quotidie modulationibus student. Darent saltem nobis nouas quasdam melodiarum formas: & veteri prouerbio, quo iactabatur Musicam quotidie aliquid noui parere, vt Africam monstrosas belluas, locum facerent. Sed neque Interpolatorum est inusitata vestimentorum species excogitare; sed ingeniosi Vestiarij; nec Melorhaptæ nouas comminisci cantiones; sed solertis doctique Melopœi. Verum agè concedamus vt in profanis ac leuioribus canticis, extra legum decôrisque limites Musurgi euegentur; omniaque ex libidine propria disponant. quid in sacris, grauioribusque concentibus? quam multa commemorare possem quæ non recte atque ordine; neque ex Ecclesiæ præscripto (quæ errare non potest) sed temere ac licenter, ardelionum quorundam

dam arbitrio vsurpantur? Quis eos quæso docuit *Kyrie eleison* in
 istam flebilemque precationem, læto hilarique concentu attempe-
 randam esse? Quis contra plenam lætitiæ atque exultationis Ma-
 riani cantici claufulam, idest *Gloria Patri* mœstam flebilemque fa-
 ciendam? quod & Musurgi passim faciunt: & Petrus Pontius nō
 infimæ inter eos autoritatis diserte præcipit. Quæ (malum) anti-
 quiores illos ac celebriores Missarum modificatores, Iodocum
 Mutonium, Hadrianum, atq. eius farinæ reliquos vesania adigit,
 vt sacrosancti atq. intemerati sacrificij mele, non è profanis tan-
 tum argumentis, sed sæpe lasciuis abiectisq. desumerent? essetne
 ferendus is pictor qui sanctã aliquam virginẽ, puta Agnetem, aut
 Catharinam, ad viuum delineaturus, notæ alicuius ac famosę
 meretricis vultũ assumeret? An non hæc eiusmodi sunt vt vela cor-
 datis peritisq. viris notari singillatim debuerint: vel ad sacros
 Antistites, quorum notio, & iudicatio est, castiganda perferri?
 Quæ cum ita se habeant: atq; ex octodecim partibus, quibus ple-
 nam absolutamq; Musicam constare ostendi, vix in vna aut alte-
 ra cum antiquis neotericis contendere queant; quanto interuallo
 hi ab illis superentur, satis vt opinor cognoscere iam potuistis.
 Quod reliquum est, non pugnabo autoritatibus; ne me forsitan
 numero Philopone obruas: quamquam perabsurdum est in huius-
 modi controuersia sententias numerari potius quam ponderari.
 Sed tamen facere non possum quin hoc adijciam, vt quisq. ma-
 xime iudicio atq. eruditione hodie pollet, ita eum optime existi-
 mare de veteri musica. Talem hodie ostendere vobis posse vide-
 or Leonem Sãctium Societatis Iesu sacerdotem mihi antea lauda-
 tum; virum omnifaria eruditione largiter instructum; amœniq;
 prorsus atque elegantis ingenij. Ex philologis vero qui proximo
 seculo extiterunt, Ioannem Viues Hispanum, Pontum Tiar-
 deum Gallum, Guidonem Pancirolum Italum. E technicis vero
 (quorum autoritatem pluris apud te esse nō diffiteris Philopone)
 Zarlinum & Gallileium: quos certe mirari subit de antiquis mu-
 sicis tam bene sensisse; quamuis in ea opinione versarentur Po-
 lysymphoniam ac Polymeliam ab ijs non fuisse vsurpatam: nihilo-
 que magis rhythmicorum temporum notulas aut diagramma-
 ta. His dictis cum subtrouisset Charidorus, Polyannus laudat a eius

Diligentia ac polymathia, quod res tam menuras, paucisq. oppida me-
 ras curiose collegisset, ac dilucide explicasset ad Philoponum conuer-
 sus hortatus est eum, ut siquid haberet, in quo non satis sibi satisfa-
 ctum crederet eloqui non grauaretur. Quamobrem composito ille inter
 gaudium ac tristitiam vultu se cepit, Euge quot argumentis ac-
 te stimonijs Charidore veteris musicae statum præ hodierno extol-
 lere atque amplificare certasti? Quid dicam amplius, aut contra-
 repugnem? Multò quam antea grandiosem, augustioremq; eius
 speciem mihi iam animo finxisse videor; & quam admirari, quã
 imitari hodie procliuius sit: idemque alijs euenturum spero, qui-
 buscum sermonem hunc tuum communicandum duxeris. Quid
 aliud vis? victum me fateor: atque in magno vsque adhuc errore
 versatum: sed vna cum multis; immo omnibus fere hanc artem tra-
 ctantibus. quos equidem non desistam, vbi se dabit occasio, vel
 amice admonere, si patientes aures commodabunt; vel acriter in-
 sectari, si repugnabunt. Sed quantum profici possit vix dicere au-
 deo. Videtis tempora: nostis huius seculi mores: agnoscitis
 quantus in plerisque sit eorum quæ assequi posse desperant con-
 temptus: quanta rursus inscitia, quis liuor, quæ desidia. Quid e-
 nim aliud quæso quam inuidiam duabus alijs comitatam affectis,
 obstitisse creditis, cur præclaris Donij nostri conatibus in prisca
 hac musica restauranda, non satis felix successus hæctenus respon-
 derit? Non magna solum. (*Polyenus inquit*) conatus est Donius,
 verum etiam effecit: & quidem ferme solus; hoc est nullius pro-
 pemodum auxilio fultus. Ijs enim exceptis quæ Hieronymus Me-
 ius illius popularis de veteribus musicae Modis attigit, partim in
 eo dialogo qui Vincentij Gallilei nomine circumfertur; partim
 in tractatu nondum edito, quem Petro Victorio inscripsit; nul-
 lum aliud adminiculum illi præsto fuit: quamquam rem oppido
 perdifficilem atque impeditam, & vetustatis tenebris vndique ob-
 uolutam, veterum Harmoniarum scilicet restitutionem aggre-
 denti: & quidem subseciuis dumtaxat horis; cum à grauissimis ne-
 gotijs, quibus quotidie distringitur, respirare ei licet. Scitis enim
 illum honestissimo Sacri Cardinalium Collegij Secretariatus mu-
 nere fungi; quo tamen ferunt propediem abdicare se velle: atq;
 in Florentissimam patriam reuerti: partim Aulicæ vitæ tædio (quã
 per tot

per tot annos fatis infeliciter exercuit) quietis que captanda causa; & reliquum ætatis honesto in otio ac Musarum studijs collocandi: partim vt domum suam immaturo duorum fratrum obitu desolatam, Deo fauente suffulciat. Is dolenter mecum sæpius conquestus est, quòd cum ea quæ circa hanc facultatem euulgauit, in gratiam ptacticorum vernacula lingua scripsisset, quamuis multo libentius id Latine facturus fuisset, non modo nullam huiusce rei ab ijs se gratiam iniuisse; sed potius id eos ægre ac permolestè tulisse: succensentes nimirum, vt opinor, inscitiam suam tæcite ab eo notari; qui tamquam aliud agens, ea fuerit assequutus, quæ nunquam ijs vel obnixè id agentibus, in mentem venerint. Quæ illius querimonia, vt vere dicam quod sentio, non tantum iusta, sed & necessaria mihi quoque visa est. Quis enim obsecro eius libros legit? in quibus tamen quam multa sunt (absit dicto inuidia) aut de nouo reperta, aut ex antiquis latebris perdifficili vestigatione in apertum prolata? Sed sinamus quæso de ipsius scriptis alios magis idoneos, ac posteros præcipue ferre iudicium. Nolo enim existimetis plus coniunctioni, quæ mihi cum illo intercedit, me tribuere, quam veritati. Adijcere possem nonnullas melodias eius suasu à peritis quibusdam musurgis, hoc nouo stylo compositas; & non sine audientium plausu decantatas. Commemorarem etiam si opus esset, non ea tantum instrumenta quæ partim suis sumptibus, partim alienis, operose fabricari fecit; sed alia quoque quamplurima non paucis nouitatibus referta, solerter ab eo excogitata; etsi nondum in vulgus exposita. Spero enim si Deus ei vitam prorogauerit & temporum conditio siuerit, non hæc dumtaxat ad communem utilitatem ab illo euulganda; sed alia quoque permulta, quæ in reliquis musicæ partibus elaborauit, quotidieque commentatur. Verumtamen ingens me subit admiratio cum utiliora multo sint, ac solidioribus innixa fundamētis, quæ ille vel adiuuenta à se, vel ab antiquis eruta scriptoribus, in lucem protulit, quam quæ Nicolaus Vicentinus, aut Henricus Glareanus antehac in theatrum musicum exposuit, non æqualem saltem cum ijs laudem, illum esse fortitum. *Quæ cum Polyanus subtristis ac nauseanti vultu dixisset, Philoponus leuiter subridens suscepit. Dicam tibi quid eius rei sit, vt mirari tandem desinas.*

Ferunt & Vicentinum & Glareanum, non modo practicæ musicæ minime fuisse ignaros, vt Donius esse dicitur (etsi fortasse immerito) sed in illa etiam egregie exercitatos: extare quippe vtriusq. melodias, quæ id satis probent. alterum etiam (Vicentinum nempe) polyplectrum expedite ac scienter pulsauisse. Quando quidem (*inquit Po pænus*) in hunc deuenimus sermonem; statuere vos hodie volo, an ignarus musicæ practicę iure Donius dici possit; qui & satis commode Notas musicas teretissimo (seu vt vos dicitis solfizando) enuntiare sciat; & faciliores quoque cantiones verbatim exprimere, succinente aliquo instrumento possit: difficiliore etiam adhibita pandura (quam Violam vulgo vocant) ad vnisonum, siue vt Plato inquit *πρόσχορδα* canat. Quod eò magis mihi mirum videtur, quò certius scio prouectiore iam ætate, huic demum studio eum incubuisse: nec multum temporis aut operæ per suas occupationes ei potuisse impendere: neq. id inanis voluptatis causa; sed necessitatis fecisse: quò instructior scilicet ad hanc pulcherrimam prouinciam illustrandæ veteris musicæ, repurgandę recentioris, accederet. In quo summam ipsius cupiditatem excolendi optimas artes, atq. humano generi commodandi, potestis agnoscere. Ac ne rudis quidem organicę existimari potest, qui non modo dum hoc in opere versaretur, aliquot pulsatiunculas in polyplectro didicit, ac nonnihil in pandura se exercuit; sed etiam dum adolescens in Gallia degeret, testudine ac pusilla tibia. Symphoniurgiæ autem præcepta eatenus sibi percipienda duxit; quatenus opus esset non tam ad pangendum aliquid, quam ad ferendum hac de arte iudicium: ex reliquis autem ac supra recensitis Musicæ partibus, quarum nonnullæ proculdubio ad praxin pertinent, vt Organopoeia, si earum quoq. non minimam notitiam eum comparasse probauero, haberi ne tandem oportebit operatricis musicæ ignarum ac rudem: præsertim cum ex illius obtrectatoribus multi præter nudum canendi vsum, texendiq. concentus, nihil prorsus sciant. adeo vt nec vllum organi genus in manus vnquam sumpserint. Quantumuis igitur illi obstrepant, qui eius in se beneuolum animum maleuolentia remunerantur, practica disciplina, quantum satis erat ad hanc translationem plenè ac dilucide explicandam adeo illi non deest;

vt superesse potius videatur. quare nullum iam habent ignaviae
 suae perfugium: nullam indocilitatis excusationem: nullum occulti-
 liuoris velamen. omnia iam facilia atq. in procliu sunt. Nam
 si quae erant in hac methodo viaq. falebrae, assiduis ipsius labori-
 bus complanatae atq. emollitae fuerunt. Nec desunt duces qui
 hanc eandem viam praeruerint, ac signauerint cantionum suarum
 vestigijs, rei Musicae peritissimi ac politissimi viri; vt Petrus Here-
 dia; vt Aloisius Rossius; vt tu etiam Philopone noster: praecipue
 vero is, *qui mores hominum multorum vidi & vrbes*, optimus atq.
 humanissimus vir Petrus de Valle, ex patricia huius vrbis nobili-
 tate: in quo vnicum ferme hodie habemus expressum antiquae illi-
 us ac Romanae virtutis exemplar. Hic non modo Polyplectrum
 Triarmonium maioris formae (in quo tres praecipue Harmoniae
 Hypolydia, Doria, Phrygia; aliaeque etiam obiter insertae sunt)
 Panduramque Panarmoniam sibi construi fecit; verum etiam ver-
 nacula quaedam carmina concinna sane ac lepida, a se composita
 cum ea Tonorum varietate proprio Marte modificauit; atq. ad
 canendum proposuit. quinimmo ipse quoque non indocte simul
 illa canit & pulsat. Et, quod propius rem nostram tangit, adeo
 facilem atq. expeditam hanc nouam, seu potius renouatam pra-
 xim expertus est, vt paucissimarum horarum spatio eam cuilibet,
 qui modo non sit truncus quidam ac stipes, insinuaturum se polli-
 ceatur. atq. id etiam libello quodam nuper a se euulgato con-
 firmauerit. quo in scripto purgat se Laelio Guidiccione huma-
 nissimo viro atq. absolutissimo poete, sibiq. amicissimo, de eo quod
 aduersus ipsius sententiam aliquando dixisset, intra hos quinquaginta
 annos non parum creuisse hanc facultatem: eaque occasione non
 solum suam confirmat opinionem; sed complura scitu dignissima circa
 musicam horum temporum historiam tradit: atq. affirmatissime
 praedicat Donij nostri laboribus ac lubricationibus summopere
 adauctam esse rem musicam. *Cui Charaorus*. Testem tu quidem
 aduocas (*inquit*) omni exceptione maiorem. quis enim vel fide
 ac dignitate praestantior, vel harum rerum vsu peritior citari po-
 terat? Sed eleuabunt hoc testimonium, qui aliorum fidem ex sua
 metiuntur, mutuae inter eos beneuolentiae hoc datum calumnian-
 tes. Verumtamen vultis ne vobis indicem aliam remoram, qua
 huius

huius doctrinæ cursum non mediocriter fuisse retardatum censeo. Dicam quoniam nutu significatis vt prosequar. An dubitatis cur hæc tam elegans, tam pulchra, tam subtilis, tam necessaria, tantopere ab optimis quibusque magistris expetita Harmoniarum veterum tractatio minime illorum palato sapiat? Audite illud Venusini poëtæ, quam adamussim hîc congruat.

Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi ducunt:

Vel quia turpe putant parere minoribus; & que

Imberbes didicere, senes perdenda fateri.

Ita nimirum est: elegantiozem musicam frustra ijs obtrudimus, qui omnem elegantiam à se respuunt: qui in hac vulgari ac sordida tamdiu volutati sunt. Nolunt etiam ab ijs doceri, qui non eandem quam ipsi artem profitentur; præsertim: ab iunioribus. Nolunt quæ magno labore, diutinoque tempore in ludis pueri didicerunt, ea prouectiores dediscere; atque operam se perdidisse confiteri. Neque hæc *inquit Polyenus* accipienda videtur excusatio. nam, si recte calculos posui, non ita multa sunt quæ nouâ institutionem doctrinamque desiderent. harmoniarum enim veterum vsus cum in pangendis notandisque melodijs, tum concinendis psallendisque, minimum operis curæque efflagitat; vt Donius noster apertissimo experimento mihi sæpe demonstrauit. Recentiores verò atq; vmbrales Modi non tam dediscendi, quam obliuiscendi sunt; tamquam prorsus inutiles ac superflui: in quo nullus labor. Quare si vltra vulgarem captum, ac gustum sapere vis Eumolpe noster, censeo equidem (nam permittente hoc iam magistro tuo facere potes) vt nouantiquam hanc Musicam; maxime quatenus priscas illas ac nobiles harmonias continet, promptissime amplectaris; atque in delicijs habeas: præsertim cum non modo duplicem mercedem à te non exigant Vallius ac Donius (quod Antigenidas faciebat, cum quis ab alijs auleticam didicerat) sed potius nullam. Mirificos mihi crede plausus excita- bis, si (quæ tua summa est indoles, atq; ad canendum psallendumque propensio & aptitudo) eam ad actum prouoces; omniq; sordida depulsa, strenue ac diligenter temet exerceas. Nihil auidius (*inquit Eumolpus*) cupio quam pulcherrimâ istam melopœie speciem, non primoribus tantum labris degustare; sed toto pe-
ctore

store haurire : nunquam enim quidquam suavius audire memini
 me, quam *sonettum* vt vocant eximij cuiusdam poëtæ (Braccio-
 linum fuisse opinor) qui ita incipit. *M'auueniò credeu io che fuisse*
un guarai nouo hoc stylo ab Aloisio Rossio modulatum, atque ad
 polyplectrum Diharmonium decantatum, & in gratiam Illustris-
 simi atque humanissimi viri Camilli Columnij, vt aiebant, confe-
 ctum : cuius etiam organum illud fuisse ferebatur, à Donio ipsi cu-
 ratum. *Et Polyænus ad Charidorum conuersus*, Quid ni igitur (*inquit*)
 speremus aliquando fore (nec longum esse auguror) vt huius Eu-
 molpi opera, eiusque similibus, egregia hæc disciplina penitus
 resurgat ac vigeat. quando de senioribus quidem conclamata res
 est. Quod in Iurisprudentiæ studio (vt Donium audiui dicentē)
 euēnit : nam cum primum Duareni, Cuiacij, aliorumque consul-
 tissimorum & politissimorum virorum opera in Italia vulgari ce-
 perunt, e vernaculis Antecessoribus seniores ea fere contemptui
 habebant ; seu quod trans Alpes cusa erant, seu quòd suam ipso-
 rum impolitam barbariem tacite exprobrabant : iuniores contra,
 eadem in oculis prope ferebant : ex quo factum est vt cum senes,
 qui tunc erant esse desierint ; iuuenes consenuerint ; alijs quotidie
 subnascentibus, propagatum deinceps apud omnes fuerit defæca-
 ta quodammodo à barbariæ fordibus atque expolita iuris ciuilibis
 professio. quod ab Italis quidem nostris, Alciato præsertim adui-
 uente primo inchoatum, à Transalpinis postea feliciter consumma-
 tum est : non ita tamen vt vetus Iurisprudentia, qualis olim fuerat,
 sic prorsus redierit : sed certe ad eius similitudinem alia quædam
 cultior atque concinnior ; quam quæ superioribus seculis inole-
 uerat. Similis quoque ratio est Medicinæ : quæ cum post rena-
 tas litteras, per aliquot secula plane rudis, inculta, atque Arabi-
 cas quisquillas redolens, permansisset, Leoniceni primùm solerti
 cura ; dem aliorum (qui Græcos atque incorruptos autores, ex-
 plosis ineptis Arabicorum versionibus, tamquam postliminio in
 scholas reduxerunt) ad hanc quam videmus elegantem speciem,
 quæ in Fernelij scriptis elucet, pristinam videlicet illius formam,
 paulatim redacta est. Non tamen citra magnas, vt coniectare
 licet, contentiones ac difficultates : quæ & Leoniceno & cæteris,
 antequam voti compotes fierent, deuorandæ prius fuerunt : quo-
 usque

usque tandem, emergente veritatis luce, omnis calumniarum
 caligo penitus evanuit: & ringente licet refractariorum invidia,
 politiorum factio causam obtinuit. Quid ergo (*inquit Charidorus*)
 vetat idem euenturum in musicis augurari? Attamen sicut Ius ci-
 uile satis belle perpolitū videmus, non tam à sordidis quibusdam
 pragmaticis ac leguleis, qui vni lucro intenti mercenariam suam
 operam perpetuò consulentibus locant; ac decoloratas, ære ma-
 nus semper gestant, quam ab ijs qui publice priuatimque docen-
 do commune generis humani bonum ac benemerendi de illo lau-
 dem præcipue sectantur; sic non à mercenarijs quibusdam quæ-
 stuosisque practicis, qui digitos in palimpsesto attritos, atque
 atramento infectos, tamquam in ostentamentum consummata
 cuiusdam peritiæ, vbique visentibus ingerunt; sed potius, vt Zar-
 linus ait, sub finem tertiæ partis suarum Institutionum, ab ex cel-
 lenti aliquo liberalique ingenio; atque eiusmodi hominibus, qui
 non vile lucrum; sed laudem gloriamque immortalem affectant,
 Musicam facultatem exemplo veterum reconcinndam perficien-
 damque credamus. *Quibus dictis cum omnes nutu assensuri videren-
 tur,* Censeo equidem (*inquit Philoponus*) quoniam exactus iam ter-
 me dies est, vt colloctionem nostram felici hoc omine obfigne-
 mus. Faxit modo Deus, vt quod non temere animus nobis præsa-
 git, non improspere exitu comprobetur. Et ego (*inquit Polyæus*)
 vt est in veteri formula, *Idem censeo* atque hoc insuper, vt Epini-
 cia nobis Charidore præbeas; vel vt Latine ac planius loquar,
 Victorialem cænam. Decet enim morem hunc priscum recolere;
 atque honori hodiernæ huius ac præclaræ Disputationis hoc tri-
 bui. Recte admones (*respondit Charidorus.*) Dabuntur vobis Epi-
 nicia cum voletis, ad subitariam enim cænam quod vos non in-
 uitem modo, hic Polixenus fecit: nam cum post discessum vestrum
 nudiusquartus inuitatus à me fuisset, nimium fastidiose visus est
 aspernari. Nimirum (*inquit Polyæus ex eo*) sum genere cantorum
 (comestorum dicere volui) qui nunquam inducunt animum cenare
 rogare. Cum omnes ad hanc parodiam arriisissent, Statuendum dein-
 ceps vobis est, (*subiecit Charidorus*) an alios quosdam præterea
 tamquam supernumerarios, aduocari velitis: nam hic, vt videtis
 (*superiore diætam ostendens*) locus est & pluribus umbris. Minime,
 Mini-

Minime, inquit Philoponus, Scis quid vulgare prouerbum iactet Exiguos coetus beatiore esse. Pareamus igitur huic tam salubri præcepto: & quaternionem illum Pythagoricum, si mihi creditis, non excedamus. Decet enim Musicæ studiosos, eius mysterijs acquiescere, qui Musicæ parens atque inuentor perhibetur. Tres conuiuæ erimus; tu conuiuator: & vt principis poetæ dictum vsurpem, *eris quoque nobis magnus Apollo*: nos trium Gratiarum, non minus personam, quam numerum, ex consilio sapientium sustinebimus; nudi, simplices, atque hilares. Ac ne Gratias quidem gratis excipies: sed singuli symbolas conferemus: & musicam cænam musicis condimentis gratiorem præstabimus. Ego conuiuij Modimperator Modos faciam; atque aliquot cantionculas conuluiales ac remissiores, de vestro Charidore & Poliene penu deprõptas Ionice vel Lydiace modulabor. Eas accinet remotis mensis, Eumolpus; me polyplectrum pulsante: tu Polyæne succentiuâ pandura, plenioris suauiorisq; concentus causa, admodulaberis. Omnes diem quem constitueris, quam

lætissimum transigemus. *Cum plausus datus esset,*

dieſque condictus in proximas Augusti Kalen-

das; consurrectum est: & colloquio

finis impositus.

* * *

F I N I S.

T

Synopsis

Synopsis musicarum, Græcarum, atq; obscuriorum vocum: cum earum Interpretatione; & Indice Rerum notabilium.

- C** Haridorus. Latine valet, Gratia donum.
- Philoponus. Laboris amans.
- Polyaenus. Multum laudatus.
- Eumolpus. Bene canens.
- Theoretica ac Philologica musicæ pars. pag. 2.
- Symphoniurgia. vulgò Contrapunctum.
- Diagrammatum perscriptiones. vulgò Tabulaturæ.
- Chorodidascalus. s. Archisymphoneta. vulgò Magister Cappellæ.
- Musurgia. Musica practica.
- Ager Salentinus. Terra d'Otranto.
- Italogræcorum origo. pag. 4.
- Musurgi. Musici practici, vulgò Compositores.
- Ἐργωνεύειν. Cavillari, Dissimulanter loqui.
- Agonotheta. Certaminis præses.
- Ἀπεργασικὴ & Ἐξαγγελτικὴ. Musica practice partes apud Græcos.
- Melos. Modi musici.
- Rhythmus. Numeri musici.
- Lexis Græce, Latine dictio. (Le parole d'una musica.)
- Organorū musicorū species tres. p. 8.
- Πραγματεία. Tractationem.
- Barbarorum incursionibus discipline fere omnes olim extinctæ. pag. 8.
- Et maior pars librorum veterum deperdita p. 9.
- Antiqui & Semiantiqui proprie qui vocandi. p. 9.
- Clades & damna ab eis incursionibus mundo illata. p. 9. 10.
- Scriptorum rei musica veterum recensio. p. 10. 11. 12. 13. 14.
- Isagogas. vulgò Introductoria.
- Enchiridium. vulgò Manuale.
- Cantiones vocales. (Musice dī voci.)
- Cantiones organicæ. (Musice d'instrumenti.)
- Symphoniurgi. Idem qui Musurgi & Compositores.
- Comparatio veterum rei musica scriptorū cum semiantiquis, & eum recentibus. p. 14. & seqq.
- Guidonis Arretini qualia scripta. pag. 15.
- Cacozelia. Prava affectatio.
- Ecclesiasticis melesi. (Canti dī Chiesa)
- Notata quedam apud Fræchinum, Glareanum, & alios recentiores. pag. 17. & seqq.
- Remissionis signa. (B. molli.)
- Signa Intensionis. vulgò (Diesi.)
- Tritonus. (Quarta falsa.)
- Diateffaron. vulgò (la quarta.)
- Diateffaron an consonantia sit. pag. 19.
- Andreae Papij De consonantijs. s. pro Diateffaron liber.
- Zarlinus Diateffaron perfectis consonan-

sonantis ascripsit. pag. 19.
 Diapason consonantiarum regina. vulgo (Lottava.)
 Diapente. vulgo (La quinta.)
 Syncatalogæ. Concentuum clausule vulgo (Cadenze.)
 Diastemate. Internallo.
 Synodiæ. Conccntus.
 Bicinia. vulgo (Duo)
 Triodia, Tricinia. vulgo (Trio.)
 Qualis consonantia sit Diatessaron. pag. 20.
 Quid Symphonia & Eusymphonia differant ibid.
 Ditonus. vulgo Tertia maior.
 Trihemitonium. vulgo Semiditonus, & Tertia minor.
 Cur Ditonus supra diatessaron, trihemitonium infra, melius resonet. pag. 21.
 Polyplectrū. vulgo (vn Cembalo)
 Pectis Calcochorda. vulgo (vna Cetera.)
 Chelonis Hispanica. vulgo vna Chitarra Spagnuola.
 Syncrusis. pulsatio duorum plurimumve simul sonorum.
 De Nic. Vicentino iudicium. pag. 22.
 Recentiores in quo vim Enarmonij generis sitam putent. pag. 22.
 Taxilli. (Tasti de Cembali.)
 Inscitia confidentes facit, doctrina timidos & cunctabundos. p. 22.
 Melopœia. Ars & habitus cantuum componendorum.
 Octo Toni Recentiorum, & duodecim Glareani commentitij sunt, umbratiles, atq; inutiles. pag. 23.
 Phthongi Exharmonij & Metabolici. vulgo (Voci Bemollate, e Diesate.)

Principis Venusini Cantiones quales. pag. 24.
 Mille annorum spatium omnes artes ac disciplinæ apud Græcos inuenta atq; absoluta pag. 25.
 Quartumdecimum seculum quale fuerit; & de eo Tassonij iudicium pag. 25.
 Rationalis musica parum hodie frequentata. pag. 26.
 Arithmetica Analytica. vulgo Algebra.
 Musurgia multis Principibus hodie familiaris. pag. 26.
 Quæ, qualiaq; liberalibus artibus, & musica incrementis hodie obfcent. pag. 26.
 Antiquæ Græciæ qualis status fuerit; & musicæ progressibus quam aptus pag. 27.
 Vetus Hebræorum musica qualis. pag. 28.
 Iac. Gaffarellius de musica Hebræorum. pag. 29.
 Marini Mersennij opera musica. ibid.
 Franc. Patricij de veteri musica iudicium. ibid.
 Historiola quædam de musicastro sene.
 Apfis Basilicæ. vulgo (la Tribuna.)
 Physauletes. vulgo (vn Organista.)
 Physaulus. s. Organa. vulgo (vn Organo.)
 Capispergij irritus conatus pag. 31.
 Profodium. vulgo (vn Mottetto.)
 Ecphonesis. Prolatio, Intonatio.
 Homophonesis. vulgo (Vna Fuga.)
 Symp. onistica Melodia species, in qua Symphoniarum fere tantum ratio habetur.

Palilogia. Repetitiones eorundem
verborum.

Polylogiac. Cum verba clausule-
que diversa eodem tempore profe-
runtur, seu canuntur.

Syntechnitæ. Eandem artem pro-
fitentes.

Pabij Columnæ (La Sambuca Lin-
cea) & de ea iudicium, pag. 32.

Ἀλλοτρεῶν. Alienius a Musis, Indo-
ctus.

Ἀλλοτρίοι. Alieni à Musis, Imperiti.

Συγκρίσις. Comparationem.

Διοτρεφεὲς Βασιλεῖς. Reges Iouis
alumni. Homer.

Petronij Satirici de veterum diligen-
tia testimonium, pag. 33.

Hippocratis Aphorismi & Coacæ
prenotiones quales, pag. 33.

Symbolismis. Comparationibus
analogicis.

Soni vehementiores auribus musico-
rum officiant. pag. 34.

Disparitas antiquissima Græcorum
musicæ, ac recentioris. pag. 34.

Olympi melodiæ quales, ibid.

Entheum ac παθητικόν. Divinum
ac patheticum.

Symphoniastæ. Symphoniarum
s. concentuum consarcinatores.

**Missarum modularum Syntag-
ma** sub Leone X. editum.

Musica quanto in pretio olim à Gre-
cis habita, pag. 75. & seq.

Platonis de musicæ vi iudicium.
pag. 36.

Lacedæmoniorum circa musicam stu-
dium. ibid.

Embaterius rhythmus (Certa aria
o sonata a proposito per marciare.)

Castorium melos. Certa (aria
guerriera, che conteneva l'impres-

di Castore, e Polluce, e imitava le
loro battaglie.)

Armatae saltationes. (Balli con ar-
meo Moresche.)

Auletes, αὐλητής, Tibicen.

Alexander Magnus ob nimium mu-
sicæ studium a patre reprehensus.
pag. 22.

Es regnante vel maxime musica flo-
ruit; & **Aristoxenus** vixit ibid.

Timotheus Thebanus tibicen a non
nullis cum **Timotheo Milesio** ci-
tharædo confunditur. ibid.

Ciceronis de musica Græcorum iu-
dicium. ibid.

Viri aliquot celebres studio rei musi-
cæ flagrantes, pag. 37. & seq.

Stratonici citharædi festiuum di-
ctum, pag. 38.

Græci natio comæda & musica ibid.

Tusci & **Romani** veteres rei musicæ
deditissimi. pag. 39.

Collegium tibicinum, & fidicinum
Romanorum. ibid.

Pontius Tiardeus Matisconensium
Episcopus.

Catonis Censorij, **M. Tullij, & M.**
Varronis loca. pag. 41.

Scolia. Carmina quædam in Græ-
corum conuiujs deinceps cantari
solita.

Assa voce (Con la voce sola, senza
strumento.)

Harmonia Mixolydia. (Tuono
Mussolidio, alla quarta alta, per
la specie di B. mi.)

Antiquiores Græcorum musici exi-
mij quoque poetæ fuerant. pag. 40.
& seqq.

Sappho poetria Mixolydiæ harmo-
nia inuentrix. pag. 41.

Musica & poetica congeneres, & af-
fines. ibid.

Re-

Recentiores Musici pleriq. indocti.

pag. 41.

**Hercules Pasquius peritissimus
physauletes. ibid.**

**Ars musica quam late olim patuerit.
ibid.**

Ἀξιωματικῶς (Scientificamente.)

**Phonaticus, φωνασκός. Exercen-
da vocis magister.**

**Præexercitamenta cantuum Ἰσο-
γυμνασµατὰ ᾠδικά.**

**Quo tempore Poetæ excellentes fue-
runt, tales quoq. Musicos fuisse.
pag. 42.**

**Idem de Pictura, & Statuaria di-
cendum. ibid.**

**Graphis. (Il disegno) Melc, μέλι,
Cantus (Arie.)**

**Παραλογισµὸς Vitiose argumen-
tari.**

**Aliud argumentum e scriptorum
præstantia ductum. p. 43. & seq.**

**Præstantiores rei Musica scriptores
horum temporum. ibid.**

**Sectarum quarundam in Re Musi-
ca nomina. pag. 44.**

**Sabiniani & Proculiani, Juriscon-
sultorum dua sectæ veteres.**

**Dogmatici, Methodici, Empirici.
Tres celeberrime medicorum sectæ.**

**Agamemnon apud Homerum Cly-
temnestram citharædo commen-
dat.**

**Citharædus. Qui organa fidibus,
instrueta pulsat, usq. accinit.**

**Archagetes, ἀρχαγῆτης, Princeps,
Inventor.**

**Guidonis Arretini de cantoribus
ætatis suæ iudicium. pag. 46.**

**Claritatem sanguinis & liberalem
educationem ad elegantiam melo-
diarum conferre. pag. 46.**

**Ostenditur id exēplo Principis Ve-
nusini, & Thomæ Peccij, ibid.
Magna præmia olim musicis propo-
sita. ibid.**

**Talentum Atticum. Summa sex
millium drachmarum i. e. totidem
fere librarum Florentinarum.**

**Mille denarij. Totidem circiter li-
bra Florentinæ.**

**Sestertium Summa 250. denario-
rum, ac totidem librarum Floren-
tinarum.**

Amabæus citharædus.

**Roscius Comædus quantam mer-
cedem diurnam accepit. pag. 47.**

**M. Antonij Triumviri liberalitas
erga Anaxenorem. ibid.**

Vespasiani dona musicis diuisa. ibid.

Citharodia. Ars citharædica.

**Citharistæ. Qui fides pulsant sine
vocali cantu (Sonatori di corde.)**

Suet. Pilocitharistæ.

**Certamina musica apud veteres quæ
tum huic disciplinæ profuerint.
pag. 47.**

Petri Fabri Agonisticon libri.

**Agonismata. Concertationes pu-
blicæ musicorum.**

**Pythiæ ludis certamina musica po-
tissimum adhibita. pag. 48.**

**Pythiæ tibiæ vel Pythiauli vulgo
Græcis πιδιάυλι nobis (Flauti.)**

**Auletica ars, ἀυλητικὴ. Ars in-
flandi tibiæ.**

**Midas Agrigentinus tibicen, Py-
thionices Pindaro celebratus.
pag. 48.**

Epinicium. Carmen victorale.

**Musicæ commissiones. Concer-
tationes musicorum.**

Philautia. Amor sui ipsius.

**Musicorum veterum licentia Comi-
corum**

eorum dictis, ac philosophorum
monitis coerceretur. pag. 48.
Qualisnam canendi modus iam vi-
geat. pag. 49.
Marcellus II. Pont. Max. musico-
rum licentiam compescere statue-
rat. *ibid.*
Quibus rationibus summatim colli-
gatur veterem musicam potiore
fuisse. pag. 49. & seq.
Antagonistæ. Concertatores.
Cantiones veterum omnes iamdu-
dum abolitæ. pag. 52.
Senaria maior. vulgo Sexta maior,
vel hexachordum maius.
Senaria minor. Sexta minor, vel
hexachordum minus.
Antiqui Diatessaron consonantia-
rum minimam agnoscunt.
Diatonum Ditonicum duobus to-
nis maioribus, & limmate con-
stans.
Tetrachordum. Systema quatuor
chordarum, cuius extrema dia-
tessaron resonant.
Tonus maior. Ratio sesquiocta-
ua, & differentia τῶν diapente,
& diatessaron.
Limma λήμμα. ad verbū Reliquū.
Ratio 256 ad 243. s. interuallū,
quod duobus tonis maioribus à
Diatessaron demptis superest. Se-
mitonium Pythagoricum.
Petrus Heredia primus specimen
edidit veterum harmoniarum.
Zarlino & Gallileius veterum can-
tica simplicia & μονομελῆ fuisse
crediderunt.
Melos vocale. Cantus vocis.
Melos organicum. Cantus in-
strumenti, vulgo (La sonata.)
Concentus polymeli. συσώδιαι

πολυμελῆς. (Compositioni di-
più parti.)
Chromaticum & Enarmonium ge-
nus consonantiarum egenum.
pag. 54.
Diatonicum genus. Vulgaris, &
communior melodiarum species,
quæ tetrachordis constat per bi-
nostonos, ac semitonium dispo-
sitis.
Chromaticum genus. Artificio-
sior musica species, cum tetrachor-
da per bina semitonia ac tribemi-
tonium disponuntur.
Enarmonium genus. Artificio-
sissima harmonia seu melodia spe-
cies, quæ binis diesibus ac ditono
constat.
Quadricinium. vulgo (Composi-
tione a quattro.)
Quadricinium chromaticum Cy-
priani Rorij, atq. alterum Hercu-
lis Butrigarij. pag. 54.
Melismata (Passaggi lunghi.) Me-
lismi. (Passaggi breui, Accenti.)
Pathos πάθος. Affectus expressio.
Homœophonesis. vulgo (Vn imi-
tatione.)
Homosymphonia cyclia, vel cir-
cularis. vulgo (Vn Canone.)
Multiformis concentus. vulgo
(Vn Contrapunto doppio.)
Lyra ac Cithara præcipua veterum
Organa. pag. 55
Quamuis paucis chordis instrueren-
tur. *ibid.*
Variæ Polyplectrorum hodie species.
ibid.
Physaulorum hodiernorum præstan-
tia. pag. 56.
Fistulæ physaulorum. (Canne d'or-
gani.)

Systema commune, maximum
s. perfectum, vulgo (La Gam-
ma o Scala di Musica.)
Disdiapason vulgo Quintadeci-
ma, vel duæ octavae.
Guido Arret. Sex syllabarum Ut,
Re, Mi, Fa, Sol, La, repertor.
Hodierna ratio notandorum can-
tuum prisca commodior pag. 56.
Recentiorum aliquot melopœorum
nomina. pag. 57.
Melodia Monodica s. Stylus mo-
nodicus vulgo (Stile Recitativo.)
Cantorum quorundam, & cantri-
cum electiorum nomina, ibid.
Item aliorum artificum. ibid.
Psalterium. Harpæ specie, Har-
pa maior.
Pandurium tetrachordum. (Vn
Violino.)
Ceraulus, Corniculum. (Vn Cor-
netto.)
Testudo. (Vn Liuto.)
Chelonis Gallica. (Vne Pandore.)
Pandura hexachorda. (Vna Viola.)
Scoliasma. (Vn Madrigale.)
Rhematicum. Vn (Mottetto.)
Hodiernorum concentuum suavi-
tas, eorumq. descriptio. pag. 58.
& seq.
Antiphoniæ. Zarlino. (Consonan-
ze vote.)
Paraphoniæ. eidem (Consonanze
piene.)
Symphoniæ (speciatim) (Conso-
nanze vaghe.)
Incentores Gr. ὑψῶδοι (Soprani.)
Occentores μεσῶδοι (Tenori.)
Succentores ὑπαρῶδοι (Bassi.)
Compismus, κομπισμός (in orga-
nis) (Trillo, gruppo.)
Clausulæ, vulgo Cadentiæ.

251 151
Pericopæ, περιχοπῆ, cantionum
membra.
Melydrium, μελύδριον. Paruum
melos, cantiuncula.
Symphonetæ, συμφωνηταί. Qui
simul concinunt.
Plasma. (Vn strascino.)
Simulatæ clausularum finitiones.
(Sfuggir le cadenze.)
Antimelismata. (Perfidie.)
Parecheses παρηχῆσες (Ecchi.)
Vibratiunculæ. (Trilli, Tremoli.)
Accentiones. (Mottetti.)
Consonantiæ secundæ, vel secunda-
riæ, Duæ ternaria, totidemq. se-
naria.
Consonantiæ primariæ Zarlino
Perfectæ, Diapason, Diapente,
Diateffaron.
Rei musicæ scriptores prisca qui nunc
extant secundarum consonantia-
rum non meminerunt. pag. 61.
Salina locus de usu secundarum con-
sonantiarum apud antiquos p. 62.
Cur veteres in consonantiarum clas-
sem eas non retulerint. ibid.
Ἐπισημοτικῶς, scientificæ.
Diateffaron a practicis consonanter
usurpatur; & tamen a numero
consonantiarum excluditur. p. 62.
Quid de Ptolomei sententia circa se-
cundarias consonantias Salinas
censuerit. ibid.
Scriptores rei musicæ Græci Aristox-
enorum fere sequuntur. ibid.
Aristoxenus Pythagoreorum in mu-
sicis placita palam impugnare au-
sus non est. pag. 63.
Xenophilus Pythagoricus Aristox-
eni magister. ibid.
Consonantias secundarias, Synchor-
dias videntur Græci vocitasse. ib.
Di.

Didymus Diatonicum tetrachordū
exactius quam eo prioras consti-
tuit. *Ibid.*

Notulæ cantuum apud antiquos du-
plices. pag. 63.

Tyrrhena tibia apud Pollucem quid
sit. *ibid.*

Hydraulica organa, Hydrauli,
(Organi d'acque.)

Πολυμέλεια Implicatio plurium
melorum .s. cantuum (*Piu-
arie insieme.*)

Alexander Cytherius Psalterium
fidibus referat. pag. 63.

Quale illud Organū fuerit: item Si-
micum, & Epigonium. *ibid.*

Synaulia, συναυλία **Concentus plu-
rium tiliarum**, qualis Athenis
Panathenæorum festo exhibeba-
tur. pag. 64.

Μονομελῆ, **Vnius Meli** (*A un aria
sola.*)

Ascaulus, (*Cornamusa, Pius.*)
Tibiæ Partheniæ, παρθένια i. e.
*Virginales, aut puellares Acuti so-
nitus, & Notodis inservientes,
(Soprani.)*

Tibiæ pueriles, παιδικοί. *Quæ pue-
rorum voces exprimebant. (Con-
tralti.)*

Tibiæ perfectæ, τέλει. *Quæ me-
diam, & communioem vocem
(vulgo Tenore) referebant.*

Tibiæ ὑπερτέλει (quasi superper-
fectæ.) **Grauioris soni**, & **Hypa-
todis** (vulgo Bassi) congruentes.

Tiliarum syntagma. (*Vn Concer-
to di Flauti.*)

Trisdiapason. vulgo **Tres Octavae**
.s. **vigesima secunda.**

Veteres minime in usum adhibuerūt
Diatonicum Ditonicum. p. 64.

**Zarlini & Galilei super usitata vul-
go Diatonici specie dissensio.** *ibid.*

**Cur chromaticum, itemq. Enarmo-
nium genus maiori olim in pretio
fuerint.** pag. 65.

**Vtriusq. generis qualis proprietas ad
vis.** *ibid.*

**Nomi. Cantus quidam certum ad
proprium Melos, & Rhythmum
habentes.**

**An veteres usi fuerint tribus Gene-
ribus puris atq. impermixtis** p. 65.

**Περὶ σωδέσεως ὀνομάτων. De stru-
ctura verborum.**

**Metabolæ μεταβολαί, Mutationes
Melicæ, & Rhythmicæ.**

**An veteres condimenta cantuum, &
melismata usurpauerint.** pag. 65.

**An artificiosi concentus in usu fue-
rint.** *ibid.*

**Musicarius in vet. Inscriptione,
Musurgus.**

**An artificiosi concentus præstanti-
ores sint.** pag. 66. & seq.

**Acrostichides. Prima atq. vlti-
mæ litteræ carminum sensum ali-
quem constantes.**

**Nimum artificium nativæ eleganti-
æ obesse.** pag. 67.

**Ἀποσπασµάτιον, Fragmentum.
particula.**

**Porphyrius Optatianus poeta Con-
stantinianorum temporum.**

**Dionysius Ihebanus poeta vetus-
sissimus.**

Ariadnæ conquestio Οὐρανῆς **Rinuc-
cini a Cl. de Monteviridi moda-
lata.**

**Progymnastica. Musicæ pars, quæ
præexercitamenta canentibus tra-
dit.**

**Παρασµαντικῆ. παρασµαντικῆ Ἀρ-
τι-**

Stoxeno musice pars que ad Diagrammata, & Notulas pertinet. Imitationes in canticis verborum potius quam sensuum scurriles sunt, & mimice. pag. 68.

Neoterici musici in mollioribus affectibus exprimendis, præstant non peri. de in virilibus, & Heroicis. ibid.

Pæanes, Cantus quidam plerumq; in Apollinis laudem leti atq; alacres.

Orthius Nomus. Cantus s. Hymnus in Mineruam bellicum quiddam spirans.

Eufynesia, Facilis intelligentia sensum.

Monodia. Cantus unius vocis.

Ante Cyprianum Rorium Melopœi parum solliciti erant de Eumelia s. elegantia singularum Partium. pag. 69.

Pythagorei Rhythmo masculam ac digniorem Musicæ partem, Mello femineam assignabant. Ibid.

Incommoda, & defectus Symphoniasici Styli. ibid.

Battilogia. Inepta sententiarum confusio, que ex crebra repetitione eorundem, & complicatione diuersorum verborum nascitur. ibid.

Rhythmismus. Rhythmorum usus ac modus. (L'uso, e pratica del tempo musicali.)

Febriulosa musicæ species qualis sit. ibid.

Modus Hyporchematicus, & chorealis. Melodie species que Hyporchematis, & Choreis competit. (Maniera di musiche conneneuole a Balli.)

Pomponius Sequidus Tragediarum scriptor nobilis.

Quatenus unicuiq; in arte sua credendum sit. pag. 70.

Dædalei concentus. Artificiose supra modum.

Quatenus veloces tardeq; motiones permiscenda sint. pag. 70.

Dialyses s. dissolutiones Rhythmorum, vulgo Diminutiones.

Hyporchema, ὑπόρχημα Melos quod canitur ac saltatur. (Canzone a ballo, Ballata.)

An grauium acutorumq; sonituum mistura energie cantuum officiat. pag. 70.

Gravitas & acumen vocum ratione Tonorum consideranda est. pag. 71.

Αναλόγως, vulgo in scholis Proportionaliter.

Alie due notabiles huius styli imperfectiones. ibid.

Ethos, ἦθος Proprietas.

Lastaurocaccabus Græcis. Hispanice. (Olla podrida.)

Imperfectio recentiorum melodiarum in sermone constans. ibid.

Que pulcherrima hodie habetur musice species contemptissimo poematum generi accomodatur. p. 72.

Octasticha, vulgo (Ottave.)

Antiqui musicæ excellentiam in Dithyrambis sitam esse iudicabant, & quales ij fuerint. ibid.

Vernacula quedam poemata perperam Dithyrambi a recentioribus inscripta sunt. ibid.

Paroenia, παροίγια Galli. chansons a boire.

Synecphonesis, συνεκφώνησις Prolatio eiusdem vocis a pluribus simul facta. V Δυ-

Δυσκατάληπτον & δυσνόητον *Parum cōprehensibile, & intelligibile.*
Epimelismata. (*Passaggi replicati, Passaggi sopra passaggi.*)
Hypecheses. *Echus imitationes quae paulatim remissiori voce sūt.*
Artificia symphonistica in organico cantu dumtaxat olim vidētur usurpata. *ibid.*
Matriarium genera tria. pag. 73-
Palilogie ubi, & quatenus usurpanda videantur. *ibid.*
Εννοήματα. (*Concetti, pensieri.*)
Polylogiarum absurditas. *ibid.*
Quam sit absurdū verba melo aptare, non melos verbis. pag. 74.
Hodierni musurgi Poetarum nomen suis canticis raro ascribunt. *ibid.*
Paucos ante annos nemo fere delectū aliquē carminū habebat *ibid.*
Concenus πολύχοροι. (*Musice a multi Gori.*)
Proavorum etate spuria quaedam architectandi ratio usurpata. pag. 75.
Quenam veteri musicae restituenda requirantur. pag. 76.
XVII. *Musice partes singillatim recensentur, & explicantur* *ibid.*
Et primum Historica s. *Philologica.* *ibid.*
Secundo Physiologica. *ibid.*
Tertio Politica. *ibid.*
4. Isagogica s. *Methodica, quae Musicae compendia, & introductoria continet.*
5. Harmonica, & Canonica, quae speciatim *Canone, & Monochordo* utitur. *ibid.*
Αποδεικτικῶς Demonstrative.
6. Rhythmica, quae *Rhythmorum naturam, species, proprietates, &c.*

considerat. ibid.
7. Metrica, quae *carminum modulos exhibet. ibid.*
8. Melopoeia, quae *in pangendis melisi s. cantibus cuiuscumq; modi versatur. ibid.*
9. Rhythmopoeia; quae *Rhythmorum praxin vsuq; tradit. Ibid.*
10. Phonascia, φωνασκία, quae *voicis exercendae ac molliendae methodum tradit pag. 78.*
Απεργασική & ἐξαγγελτική, *Practica musicae partes apud Graecos in Pselli fragmentis. ibid.*
11. Progymnastica, quae *cantum praexercitamentis ac teretissando (s. ut vulgo solfizando) pueros erudit. ibid.*
12. Ωδικον s. *Melodica, quae canendi cuiuscumq; generis mele praxin methodumq; monstrat. ibid.*
13. Organica s. Crumatica, quae *Instrumentorum musicorum vsu ac et, & Crumatum diagrammatismos (Intavolature delle sonate) exhibet: quae species proprie Crumatographia dicitur. ibid.*
14. Semæographia. eadem quae & *Parasemantice apud Aristoxenum (Arte d'intavolare) tam in vocali, quam in Organico cantu,*
15. Symphoniurgia (*Arte di Contrapunto*) *ibid.*
16. Hypocritica *Ars numerosae concinnaeque saltandi, gestumq; faciendi; cuius species tres pag. 79.*
Staticuli (*Figure del ballo.*)
Orchestica, *ὀρχαστική* (*Arte del ballo.*)
17. Organopoeia *practicae musicae pars organorum fabricam cōmensusq; tradens. ibid.*

18. Et ultimo, Critica, Musice pars que cantilenas concentusq; iudicat atq; examinat. Ibid.
 Paucos musicos, multos symphonias reperiri. pag 80.
 Historie musice veteris bodierneq; contentio. Ibid.
 Curiositas veterum Gregorum circa hanc partem. Ibid.
 Scriptores multi huius argumenti laudantur. Ibid. & seq.
 Marmora Arundeliana in Anglia vulgata. pag. 81.
 Physiologia musice discipline vetus ac recens. Ibid.
 Rei musice, & Politice communio. Ibid.
 Isagogici quidam veteres ac novi. pag. 82.
 Ptolemaidis Cyreneę Isagoge in musicam Pythagoricam. Ibid.
 Harmonica, & Canonica pars, precipua ac reliquis prestantior. Ibid.
 Harmonica in septem partes ab Aristoxeno diuiditur. Ibid.
 Salinas, & Zarlinus pctiora queq; ab antiquis mutuati sunt. Ibid.
 Κεφαλαϊοδές ερον. Summatim, per capita.
 Diuisio τῆς Diapason in 12. equalia interualla ingeniosa; sed in utilis. pag. 83.
 Error popularis recentiorum circa Semitoniorum equalitatem. Ibid.
 Magadia μαγαδία. Parue magades .s. ponticuli, qui neruorum sonitus terminant (Ponticelli.)
 Ptolomeus octo chordis unisonis, totum Disdiapason ingeniose diuidit. Ibid.
 Helicon. Instrumentum quoddam musicum Ptolomeo memoratum

explorandis consonantijs idoneis.
 Ingeniose auctum à Fr. Salina. Ibid.
 Didymus musicus versatissimus in Canonica disciplina. Ibid.
 Rhythmica à priscis exactissime tradita, à recentibus vix leuiter delibata. Ibid.
 Scriptores aliquot Rhythmicę facultatis. pag. 84.
 Metrica dignitas, ac materia. Ibid.
 Sermo melodicus duabus ex rebus conflatur. Ibid.
 Omnia momenta temporum, & dictionum qualitates a priscis exacte perpendebantur. Ibid.
 Que vocales melismis sint aptiores. pag. 85.
 Consonantium litterarum nullam fere recentiores habent rationem. Ibid.
 Elegantior vocum expressio Florentię primum audita est; eamq; Loretus in Urbem intulit. Ibid.
 In carminum generibus quanto interuallo antiqui precelluerint. Ibid.
 Pulcherrime vernaculorum versuum species contemptissimis antiquorum respondent. Ibid.
 Eurythmia, & Polyrhythmia Concinnitas, & varietas Rhythmicorum temporum.
 Saltationum i. e. Hyporchematum vernaculorum varietas à patriorum carminum diuersitate potissimum promanat. pag. 86.
 Improspere quidam conati sunt Gręce Latinaq; lingue rhythmopœiã vernaculis versibus aptare; & eius rei causa. Ibid.
 Gręca Latinaq; lingua cur circa sonum ac prosodiam vernaculis precellant. Ibid.

Μουσικῶν τῶν ἑσπερίων Musica aptiores.
 Habij Quintiliani locus de suauitate
 Græci sermonis . pag. 87.
 Prosodia .s. accentuatio Græcorum
 reliquas superat . ibid.
 Ὀξύμεινα vocabula . Acuto ac-
 centu prædita .
 Accentus quartæ, & quintæ syllabæ
 quemnam usum habeant . ibid.
 Μελοποιεῖν αὖ, Modificari, Modis
 musicis aptari .
 Vernaculæ linguæ defectus ob termi-
 nationem vocalium . pag. 88.
 Troparia, τροπαῖα . Sacra quedam
 apud Græcos cantiones .
 Pronuntiatio vetus Latina prorsus
 abolita . ibid.
 Latina linguæ cadauer potius quam
 ipsam linguam habemus . ibid.
 Cur scoliasmatum .s. Matrialium
 Conventus quam Heroicorum
 poematum monodicus cantus plu-
 ris fiat . pag. 89.
 Hodiernæ musicæ cum sua sorore poe-
 si male conuenit . ibid.
 Canticorum veterum, ac recentium
 phrasis qualis . ibid.
 Dissertatio auctoris de Musica sacra
 Romæ habita pag. 90.
 Meloraptæ, μελοράπται . Melo-
 rum censarcinators .
 Recentiores sententiam .s. sermonem
 symphoniurgicæ inseruire cogunt;
 quæq. exinde sequantur absurda,
 ibid.
 Pareleyismi, Syllabarum distorsio-
 nes, qualia sunt psalmodiarum
 neumata .
 Melopoeia veterum, vulgari longe
 absolutior . ibid.
 Dionysij poetæ veteris Nomi quidam
 mutili quales, ibid.

Veteres omnia tria genera melodia-
 rum in usum adhibuerunt; &
 quasdam etiam species . pag. 91.
 Χρῶμα Colores .s. Coloramenta .
 Variæ tetrachordi diuisiones; &
 tanquam species Diatonici, itemq.
 Chromatici generis .
 Francisci Patricij de usu earum spe-
 cierum sententia . ibid.
 Harmoniarum veterum usus, eorum
 melopoeiam incredibiliter locu-
 pletabat . ibid.
 Ab autore ita restitute ut facili ne-
 gotio in usum reuocari possint .
 ibid.
 Ex vetustissimis quibusq. Ecclesiæ
 psalmodijs, antiquissimarum can-
 tionum pulchritudo colligi potest
 pag. 92.
 Herculis Buttrigarij de ijs iudicium .
 ibid.
 Græci Antistites cur priscis abolitis,
 noua diagrammata induxerint .
 ibid.
 Ex τῆ ἀντιρροφῆ, Ex altera parte.
 Ex tribus Rhythmorum generibus
 duo tantum usurpantur . ibid.
 Ὀδὴ πᾶρεργον . Obiter .
 Ordine Synthetico (.s. Compositiuo)
 veteres in Rhythmopoeia vsi sunt:
 recentiores Dialytico (.s. resoluti-
 uo) & vter commodior . pag. 93.
 Secundum hodiernam praxin incer-
 tus est, atq. erraticus Notarum
 valor .s. potestas . ibid.
 Arsis, ἀρσις, prima pars rhythmus;
 quæ sublatione manus aut pedis
 denotatur .
 Thesis, θησις altera rhythmus pars,
 in qua pes manusue demittitur .
 Veteres ab Arsi rhythmum auspica-
 bantur, nos à thesi, & vtra ra-
 tio

vio commodior . *ibid.*
 Agogæ, ἀγωγαί . vulgo Deductio-
 nes pbtongorum gradatim ascen-
 dentium, vel descendendum .
 Υγιασικὴ Medicina pars, non me-
 dendis morbis, sed tuenda sanita-
 ti incumbens .
 Phonaſcia proprios nullos scripto-
 res hodie habet . pag. 94
 Francisci Patricij Discussiones Pe-
 ripatetica . *ibid.*
 Veteres oratores, immo Principes
 phonaſcis utebantur . *ibid.*
 Suetonij locus, de Neronis circa vo-
 cem studio . *ibid.*
 Progymnastica veterum vulgari per-
 fectior, & compendiosior . *ibid.*
 Progymnastica veterum syllabæ qua-
 tuor aptissima . pag. 95.
 Commune systema à Guid. Arreti-
 no nullo consilio auctum . *ibid.*
 Valles Romanorum collium magno-
 pere exaggerata . pag. 97.
 Collis Caballinus, vel Quirinalis.
 Aqua Virgo . vulgo (*Acqua di*
Trevi)
 Maccus Osorum lingua stultum de-
 signat: quo alludit Græcum μακ-
 κοῦν desipere . pag. 98.
 Exacta cenendi ratio, quot, qui-
 busq; rebus constet . pag. 99.
 Interualla δυσεκφώνητα . Barbaris
 Difficile Intonabilia .
 Spondiasmus . Interuallum Enar-
 monium ascendens tribus diesibus
 constans .
 Ecbole ἐκβολή, Interuallum Enar-
 monium quinque diesium ascen-
 dens .
 Eclipsis, ἔκλειψις Interuallum Enar-
 monium trium diesium descen-
 dens .

Pauci cantores hodie reperiuntur,
 qui insolita quedam ac difficilio-
 ra interualla prompte enuntient .
ibid.
 Eorum negligentia . pag. 100.
 Neronis Caesaris superstitiosa tuen-
 da vocis cura . *ibid.*
 Musice viuere . Proverbiū i. e.
 laute, & hilariter .
 Fibule cantorum . *ibid.* & seq.
 Quinam earum meminere . p. 110.
 Cimeliotheca, καμυθιοθήκη . vulgo
 nimis laxa voce Museum (*Vn stu-*
dio) Repositorium rerum pretio-
 sarum, rariorum, antiquarum .
 Antiquarij quidam nominantur .
ibid.
 Sagorum species fibulatoria apud
 Trebellium Pollionem . *Ibid.*
 Calenderi Sodalitas Turcica . *ibid.*
 Pignorius in comment . De seruis
 complures eiusmodi fibulas exhi-
 bet . *ibid.*
 Schematismos . (*Figure*)
 Mantissam, addittamentum . Vox
 Tusca Latinis scriptoribus usur-
 pata .
 Vox gallulascens in transitu virili-
 tatis
 Symphoniaci veterum pleriq; serui
 erant, ideoq; in officio contineri
 magis poterant . pag. 102.
 Cantorum, & Eunachorum deli-
 cie . *ibid.*
 Modulata Dramata à Barberinis
 Principibus edita . *ibid.*
 Tesserę admissionū . (*Bullettini*)
 Equi contumaces, & refractarij in-
 vtilis habentur ab equisonibus .
 pag. 103.
 Musica quam frequens olim fuerit
 multis exemplis ostenditur . *ibid.*

De chore, & comædis legatis. *ibid.*
 Mangones, & Venalitarij. Mercatorum genus qui mancipijs commendis, & diuendendis quæstum faciebant.
 Electiores voces olim è Grecia, Asia, Aegypto, Syria petebantur. *ibid.*
 Cur bonitate vocum Græci, & Asiatici excelluerint. pag. 104.
 Quantum aquæ bonitas voci conferat testimonio Vitruuij ac Plinij, & autoris experimento ostenditur pag. 104.
 Paucissimos cantores bonitate vocis eximie præstantes hodie reperiri. *ibid.*
 Eunuchorum copia quid momenti in musicis habeat. pag. 105.
 Mulierum ac puerorum non exceptorum vox suauior plerumq; quam eunuchorum. *ibid.*
 Veteres Græci, ac Romani quam studiosi fuerint elegantie ac decoris. *ibid.*
 Antiquorum opera simplicitati venustatem habent adiunctam. *ib.*
 Quantum ea cordi fuerit priscis Oratoribus atq; Histrionibus. *ibid.*
 Sapphus poësis, eximium venustatis specimen à Demetrio Phalereo proponitur. pag. 106.
 Cantores prisci magnifice, atq; eleganter amiciebantur. *ibid.*
 Autor Rhetoricorum ad Herenniũ. *ibid.*
 Appuleius in Excerptis citharistriã eleganter ornatam describit. *ibid.*
 Citharodice priscæ leges. *ibid.*
 De ornamentis cantuum, an veteribus usurpata, & quatenus fuerint. pag. 102.
 Prolepsis, προλήψις, (Vn anticipatione.

Eclepsis, ἐκλήψις, Idem versus graue .s. descendendo.
 Delicatiores in cantu flexiones, & false vocule antiquis usurpate ex Cicerone. *ibid.*
 Euge & σοφῶς. Bene, & sapienter .s. perite, Acclamandi, & Applaudendi formula.
 Minus olim corruptum quam hodie vulgi, ac plebis iudicium in rebus musicis. *ibid.*
 Vernaculorum cantorum nimia affectatio ab exteris deridetur. pag. 108.
 Ineptiæ ac vitia nimis frequentium ac fusorum melismatum. *ibid.*
 Quatenus, atq; ubi tolerari possent. *ibid.*
 Melodiarum quatuor differentie ac proprietates. pag. 108.
 Hesythastica, ἡσυχαστικὴ, Melodiæ .s. Melopoeiæ species quieta, & grauis,
 Diastaltica, διασταλικὴ, Melodiæ species læta, & exultans.
 Systaltica, συσταλικὴ, Melodiæ tertia species flebilis, & mæsta.
 Enthusiastic, ἐνθουσιαστικὴ, Quarta Melodiæ species vehemens, & accensa. Totidem Melismatum species distinguantur. *ibid.*
 Quod nemo recentiorũ præstitit. *ibid.*
 Eius rei exemplum. *ibid.*
 Rhythmus exultans ac saltatorius. *ibid.*
 Tertium Instrumentorum genus nullo fere in pretio hodie est. *ibid.*
 Orientales populi ijs olim valde dediti. pag. 110.
 Cymbala benesonantia cur Regius propheta appellauerit. *ibid.*
 Leo Sanctius Senensis Soc. Iesu Sacer-

cerdos eruditissimus, ac peringeniosus. *ibid.*
 Gymbalorum figura apud Laur. Pignorium expressa: *ibid.*
 Gallice Timbres vocantur. *ibid.*
 Citharismata, κιθαρίσματα (Sonate di Liuto, Arpa &c.)
 Aulemata, αὐλήματα (Sonate di Flauto, piffero &c.)
 Crumata, κρουμάτα Organorum omnium pulsationes, sed precipue tertij generis Arse tibicina hodie forme obsolevit. pag. 111
 In Gallia Cisalpina tibicines nuper florebant. pag. 112.
 Veterum aliquot insignium tibicinum apud antiquos nomina *ibid.*
 Tibicina ars olim apud Græcos, precipue Thebanos floruit: item Tuscos, Romanos, alijsq populos. *ib.*
 Symphonia tibiaram remiges olim regebantur. *ibid.*
 Ciceronis & Aseonij Pediani loca. Plurimas habuerunt prisca tibiaram species. pag. 113.
 Choricę tibię, que & choraulicę, & absolute chorauli: χοραυλοι, vulgo (Pifferi, o Dolzaine.)
 Tibiæ obliquæ, Plagiauli. πλαγίοι αὐλοὶ, vulgo (Traverse) Gall. (Flutes d'Allemand.)
 Tibiæ inflexæ, Cerauli, (Cornetti) Gall. (Cornets a bouquin.)
 Galliæ tibiæ. Flageolets.
 Tibię suaviore quam instructa fidibus organa. *ibid.*
 Chorauli quos maxime usus habere possent. pag. 114.
 Ex Ceraulis integri concentus fieri possent. *ibid.*
 Netodia, νητώδια Acutius Melos in Concentibus (Parte del soprano.)

Cerauli succentiui, (Cornetti per il Basso.)
 Streptaulus, vulgo (Il Serpente.)
 Herodori Megarensis tubicinis robur. pag. 116.
 Aglaidis tubicinę historia. *ibid.*
 Hypatodia. Melos graue Concentuum, (Parte del Basso.)
 Tuba ductilis. vulgo (Il Trombone.)
 Anelisis ἀνεσις Remissio sonitus.
 Epitalisis ἐπίτασις, Intensio sonitus.
 Plasma quid sit apud Musicos. pag. 116.
 Pādura tetrachorda. vulgo (Viola da braccio.)
 Iugamēta pādurarū vulgo (Tasti) Quomodo arculus ducatur in Pandurarum pulsationibus. pag. 117.
 Veteres post Antigenidam plasmate in tibijs utebantur. *ibid.*
 Tibicinę apud antiquos multe. *ibid.*
 Quales fuerint veterum nota musice. pag. 118.
 Alypius Græcus scriptor. *Ibid.*
 Talis, τάσις. Soni tensio eodem tenore procedens.
 Crasis, κρῆσις, Organi pulsatio.
 Sympsalma σύμφαλμα, Organi pulsatio cum voce canentis cōsentiens.
 Notę Rhythmicę veterum quales fuerint. *ibid.*
 Bases, βάσεις. Gressus rhythmici. vulgo (Battute, Misure.)
 Quomodo prisca Bases discriminauerint. *ibid.*
 Hodiernus Semęographię modus in vniuersum antiquo aptior. *ibid.*
 ταπεινίαν Teretissare.
 Pauci cantores reperiuntur qui per omnes clauas prompte canere sciunt. pag. 119.
 Σύγγραμμα, Compositio, Liber.

Veteratores, ἀρχαίστες, Antiquis fauentes.

Nouatores, νεωτέροις, Recentioribus fauentes.

Cur nemo scriptorum veterum nunc extansium symphonurgiam attigerit. pag. 121.

Morbillos ac Variolos nemo medicorum veterum nominat. *ibid.*

Veteres theoriam praxi anteferebant. pag. 121.

Archimedis libri. *ibid.*

Plato etiam scientiam ac theoriam, manuum operi lōge prætulit. *ibid.*

Mesodus grauior. vulgo Tenor.

Mesodus acutior. vulgo Contraltus.

Denaria. Consonantia, vulgo Decima dicta.

ἀτάξια. Ordinis defectum.

Diuisio τῆς Diapason omnium concentuum, & totius musicę fundamentum est. pag. 122.

Breuis methodus disponendarum consonantiarum. *ibid.* & seq.

Palimpsestus. (Cartella.)

Concentus pentadicus. (Composizione a cinque.)

Trihemitonium, Epidiapason, vel Denaria minor, vulgo (Decima minor.)

Trihemitonium, Epidisdiapason, vel Septemdenaria minor. vulgo (Decima septima minor.)

Ditonus Epidiapason, vel Denaria maior. vulgo (Decima maior.)

Ditonus Epidisdiapason, vel Septēdenaria minor. vulgo (Decima septima maior.)

Pseudodiatesaron .s. Tritonus, vulgo (quarta falsa.)

Pseudodiapente, vulgo (falsa quinta.)

Polysymphonia. Plurium consonantiarum copulatio.

Symphoniurgia minime operosa est aut difficilis. pag. 124.

Saltatores Gr. ὄρχησται (Ballerini.)

Pantomimi veteres histrionum cum orchestice miscuerunt. pag. 126.

Histrionica ars honoratior nunc est quam olim in Italia. *ibid.*

De Actoribus Dramatum περὶ τῶν μέτρων .s. Melicorum iudicium. *ib.*

Lud. Cressolij Soc. Iesũ Vacationes Autumnales. *ibid.*

De Orchestica, & Hypocritica multi olim scripserunt, quorum nonnulli laudantur *ibid.*

Complures saltationum species à veteribus memorantur; in his Carpea à Xenophonte. *ibid.*

Emmelia, ἐμμέλια Saltationis species Tragica.

Orientales populi saltationibus, & choreis dediti. *ibid.*

Item Arcades, Spartani, Cretenses aliq. Gręcię populi. *ibid.*

Pyrhiche species apud Sphaciotas in Creta nunc etiam viget. *ibid.*

Pyrhicha saltationis armata species (Sorte di Moresca.)

Americanorum chorea. *ibid.*

Saltationum complura genera, & formę. pag. 128.

Chironomia, Gesticulatio numerosa, & rhythmica.

Orchemata, ὄρχήματα, Saltationis figura, & motiones.

Saltaticnes bodierne honestiorum hominum valde simplices sunt: rusticorum incondite, & inepte. *ibid.*

Chordax, Saltationis species Comica.

Sicinnis, Saltationis species Satyrica.

Thymelici. Qui organa pulsando, & saltando scenæ subseruiebant.

Nulla Musicæ pars diligentius, ac frequentius olim exercita quam Orchestica. *ibid.*

Idq; multis exemplis probatum. *ibid.* & seq.

Senecæ locus de Pantomimis pag 129.

Inscriptio vetus M. Vlpij Apolauſti maximi Pantomimorum. *ibid.*

Corn. Taciti locus de ambitu Pantomimorum coercito. *ibid.*

SS. Patrum inuectiuæ in theatrales ludos, & præcipuè DD. Cypriani, & Tatiani. *ibid.*

Bellicrepa, saltatio armata à Romulo instituta. pag. 130.

De Salijs à Numa Pompilio institutis. *ibid.*

T. Liuij locus de ludionibus ex Etruria accitis. *ibid.*

I. Cæs. Bullengeri de Theatro libri. *ib.*

Organopæiæ scriptores hodierni non satis excellunt. *ibid.*

Eorum aliquot laudati. *ibid.*

ἱσορικῶς, Historice. τεχνικῶς in scholis Artificialiter.

Ottomarus Luscinus in sua Musurgia falsas, & ridiculas instrumentorum figuras apposuit. *ibid.*

Huius artis secretiora præcepta ab opificibus hodie occultantur pag. 131.

Aristoxeni lib. περὶ ἀυλῶν τράσεως. De Tibiarum perforatione. *ibid.*

Organa prisca magis sonora videntur fuisse quam hodierna.

Echeum, ἠχῆον, Vasculum æreum augeudæ organorum resonantiæ comparatum.

Simile quidpiam ab ingenioso quodam Gallo nuper usurpatum. *ibid.*

Tibiæ veterum insigni varietate, ac multiformis vsus, ex diuersis rebus parabantur; præcipuè ex Græca arundine pag. 132.

In ijs fabricandis, ac præparandis suæ pramodum veteres diligētes fuere, ex Theophrasto, & Plinio. *ibid.*

Ismenias septem talentis tibiās quasdam coemit. ex Luciano. *ibid.*

Philolai Crotoniatæ tres libellos quāti Plato coemerit, & paucos Speusippi libros Aristoteles. *ibid.*

Antiqui geminas Tibias uno spiritu scite inflabant pag. 133.

Caricæ, Phrygiæ, Spondiacæ, Citharisteriæ, Embateriæ, Dactylicæ, Gameliæ, Paroeniæ. Tibiarum species diuersæ. *ibid.*

Prosodia, προσόδια vulgo Processiones. Tibiarum apud antiquos varietas atq; excellētia hodiernis Physaulis præstabat. *ibid.*

Ornamenta quædam crumatica Physaulis aptari nequeunt. *ibid.*

Organa Physaulica, & Hydraulica veterum, diuersitate Harmoniarum hodiernis præcallebant. *ibid.*

Tertulliani testimonio id probatū. *ibid.*

Hydrauli descriptio Vitruuiana obscurissima, & quare pag. 131.

Semiantiqua Organa rudia, & impolita fuerunt. *ibid.*

Tibiarum multæ species ab authore visæ apud Philarchum Virgiliannum. *ibid.*

Cur Iconismi Lyre, ac Citharæ veteris magnam simplicitatem præferant. *ibid.* & seq.

Psilocitharistice, Artificium pulsandarum fidium sine vocali cantu.

Barbitus (Tiorba)

Selectiora quædam eantica hodie etiā

- à peritioribus paucis fidibus sociantur. *ibid.*
 Quintiliani locus multitudinem nervorum in Cithara astringens *ibid.*
 Vocabula quaedam citharoedica apud Ptolomæum. *ibid.*
 Critica Musicæ pars quatenus à recentioribus usurpata, pag. 135.
 Eorum fastidium atq; ambitio in novis quotidie concentibus conquirendis pag. 136.
 Eorundem lapsus circa Ecclesiasticos cantus pag. 137.
 Doctorum aliquot virorum de antiquæ Musicæ præstantia iudicium. *ibid.*
 Quid Autoris in restituenda veteri Musica conatibus potissimum obstiterit pag. 138.
 Vincentij Gallilei Dialogus de veteri, ac nova Musica Italice *ibid.*
 Quam difficilis fuerit veterum Harmoniarum restitutio.
 Melodiæ quaedam cum varietate Harmoniarum autoris suavis conditæ, nouaq; Instrumenta fabricata pag. 139.
 De Glareani, & Vicentini inuentis iudicium. *ibid.*
 An practicæ Musicæ imperitus autor haberi debeat pag. 140.
 Προχορδα canere. (Cantare all'unisono.)
 Melopœi aliquot hodierni canticorum iuxta ueterem modum autores pag. 141.
 Petri de Valle patricij Romani polyplectrum Triarmonicum.
 Pandura Panarmonia eiusdem. *ibid.*
 Eiusdem libellus ad Lælium Guidiccium de hodierno Musicæ statu. *ibid.*
 Cur hodierni artifices autoris inuentis reluctentur; vel non satis ijs faueant pag. 142.
 Antigenidas tibicen duplicem mercedem exigebat ab ijs, qui sub alijs magistris didicerant. *ibid.*
 Fr. Bracciolini Carmen ab Aloisio Rossio nouo hoc stylo modulatum. pag. 143.
 Camilli Columnij Viri Illustrissimi polyplectrum Diarmonicum ab Autore curatum. *ibid.*
 Quid in perpoliando Iurisprudentiæ studio euenerit. *ibid.*
 Quid pariter in Medicina. *ibid.*
 Io: Fernelij scriptorum elegantia. *ibid.*
 Quinam priscam Iurisprudentiam illustrauerint pag. 144.
 Vnde sperari possit veteris Musicæ plena instauratio. *ibid.*
 Epinicia, ciorum. Cæna victorialis.
 Quaternio Pythagoricus τετραχρυσέ
 Modimperator. Conuiuij rector.
 Pandura succentiua. (Basso di Viola.)

Index aliorum operum Io: Baptista Donij ad Musicam spectantium; quorum alia in lucem edidit; alia pariter absoluta editioni parat; alia nondum perfecit.

E D I T A.

Compendio del Trattato de' Generi, & de' Modi della Musica. Con vn Discorso sopra la Pertezzione de' Concerti. In Roma 1635.

Annotazioni sopra il Compendio de' Generi, e de' Modi della Musica, &c. Con due Trattati, l'vno sopra i Tuoni, e Modi veri, l'altro sopra i Tuoni, ò Armonie de gl' Antichi e sette Discorsi sopra le materie più principali della Musica, ò cōcernenti alcuni instrumenti nuoui, praticati dall'Autore. In Roma 1640.

Deux Traictez de Musique. I. Nouvelle Introduction de Musique. Qui montre la Reformation du Systeme ou Eschelle Musicale, Selon la methode Ancienne, & meilleure: la facilitè d'apprendre toutes sortes de chant par le retranchement de deux Syllabes. *Vz & La*: vne nouvelle maniere, & plus aisee de Tablature Harmonique; & vn nouveau reiglement des Auantexercices de la Musique.

II. Abregè de la matiere des Tons. Qui montre en peu de mots tout ce que l'Auteur a traictè plus amplement en plusieurs Discours Italiens, touchant les Tons ou Harmonies des Anciens, par luy heureusement renouvelles, & remises en vsage.

I N E D I T A.

Lyra Barberina, siue Amphichordum à Io: Bapt. Donio inuentum, eodemq; curante fabricatum atq; euulgatum; hoc autem in lbro accurate expositum: in quo etiam vetus Citharodia, Lyræq; præsertim ac Citharæ forma, vsus, partes, species, appellationes obiter illustrantur: additis multis veterum Organorum Musicorum Iconismis, atq; huius Amphichordi in primis: cum singularum eius partium delineatione, ac nomenclaturis. Adiecta interpretatione vocum Musicarum, Græcarum, & Latinarum rariorum; quæ rebus Musicis Latine apreq; exponendis non leuiter commodare possunt.

Progymnastica Musicæ pars Veterum restituta, & ad hodiernam praxin redacta. Lib. 1. In quo vetus Systema Musicam eiusq; Diagramma proponitur, atq; illustratur: noueq; Semæographiæ species afferuntur. Lib. 2. In quo progymnasticæ Græcorum Syllabæ exhibentur; vulgataq; earum exemplo repurgantur: & Musicarum Præexercitationum accuratior methodus ostenditur.

Dissertatio de Musica Sacra vel Ecclesiastica. Recitata Romæ in Acad. Basiliana An. 1640.

Due Trattati l'vno sopra il Genere Enarmonico, l'altro sopra gl'instrumenti di tasti di diuerse armonie Con cinque Discorsi. 1. Del Sintono di Didimo, e di Tolomeo. 2. Del Diatonico Equabile di Tolomeo. 3. Qual specie di Diatonico s'vsasse da gl' Antichi, e qual hoggi si pratici. 4. Della di(posizione, e facilità delle Viole Diarmoniche. 5. In quanti modi si possa praticare l'accordo perfetto nelle Viole Diarmoniche.

Della Musica Scenica e Teatrale. Con alcune Modulationi.

Discorso all'Eminentiss. Sig. Card. Barberino del conseruare la Salmodia de' Greci; recandola nella nostra intauolatura.

I N C E P T A.

Versio Latina Aristidis Quintiliani, Aristoxeni Fragmenti de Rhythmica; aliorumq; simillium, cum Notis.

De ratione modulandorum carminum Latinorum lib. 1.

De re Metrica libri duo: in quorum priori Poemarum variæ species, ob diuersam carminum dispositionem ex Hephæstione, & alijs dilucide ostenduntur: in altero carminum ipsorum Rhythmica ratio summatim traditur; ac nonnullæ eorum species à nobis excogitate; e Rhythmicæ potius, quam Grammaticæ fontibus exhibentur.

De Rhythmopoeia lib. 1. De Rhythmographia libb. 1.

De Generibus, & Speciebus Musicæ libb. 2: quorum prior Colores, siue species ab antiquis reper-

- repertas exponit : posterior nostras quasdam primo exhibet ; deinde varias potiorum
 misturas, quæ usurpari possent, proponit.
- Pandectarum liber xj.** qui *Musicus* inscribitur: & vocabula, siue nomenclaturas rei Musicæ
 Græcas, ac Latinas, partim antiquas, partim à nobis repertas: itemq; Italicas, Græcobar-
 baras, Gallicas, atq; Hispanicas quotquot extant, viginti aliquot capitibus continet.
- Varia aliquot Dissertationes *exempli gratia*.**
- De præstantia studiorum Musicorum.**
- De scriptoribus Musicæ.**
- De Musicis interuallis.**
- De perfecta Harmonia.**
- De causis, & qualitatibus consonantiarum.**
- De Musicæ diuinitate.**
- De vi Harmonica coniugali.**
- De efficacia Musicæ.**
- Antiquæ hodiernæq; Musicæ *ἰσαρτιώσεως***
- De Phonicia veterum.**
- De Rhythmica facultate.**
- De varijs Sæmæographiæ speciebus.**
- De Melodijs heroicis.**
- De concentibus choricis.**
- De varijs cantuum condimentis.**
- De ineptis, & affectatis Melopœorum imitationibus.**
- De Scabillis.**
- De Helicomagadi.**
- De Musica Sacra vel Ecclesiastica. Dissert. secunda.**
- Quæstiones Musicæ: *id est* An Musica animos emolliat.**
- Quinam perfectus Musicus dici debeat.**
- Vndè grauitas, & acumen vocum, ac sonituum oriatur.**
- Vtrum in Musicis deferendum sit iudicio populi.**
- Vtrum præstantior sit melodia hilaris an mœsta.**
- De tibijs earumq; speciebus lib. 1.**
- De Musicis instrumentis libb. 2. quorū prior instrumenta veterum recenser, atque illustrat:**
 posterior recentiorum; præsertim rariora quædã; compluraq; à nobis reperta.
- De Symphoniurgia *commentarius*: priuato vsui, non editioni destinatus.**

Pag.	ver.	Errata.	Corrige.
14	36	hunc	hoc
24	20	plenissimis	plenissimis
	29	perfectionis	perfectiones
33	7	fac	<i>Dele</i>
37	32	illud	illum
41	16	eum	cum
45	7	conspicuis	conspicui
48	29	antiquus	antiquitus
55	36	Physaulo	Physaulos
57	27	consummatiffimam	consummatissimam
62	8	oflenderet	ostenderet
63	31	maribus	manibus
67	26	Giudoniana	Guidoniana
69	16	Diulfimem	Diulfionem
	27	languidus	languidius
77	19	ἀποδεικτικῶς	ἀποδεικτικῶς
78	14	decimo	vndecimo
89	5	distioni	dictioni
96	4	placer	placet
98	25	Aut	At
103	15	Syphoniacorum	Symphoniacorum
106	4	Phalareo	Phalereo
111	35	expedodite morum	expedite modorum.
116	25	vei	vel
122	4	Instrumentorum; aut	Instrumentorum spectat; aut
	6.7	in concentibus	ad concentus
	8	continentibus	continentes <i>sive</i>
123	33	Pseudodiateffaron, ac	Pseudodiateffaron Tritoni, ac <i>sive</i>
	34	sive Tritoni	<i>Dele</i>
124	2	secabiles	aut secabiles
247	18	diateffaron	diateffaron
	22	calcochorda	chalcochorda
248	4	quæ	que
	35	Muffolido	Missolidio
249	28	cantur	cantus
	250	conceentus	concentus
2	25	Aaccenti	Accenti

Per Illust. & Adm. Reū. D. Canonicus Frescobaldus videat an in hoc opere contineatur, quod Pietati Christianæ, bonisue moribus aduersetur, & referat. D. die 22. Iulij 1645.

Vincent. Rabatta Vic. Gen. Flor.

In hisce tribus Dialogis I. Baptistæ Donij reperi nihil contrarium bonis moribus, vel Pietati Christianæ, sed Veteris Musicæ Præstantiam, & singularem Clarissimi Autoris Eruditionem. Ita refero ego

Petrus de Frescobaldis Canonicus Florent.

Attenta præsentī relatione, imprimatur opus seruatīs seruan. solitis. Dat. die 22. Septēmb. 1645.

Vincentius Rabatta Vic. Gener. Florent.

D. Augustinus Coltellinus Sancti Officij Aduocatus reuideat, & referat, die 12. Augusti 1645.

F. Iacobus Cima Inquis. Gener. Florent.

Reuerendiss. Pater. In hoc opere harmonico, summa arte elaborato, nihil est à Sacris Canonibus dissonum; sed mira eruditionis cum pietate resultat consonantia.

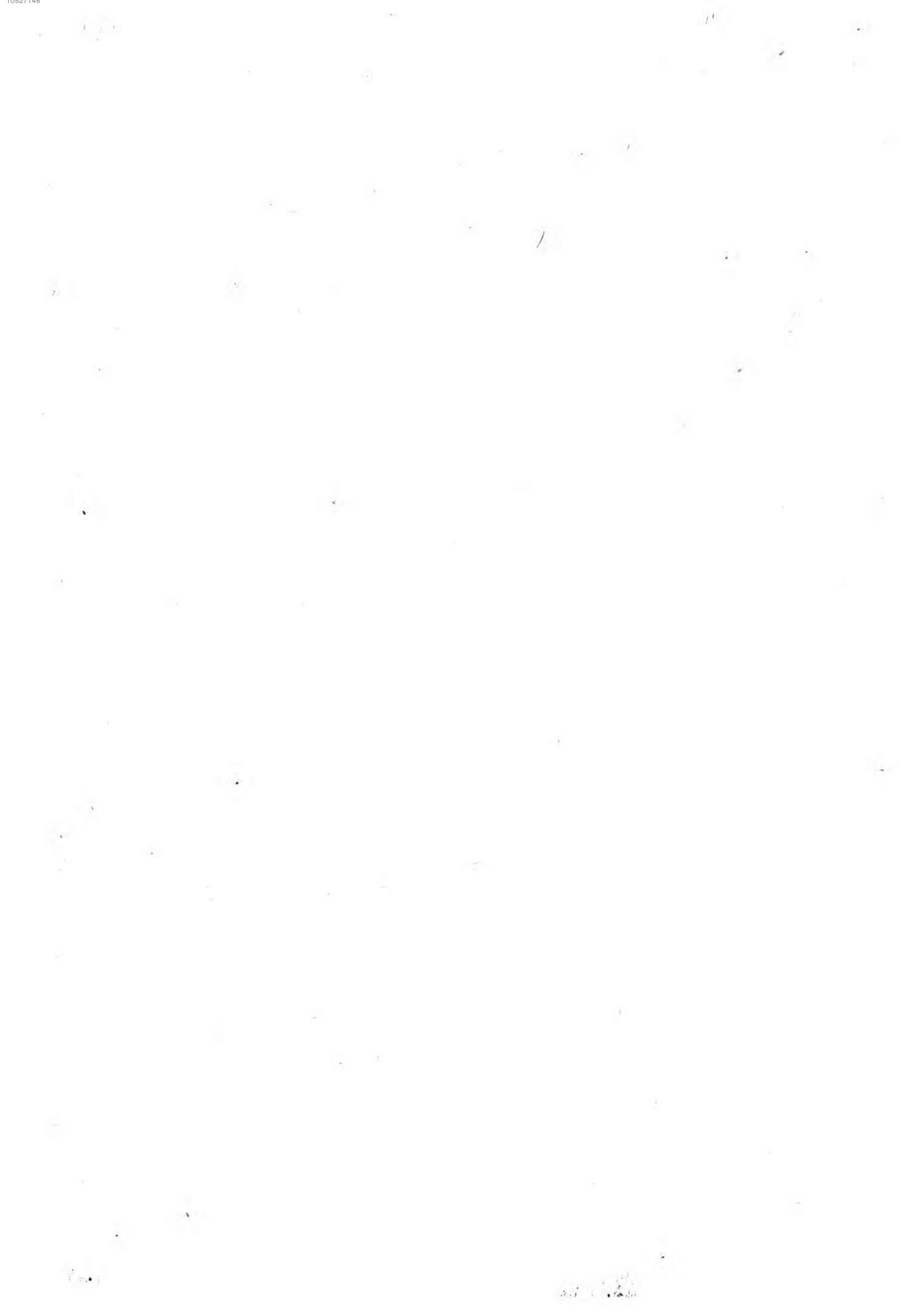
Ita ego August. Coltellinus Aduoc. &c. mea manu.

Imprimatur Florentiæ, die 24. Septemb. 1645.

F. Iacobus Cima Inquisit. Generalis.

Alexander Victorius Sereniss. M. Ducis Audit. & Senat.

7

7

18

